

T.C.

**ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
ANA BİLİMDALİ YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
KIZILIRMAK SUYU PROJESİ SÜRECİNE
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ MÜDAHALELERİ**

METİN KARAHAN

Ankara 2009

T.C.

**ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
ANA BİLİMDALİ YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
KIZILIRMAK SUYU PROJESİ SÜRECİNE
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ MÜDAHALELERİ**

METİN KARAHAAN

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. FATMA ÜLKÜ SELÇUK**

**Ankara 2009
(Fotokopi ile çoğaltılabilir)**

T.C.

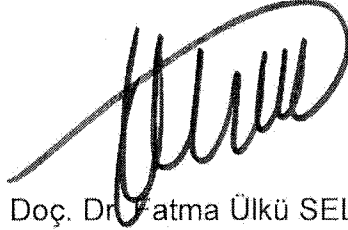
ATILIM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

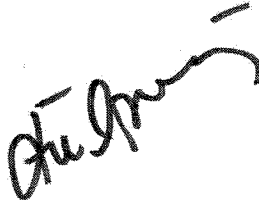
Metin KARAHAN tarafından hazırlanan "Ankara Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Sivil Toplum Kuruluşlarının Müdahaleleri" başlıklı bu çalışma, 03/06/2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Rauf ARIKAN (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Fatma Ülkü SELÇUK (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Gül GÜNEŞ (Üye)

ÖZET

KARAHAN, Metin. Ankara Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Sivil Toplum Kuruluşlarının Müdahaleleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

Bu çalışmada Ankara'ya su sağlamak amacı ile yapılan Kızılırmak Suyu Projesine sivil toplum örgütlerinin müdahaleleri incelenmiştir. Ankara'da 2006 yılında düşen yağış miktarının az olmasından kaynaklı su sıkıntısı yaşanmasının ardından, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Kızılırmak Suyu Projesi'ni su sorununa bir çare olarak sunmuştur. Kızılırmak Suyu Projesi, Kızılırmak Suyunun uzun vadede çevre ve insan sağlığına zararlı olacak kimyasallar içerdiği, maliyetinin yüksek olduğu iddia edilerek sivil toplum kuruluşlarının hedefi haline gelmiştir. Kızılırmak Suyu Projesi sürecinde yükselen itirazları, çevre konusunda yükselen duyarlılık bağlamında ele almak gerekmektedir. Bu bağlamda, öncelikle çevre kavramı ve çevre sorunları konusuna odaklanılmış, çevre sorunlarıyla ilgili dünyadan örnekler incelenmiştir. Bu örnekler, Kızılırmak Suyu Projesi süreci ile bir kıyaslama yapmaya olanak tanımaktadır. Çalışmada, sivil toplum kuruluşlarının Kızılırmak Suyu Projesi sürecine müdahaleleri, yapılmış olan derinlemesine mülakatlar ile incelenmiştir. Bu mülakatlar doğrultusunda Kızılırmak Suyu Projesi sürecine müdahil olan örgütlerin faaliyetleri; Kızılırmak Suyu Projesi bağlamında sivil toplum kuruluşlarının çevre ve insan sağlığı açısından risk taşımakta olan politikalara nasıl yaklaştığı, bu politikaların durdurulması için ne gibi faaliyetlerde buldukları, bu faaliyetlerde bulunurken kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları zorluklar araştırılmıştır. Bu bağlamda devlet kurumları ile yürütülen ilişkiler, siyasi platformdaki partiler ile olan ilişkiler, medya ile olan ilişkiler, halk ile olan ilişkiler ve diğer örgütler ile olan ilişkiler ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler:

1. Kızılırmak Suyu
2. Sivil Toplum
3. Toplumsal Hareketler
4. Çevre
5. Çevre Kirliliği

ABSTRACT

KARAHAN, Metin. Interventions of Non-Governmental Organizations to Ankara Kızılırmak Water Project, Master Thesis, Ankara, 2009.

The activities of non-governmental organizations protesting the Kızılırmak Water-Supply Project is the main focus of this study. In 2006, drought became a serious problem in Ankara while the Municipality of Ankara initiated the Kızılırmak Project as a solution. This project has become the target of several non-governmental organizations due to its perceived risks. The Kızılırmak Water is alleged to contain chemicals harmful for the environment and human health. Besides, since its cost is quite high, it is claimed that this project paves the way for the privatization of water. The opposition against this project is, in part, related to the growing concern for environmental issues. That is why the concept environment and environmental problems are examined in the study. For providing the opportunity to make a comparison with the Kızılırmak case, certain environmental problems from both the developed and underdeveloped countries are also investigated. As for the Kızılırmak case, in-depth interviews are conducted for exploring the dimensions of the intervention of certain non-governmental organizations. The interviews focus on their activities, the methods they use for dealing with the problem, and the way they approach the environmental issues risky to human health. The interviewed non-governmental organizations' relations with the people, mass media, government, and other organizations are also among the investigated issues.

Key Words:

1. The Kızılırmak Water-Supply Project
2. Civil Society
3. Social Movements
4. Environment
5. Environmental Pollution

ÖNSÖZ

Kamu yönetimi ve siyaset bilimi üzerine yüksek lisans yapmam konusunda beni teşvik eden, beni her zaman destekleyen babama ve Mustafa amcama, tez çalışması sırasında beni en iyi şekilde yönlendiren ve tez danışmanım olan Yrd. Doç. Dr. Fatma Ülkü Selçuk'a, her daim bana destek olan sevgili Süheyla'ya, Kızılırmak Suyu Projesi ile ilgili olarak mülakat yapmak istediğim ve isteğime oldukça kısa sürede olumlu yanıt veren, tarafıma Kızılırmak Suyu Projesi süreci ile ilgili olarak çok değerli bilgi ve belgeler aktaran; Tüketici Dernekleri Federasyonu (TÜDEF) Başkanı Ali Çetin, İnşaat Mühendisleri Odası (İ.M.O) Proje Sorumlusu Gökhan Marım, Çevre Mühendisleri Odası (Ç.M.O.) Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Sekreter Üyesi Heval Sarıtaş, Pir Sulatan Abdal Derneği Hukuk Sekreteri Hasan Yağız, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu - Otel Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası (DİSK-OLEYİS) Eğitim Uzmanı Mahsun Turan, ABC Üniversitesi Mezunları Derneği üyesi Mahmut Pala (mülakat yapılan mezun derneği ve üye, isimlerinin saklı tutulması istenmektedir, bu neden ile kod adlar kullanılmaktadır) ve Halkevleri Merkez Yürütme Kurulu üyesi Dilşat Aktaş'a çok teşekkür eder, onlar olmadan bu çalışmanın tamamlanamayacağını ifade etmek isterim.

Metin Karahan

İÇİNDEKİLER

Özet.....	ii
Abstract.....	iii
Önsöz.....	iv
İçindekiler.....	v
Kısaltmalar.....	viii
Tablolar.....	x

I.Bölüm

1. Giriş.....	1
---------------	---

II. Bölüm: Çevre Kavramı ve Kapsamı 4

2.1. Giriş.....	4
2.2. Çevre Nedir?.....	5
2.3. Çevre ve Kentleşme.....	6
2.4. Karl Marks ve Robert Malthus' un Çevre ve Nüfus Sorunu Üzerine Görüşleri.....	11
2.5. Çevre ve Kalkınma.....	15
2.6. Tüketim Ekonomisi (Kapitalizm)'in Çevreye Etkisi.....	18
2.7. Sürdürülebilir Kalkınma.....	19
2.8. İnsan Sağlığı ve Çevre.....	22
2.9. Su ve Çevre Kirliliği.....	24
2.9.1. Su Kirliliği.....	27
2.10. Çevre Üzerinde Oluşabilecek Etkilerin Azaltılması.....	30
2.10.1. Taşıma Kapasitesi.....	31
2.10.2. Çevresel Etki Değerlendirmesi.....	34
2.11. Sonuç.....	38

III. Bölüm: Dünyada ve Türkiye’de Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına	
Sivil Toplum Kuruluşlarının Müdahaleleri	40
3.1. Giriş	40
3.2. Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına Dünya’ dan Örnekler	41
3.2.1. Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına Gelişmiş Ülke Örneği: Tennessee Vadisindeki Atık Kül Felaketi	43
3.2.1.1. Tennessee Vadisindeki Atık Kül Felaketinin Çevresel Etkileri	44
3.2.1.2. Tennessee Vadisindeki Atık Kül Felaketinden Sonra TVA Tarafından Alınan Önlemler	45
3.2.1.3. Tennessee Vadisindeki Atık Kül Felaketine Sivil Toplumdan Gelen Tepkiler	46
3.2.2. Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına Az Gelişmiş Ülke Örneği: Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki. Yağmur Ormanlarının Kereste Ticareti İçin Kesilmesi	48
3.2.2.1. Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki. Yağmur Ormanlarının Kereste Ticareti İçin Kesilmesine Karşı Alınan Önlemler	51
3.2.2.2. Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki. Yağmur Ormanlarının Kereste Ticareti İçin Kesilmesine Sivil Toplumdan Gelen Tepkiler	52
3.3.1. Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına Türkiye Örneği: Fırtına Vadisi	54
3.3.2. Fırtına Vadisi Hidroelektrik Santrali (.H.E.S.)	56
3.3.3. Fırtına Vadisi HES Projelerinin İçerdiği Tehlikeler	58
3.3.4. Fırtına Vadisi HES projesine Sivil Toplum Örgütlerini Müdahaleleri	60
3.4. Sonuç	61

IV. Bölüm: Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Muhalif Olan Sivil Toplum	
Kuruluşları	63
4.1. Giriş	63
4.2. Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) Nedir?	66
4.3. Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) Sürecine Muhalif Olan Sivil Toplum Kuruluşları (S.T.K.) ve Görüşme Yapılan Sivil Toplum Kuruluşlarının Künyeleri	68
4.4. Alan Araştırması; Kapsam, Sınırlılıklar, Yöntem	73
4.5. Araştırma Bulguları	75
4.5.1. Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Muhalif Olan Sivil Toplum Kuruluşlarının Kendilerini Nasıl Konumlandıkları	75
4.5.2. Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) İle İlgili Risk İddiaları	77
4.5.3. Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Muhalif Olan Sivil Toplum Kuruluşlarının Müdahale Araçları.	81
4.5.4. Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Müdahale Sırasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Karşılaştıkları Zorluklar	86
4.5.5. Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) Sürecine Muhalif Olan Sivil Toplum Kuruluşlarının (S.T.K.) Önerileri	92
4.6. Sonuç	94
V. Bölüm	
Sonuç	98
Kaynakça	104
Ekler	115

Kısaltmalar

- A.G.İ. T. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
A.K.P. Adalet ve Kalkınma Partisi
A.S.K.İ. Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi
A.T.O. Ankara Tabip Odası
B.M. Birleşmiş Milletler
C.A.R.P.E. Central African Regional Program for the Environment
C.B.F.P. Congo Basin Forest Partnership
C.H.P. Cumhuriyet Halk Partisi
Ç.E.D. Çevre Etki Değerlendirmesi
Ç.M.O. Çevre Mühendisleri Odası
DİSK-OLEYİS: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu - Otel Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası
D.K.C. Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki
D.P. Demokrat Parti
D.S.İ. Devlet Su İşleri
E.M.O. Elektrik Mühendisleri Odası
F.A.O. Food and Agriculture Organization
H.E.S. Hidroelektrik Santrali
I.S.O. International Organization for Standardization
I.U.C.N. Doğal Kaynakları Koruma Birliği
İ.M.O. İnşaat Mühendisleri Odası
J.I.B.I.C. Japan Bank Fo International Cooperation
K.A.S.T.O.B. Karadeniz Sivil Toplum Örgütleri Birliği
K.S.P. Kızılırmak Suyu Projesi
ABC: Ankara'da faaliyet gösteren ve gerçek adının kullanılmasını istemeyen bir üniversitenin kod adı.
O.E.C.D. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Organizasyonu
S.Ç.D. Stratejik Çevresel Değerlendirme
S.T.K. Sivili Toplum Kuruluşları
T.E.M.A. Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma

T.M.M. O.B. Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
T.T.B. Türk Tabipler Birliği
T.Ü.D.E.F. Tüketici Dernekleri Federasyonu
T.V.A. Tennessee Valley Authority
TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
U.N.D.P. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
U.N.E.P. Birleşmiş Milletler Çevre Programı
U.N.E.S.C.O. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
W.H.O. Dünya Sağlık Örgütü
W.W.F. Doğal Hayatı Koruma Vakfı
W.W.R.F. Dünya Su Kaynakları Vakfı

TABLÖLÄR

Tablo 1: Mülakat Yapılan Örgütler	72
Tablo 2: S.T.K.'ların Kendilerini Süreçte Konumlandırma Biçimi	77
Tablo 3: Riskler	81
Tablo 4: Müdahale Araçları	85
Tablo 5: Etkinliklere Katılım	86
Tablo 6: Zorluklar	91
Tablo 7: Müdahalenin Algılanan Başarısı / Başarısızlığı.....	94

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Şüphe yok ki insan doğal sistemin bir parçası durumundadır. Bu doğal sistem insanın sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmesi için gereklidir. İnsanoğlu yaşam için bazı doğal kaynaklara muhtaçtır, bu kaynaklar olmadan insanın yaşaması mümkün değildir. Hava ve su kendini yenileyebilen iki önemli doğal kaynaktır. Hava ve su gibi insan yaşamı için hayati öneme sahip doğal kaynaklara ulaşamadığı takdirde veya havanın ve suyun kirlenmesi durumunda insan yaşamı risk altına girer. Bu tezde araştırılan konu da bu iki çok önemli doğal kaynaktan biri olan 'su' ile ilgilidir. Su günümüzde giderek değer kazanmakta olan bir doğal kaynaktır. Küresel ısınma ve kirlenilen doğal su kaynakları nedeni ile suyun önemi gün geçtikçe artmaktadır. Su o kadar önemli hale gelmektedir ki, kimi akademik çevrelere göre gelecek yıllarda su odaklı savaşların yaşanması kuvvetle muhtemeldir. Bu çalışmanın amacı da giderek artan çevre sorunlarının insanlar üzerinde yaratmış olduğu etkileri, bu etkilere sivil toplum örgütlerinden gelen tepkileri Ankara Kızılırmak Suyu Projesi örneğinde incelemektir.

Çalışmada, öncelikle çevre kavramını ve kapsamı incelenmektedir. Bu inceleme çevre konusunun ne denli geniş bir literatüre sahip olduğunu belirtmek ve ilerideki bölümleri daha iyi anlayabilmek için gereklidir. Çevre, sınırları çizilmesi oldukça zor, disiplinler arası çalışma gerektiren bir kavramdır. Bu çalışmada çevre kavramı ile bağlantılı olan çevre sorunlarından sadece biri, su kirliliği sorunu incelenecektir. Bu çerçevede, kirlilik sonucu ne gibi risklerin söz konusu olduğunu, üstesinden nasıl gelinebileceği ve bu konuya duyarlı kişilerin eylemleri incelenecektir. Çeşitli çevre kirlilikleri ve bunlardan kaynaklı yüzlerce sorun ortaya çıkabilir, hatta tek bir çevre sorunundan ekonomik ve sosyal hayatı etkileyebilecek birçok problem ortaya çıkabilir. Söz konusu çevre olunca sınırları belirlemek çok zor olmaktadır. Bu amaçla ikinci bölüm teknik konularda bilgilendirici niteliktedir. Daha

çok çevre ve çevre sorunları ile ilgili olarak teknik bilgiler içermektedir. Çevre sorunlarının nedenleri de bu bölümde incelenen konular arasındadır. Birçok çevre sorunu artan nüfus ve sanayileşme ile bağdaştırılmaktadır. Bu neden ile nüfus ve sanayileşme konuları da II. Bölümde incelenen konular arasındadır. Artan sanayileşme sonucunda kirlilik de artmıştır ve bu kirliliği kabul edilebilir bir seviyeye çekmek, doğaya kendisini yenileme fırsatı verebilmek için 'sürdürülebilir kalkınma' yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Bu kavramın ortaya çıkışı ve içeriği de bu bölümde incelenmektedir. Kirlilik çeşitleri de bu bölümde incelenen konular arasındadır. Özellikle su kirliliği konusu, konumuzla da alakalı olmasından dolayı daha ayrıntı bir biçimde incelenmiştir. Çevrenin kendini yenileme kapasitesi, çevre sorunları ve sanayileşme arasındaki hassas çizginin korunması noktasında alternatif bir yöntem olarak Çevresel Etki Değerlendirmesi (Ç.E.D.) raporları da incelenmektedir. Literatürde kısa bir araştırma yapıldığında kolaylıkla anlaşılacaktır ki; çalışmanın bu bölümünde yer alan bütün konular hakkında çok sayıda kaynak bulmak mümkündür ve hepsi birer tez konusu olabilecek niteliktedir. Araştırmanın sınırlılığı da düşünülerek bu bölümdeki konular çok ayrıntılı bir biçimde incelenmemiştir.

Çalışmanın Üçüncü Bölümü ise Dünya genelinde çevre sorunları ve bu sorunların devlet tarafından ele alınış biçimi, sivil toplum örgütlerinden çalışmamızda incelenmiş olan çevre sorunlarına karşı verdikleri tepkiler incelemiştir. İnsan sağlığı açısından riskli olduğu düşünülen çevre politikalarına gelen tepkileri incelemek amaçlı olarak bir gelişmiş ülke örneği, bir de az gelişmiş ülke örneği seçilmiştir. Gelişmiş ülke örneği olarak Amerika Birleşik Devletlerinde meydana gelen ve devlet politikası sonucunda gerçekleşmiş bir çevre sorunu incelenmektedir. Diğer taraftan az gelişmiş ülke örneği olarak da Afrika kıtasında bulunan Demokratik Kongo Cumhuriyetinde meydana gelen bir çevre felaketi ve bunun sonucunda ortaya çıkan tepkiler incelenmiştir. Bu bölümdeki araştırma oldukça yüzeysel konumdadır, bunun nedeni tez çalışmasının kısıtlı çerçevesidir. Bu iki örneğin ardından Türkiye'de yaşanmış bir çevre sorunu olan Fırtına Vadisi Hidroelektrik Santrali konusu ve bu soruna sivil toplum örgütlerinden gelen tepkiler incelenmiştir.

Dünyadan ve ülkemizden çevreci faaliyetlere ilişkin birçok örnek vermek mümkündür fakat araştırmanın sınırlılığı düşünülerek farklı boyutları sergilemek amaçlı birer örnek verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise esas konumuz olan Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) süreci ve bu sürece sivil toplum kuruluşlarından (S.T.K.) gelen tepkiler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. K.S.P.'nin ne olduğu bu projenin yapılış nedenleri ve proje hakkındaki teknik bilgiler de bu bölümde yer almaktadır. K.S.P. süreci ile ilgili olarak S.T.K.'lar tarafından belirtilen risk iddiaları da bu bölümde ayrıntılı bir şekilde incelemektedir. K.S.P. sürecinin daha iyi anlaşılmasına yönelik olarak süreçte etkin rol oynamış TÜDEF (Tüketici Dernekleri Federasyonu), Ç.M.O (Çevre Mühendisleri Odası) , İ.M.O. (İnşaat Mühendisleri Odası), Pir Sultan Abdal Derneği DİSK-OLEYİS, ABC Üniversitenin Mezunlar Derneği (mülakat yapılan üniversite ve üye, isimlerinin saklı tutulması istenmektedir, bu neden ile kod adlar kullanılmaktadır) ve Halkevleri ile yapılmış olan mülakatlara ve bu mülakatlardan elde edilen verilere yer verilmektedir. Bu bölümde, mülakatlar sonrasında elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Bu veriler, Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı zorlukları anlamak bakımından da çalışmanın dördüncü bölümü oldukça yararlı olmuştur. Diğer taraftan S.T.K.'ların çevre sorunları ile ilgilenme sebepleri, sorunu ele alış biçimleri ve örnek olay olarak incelediğimiz K.S.P. süreci gibi konularda ne gibi faaliyetlerde bulduklarını, bu faaliyetlerin sonuçları da incelenmektedir. K.S.P. süreci henüz tam anlamı ile tamamlanmamış ve yargıya intikal ettirilmiş bir süreçtir. Yapılan mülakatların analizi neticesinde görülmektedir ki, Kızılırmak Suyu konusunun gelecekte de; su hakkı, suyun özelleştirilmesi gibi farklı noktaları ile tartışılması muhtemeldir.

II. BÖLÜM

ÇEVRE KAVRAMI VE KAPSAMI

2.1. Giriş

Tez çalışmasının bu bölümünde çevre kavramı, çevre sorunları ve nedenleri incelenmektedir. Bu çerçevede çevre sorunlarının temelini oluşturan problemler ve bu problemler üzerine yapılan tartışmalar yer almaktadır. Çevre kavramı basit ve kolay anlaşılabilir bir kavram gibi görünse de incelendikçe görülecektir ki oldukça karışık ve sınırları çizilmesi zor bir kavramdır.

Çalışmanın sonraki bölümlerinde de belirtileceği gibi çevre insan yaşamı için çok önemli bir olgudur. Bu olgu insan yaşamını doğrudan etkilemektedir. Çevre ve insan ilişkisini incelediğimiz bu bölümde esas amaç çevre ile ilgili problemlerin ve bu problemlerin çıkış noktasını anlamaya çalışmaktır. Böylelikle çalışmanın ilerleyen kısımlarında tartışılacak olan çevresel nitelikteki konuların önemini daha iyi kavramak mümkün olacaktır.

Çevre kavramını ve etkileşim içerisinde olduğu insan, canlılar, sanayi alanında gelişmeler, ekonomik sistem, sağlık, kirlilik yaratan faktörler, nüfus artışı, kentleşme, kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, taşıma kapasitesi ve çevre etki değerlendirmesi raporları bu bölümde incelenecektir. Çevre konusu oldukça kapsamlı bir konu olmasından dolayı etkileşim içerisinde olduğu faktörlerde çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Teknik anlamda bilgilendirici bu bölümde çok fazla detaya yer verilmemiştir, çünkü konu oldukça kapsamlıdır.

2.2. Çevre Nedir?

Çalışmanın bu bölümünde çevre kavramının sınırlarının ne derece geniş olabileceği ve insanoğlu için ne derece önemli olabileceği incelenmektedir. Burada tartışılan konu çevre kavramı ve kapsamı olacaktır. Bu bölümde verilecek olan çevre ile ilgili tanımlar tez çalışmamızın çıkış noktası olarak ele alınacaktır. Bunun sebebi; ortada bir çevre sorununun bulunması ve bunun insan sağlığına etkilerinin söz konusu olmasıdır.

Genel anlamda çevre, canlı ve cansız varlıklardan oluşan ortamdır, Bu tanım oldukça genel olmakla beraber bütün çevresel kavramaları içine alabilecek niteliktedir. Çevre kavramını tek başına yaşanan alan, bölge, hatta tek başına Dünya yaşamı olarak ele almak hatadır, çünkü insanoğlu bugün Dünya dışına ulaşabilmektedir ve daha uzakları da hedeflemektedir. Çevre konusunu daha ayrıntılı incelemek gerekirse alt başlıklara indirgemekte fayda vardır. Literatürde çevre ile ilgili değişik tanımlara rastlamak mümkündür. Bu tanımlardan bazılarını örnek vermek gerekir ise:

Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından verilen çevre tanımları içerisinde; “Çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da uzunca bir süre içerisinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamı” olarak tanımlanması vardır. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yapılan bir diğer tanıma göre; “Çevre, bir organizmanın var olduğu ortam ya da şartlardır ve yeryüzünde ilk canlı ile birlikte var olmuştur. Sağlıklı bir yaşamın sürdürülmesi ancak sağlıklı bir çevre ile mümkündür”.¹

Türkiye Cumhuriyeti Çevre Kanununda yapılan tanıma göre; “Çevre; insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı

---

¹ Çevre ve Orman Bakanlığı resmi internet sitesinden alınan tanım.

(Erişim) http://www.cevreorman.gov.tr/co_00.htm , 15.10.2008

olarak etkileşim içinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır”.²

Hasan Ertürk tarafından yapılan tanıma göre; “Çevre canlı öğeler (mikroorganizmalar, hayvanlar, bitkiler, insanlar) ve cansız öğeler (hava, su, toprak) dan oluşmaktadır”.³ Ruşen Keleş tarafından yapılan bir diğer tanıma göre, “Çevre evrensel değerlerin tümüdür, diğer bir deyiş ile çevre; biz dışında her şey çevre olarak nitelendirilebilir”.⁴

Ruşen Keleş tarafından yapılan bu tanım, çevre konusunun literatürde ne denli geniş bir yer kapladığını da ispatlar niteliktedir. Çevre tanımları oldukça geniş kapsamlı olmakla beraber, canlılar ile doğrudan etkileşim içerisinde olduğu bütün tanımlarda açık bir şekilde belirtilmektedir.

2.3. Çevre ve Kentleşme

Çalışmanın bu bölümünde milyonlarca insanın yaşadığı kentlerin, çevre ile olan ilişkisi ve bu ilişkiden ortaya çıkan sonuçlar incelenecektir. Genelde, Ruşen Keleş’in araştırmaları kaynak gösterilerek yapılmış ve Remzi Özmen, Selcen Mutlu, Bülent Tokçuoğlu gibi araştırmacılar tarafından da dile getirilen konu; çevre sorunlarının temel nedeni olarak gösterilen problem; kentleşme ve kentleşme sonucu ortaya çıkan çevre sorunlarıdır.

Dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlayabileceğimiz kentleşme, demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel bir değişmeyi ifade eder. Demografik anlamda kentleşme, nüfusun kırsal ve tarımsal alanlardan kente göç etmesi iken, ekonomik anlamda kentleşme, tarım ve

2 ÖZMEN, Remzi, Çevre Kanunu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008. sf 27

3 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005. sf 35

4 KELEŞ, Ruşen., HAMAMCI, Can. Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005. sf 31-33

hayvancılıkla uğraşan nüfusun başta sanayi olmak üzere, tarım dışı faaliyetlere (sektörlere) kaymasıdır. Sosyo-kültürel anlamda kentleşme ise, demografik ve ekonomik olarak kentleşen nüfusun kentin normlarını ve yaşayış biçimini bir tarz olarak benimsemesi, yaşaması, yani 'kentlileşmesi' demektir. Kentlileşme temelde bir kültür değişmesidir. Kentlileşme için kent kültürünün geliştirilmesi yanında, kentte yaşayanların fiziksel ve davranışsal olarak da uyum içinde olmaları gerekmektedir. Ahmet Ulusoy ve Tarık Vural'a göre hava, su, katı atık, enerji, toprak, yeşil örtü, gürültü vb. alanlarda dar anlamda doğanın kirlenmesi olarak anlaşılabilir, çevre sorunlarını doğuran temel etmenlerin başında düzensiz kentleşmenin geldiği günümüzde herkesçe kabul edilen bir gerçek olmuştur. Bu neden ile çevre kirliliğine yol açan etmenlerin başında kentleşme gelmektedir. Kirlilik oranının yüksek olduğu bölgeler incelendiğinde bu bölgelerin; kentleşme oranı yüksek olan bölgeler olduğu göze çarpmaktadır. Kent alanları sanayi alanlarına göre 4-5 kat daha fazla olmasına rağmen sanayi alanlarının olduğu bölgelerde kirlilik daha yüksek seviyededir. Kentleşmenin çarpıklığı ve düzensizliği de kentleşmenin çevreye olan negatif etkisini çok daha ileri boyutlara götürmektedir.⁵

Bülent Tokçuoğlu'nun makalesinde de işaret edildiği üzere kırsal alandan gelen göç dalgaları her yıl kentlerimizin %8 oranında büyümesine yol açmaktadır. 1970 li yıllarda 7.271.000 olan kentli nüfus 1985 yılında 3,5 misline çıkmıştır ve 25.890.000 kişi olmuştur. 1960-1985 yılları arasında şehir nüfusunun ortalama artış hızı %5,1 olmuştur. Diğer taraftan Kent bilimci Ruşen Keleş' in 1987 yılında yaptığı araştırmaya göre İstanbul ve İzmir nüfusunun %55'i Ankara nüfusunun %71 gecekondularda yaşamaktadır.⁶ Ege-Koop Başkanı Hüseyin Aslanın 2005 yılında

5 ULUSOY, Ahmet, Vural, Tarık, Kentleşmenin Sosyo-ekonomik Etkileri, KTÜ İİBF, Elektronik Makale. (Erişim):<http://www.cevre.metu.edu.tr/sites/default/files/KENTLEŞMENİN%20SOSYO%20EKONOMİK%20ETKİLERİ.doc>. 22.11.08, sf:1-3

6 TOKÇUOĞLU, Bülent, Çevre Sorunları ve Kentleşme, Çevre Dergisi, İzmir 1993, sayı:6, sf: 19-21.

yaptığı açıklamada; İzmir konutlarının %55 inin gecekondulu olduğu belirtilmektedir.⁷ İstanbul'da ise gecekondulaşma 1951 yılından günümüze 21 kat aratarak 8. 500 den 183.000 e ulaşmıştır. Ankara'da 1955 yılında 12 bin gecekondulu bulunurken, 1960'da 70 bin, 1966'da 100 bin, 1970' de 144 bin, 1975' de 202 bin, 1978' de 240 bin, 1980'de 275 bin, 1990' da 350 bin ve 1995'de 450 bin civarında bulunmaktaydı.⁸ Zekeriya Gülün'ün 2005 haberinde yer vermiş olduğu araştırmaya göre ise İstanbul'daki gecekondulu sayısı 54 yılda 175 bin arttı. İstanbul'da sanayileşmenin başladığı dönemlerde, 1951 yılında 8 bin 500 olan kayıtlı gecekondulu sayısı, günümüze geldiğinde 21 kat aratarak 183 bine yaklaştı.⁹

20. yy toplumlarının büyük ölçüde kentli toplum olmaları, kentlerde geçmiş ile kıyaslanamayacak derecede kirlenmeye yol açmıştır. Sanayileşmenin yaygınlaşması, endüstriyel üretim sırasında ortaya çıkan kirlenmenin de yaygınlık kazanması ile sonuçlanmıştır.¹⁰ Toplumsal açıdan bakılınca doğal kaynakların ve enerji kaynaklarının kıtlığı, hızlı nüfus artışı, Dünyadaki artan besin üretiminin artan nüfusu beslemeye yetmeyeceği varsayımı, kentleşme ve endüstrileşme ile kirliliğin artması bütün Dünya tarafından temel çevre sorunları olarak kabul edilmiştir. 1980 yılında Türkiye'de nüfusu 1 milyonu aşan 10 şehir varken 2000 yılında bu rakam 25 şehir olmuştur.¹¹

Ruşen Keleş kentleşme hareketini; sanayileşme ve iktisadi değişmeye paralel olarak kent sayısının artması ve mevcut kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan

---

7 Akşam Gazetesinde yayınlanan haber.

(Erişim) <http://www.aksam.com.tr/haber.asp?a=17228,203&tarikh=03.12.2005> , 17.10.2008

8 KELEŞ, Ruşen, Kentleşme Politikaları, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 1997.

9 GÜLÜN, Zekeriya.'Gecekondulu Mantar Gibi'.Yeni Şafak Gazetesi (Ağustos 2005 İstanbul). (Erişim) <http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/AGUSTOS/11/g13.html> , 18.10.2008

10 ÖZEY, Ramazan . Çevre Sorunları, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2005, sf 40.

11 ÖZCAN, Ümit., Çevresel Etki Değerlendirme Teknikleri ve Çevre Politikaları. Ankara Üniversitesi. Yüksek Öğretim Kurumu, Doktora Tezi, Ankara, Haziran 1990, sf 62.

insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak tanımlamaktadır.¹² Nüfusun belli alanlarda toplumsal ve ekonomik nedenlerle birikmesi, mekânın kullanımı anlamını taşımaktadır. Ülkemizde kentleşme hızlı bir sanayileşme hareketine dayanmamaktadır. Kentlere olan nüfus akınlarında, kentlerin çekiciliğinden çok, kırsal alanın iticiliği rol oynamaktadır. Bu göçün doğal sonucu olarak büyük kentlerde iş gücü fazlası oluşmaktadır. Diğer bir deyiş ile kentleşme kırsal alanın yoksulluğunu kentlere taşımaktadır.¹³

Bülent Tokçuoğlu'na göre toplumsal refah devleti, doğayı, tarihsel ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmekten, insanın sağlıklı bir çevrede yaşamasını sağlamaktan sorumludur. Bu doğrultuda kanuni düzenlemeler yapılmıştır; bireylere ve kamu kuruluşlarına sorumluluklar yüklenmiştir. Diğer taraftan çevrenin korunması ve geliştirilmesi tamamı ile bilinç meselesidir tek başına ısrarlı kurumlar ve kanunlar çevre sorunları ile baş etmek konusunda yetersizdir. Özellikle yoğun nüfusa sahip kentlerde çevreci uygulamaların devlet'in ve halk'ın işbirliği olmadan çözüme kavuşturulması oldukça zordur.¹⁴

Selcen Mutlu'nun belirtmiş olduğu üzere, 1950'li yıllardan sonra hız kazanan göç olgusu kentlerin düzensiz büyümesine de yol açmış, yeni gelenlerin iskânı için planlı bir arsa ve konut politikasının izlenememesi çözümü adeta imkânsız sorunları beraberinde getirmiştir. Kırsal kesimin içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik koşulların elverişsizliği, toprak ve gelir dağılımındaki dengesizlikler yüzünden geçim sıkıntısı çeken topraksız ve işsiz köylülerin tarımdan ve köyden kopmaları sonucunu

---

12 KELEŞ, Ruşen. Kentleşme ve Konut Politikası, A.Ü. S.B.F. Yayınları, Yayın no:540, Ankara, 1984.

13 MUTLU, Selcen; Türkiye'de Yaşanan Gecekondulaşma Örneği ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Ayşegül Mengi. Ankara 2007. sf: 9-12.

14 TOKÇUOĞLU, Bülent, Çevre Sorunları ve Kentleşme, Çevre Dergisi, sayı:6, İzmir 1993, sf: 19-21.

yaratmaktadır. Buna ulaşım ve iletişim olanaklarının eklenmesiyle köyden kente göç artmıştır.¹⁵

Ergin Gümüş Türkiye'de nüfus artışının sonuçlarını şu şekilde sıralamaktadır: Şehir olarak nitelendirilen yerleşmelerin sayısı hızla artmıştır. Şehirlerin nüfusları artarak metropoller meydana gelmiştir. Şehirlerin yayılış alanları çok genişleyerek tarım alanları yerleşime açılmıştır. Hızlı nüfus artışı özellikle büyük şehirlerde gecekondulaşmayı arttırmıştır. Genç ve dinamik nüfusun artmasına sebep olmuş, dolayısıyla çalışabilir nüfusun toplam nüfusa oranı %60'lara ulaşarak, yeni iş olanaklarını gerekli kılmıştır. Artan nüfusun her türlü ihtiyacını karşılamak için daha fazla kaynak ayırma zorunluluğu doğmuştur. Özellikle büyük şehirlerimizde ciddi çevre sorunları gelişmekte ve belediye hizmetleri aksamaktadır.¹⁶

Çevresel problemlerin nedenleri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde benzer bir eğilimle, plansız kentleşme ve sanayileşmeyle ilgilidir. Burada plansız kentleşmeyi önemle vurgulamamızın nedeni çevre üzerindeki tahribatın asıl nedeninin birçok kaynakta gösterildiği gibi kentleşmenin değil, plansız kentleşmenin olduğudur. Özellikle insanların daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak amacıyla kentlere göç etmeleri çevresel bozulmaların nedenlerinin başında gelmektedir. Bilim adamları kırsal alanlardan kentlere doğru göç sürecinin önümüzdeki 50 ile 100 yıl arasında özellikle de gelişmekte olan ülkelerde devam edeceğini tahmin etmektedirler. Kentleşmenin çevre üzerindeki tahribatı genellikle üç şekilde meydana gelmektedir.¹⁷ İlki, "Doğal yaşam alanlarının yerleşim alanlarına dönüşmesi", yani habitat üzerindeki etkidir. Plansız yapılan bir kentleşme hareketi sonunda verimli tarım arazileri yerleşim alanlarına dönüştürülmekte, zaten kıt olan tarım arazilerinin israfına yol açılmaktadır. Hayvanlara ait yaşam alanları da insanların istilasına

15 MUTLU, Selcen; Türkiye'de Yaşanan Gecekondulaşma Örneği ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Ayşegül Mengi. Ankara, 2007. sf.30-50

16 GÜMÜŞ, Ergin, Türkiye'nin Nüfusu, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1995, sf: 63.

17 MUTLU, Selcen; Türkiye'de Yaşanan Gecekondulaşma Örneği ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Ayşegül Mengi. Ankara, 2007. sf: 63-84.

uğramış, sonuçta bazı hayvan türleri yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. İkinci olarak, “aşırı doğal kaynak çıkarımı ve tüketimi”, büyüyen şehirler genellikle yerel alanlardan sağlanandan daha fazla kaynağa gereksinim duyarlar, bu yüzden şehirler sadece kendi sahalarından değil, kendilerinden çok uzakta, yer altında ve yer üstünde bulunan doğal kaynakları da çıkarıp tüketmektedirler. Bu doğal kaynakları bugünkü hızla tüketilmeleri durumunda alüminyum rezervlerinin 31 yıl, kömür rezervlerinin 111 yıl, bakır rezervlerinin 21 yıl, cıva rezervlerinin 11 yıl ve petrol rezervlerinin 20 yıl sonra tükeneceği tahmin edilmektedir. Üçüncü olarak, “Atıkların Dünya tabakaları üzerindeki etkisi” (atmosfer, litosfer, hidrosfer), gerçekten kentleşme en çok atmosfer, litosfer ve hidrosfer üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır.¹⁸

2.4. Karl Marks ve Robert Malthus’un Çevre ve Nüfus Sorunu Üzerine Görüşleri

Bilindiği gibi Ankara’nın kalabalık nüfusu Kızılırmak Suyu Projesinin yapılmasının ardındaki gerekçeler arasında yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümünde; nüfus artışı, kaynakların paylaşımı ve çevre sorunlarının temel nedeni üzerine iki önemli bilim adamının yaklaşımlarına yer verilmektedir. Bu yaklaşımlara çalışmada yer verilmesinin sebebi de; ‘çevre sorunlarının en büyük nedeni insan varlığını, yoksa mevcut ekonomik sistem midir?’ sorusu üzerine düşündürmektir. Bu çerçevede Robert Malthus ve Karl Marks’ın düşüncelerine yer verilecektir. İki bilim adamının görüşün ortak noktası; insanoğlunun varlığını çalışmalarında çıkış noktası olarak belirlemektedir. Malthus’un savunmakta olduğu görüş; insanoğlunun Dünya kaynaklarını bencilce tüketmekte olduğu ve bu tüketiminde insanoğlunun kendi sonunu hazırladığı tezi üzerine kuruludur. Karl Marks’ın görüşleri ise çevre sorunlarının çıkış noktasının insanoğlu olmadığı yönündedir. Marks’a göre sorun

¹⁸ PIDWIMY, Michael, Urbanization, Humans and the Environment,

(Erişim) http://www.geog.ouc.bc.ca/conted/onlinecourses/geog_210/contents/210~10~10~2htm , 13.10.2008

kapitalist sistemin insanoğlunu bu şekilde bir tahribata, aç gözlülüğe zorlamasından kaynaklanmaktadır.

İlk olarak Robert Malthus'un savunmakta olduğu görüş incelenecektir. Malthus insanoğlunun kendi sonunu yaratacağı tezini savunmaktadır. Bu sona gidiş sürecinde de en büyük pay sahibi hızla artan Dünya nüfusedir. Artan nüfusu fazla, kaynakları ise yetersiz görmektedir. Bu doğrultuda insanlar kaynaklar için savaacak ve er ya da geç bunları bencilce sömürmesinden dolayı tüketecektir. Nüfus arttıkça Dünyanın problemleri de artmaktadır görüşünü kendine temel almaktadır.¹⁹ Bu nedenle nüfus artışı Dünyanın bütün problemlerinin başını çekmektedir. Mevcut düzen, doğadan yararlanmayı öngören bir düzendir. Gelişen teknoloji, uzayan insan ömrü ve yeni doğumların eklenmesi ile Dünya nüfusu her geçen yıl artış göstermektedir.²⁰ Halen Afrika'da ve az gelişmiş bazı ülkelerde insanlar kendisini besleyemezken çocuk yapmakta, açlık, salgın hastalık, yokluk gibi nedenlerle hayatlarını kaybetmektedirler. Mevcut düzende Dünya zaten kendini yenileme imkânı verilmeden kaynaklar tüketilmektedir, artan nüfus matematiksel olarak her kaynağa gelen yeni bir ortak olarak gösterilmektedir. Yapılan bazı araştırmalar da bunları doğrular niteliktedir.²¹ İnsanların doğal kaynakları kullanımı ile ilgili örnek olarak gösterilebilecek en çarpıcı çalışmalar aile planlaması konusunda yapılmıştır; Hindistan ve Pakistan'da gerçekleştirilen ve artan nüfusu kontrol altına almak amaçlı program uyarınca, 1965-68 yılları arasında 11.072 insana kısırlaştırma gerçekleştirilmiş, 10.636.000 rahim içi araç takılmış, 609.000 kişinin hap kullanarak, 5.388.000 kişinin ise diğer yöntemlerle korunması sağlanmıştı. Bugün altı milyarı

19 THOMAS, Malthus, An Essay on the Principle of Population, London, Printed for J. Johnson, in St. Paul's Church-Yard, 1798. (Erişim) <http://www.esp.org/books/malthus/population/malthus.pdf>, 05.10.208

20 MALTHUS, R. T. (1947). Population, Evolution and Birth Control: "An essay on the principle of population". (G. Hardin, Çev.) San Fransisco: Freeman Pub. Thomas Robert Malthus (d. 13 Şubat 1766 - ö. 29 Aralık 1834) İngiliz nüfusbilimci ve ekonomi politik teorisyeni. Karamsar kuramlarıyla ünlenen Malthus, her ne kadar daha çok "Thomas Malthus" olarak anılsa da kendisi "Robert Malthus" olarak tanınmayı daha çok tercih etmiştir

21 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman: HAMAMCI, Can, Ankara, 2006.

geçtiği varsayılan Dünya nüfusunun 850 milyonu aç.²² İnsanların doğal kaynakları kullanımı ile ilgili diğer bir örnek vermek gerekir ise: Son 40 yıl içerisinde artan nüfus ile birlikte ırmak ve göl sularının kullanımı iki katına çıkmıştır, bu neden ile kişi başına düşen su miktarı giderek azalmaktadır.²³

İkinci olarak Karl Marks'ın nüfus artışı konusundaki görüşlerini aktarmak gerekir ise; Marks; kapitalizmin büyüme zorunluluğundan dolayı, işgücü fiyatlarının artışını önleyebilme amacıyla nüfus ile ilgilendiğini, dolayısıyla, Malthus'un alt toplumsal sınıflar için öngördüğü nüfus artışının gerçek nedeninin kapitalizmin kendisi olduğunu öne sürerek, artık nüfusu tanımlar. Kapitalizm'in kendi yarattığı çıkmaza bir bahane olarak nüfusun artışını sebep göstermekte olduğunu savunur.²⁴ Marksist yaklaşım kapitalist sistemin toplum yaşamına yaptığı olumsuz etkilere dikkat çekmektedir. Sabri Koçak'ın çalışmasında belirttiği üzere Marksist kuram 1960'lı yıllarda çevre konusunu ele almaya başlamıştır ve çevre konusunu toplumun yapısı ve yapısal ilişkiler içerisinde incelemiştir. Kaynaklar üzerine yapılan mücadeleyi de üretim araçları üzerindeki mücadelenin bir parçası olarak görmektedir. Doğal kaynakların kullanımının kapitalist ülkeler tarafından eşitsiz şekilde kullanılarak Dünya nüfusunun bir kısmının yokluk içerisinde bırakılarak üçüncü Dünya ülkesi olarak sınıflandırıldığına dikkat çekmiştir. Sosyolog Bill Deval de Marksist bir yaklaşım sergilemekte ve doğal tahribatı kapitalizmin kötü bir getirisi olarak nitelendirmektedir. Her bireyin bilinçlenmesi ile çevre sorunlarının üstesinden gelmenin mümkün olduğu ve bu farkındalığı yaratabilmek için yaşamımızın bize ne

---

22 ÖZCAN, Ü., Çevresel Etki Değerlendirme Teknikleri ve Çevre Politikaları. Ankara Üniversitesi. Yüksek Öğretim Kurumu, Ankara, Haziran 1990, sf 37.

23 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi, Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI, Can, Ankara, 2006, sf 37-46.

24 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI,Can, Ankara, 2006, sf 55.

kazandırdığı ve ne kaybettiirdiği mukayesesini iyi yapmanın önemine de değinilmiştir.²⁵

Robert Malthus'un görüşlerini destekler nitelikteki diğler düşünürlerin görüşlerini de kısaca göz atmak gerekirse; Pollack'ın konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir: "Dünya yı bir sandal olarak düşünmek lazım eğer Dünya sandalı 15 kişilik ise ve 30 kişi taşımaya kalkarsa sandal çöker, bu durumda bazılarının sandaldan atlaması gerekmektedir." Burada atlaması istenilenlerden kastedilen kendi haline bırakılmış Üçüncü Dünya ülkeleridir. Malthuscu görüşü destekler nitelikteki diğler bir görüş ise Paul Ehrlich'in 1972 yılında kaleme almış olduğu 'Nüfus Bombası' adlı çalışmadır. Bu kitapçıkta, çarpıcı örnekler vererek büyüyen Dünya nüfusuna ve kaynakların yetersizliğine çekmiştir. Aynı görüşleri paylaşan bir diğler isim Paddock kardeşler de 'Kimin Yaşamını Sürdürebileceği Amerika'nın Kararı' adlı makalelerinde kaynakların kullanımı ve insan nüfusunun fazlalığına dikkati çekmiştir. Malthuscu görüş ile paralel nitelikteki bir diğler düşünür ise; Thomas Hobbes dur. Hobbes, Leviathan adlı yapıtında insanoğlunun elindeki mallar azaldıkça savaşı kaçınılmaz olarak göstermiştir.²⁶

Çevresel nitelikli konuların temellerini oluşturur nitelikteki diğler görüşlere göz atmak gerekir ise; İskoçyalı filozof Adam Smith üretimin artırılacağı, sınırsız insan isteklerinin nasıl karşılanılacağı, bolluk ve üretim olduğu takdirde gelecek için bir tehlike olmadığını vurgulamaktadır. Diğler bir ünlü filozof; John Locke ise insanlığın ortak malı olan değerlerden yararlanabilmek, herkesin kendi malını diğlerine zarar vermeyecek şekilde kullanması gerektiği bu şekilde paylaşım probleminin ortadan kalkacağını savunmaktadır. Son olarak Fransız filozof Jean-

---

25 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu, 2006. Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI,Can. Ankara, 2006, sf 62,63,64.

26 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005, sf 64-66.

Jacques Rousseau insanlığın bencilliği bir yana bırakarak toplumun ortak yararı için çalışması durumunda toplumsal ahengin gerçekleştirebileceğini savunmuştur.²⁷

2.5. Çevre ve Kalkınma

Bu bölümde çevre ve kalkınma arasındaki ilişki incelenecektir. Kalkınmanın önemi ve çevreye verdiği zararların anlaşılmasının ardından uluslar arası platformda alınan önlemler ve kurulan uluslar arası kuruluşlara yer verilecektir. Çevre ve kalkınma ilişkisi de bu bölüm içerisinde incelenmektedir.

Kalkınma toplumsal yapının değişkenlerini belli sosyoekonomik politikalar ile etkileyerek geliştirmek ve değiştirmektir. Günümüzde kalkınma ölçekle yani işletmenin neyi ne kadar çok ürettiği ile değil, kapsamı ile ölçülmektedir. Ürettiğiniz ürünü başka hangi pazarlara satabildiğiniz çok önemlidir.²⁸ İktisatçı David Ricardo'nun teorisine göre; "mukayeseli üstünlük", bir sektörde öncü olabilmek o sektörde yeni bir oluşumun tekeli ele geçirebilmek rakiplere oranla sizi önde tutabilecek bir fark yaratabilir. Ülke kalkınmasında günümüzde en önemli çabalar bu yöndedir. Nitelikli insan gücü kalkınma için büyük önem arz etmektedir.²⁹ Nüfusun sahip olduğu bilgi ve beceri düzeyi bireyin ve toplumun sahip olduğu en önemli servetidir. Gelişmiş bir toplumla geri kalmış bir toplum arasındaki temel fark ülkelerin sahip oldukları insan varlıklarının nitelikleri arasındaki farktır. Gelişmekte olan ülkelerin

---

27 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005, sf 230-235

28 DAVID, Ricardo, The Iron Law of Wages, London, 1817, sf:31,50,58.

(Erişim) <http://www.fordham.edu/halsall/mod/ricardo-wages.html> , 24.10.2008.

29 DAVID, Ricardo, The Iron Law of Wages, London, 1817, sf:31,50,58.

(Erişim) <http://www.fordham.edu/halsall/mod/ricardo-wages.html> , 24.10.2008.

önündeki engel sermaye yetersizliğinden ziyade kaynakları en uygun şekilde kullanacak yetişmiş insan gücü yetersizliğidir.³⁰

Çevre kirliliğinin artışı kalkınmanın artışı ile doğru orantılıdır, diğer bir deyiş ile kalkınma arttıkça çevre kirliliği de artar. Çevre sorunlarının tehlike olarak görülmesi ilk olarak 1969'da B.M. Genel Sekreteri Wu Tank tarafından yapılan konuşmada vurgulanmış ve üye ülkeler acil önlemler almaya davet edilmiştir.³¹ Ruşen Keleş ve Can Hamamcı'ya göre, çevre kirliliklerinin en büyük nedeni sanayileşme ve kapital düzeninin etkisi ile Dünya nimetlerini sorumsuzca kirletip, tüketiyor olmamızdır. Bu sebepten dolayı Dünya devletleri bazı uluslar arası örgütler kurmuş ve bir dizi konferansın da eşliğinde önlemler almıştır. Kurulan örgütlerden başlıcaları şunlardır; Birleşmiş Milletler Çevre Programı(U.N.E.P.), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı(U.N.D.P.), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Organizasyonu (O.E.C.D.), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı(AGİT), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü(U.N.E.S.C.O.).³²

Bu örgütlerin her biri diğeri ile koordineli olarak çalışmaktadır, her ne kadar bağımsız örgüt olarak faaliyet gösterme çabasında olsalar da bir iletişim içinde olmaları gerekmektedir. Bunun en önemli nedeni, kalkınma ile çevre sorunlarının

30 YUMUŞAK, İbrahim, KAR, Abdurrahman, Nüfus Artış Hızının Düşürülmesi İktisadi Kalkınmayı Arttırır mı?, Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F, Kocaeli, 2005.

(Erişim) http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=171, 04.11.2008

31 Daha sonraki yıllarda; 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler tarafından Stockholm'de düzenlenen "İnsan ve Çevre Konferansı", çevre sorunlarının uluslararası alanda ele alındığı ilk büyük toplantıdır. 3-14 Haziran 1992'de Rio'da yapılan "Çevre ve Kalkınma Konferansı", Birleşmiş Milletler kuruluşlarının delegeleri ile diğer uluslararası kuruluşları, yerel yönetimler, iş dünyası, bilim dünyası ve gönüllü kuruluşlardan birçok temsilciyi, 179 ülkenin devlet başkanları ve yetkililerini bir araya getiren bir kilometre taşı olmuştur. 166 ülkeden 18000 iştirakçi ve 400000 ziyaretçinin katılımı ile gerçekleşen konferans, çevre ile ekonomik ve sosyal kalkınmayı birbirinden ayır konular olarak düşünemeyeceğimizi açık bir şekilde ortaya koymuştur. Son olarak 2002 yılında Johannesburg'da düzenlenen 'Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi' adlı toplantı düzenlenmiştir. KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005.

32 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005. Ankara, Mayıs 2005, sf 167-173,197-210.

doğru orantılı olmasıdır, birini diğerinden ayırmak imkânsızdır. İşin çevre kirliliği boyutu ile U.N.E.P. ilgilenirken kalkınma ile orantılı kirlenme konusunda U.N.D.P. ve O.E.C.D. çalışmalar yürütmektedir. U.N.E.S.C.O. ise konunun ciddiyeti hakkında insanların bilinçlenmesi alanında çalışmalara yapmaktadır. A.G.İ.T. de politik alanda iş birliği sağlamak konusunda çalışmalar yürütmektedir.³³

U.N.D.P. 1970'li yıllardan itibaren büyük önem kazanmış bir kuruluştur. Birçok ülkenin kalkınma programını hazırlamış ve yürütülmesinde rol oynamıştır. 20.yy başı ile sanayileşmeye başlayan Dünyamızda 1970'lerden sonra sanayileşme zirve yapmış çevre kirlilikleri de bu oranda tırmanmıştır. Bu doğrultuda kimi yazar ve düşünürler 'sıfır kalkınma' deyimini ortaya atmıştır. Bu deyim uyarınca sanayileşmenin bir an önce durdurulması gerekli görülmekte, yoksa yaşanılacak bir Dünya kalmayacağı vurgulanmaktadır. Kalkınmayı sıfırlayarak çevre sorunlarına müdahale etmek yerine, bir çözüm olarak U.N.D.P. faaliyete geçirilmiştir ve kalkınmayı sürekli ama planlı bir şekilde yürütmek amacındadır. Bir diğer deyiş ile U.N.D.P. "Çevre mi, Kalkınma mı?" sorusuna cevap amaçlı bir kuruluştur.³⁴ U.N.D.P. kalkınmayı sürekli yürütmek amacı ile faaliyete geçmiştir. Ruşen Keleş ve Can Hamamcı çevre ve kalkınma ilişkisi ile ilgili olarak iki temel görüş aktarmaktadır. Bu görüşler şu şekildedir:

a) Çevre sorunlarının sistemle değil tamamen birey ile alakalı olduğudur. H.M. Enzenberger çevre konusunda Marksçı bir tutumun işe yaramadığını buna örnek olarak da Sovyetler Birliğinde de çevre sorunlarının var olmasını göstermektedir. Bu konuda görüş sahibi olan bir diğer kişi de toplumbilimci H.Chombart De Lauwe dir. Lauwe'a göre kapitalist toplumlarda halkın çevre sorunlarına tepki gösterme imkânı varken sosyalist toplumlarda tepki göstermek görece daha zordur. Margaret Mead in sözleri bu düşünceyi açıklamada en kolay yol olarak da gösterilebilir; "Kapitalizm de, sosyalizm de, komünizm de çevreyi korumada aynı ölçüde beceriksizdir."

33 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005, sf 189-209.

34 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,167-182.

b) Çevre sorunlarının temelini sistem ile alakalı olduğunu savunan Marksist görüşe göre, konu çevre olunca sosyalist sistem ve kapitalist sistem birbirinden ayrılmaktadır. Sosyalist sistemin çevreye daha duyarlı olacağı savunulmaktadır.³⁵

1970'lerde "büyümenin sınırları" paradigması, ekonomik kalkınmanın çevrenin bozulmasına yol açacağını ortaya koyarken, günümüzde ise daha iyi bir çevreyi beraberinde getireceği veya en azından daha kötü bir çevreye neden olmayacağı görüşü hakim olmuştur. Bununla birlikte çevre konusunda sarf edilen çaba ile sağladığı yararlar arasındaki ilişki, bir ülkedeki yönetim biçimine, kültürel duruma, müşteri davranışlarına, endüstri türlerine ya da araştırmaya tabi tutulan şirketlerin büyüklüklerine, zaman dilimine, vs. bağlı olarak farklılıklar gösterebileceği de ortaya konulmaktadır. Sürdürülebilir bir çevre anlayışının oluşturulması için atılması gereken ilk adım, çevreyi ekonominin bir alt kümesi olarak kabul eden ve sınırsız üretim-sınırsız tüketim-kar maksimizasyonu üçgenindeki kalkınma kavramı anlayışının tümüyle reddedilmesi gerekmektedir.³⁶

2.6. Tüketim Ekonomisi: Kapitalizm'in Çevreye Etkisi

İnsan ve doğal çevre arasındaki enerji ve madde alışverişi, canlılığını sürdürebilmesi açısından çok önemlidir. Bu enerji üretiminin miktarı; teknoloji, doğal çevre, nüfus artış hızı tarafından etkilenmektedir. Bu enerjinin çağımızda çok miktarda üretimi ve dağıtımı sırasında toprak, su, hava gibi doğal çevreyi hızla kirleten sanayi artıkları, canlıların biyolojik yaşamına elverişli koşulları ortadan kaldırmaktadır.³⁷

35 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005, sf 171,172.

36 ALAGÖZ, Mehmet. Sürdürülebilir Kalkınmada Çevre Faktörü, Konya, Ekim 2004, sf,7. (Erişim) <http://www.akademikbakis.org/sayi11/makale/mehmetalagoz.doc> , 28.10.2008.

37 ALTAGUN, Berna. Çevre Üzerine Makaleler; İnsan Ekolojisi. Ankara Üniv. Dil ve Tarih - Coğ. Fak.Paleoantropoloji Bilim Dalı. (Erişim) <http://www.cev-tek.com/arzum/makale2.htm> , 18.09.2008

Ruşen Keleş ve Can Hamamcıya göre, kapitalizm bir tüketim ekonomisidir. İnsanlara geniş bir ihtiyaç yelpazesi oluşturmak ve insanların bunlara gereksinim duymasını, olmaz ise olmaz hale gelmelerini sağlamaktır. Tüketim ekonomisi sık ve sürekli bir tüketimi ön görmektedir. İşte bu durum tutum ekonomisi adını verdiğimiz yerli malını özendirilen ve kaynakların israf edilmemesini ön gören kavramın tam tersidir.³⁸

1970’li yıllardan itibaren Türkiye’de de tüketim ekonomisi egemen olmuştur. Bu yıllar aynı zamanda Doğu Bloğu ülkelerinin tüketim ekonomisine yüz vermediği Batının ise benimsediği yıllardır. İthalat ve ihracat büyük önem taşımaktadır. Bu noktada kapitalizmin çevreye zarar verdiğini kaynakların sömürülmesini getirdiğini söylemek yanlış olmaz. Yalnız şunu da belirtmek gerekir ki bu yıllarda sosyalist ülkeler de egemenlik mücadelesine girdiği Batı ile yarışmak için tüketim ekonomisini benimsemek durumunda kalmıştır ve ayakta kalabilmek için zarar veren ülkeler arasında yer almıştır.³⁹

2.7. Sürdürülebilir Kalkınma

Çalışmanın bu bölümünde “*sürdürülebilir kalkınma*” kavramının anlamını, ortaya çıkış nedeni ve sürdürülebilir kalkınmanın uygulanabilirliği konuları kısaca incelenmiştir. ‘sürdürülebilir kalkınma’ konusu başlı başına bir tez konusu olmasından dolayı bu çalışmada çok ayrıntılı bir şekilde incelenmemiştir.

İnsan yeryüzünde belirlediğinden günümüze çevre ile olan ilişkileri değişik aşamalardan geçmiştir. İlk insanlar doğaya karşı savunmasızken nesiller ilerledikçe insan çevreye uyum sağlamış ve giderek çevre insan ilişkisinde egemen taraf olmuştur. İnsanoğlu uzunca bir süre doğaya vermiş olduğu zararlardan habersiz

38 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005, sf163, 164, 173

39 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005.sf 170- 173.

yaşamıştır.⁴⁰ Çevre sorunları birden bire ortaya çıkmamış, zaman içinde birikerek varlığını duyurmuştur. İnsan faaliyetleri sonucunda çevreye verilen zararlar, doğanın kendini yenileyebilme yeteneği sayesinde başlangıçta fark edilmemiş, hatta çevrenin zamanla bu kirliliği yok edeceği kanısı yaygınlaşmıştır. Ancak zaman içinde çevreye bırakılan kirliliğin nicel ve nitel olarak artması çevrenin kendini yenileyebilme yeteneğinin çok üstüne çıkmış, çevre hızla bozulmaya başlamıştır. İnsanoğlu yüzyıllar boyunca çevresini gelecek kaygısı olmadan işlemiş, doğanın kendisine sunmuş olduğu zenginlikleri sömürmüştür. İnsan-çevre ilişkisi çevreden yararlanma boyutunu geçmiş bunun ötesinde sömürüye ulaşmıştır. Doğanın kendini yenilediği bilinen bir gerçektir fakat insanoğlunun sömürü boyutları doğanın kendini yenilemesine izin vermeyecek boyutlara gelmiştir.⁴¹

Ulusoy' un da aktardığı gibi sürdürülebilir kalkınma bugünkü nesillerin, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme hakkından ödün vermeksizin ve tehlikeye sokmaksızın karşılayabilen kalkınmadır.⁴² Sürdürülebilir kalkınma Birleşmiş Milletler Brundtland Ortak Geleceğimiz Raporunda (1987); “Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânından ödün vermeksizin karşılamak.” olarak tanımlanmıştır.⁴³

Sürekli ve dengeli kalkınma diğer adı ile “sürdürülebilir kalkınma” 1970’li yıllardan bu yana ekonomi, toplum ve çevre arasında kurulmak istenen dengenin yeni bir anlatımı olarak ortaya çıkmıştır. Sürekli ve dengeli kalkınma kavramı çevre kalkınma ilişkilerinin değerlendirilmesinde temel yaklaşım olmaktadır. Kalkınmayı, yoksul ülkelerin varsılaşması olarak ele almak yanlıştır çünkü çevre hepimizin

---

40 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005.sf 23-31

41 GÖRMEZ, Kemal. Çevre Sorunları, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2007.sf 50

42 ULUSOY, Ahmet, Vural, Tarık, Kentleşmenin Sosyo-ekonomik Etkileri, KTÜ İİBF, Elektronik Makale. (Erişim):[http://www.cevre.metu.edu.tr/sites/default/files/KENTLEŞMENİN%20SOSYO%20EKONOMİK%20E](http://www.cevre.metu.edu.tr/sites/default/files/KENTLEŞMENİN%20SOSYO%20EKONOMİK%20ETKİLERİ.doc)TKİLERİ.doc. 22.11.08

43 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,198.

yaşadığı yerdir ve kalkınma o yeri iyileştirebilmek için yapılan iştir.⁴⁴ Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 tarihinde yayınlanan “Ortak Geleceğimiz” raporunda sürdürülebilir kalkınmanın önemi vurgulanmış bu doğrultuda sonraki bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğimiz, akademik içerikli bir çalışma olan Çevresel Etki Değerlendirmesi (Ç.E.D.) sürdürülebilir kalkınma stratejisinde, soruların önceden tespiti ve giderilmesi hususunda büyük önem kazanmıştır.⁴⁵

Sürekli ve dengeli kalkınmanın temel amacı herkese temel gereksinimlerini karşılama ve daha iyi bir yaşam beklentisini giderme fırsatı sağlamaktır. Çevre sorunlarının türlü yönleri ekonomi ile yakından ilgilidir. Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olduğunu da göz önünde bulundurursak çevreye yönelik girişimlerin ekonomik kaygılardan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin 1980'lerin başında 5 milyar lira harcayarak suya kavuşturulmuş olan %70'i Akdeniz ve Ege kıyılarında olan 25 bin hektar verimli toprak tarım alanı olarak kullanılmak yerine sanayi kuruluşlarının ve konutların bulunduğu bölgeler haline gelmiştir. Kentlerin artan nüfus ve toplumsal talepleri nedeni ile zaten az miktarlarda olan tarım toprakları geri dönülmez bir biçimde tahrip edilmektedir.⁴⁶

Dünya kaynakları yettiği kadarı ile insana bakabilmektedir. Bu doğrultuda kalkınmanın bir büyüme oranına dayanmakta olduğunu ve bu büyüme oranının yenilenebilir kaynaklar için yenilenebilirlik oranı olduğunu göz önünde bulundurmakta ve kaynakları sömürü düzeyinde kullanmamakta fayda vardır.⁴⁷ Sürdürülebilir kalkınmayı uygulamak için gerekli olan temel prensipleri Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer şu şekilde açıklamaktadır;

- a) Doğal sermayenin tüketilmeden kullanılması,

44 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005, sf 167.

45 ÖZER, Ayşe Öznur, Çevresel etki değerlendirmesine giriş nedir, nasıl uygulanmalı, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, 1996. sf:14-15

46 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,195.

47 KELEŞ, R., HAMAMCI, C., Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005, sf 169.

- b) Ekonomi ile ekosistem arasındaki dengenin korunması,
- c) Bugünkü insanlığın ihtiyaçlarının karşılanması,
- d) Gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılayabilme imkânının korunması.⁴⁸

Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer'in açıklamış olduğu sürdürülebilir kalkınma için gerekli ilkeler; doğal kaynaklara saygılı olmayı ve kaynakların gelecek nesiller de düşünülerek tüketilmesi prensibini savunmaktadır. Diğer bir deyiş ile sürdürülebilir kalkınmanın özü; 'doğayı tüketmeden kullanmaktır.'⁴⁹

2.8. İnsan Sağlığı ve Çevre

Çevreyi oluşturan hava, su, toprak ve benzeri öğelerin kirletilmesinden, insan sağlığı doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmektedir. İnsan sağlığını tehlikeye sokabilecek boyutta olan kirlilik insan gücünü ve ekonomiyi de kuşkusuz etkilemektedir. Ruşen Keleş tarafından, 'çevre, biz dışında her şey' olarak tanımlanmaktadır ve herhangi bir kirliliği diğerinden ayrı görmenin yanlış olacağı belirtilmektedir.⁵⁰ Bu doğrultuda bazı gelişmiş ülkeler kirliliğin insan sağlığına ve ekonomiye verdiği zararı minimuma indirmek için az gelişmiş ülkelerde sanayileşmeye gitmişlerdir. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde (A.B.D.), hava kirlenmesinden dolayı bitkiler ve hayvanlar 500 milyon dolarlık bir zarar görmektedirler. Bu tür kirlenmeleri %60 oranında azaltmak için de kişi başına 40 dolarlık bir harcama gerekmektedir. Bu doğrultuda A.B.D.; asbest, cıva ve tarımsal ilaç üreten sanayi dallarını Güney Doğu Asya, Latin Amerika, Brezilya ve Meksika'ya taşımıştır.⁵¹

48 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara 2007. sf,200.

49 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara 2007. sf,198

50 KELEŞ, Ruşen., HAMAMCI, Can. Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005.sf 31-33

51 ÖZMEN, Remzi, Çevre Kanunu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008. sf 50-87

Soluduğumuz hava yediğimiz gıdalar, içinde yaşadığımız ortamlar artık doğal yapımıza uygun olmaktan çıkmıştır. Ekolojik sorunlar giderek içinden çıkılmaz bir hal alırken, basın gündeminde çoğunlukla piyasalar ve magazin haberleri hâkim olmaktadır. Çevreyle ilgili sorunların nedenleri ve çözüm yolları konusunda insanları bilgilendirmekten ziyade medya, insan sağlığını ilgilendiren pek çok konuyu geri plana atmaktadır.⁵² Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer çevre ve insan arasındaki sağlık ilişkisini bu şekilde aktarmaktadır:

Çevre canlı ve cansız öğelerden oluşmuş bir bütündür. Bu bütünün herhangi bir ögesi zarar görürse önce sistemde çeşitli bozulmalara yol açar, daha sonra da insanlar bunların olumsuz etkilerine maruz kalır. Doğal sistemdeki bozulmalar ilk zamanlarında yerel bir problem olarak ortaya çıksalar da ilerleyen süreçte çok uzak bölgelerde yaşayanları bile olumsuz etkileyebilmektedir. Çevre insan sağlığını dört farklı yol ile etkileyebilmektedir:

- a) Hastalıklara uygun ortam hazırlayabilir.
- b) Bir kısım hastalıkların yayılmasını kolaylaştırabilir.
- c) Doğrudan hastalık nedeni olabilir.
- d) Bir kısım hastalıkların seyrini ve sonucunu etkileyebilir.⁵³

Ekonomik ve eğitim seviyesi düşük, yetersiz-dengesiz beslenen ve kirli çevrede yaşayan insanların oluşturduğu toplumların sağlık düzeyleri de düşük olur. Çevreden kaynaklı olarak insan sağlığını etkileyen etmenleri Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer iki grupta incelemiştir. Bunlar: 1) *Bünyesel Etkenler: Genetik, metabolik hastalıklar ve hormonal bozukluklar* ve; 2) *Çevresel Etkenler: a) Fiziksel faktörler; ısı, ışık, su, iklim vs. b) Kimyasal faktörler; çeşitli zehirler ve kanserojen maddeler. c) Biyolojik faktörler. d) Temel ve vazgeçilmez madde eksiklikleri. e) Psikolojik faktörler; stres ve sıkıntı gibi. f) Sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerdir.*⁵⁴ Çevre ve insan sürekli olarak etkileşim içerisinde. Bu döngünün

52 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI,Can, Ankara, 2006, sf.10.

53 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,190.

54 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,115.116.117.

sonucu olarak bozulan insan sağlığı ve evre sağlığı birbirini doğrudan etkilemektedir.

2.9. Su ve evre Kirliliği

Bu bölümde kirlilik çeşitlerini daha iyi anlayabilmek amaçlı bilgi verilmektedir, özellikle su kirliliği konusu üzerinde daha uzun bir inceleme yapılmıştır. Bunun nedeni çalışmada ele alınacak kirlilik çeşitlerinin su kirliliği olmasıdır. Kızılırmak Suyu içerisinde bulunduğu ve uzun vadede insan sağlığına zararlı olacağı iddia edilen zararlı kimyasalların atıklardan kaynaklandığı göz önünde bulundurulduğunda bunların ne gibi kirleticiler doğrultusunda oluşmuş olabileceğini incelemede fayda olacağı açığa çıkar.

evre kirliliği genel olarak insanların her türlü faaliyeti sonucu suda, toprakta ve havada meydana gelen olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ve böylece ortaya çıkan kötü koku, zehirlilik, radyasyon, gürültü, hava kirliliği ve arzu edilmeyen diğer sonuçlar olarak tanımlanabilir.⁵⁵

Tatlı su, yeryüzünde yaşamın srekliлиđi için en temel gereksinimdir. Yeryüzünün yüzde 70'i suyla kaplı olmasına karşın, bunun yüzde 97'si deniz suyudur. Yüzde 2'si de kutuplarda buzul halindedir. Sonuç olarak, tüm Dünyada içilebilir su miktarı var olan kaynakların yalnızca yüzde 1'dir. Kirlilik bir döngüdür ve doğanın kendini yenileme hızının önünde ilerlemektedir. Örneğin bir fabrikanın suya bıraktığı zehirli karışım buhar olup atmosfere oradan da yağmur olarak Dünyanın her hangi bir yerinde toprağa düşmektedir. Kirliliği bir döngü olarak düşünmekte fayda vardır ve kirlilik çeşitlerini incelerken her bir kirlilik eşitlerinin

---

55 ULUSOY, Ahmet, Vural, Tarık, Kentleşmenin Sosyo-ekonomik Etkileri, KT İİBF, Elektronik Makale. (Erişim):<http://www.cevre.metu.edu.tr/sites/default/files/KENTLEşMENİN%20SOSYO%20EKONOMİK%20ETKİLERİ.doc>. 22.11.08, sf. 5

canlı yaşamı ve bir diğer kirlilik çeşidi ile olan etkileşimini unutmamak gerekmektedir.⁵⁶Kirlilik çeşitleri şunlardır:

Enerji Kirliliği: Öncelikle hatırlanılması gereken şudur ki teknoloji enerji sayesinde iş görmektedir. Bu da modern Dünya için enerji üretiminin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Enerjinin üretilmesinden iletilmesine kadar geçen süreçte %34 kadar bir kısmı ziyan olmaktadır. Günümüzde enerji üreten hemen her türlü enerji üretim kaynağı çevreye zararlıdır. Örneğin deniz kenarlarında kurulan termik santrallerin buradaki suları soğutma amaçlı kullanmaları suyun habitatını bozmaktadır.⁵⁷

Enerji kaynakları ikiye ayrılmaktadır: Yenilenebilir enerji kaynakları: Güneş enerjisi, su, rüzgâr, deniz dalgası, su akıntısı, jeotermal enerji (yer içi ısı) vs. Yenilenemeyen enerji kaynakları: Doğal gaz, petrol, kömür, uranyum vs... Kükürt gibi zehirli gazların doğaya salınması sonucunda sera etkisi gibi etkilerin oluşması, nem oranlarının artması, nükleer enerji kullanımı gibi toprağa suya ve havaya kolayca kirlilik bulaştırabilecek tehlikelerin var olması söz konusudur. Radyoaktif kirliliğe; maden çıkarımı, sanayiler, nükleer enerji santralleri ve kazalar neden olmaktadır.⁵⁸

Hava Kirliliği: Hava kirliliğinin nedenleri arasında çok az yer tutan doğal nedenler dışında, esas olarak, insan faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlar kirlilik kaynağı olarak tanımlanmaktadır. Hava kirliliği kaynakları literatürde üç ana grup altında toplanmaktadır. Bunlar, noktasal kaynaklar; sanayi bacaları, merkezi ısıtma sistemi bacaları, termik santraller, çizgisel kaynaklar; genellikle karayolu trafik bağlantıları üzerinde, yoğun araç kullanımı olan yerler ve bölgesel kaynaklar; tüm alana dağılmış kirliliklerin yer aldığı, pek çok noktasal ve çizgisel kaynakların

56 GÖRMEZ, Kemal. Çevre Sorunları, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2007.sf 86–124

57 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005. sf 91-94

58 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005. sf 91-94

birleştiği kentsel alanlar olarak tanımlanmaktadır.⁵⁹ Hava bilindiği gibi nitrojen, oksijen, argon, karbondioksit gibi gazlardan oluşmaktadır. Hava kirliliği belli bir kaynaktan atmosfere salınan kirleticiler yüzünden havanın birleşenlerinin bozulması, canlılara ve eşyaya zarar verecek bir nitelik kazanmasıdır. Havayı kirleten kaynakları ikiye ayırmak mümkündür; bunların ilki ‘sabit kaynaklar’, örneğin fabrika dumanı gibi sabit kaynaklardan doğaya salınan gazlardır. İkincisi ise ‘hareketli kaynaklar’ örneğin, eksoz dumanı gibi hareketli kaynaklardan doğaya salınan gazlardır.⁶⁰

Gürültü Kirliliği: Çevre sorunları arasında yer alan bir diğer konu da gürültüdür. Fizyolojik ve psikolojik etkileri olan bu kirlilik türü uzun tartışmalardan sonra kirlilik sınıfına girmiştir. İstenmeyen veya rahatsız eden sesler gürültü olarak tanımlanmış, insan sağlığına ve negatif dışsallığa girdiği için hakkında düzenlemeler ve kısıtlamalar getirilmiştir. I.S.O. nun belirlediği gürültü düzeyi 58 dB dir.⁶¹

Elektromanyetik Kirlilik: İnsan ve hayvanlar üzerinde negatif bir etkiye sahip olan bu kirlilik türü izole geçirgenliği önleyecek maddeler kullanılmayan elektrikli ve manyetik alanlardan kaynaklanmaktadır. Beyin tümörü gibi hastalıklara da yol açtığı bilinmektedir. Bu konu Türkiye’de cep telefonları ve baz istasyonları kullanımının artması ile gündeme gelmiştir.⁶²

59 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara 2007. sf, 87

60 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005. sf 100-107

61 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi,, Ankara, Mayıs 2005. sf 110-115; Kentleşme ve sanayileşmenin sonucu olarak ortaya çıkan gürültünün insanlar üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik araştırmalarda; normal koşullarda insanların 45-55 dB gürültüye tepki göstermediği, 70-90 dB gürültünün konuşmaları maskeleydiği, uzun sürmesi halinde dikkat gerektiren çalışmaların yapılmasını zorlaştırdığı görülmüştür. 90 dB'in üstünde ise, sinirlilik, hırçınlık, üretim performanslarında düşme ve iştahsızlık görülürken, 105 dB'in üstündeki gürültü, insanları tam stres koşullarına sokmakta, geçici ve sürekli duyu kayıplarına yol açmaktadır.

62 İPEK, Necati; Elektromanyetik Kirlilik,EMO,sf 46–49.

(Erişim) http://www.emo.org.tr/resimler/ekler/9de722f5fee30a9_ek.pdf?dergi=429 , 03.11.2008

Toprak Kirliliği: Toprak kirliliği mevcut toprakların kirletilmesi ve doğal anlamda iş görmez hale getirilmesi veya toprağın doğal yapısının dış etmeler sonucu bozulmasıdır. Özellikle 20 yy sonrasında hızla artan sanayileşme ve modern tarımın etkisi ile toprak kirlenmesi bir sorun olmaya başlamıştır.⁶³ Ruşen Keleş'in toprak kirliliği tanımına göre; “*toprak kirliliği insan etkinlikleri sonucunda fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik yapısının bozulmasıdır.*”⁶⁴ Toprak kirliliğinin nedenleri arasında yanlış tarım tekniklerinin kullanılması, aşırı gübreleme ve tarım ilacı gibi atık, artık ve zehirli maddelerin toprağa bırakılması vardır. Toprak işlenmesine göre sekiz sınıfa ayrılmıştır, ilk dört sınıf tarımsal üretime uygundur, son dört sınıf ise hiç bir şekilde tarımsal üretime olanak vermeyen sınıftır.⁶⁵

2.9.1. Su Kirliliği

Su kirliliği konusunun önemini anlamak için öncelikle Dünyadaki suyun durumuna yer vermekte fayda vardır. Dünya nüfusu son 50 yıl içerisinde üç kat artmakla beraber gelecek 50 yılda da %25–75 arası artış olması da beklenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün raporlarına göre 2002 yılı itibari ile 1.2 milyar insan güvenilir içme suyundan yoksunken 2.6 milyar insan sağlık koşullarına uygun suya erişebilmektedir. Yine, Dünya Su Örgütü'nün raporlarına göre ise her gün 5 yaşından gün almamış 3900 çocuk su ile ilgili olan ve önlenmesi mümkün bir hastalıktan hayatını kaybetmekte. Diğer taraftan her gün, yine çoğunluğu çocuk ve yaşlılardan

63 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara 2007. sf,128,129,130 . 1 cm toprağın oluşumu yüzlerce yılı bulmaktadır. Ülkemizdeki toprakların %36 sı işlenmekte, %28 i çayır ve mera, %30 u orman ve fundalıktır. Ekilebilir arazilerin %11 inde sulama imkânı vardır. Dünyanın büyük bölümünün sular ile kaplı olduğunu düşünürsek elimizde az oranda bulunan ve yaşam için temel faktörlerden birini oluşturan toprak büyük öneme sahiptir. Kentleşmenin topraklar üzerindeki etkileri, öncelikle toprakların sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Yeryüzünde 17 milyar hektar karasal alanın % 15'i verimli tarım toprağı olup, sulama ve tarım teknolojisi kullanılarak bu oranın ancak % 25 civarına çıkarılabileceği hesaplanmaktadır.

64 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi,, Ankara, Mayıs 2005. sf 126,127,128.

65 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi,, Ankara, Mayıs 2005. sf 126,127,128.

oluşan 14-30 bin kişi arasında insan su ile ilgili ve önlenabilir bir hastalıktan hayatını kaybetmektedir. Afrika'nın büyük bir bölümünde, Orta Doğu'da, Çin'in kuzeyinde, Kaliforniya ve Meksika'daki su rezervleri de tükenmektedir. Suya erişim konusunda da Kuzey ve Güney yarım küre arasında bir eşitlik söz konusudur. Dünyada kullanılmakta olan suyun %85'i Dünya nüfusunun %12'si tarafından tüketilmektedir. Bu %12 lik kısımdaki ülkelerin hemen hepsi kuzey yarım kürede yaşamakta ve gelişmiş ülkelerden oluşmaktadır. Dr. Filiz Kartal'ın da makalesinde belirttiği gibi; yine su ile ilgili olarak sorun yaşanan bir bölge olan Orta Doğu'da sadece yer altı kaynaklarından su sağlanmaktadır. Bu kaynaklar Arap ve İsrail hükümetleri tarafından ortak kullanılması gerekirken İsrail hükümeti bölgedeki Araplardan 4 kat daha fazla su kullanmaktadır ve Arapların kuyu açabilme hakkını ve bedevilerin suya erişim hakkını kısıtlamaktadır. Türkiye'de su tüketimini incelediğimizde, %75'i tarımsal sulama amaçlı, %15'i içme ve kullanma amaçlı ve %10'luk bir kısım ise sanayi alanında kullanılmaktadır.⁶⁶

Mustafa Aydoğdu, su kirliliğini; "*Suya dışarıdan gelen maddelerin karışması ile kendine ait bazı özelliklerinin bozulması*" olarak tanımlamıştır.⁶⁷ Suyun doğal yapısından çıkacak biçimde yapısının bozulması, kullanma amacının dışına çıkacak şekilde bozulmasıdır. Su Dünyada küresel ısınma gibi sebeplerden dolayı oldukça önem kazanmış bir bileşendir. Türkiye'de son 20 yıl içerisinde kişi başına düşen su miktarı 4000 m³'den 1430 m³'e düşmüştür, Dünya standartlarına göre bir ülkenin su zengini sayılabilmesi için kişi başına düşen su miktarı en az 8000 m³ olmalıdır.⁶⁸ Tarımda inorganik bileşenlerin kullanılması kısa vadede verim sağlasa da uzun vadede hem toprağı verimsizleştirir, toprak kirliliğine neden olur hem de yeraltı ve yer üstü kaynaklara karışarak su kirliliğine sebep olur.⁶⁹ Su kirliliği ve mevcut su

66 EVCİMEN, Taylan, Ulaş, Sürdürülebilir Kalkınmadan Dünya Su Forumuna, İ.M.O. Ankara Bülteni Dergisi, sayı:2009/2, Ankara, 2009, sf:20.

67 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007.

68 Kanal A tarafından 28.03.2008 tarihinde yayınlanmış haber.

(Erişim) <http://www.tumgazeteler.com/?a=2659077> , 13.10.2008

69 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005. sf 115,116,117

kaynaklarının kıtlığı çevresel güvenlik açısından önemlidir çünkü su insan ve doğa için olmaz ise olmazlardan hayati öneme sahip bir doğal birleşendir. Su kirliliğine neden olan sebepleri Ruşen Keleş üçe ayırmıştır; 1) Sanayi faaliyetleri: Kimyasal, fiziksel, biyolojik, radyoaktif. 2) Tarımsal faaliyetler: Erozyon, tarımsal ilaçlama, bitki besin maddesi, hayvan atıkları. 3) Yerleşim faaliyetleri: Katı atıklar, sıvı atıklar.⁷⁰ Mustafa Aydoğdu ise su kaynaklarını kirleten başlıca etmenleri şu şekilde aktarmıştır; endüstriyel atıklar, deterjan gibi evsel atıklar, tarım ilaçları ve gübre.⁷¹

Yüzeysel sularda kirletici etki yapabilecek unsurlar Dünya Sağlık Örgütü'nce (W.H.O.) onbir madde altında toplanmıştır. *Bakteriler, virüsler ve diğer hastalık yapıcı canlılar*; suların sağlık açısından kirlenmesine neden olur ve bu organizmalar, genellikle hastalıklı veya portör (hastalık taşıyıcı) olan hayvan ve insanların dışkı ve idrarlarından kaynaklanır. Bulaşıcı etki ya da bu atıklarla doğrudan temasla veya atıklarının karıştığı sulardan dolaylı olarak gerçekleşir. İçme suyu temini açısından hijyenik kirlenme önemli bir sorun oluşturmaktadır. *Organik maddelerden kaynaklanan kirlenme* ise ölmüş hayvan ve bitki artıkları ile tarımsal artıkların yüzeysel sulara karışması sonucunda ortaya çıkan kirlenmedir. *Endüstri atıkları*; çeşitli endüstri faaliyetleri sonucu oluşurlar ve fenol, arsenik, siyanür, krom, kadmiyum gibi toksin maddeler içerirler. *Yağlar ve benzeri maddeler*; tankerler veya boru hatlarıyla taşınan petrolün kazalar sonucunda yüzeysel sulara karışmasının yarattığı olumsuz etkiler açısından önem taşımaktadır. *Sentetik deterjanlar*; içerdikleri fosfatlar yüzeysel sularda pıhtılaşmaya ve dolayısıyla ikincil kirlenmeye neden olmaktadır. Sentetik deterjanların evlerde kullanılmaya başlaması evsel atık sularının özelliğini değiştirmiş ve bu sulara endüstriyel sularda rastlanılan benzer nitelikler vermiştir. *Radyoaktivite*; radyoaktif kirlenme hastanelerden, araştırma kuruluşlarında ve bazı endüstri dallarından kaynaklanabilmektedir. Nükleer silah denemeleri sonucunda artan radyoaktivite, yağmur sularını da kirletmekte ve bunun sonucu olarak yüzeysel sular, radyoaktif kirlenmeye maruz kalmaktadır. *Zirai mücadele ilaçları*; bunların besin zincirine girmesi ekosistemlerde önemli sorunlar

70 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,86.

71 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,87.

yaratır. *Yapay organik kimyasal maddeler*; bu maddelerin üretimleri giderek artmaktadır. Bu yapay maddelerin yerlerini aldıkları doğal maddelere göre kirleticilik derecelerini daha fazladır. *İnorganik tuzlar*; çok yüksek dozlarda kirletici olduklarından sulan içme, sulama ve birçok endüstriyel kullanım için uygunsuz duruma getirebilirler. *Yapay ve doğal tarımsal gübreler*; gübrelerin içerdiği azot ve fosfor, sulamadan dönen drenaj sulan ile yüzeysel sulara karışır. *Atık ısı*; tek geçişli soğutma suyu sistemlerine sahip termik santraller, yüzeysel sulara büyük miktarlarda atık ısı verir. Sıcaklığı da artmış sular, içme suyu kaynağı olarak uygun değildir.⁷²

Gerek yerleşim merkezlerinin, gerek türlü sanayi ve enerji üretim tesislerinin ve gerekse insanların diğer faaliyetlerinden dolayı sayılamayacak kadar çok kirletici madde kullanılmıştır. Sularla beraber tabiata iade edilmeden önce, onları tabiata zarar vermeye neden olmayacak hale getirmek, yani temizlemek, bütün insanların ortak görevidir. Sayılamayacak kadar kirletici barındırabilen su kitleleri netice itibariyle birbirlerine bağlandıklarından ve ülkeleri de birbirlerine bağladıklarından, bu konunun önemi uluslararası niteliğe sahiptir.

2.10. Çevre Üzerinde Oluşabilecek Etkilerin Azaltılması

Çalışmanın bu bölümünde doğal kaynakların kullanımında önemli bir husus olan taşıma kapasitesi ve Çevresel Etki Değerlendirmesi (Ç.E.D.) raporları incelenecektir. Taşıma kapasitesinin önemini anlamak doğal kaynakları tüketmeden kullanmak noktasında önem arz etmektedir. Taşıma kapasitesini belirleyebilecek ve bu kapasiteyi koruyabilecek alternatif yöntem ise; bilimsel bir süreç olan Ç.E.D.'dir. Ç.E.D. raporlarının ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve hangi amaç için kullanıldığı bu bölümde incelenmeye çalışılacaktır. Ç.E.D. sürecini tam anlamı ile incelemek, diğer

72 TUNÇEKİÇ, Alp.Çevre Kirliliğinin Tanımlanması,Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi, Kastamonu, 2003. (Erişim) <http://w3.gazi.edu.tr/web/alperal/cevre8.htm> , 21.10.08

bir deyiş ile ülkemizdeki kullanım alanını diğer ülkeler ile kıyaslamak, ya da sürecin ne derece yararlı olup olmadığını incelemek bu bölümdeki amacımızın dışındadır.

Çevreci yaklaşımları etkileyen çalışmaların en başta gelenlerinden biri de kuşkusuz ‘Ortak Geleceğimiz’ adlı rapordur. Bu çalışmanın getirdiği en önemli ilke ‘Sürdürülebilir Kalkınma’ modelidir. Sürdürülebilir kalkınma deyimini ilk kez Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) tarafından hazırlanan ‘Dünya Koruma Stratejisi’ adlı yazanakta kullanılmıştır (1980). Kavram, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayımlanan ‘Ortak Geleceğimiz’ adlı raporun yayımlanmasından sonra da tüm Dünyada yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1983 yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland’ın başkanlığında çalışmalarına başlayan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987’de yayımladığı ‘Ortak Geleceğimiz’ adlı raporda, ‘Sürdürülebilir Kalkınmayı’, bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak olarak tanımlamıştır. Yayımlanan bu rapordan sonra Dünyanın dikkatini çeken bir diğer konu da Ç.E.D. olmuştur. Bunun nedeni kalkınırken çevreyi korumak gerekliliğinin anlaşılması konusunda alternatif bir çözüm niteliğinde olmasıdır.

2.10.1. Taşıma Kapasitesi

Çevresel etkiler ile ilgili olarak bilinmesi gereken bir diğer önemli konu da ‘taşıma kapasitesidir’. Taşıma kapasitesi araştırmalarının ilk olarak turizmin çevreye etkisinin incelenmesiyle başladığı bilinmektedir. Özellikle ilk yıllarda daha çok ekolojik taşıma kapasitesi çalışmaları yapılmaktaydı. Dünyadaki ekonomik amaçlı tüketim başta olmak üzere kullanılan birçok doğal kaynak için bir sınır söz konusudur. Kontrolsüz bir ekonomik gelişme, gerçekleştiği çevrede ve doğal kaynaklar üzerinde bir baskı oluşturmaktadır, bu baskı sonucu kaynaklar ya tamamen tükenmekte ya da bilinçsiz kullanım sonucu insan yaşamını tehdit

edebilecek boyutta kirlenmektedir.⁷³ Hemen hemen bütün endüstriyel faaliyetler için temel çekiciliği oluşturan çevresel kaynakların, kendini yenileyebilmesi, koruma-kullanma dengesi içinde uzun dönemli kullanılarak, gelecek nesillere aktarılması büyük önem taşımaktadır. Taşıma kapasitesi, doğal kaynakların insanların faaliyetlerini karşılama miktarı, ya da doğal kaynakların insan faaliyetlerine dayanma miktarı olarak tanımlanabilir.⁷⁴

Taşıma kapasitesinde standart sınırları belirlemek zordur. Taşıma kapasitesinin standartları, bir yerden diğerine, gelişen turizm türüne, yerel çevresel özelliklere ve yerel toplumun doyum seviyelerini fark etmesine göre değişecektir.⁷⁵ Taşıma kapasitesi kavramının gelişimi, bir bölgedeki nüfus yoğunluğuna oranlanarak ölçülebilmekte ve çevresel faktörlerle sınırlanabileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu sınır, çevreye ve özellikle alandaki doğal kaynakların nüfusu destekleme yeteneğine zarar vermeksizin, bölgedeki nüfusun varlığını sürdürebildiği noktayı ifade eder. Kaynaklara erişim konusunda bazı biyolojik çalışmalar yapılmıştır ve çalışmalar neticesinde; bir alanın doğal kaynak kapasitesinin nicel olarak belirlenebileceği ve kaynaklara ulaşımın uygun bir şekilde sınırlandırılabilceği görülmüştür. Taşıma kapasitesi diğer bir deyişle, çevreden yararlanan canlıların tatmin derecesini azaltmaksızın ve çevrenin değer kaybetmesine neden olmaksızın hizmet ve faaliyet kapasitesinin devamlılığını ifade etmektedir.⁷⁶

---

73 AVCI, Nilgün, Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Fakültesi, İzmir, 2007, sf 485-501 (Erişim) eab.ege.edu.tr/pdf/7_2/C7-S2-M6.pdf,09.05.2009

74 DEMİR ve ÇEVİGEN, A. (2006). Turizm ve Çevre Yönetimi-Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı. Nobel Yayın-Dağıtım, 188 s., Ankara, 2006.

75 AVCI, Nilgün, Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Fakültesi, İzmir, 2007, sf 485-501 (Erişim) eab.ege.edu.tr/pdf/7_2/C7-S2-M6.pdf,09.05.2009

76 DEMİR, C. ve ÇEVİGEN, A. (2006). Turizm ve Çevre Yönetimi-Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı. Nobel Yayın-Dağıtım, 188 s., Ankara, 2006.

Taşıma kapasitesi ile ilgili olarak bazı çözüm önerilerini incelemek gerekir ise: İnsanlarda çevresel etki için çevre eğitimi ve bilinci geliştirilmelidir. Yerel ya da ulusal yönetim politikaları; kanunlarla, izinlerle, lisanslarla desteklenerek çevresel sorunlar için kabul edilebilir düzeye çekilmelidir. Turizm ve diğer ekonomik faaliyetler açısından insanların davranışlarını geliştirmek için ekonomik ödüller verilmelidir. Çevre sorunlarını önlemek için yeni teknolojiler kullanılmalı, koruma için araştırma ve yatırım yapılarak çevreyi koruyucu teknolojiler, rekabet koşullarına rağmen uygulanabilir seviyelere çekilmelidir.⁷⁷

Demir ve Çevirgen'in de belirttiği gibi, bir planlama aracı olarak kullanılırken 'taşıma kapasitesi' kavramına şu sınırlamalar getirilmektedir:

- Bir toplumdan diğerine kabul edilebilir yoğunluk seviyeleri (sayı bakımından) farklılık gösterir.
- Belirli gelişim şekilleri, aynı gelişim seviyesinde olsa bile diğerlerine göre yoğunlukları farklı olabilir. Örneğin plajlar gibi.
- Fiziksel ve çevresel taşıma kapasiteleri yönetim tekniklerinden etkilenebilirler.⁷⁸

Taşıma kapasitesinde belirleyici faktör ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir, bu etkenler genellikle ekonomik koşullar ve nüfus artışıdır. Taşıma kapasitesinin değişkenlerinin belirlenmesi ve doğal tahribatı önlemeye yönelik olan çevresel etki değerlendirmesi (Ç.E.D.) bu doğrultuda hazırlanmaktadır.

---

77 AVCI, Nilgün, Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Fakültesi, İzmir, 2007, sf 485-501 (Erişim) eab.ege.edu.tr/pdf/7_2/C7-S2-M6.pdf,02.05.2009

78 DEMİR, C. ve ÇEVİRGEN, A. (2006). Turizm ve Çevre Yönetimi-Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı. Nobel Yayın-Dağıtım, 188 s., Ankara, 2006.

2.10.2. Çevresel Etki Değerlendirmesi (Ç.E.D.)

Ç.E.D. çevre sorunları ve sanayileşme arasındaki taşıma kapasitesini koruyabilmek amaçlı, kanunlar çerçevesinde kabul gören bilimsel bir süreçtir. Bir proje Ç.E.D. yönetmeliğine uygun görüldüğü takdirde, proje yapılmadan önce, yapıma aşamasında ve proje bitiminde sürekli olarak devam eden bir süreçtir. Akademik çevreler tarafından da gerekli görülen Ç.E.D.'e ilişkin bazı tanımları aktarmak gerekir ise; Ayşe Öznur Özer'in tanımı ile;

Ç.E.D. çevreyi doğrudan ya da dolaylı olarak, olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek bir ya da birden fazla faaliyete ait bir proje için alınacak kararda esas alınmak üzere, proje konusu faaliyet(ler)in bütün çevresel etkilerinin bilimsel yöntemler ve tekniklerle irdelenmesi, bu irdelenmelere göre olumsuz etkileri önlemek ya da çevreye zarar vermeyecek ölçülerde en aza indirmek için alternatif çözümlerin belirlenmesi, söz konusu proje hakkında ÇED çalışmaları sonuçlarına göre yatırım kararı alınarak faaliyet(ler)in gerçekleştirilmesi halinde, inşaat ve işletme aşamalarında ve işletmenin kapatılmasından sonra çevresel etkiler için ÇED çalışması ile belirlenen önlemlerin izlenip denetlenmesi sürecidir.⁷⁹

Ruşen Keleş ve Can Hamamcı'nın kitabındaki tanıma göre ise; " ... herhangi bir ekonomik kuruluşun çevresi üzerinde yaratacağı doğrudan ya da dolaylı, uzun ya da kısa dönemli, parasal nitelikte olan ya da olmayan, ölçülebilir ya da ölçülemeyen tüm etkilerin nesnel olarak değerlendirilmesine yarayan araştırma yönteminin adına çevresel etki çözümlemesi denilmektedir."⁸⁰

Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer'e göre "... toplumun ekonomik anlamda gelişimini sağlayacak belli bir proje veya çalışmanın, çevre üzerindeki önemli etkilerinin öncede belirlendiği bir süreçtir. Bu süreç sadece karar verme süreci olmayıp, aynı zamanda karar verme süreciyle gelişen ve onu destekleyen bir süreçtir."⁸¹

Çevre ve Orman Bakanlığına bağlı faaliyet gösteren Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlaması Genel Müdürlüğü tarafından yapılan tanıma göre;

79 ÖZER, Ayşe Öznur, Çevresel etki değerlendirmesine giriş nedir, nasıl uygulanmalı, Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası, 1996. sf:12

80 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005.sf 175

81 AYDOĞDU, Mustafa, .GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,122

ÇED, belirli bir proje veya gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkilerinin belirlendiği bir süreçtir. Bu süreç kendi başına bir karar verme süreci değildir; karar verme süreci ile birlikte gelişen ve onu destekleyen bir süreçtir. Yeni proje ve gelişmelerin çevreye olabilecek sürekli ve ya geçici potansiyel etkilerinin sosyal sonuçlarını ve alternatif çözümlerini içine alacak şekilde analizi ve değerlendirmesidir.⁸²

Gerek ülkemizde gerekse Dünyada yaşanan kalkınma süreci ile önemli projeler hızla hayata geçirilmektedir. Doğal bir sonucu olarak da planlanan projenin yapılacağı bölgede doğa tahribatları ve ekolojik dengenin bozulması gibi olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Bu noktada Ç.E.D. (Çevresel Etki Değerlendirme) yaşanacak olumsuzlukları ortaya koyma açısından önem kazanmıştır. Ç.E.D., belirli bir proje veya gelişmenin çevre üzerinde önemli etkilerinin belirlendiği bir süreçtir. Bu bağlamda düşünüldüğünde biyolojik çeşitliliğin korunması açısından önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Ç.E.D. kavramının yanı sıra son yıllarda *Stratejik Çevresel Değerlendirme (S.Ç.D.)* kavramı da yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Stratejik Çevresel Değerlendirme, çevre yönetiminin teknik araçlarından olan ve faaliyetler düzeyinde uygulanan çevresel etki değerlendirmesinin ileri bir aşaması olarak, çevre üzerinde önemli etkiler yapması muhtemel belli plan ve programlar hakkında bir çevresel değerlendirme yapılmasını temin ederek, üst düzeyde bir çevre korumasını sağlamak, plan ve programların hazırlanması ve onayı/kabulü aşamasına sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda çevresel faktörlerin entegre edilmesine katkıda bulunmak üzere uygulanan bir değerlendirme süreci olarak tanımlanabilir.⁸³

Ç.E.D.'in ortaya çıkışı ile ilgili olarak Ayşe Öznur Özer'in kitabında belirttiği üzere; Ç.E.D. kavramı ilk olarak 1 Ocak 1970 tarihinde A.B.D.'de Ulusal Çevre Politikası Yasası (National Environmental Policy Act) adı ile ortaya çıkmıştır. Gerek

82 Çevre ve Orman Bakanlığı, 25672 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlaması Genel Müdürlüğü Yönetmeliği. 16.12.2003. (Erişim) <http://www.cedgm.gov.tr/cedbim/tutanaklar/Edirne.doc> , 03.18.2008

83 SİVRİ, Nükhet, KALKAN, Emre ve OKTAY,G.,Rahmi, Dünya'da ve Türkiye'de Çed Uygulamaları ve Biyoçeşitliliğin Korunması. İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fak., Çevre Müh. Böl., 34320, Avcılar, İstanbul. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 1 (2): 07-14, İstanbul, 2008

gelişmiş, gerek geliştirmekte olan ülkeler olsun Ç.E.D. raporlarını hazırlarken A.B.D. modeli Ç.E.D. sürecini esas alırlar. Ç.E.D. süreci A.B.D.'de uygulanırken Dünya genelinde de uygulanmaya başlaması 1987 tarihindedir. Bu tarihte Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" raporu, çevre sorunlarının önceden tespit edilmesi ve ortaya çıkmadan önlenmesi konusunda yapılacak çalışmalara öncülük etmesi ile diğer Dünya devletleri tarafından örnek alınmaya başlanmıştır.⁸⁴ Ç.E.D. sürecine A.B.D.'nin ardından katılan diğer ülkeler Kanada ve Avrupa olmuştur. Ülkemize ise Ç.E.D. kavramı ilk olarak 1983 tarihinde 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesi ile girmiştir. Bu tarihten sonra 1993 tarihinde 21479 sayı ile Ç.E.D. yönetmelik halini almış daha sonra, 1997, 2003 ve son olarak 2004 yılında değişikliğe uğrayarak bugünkü Ç.E.D. yönetmeliği halini almıştır.⁸⁵

Ç.E.D.'in amacı ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olmadan, çevre değerlerini ekonomik politikalar karşısında korumak, planlanan bir faaliyetin yol açabileceği bütün olumsuz çevresel etkilerin önceden belirlenerek gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak olarak Çevre ve Orman Bakanlığına ait Ç.E.D. yönetmeliğinde tanımlanmıştır.⁸⁶ Ç.E.D. tamamı ile bilimsel bir süreçtir, fayda-maliyet analizi yaparak yararı en üst düzeye çıkarmayı amaçlar. Ç.E.D. sürecinde çevre faktörünün yararı öncelikli olarak ele alınmaktadır. Fayda maliyet analizleri ilk olarak Fransa'da ortaya çıkmıştır ve sayısal değerlere dayalı bir süreçtir. Bununla beraber çevre ile ilgili fayda ve maliyet analizini çevresel anlamda yapan ilk ülke 1939 tarihinde A.B.D. olmuştur. Ruşen Keleş ve Can Hamamcı'ya göre de fayda-maliyet yöntemi Ç.E.D. öncesi bir yaklaşım olmasından dolayı Ç.E.D. süreci fayda-maliyet çözümlerinden daha ileri bir süreç konumundadır.⁸⁷ Günümüz toplumlarında

84 ÖZER, Ayşe Öznur, Çevresel etki değerlendirmesine giriş nedir, nasıl uygulanmalı, Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, 1996. sf:12-13.

85 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,123.

86, Çevre ve Orman Bakanlığı, 25672 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlaması Genel Müdürlüğü Yönetmeliği. 16.12.2003. (Erişim) <http://www.cedgm.gov.tr/cedbim/tutanaklar/Edirme.doc> , 03.18.2008

87 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005.sf 175-176.

özellikle kamu ve sanayi yatırımlarında kullanılmaktadır. Ç.E.D. süreci de fayda-maliyet analizinden yola çıkılarak geliştirilmiştir fakat günümüzde bilimsel anlamda daha da ileri bir boyuta ulaşmıştır.⁸⁸ Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer Ç.E.D.'in amacını insanların sağlıklı bir çevrede sağlıklı ve sorunsuz bir şekilde hayatlarını sürdürmelerini ve sürdürülebilir bir kalkınmayla da hayat standartlarını yükseltmelerini sağlayan bilimsel içerikli bir çalışma olarak nitelenmiştir.⁸⁹ Son olarak Ç.E.D. sürecinin amacını Ayşe Öznur Özer şu şekilde aktarmıştır: "*Ç.E.D. sürdürülebilir kalkınma hedefi yönünde tahmin ve önleme stratejisine uygun olarak, bilimsel yöntem ve teknikler kullanılarak, resmi kuruluşların, yatırımcıların, farklı mesleklerden uzmanların, halkın ve diğer tüm ilgili kuruluşların ve kişilerin katılımlarıyla uygulanan bir çevre yönetim aracıdır.*"⁹⁰

Nüfus'un artması ve sanayi devrimi ile artan tüketim ihtiyacı çevre kirliliği konusunda yeni bir boyut getirirken diğer taraftan da hammadde sahibi ülkeleri ekonomik ve politik bir güç haline dönüştürmüştür, bu dönüşüm teknoloji sahibi ülkelerin dikkatini çekmiştir ve kaynakların tükenmesi halinde ortaya çıkacak sonuçlar üzerinde düşünölmeye başlanmıştır. Ç.E.D. insan nüfusunun doğa üzerindeki artan baskısının kontrollü ve sürdürülebilir düzeyde olmasını amaçlamaktadır. Ç.E.D. sürecinde esas alınan, önleyici yaklaşım ilkesidir. Ruşen Keleş ve Can Hamamcı Ç.E.D. uygulamasının amacına uygun olabilmesi için iki önemli noktaya dikkat çekilmiştir. Bunlardan ilki, daima göz önünde bulundurulan yatırım öncesi aşama; ikinci ve daha önemli olan aşama ise yatırım sonrası aşamadır. İkinci aşamanın önemli olmasının nedenin Ç.E.D. uygundur ibaresi alındıktan sonra, bu yazanakta gerekli görölen önlemlerin uygulanması noktasında sıkıntı yaşanmaması, diğer bir söyleyiş ile yazanakta olanlar ile yapılan faaliyetlerin tutarlı olması ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Fayda- maliyet ilişkisinden de bakarsak

88 ÖZCAN, Ü., Çevresel Etki Değerlendirme Teknikleri ve Çevre Politikaları. Ankara Üniversitesi. Yüksek Öğretim Kurumu, Ankara, Haziran 1990, sf 31

89 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara, 2007. Sf,123.

90 ÖZER, Ayşe Öznur, Çevresel etki değerlendirmesine giriş nedir, nasıl uygulanmalı, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, 1996. sf:15.

çevre sorunlarını ortaya çıkmadan gidermek mevcut bir çevre sorununu ortadan kaldırmaktan çok daha karlı bir iştir.⁹¹

2.11. Sonuç

Bu bölümde çevre olgusu ve çevre kirliliği konuları incelenmiştir, çevre kirliliği ile ilgili olarak yargılara varmaktan ziyade; sorunu tanımlayıcı, nedenlerinin neler olduğuna ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Sırası ile birçok çevre sorunun başlangıç noktası olarak gösterilen kentleşme, nüfus artışı ve bu sorunlara karşı alınan uluslararası önlemler incelenmiştir. Daha sonra ise kirlilik çeşitleri ve Kızılırmak Suyu Projesini de yakından ilgilendiren su kirliliği konuları incelenmiştir. Bu bölümde incelenen konular, ileride inceleyecek olduğumuz çevre kirliliği ve nüfus artışı konularını da içerisinde bulunduran Kızılırmak Suyu Projesi sürecinin bazı boyutlarının anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Çevre sorunlarının sebebi olarak gösterilen insan unsuru üzerine iki önemli düşünür olan Karl Marks ve Robert Malthus'un görüşlerine de bu bölümde yer verilmiştir. Burada tartışılmakta olan konu; *'kirliliğin insan mı, yoksa günümüzde uygulanmakta olan ekonomik sistem mi?'* olduğudur. Kapitalist sistem ve kapitalist sistemin neleri ön gördüğü de tartışılmıştır. Kapitalist sistemin çevreye olan etkilerini minimum düzeyde tutmak için B.M. tarafından ortaya çıkarılan ve konumuz ile yakından alakalı olan bir diğer bölüm ise 'sürdürülebilir kalkınma' ve çevre ilişkisidir. Sürdürülebilir kalkınmanın tartışıldığı bölümde; sürdürülebilir kalkınmanın ne olduğu ve neden bu kavrama ihtiyaç duyulduğuna, daha ileriki bölümde ise bu kavramı uygulamak noktasında önem arz eden prensiplere yer verilmiştir. Bu kavramlar arasında 'taşıma kapasitesi ve Ç.E.D. raporları' vardır. Taşıma kapasitesi doğanın kendini yenileyebilme kapasitesinin ekonomik kaygılar ve benzeri ihtiyaçlardan dolayı aşılması anlamına gelmektedir. Taşıma kapasitesi

91 KELEŞ, R., HAMAMCI, C. Çevre Politikası, İmge Kitapevi, Ankara, Mayıs 2005.sf 85-86-87-175-176-177.

kavramı ve Ç.E.D. raporları doğrudan birbirine bağlıdır. Sanayileşirken doğal kaynakların tüketilmemesi ve ortaya çıkabilecek problemlerin ortaya çıkmadan bertaraf edilebilmesi noktasında bu iki kavramın iyice anlaşılması ve uygulanması gerekmektedir. Ç.E.D.'in kullanılma amacı ve çıkış noktasının belirtildiği bu bölümde, Ç.E.D. sürecinin uygulanmasının çevre sorunlarına neden olan bazı problemlerin önüne geçme imkanı sunabileceği yönünde bir kanı oluşabilir. Diğer taraftan çalışmamızda Ç.E.D. raporlarının ne derece uygulandığı veya uygulanmadığı incelenmemiştir; bunun sebebi konumuzun dışında olmasıdır. Sonuç olarak bu bölümde çevre sorunları, bunlara halkın ve devletin tepkileri, mevcut sorunların ortaya çıkmadan önlenmesi konusunda alternatif olarak gösterilebilecek Ç.E.D. süreci incelenmiştir.

Kızılırmak Suyu Projesinde sorunun ortaya çıkış sebebi kent halkına mevcut su kaynaklarının yeterli olmayışıdır. Bu konu nüfus artışını işlediğimiz bölüm ile yakından alakalıdır. Çevre kirliliğini ele aldığımız bölüm ise; Ankara'ya verilen Kızılırmak Suyunun havzasının geçtiği iller de, sanayileşmeden dolayı meydana gelmiş olan kirlilik ile bağlantılıdır. İlerideki bölümlerde Sivil Toplum Kuruluşları'nın (S.T.K.) çevre sorunlarına müdahaleleri incelenecektir.

Çalışmanın ilk bölümü problemin bazı boyutlarını anlamaya ve yardımcı olacak temellerin atılması niteliğinde olmuştur. *'İnsanoğlunun çevre ile olan ilişkisi zarar verici boyutlara ulaşmış mıdır, ulaştı ise bunu tetikleyen öğeler nelerdir?'* sorusu üzerine kurgulanmıştır. Ekonomik kaygılar ve bu kaygıların sonucunda çevreye verilen tahribat çalışmanın ilerideki bölümlerinde daha ayrıntılı bir biçimde örnek olaylar ile incelenecektir. Çalışmanın ilk kısmının sonunda yer verilmiş olan, su kirliliği konusu ise suyu kirleten etmenleri ve su kirliliğinin tanımını içermektedir. Bu bölüm çalışma açısından büyük önem arz etmektedir, çünkü ileride daha yakından inceleyeceğimiz Kızılırmak Suyu Projesi ile ilgili sorunlar esas olarak su kirliliği ile bağlantılıdır.

III. BÖLÜM

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE RİSKLİ ÇEVRE VE İNSAN SAĞLIĞI POLİTİKALARINA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ MÜDAHALELERİ

3.1. Giriş

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak çevre sorunları üzerine Dünya genelindeki tartışmalar ve bu tartışmalar sonucunda ortaya çıkan faaliyetler incelenecektir. Tarihte sosyal ve ekonomik alanda önemli sonuçlara yol açan endüstrileşme, insan açısından olumlu gelişmeler sağlamakla birlikte kimi olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Endüstrileşmenin olumsuz sonuçları, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası bilim ve teknoloji alanında sağlanan ilerlemelerin yanlış politikalarla birleşmesi sonucu, kendisini daha çok doğanın kirlenmesi şeklinde göstermeye başlamıştır. Endüstri toplumunda çevresel duyarlılığın etkin bir devlet politikası haline getirilememesi, çevrenin hızla tahrip olmasına yol açmış ve böylece Dünyanın geleceğini tehdit eden bir çevre krizi ortaya çıkmıştır. Günümüz toplumunda, artan çevre duyarlılığına paralel olarak, doğal çevrenin bozulması ya da çevrenin kirlenmesi karşısında tepkiler de artmaktadır.

Şüphesiz ki Dünya üzerinde çevre ile ilgili eylemler her gün yapılmaktadır ve sayıları oldukça fazladır. Çevre sorunları daha önceki bölümde tanımlanmıştı. Toprak kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği, gürültü kirliliği, enerji kirliliği, elektromanyetik kirlilik bir önceki bölümde tanımladığımız kirlilik çeşitleridir. Bu kirlilik çeşitlerinin kitleler üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda sorunun boyutlarının ne denli büyük olduğunu görmek mümkündür. 'Dünya Genelinde Çevre Kirliliği', başlığı altında çevre sorunlarını incelemek oldukça kapsamlı bir araştırma gerektirmekte ise de bu bölümde sadece bazı örneklerle yer verilecektir. Çevre sorununun etkilediği alan oldukça geniş olduğu için literatürde kaplamakta olduğu alanın da o denli geniş olduğu kısa bir araştırma yapan herkes tarafından görülebilir. Örnek olaylar, çevre olgusu gibi oldukça geniş literatür içerisinden, Sivil Toplum

Kuruluşlarının devlet politikalarına gösterdiği tepkilere örnek olabilecek nitelikteki olaylardan seçilmiştir.

3.2. Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına Dünya'dan Örnekler

Çalışmanın bu bölümünde Dünyada insan sağlığını etkileyecek nitelikte olan bazı politikalara kısaca değinilecektir. Konun tamamını ele almak, daha öncede vurgulandığı gibi tez çalışmasının sınırlılığı nedeni ile oldukça zor olduğundan dolayı bu bölümde Dünyadan bazı örnekler vermekle yetinilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde de vurgulandığı gibi bütün kirlilik çeşitleri bir döngüdür ve birbirlerini etkilemeleri kaçınılmazdır. Bundan dolayı verilen örneklerde su kirliliği ile sınırlı tutulmamıştır. Bu bölüm iki kısımdan oluşmaktadır, ilk kısımda gelişmiş ülkelerin çevre politikaları ve bu politikalar sonucunda ortaya çıkan sonuçlar, ikinci kısımda ise az gelişmiş ülkelerin çevre politikaları ve sonuçları incelenmektedir.

Dünyada çevre felaketlerine birçok örnek vermek mümkündür. Yakın geçmişimizden örnekler vermek gerekir ise; 1984'de Hindistan'ın Bhopal kentinde, bir kimya tesisinde meydana gelen sızıntı yüzünden methyliscyanot adındaki zehirli bir gaz etrafa yayılmış bu yayılmanın sonucu olarak 2000 kişi ölmüş, 200,000 kişi de kör olmuş ya da yaralanmıştır.⁹² Mexico City'de patlayan sıvı gaz depolama tesisleri nedeni ile 1000'e yakın insan hayatını kaybetmiştir ve yine binlerce insan maddi zarara uğramıştır. Chernobil'deki nükleer enerji santralinde meydana gelen reaktör patlaması nedeni ile Türkiye'de ve Avrupa'da radyoaktif serpintiler olmuş, kanser riski artmıştır. İsviçre'de bir depolama tesisinde çıkan yangından dolayı. Ren Nehrine cıva gibi ağır metaller ve tarım ilaçları sızmıştır bu sızıntı Federal Almanya ve Hollanda'nın içme sularını zehirlerken milyonlarca balığın da ölümüne neden

---

92 Greenpeace resmi internet sitesinden alınan haber. (Erişim) <http://www.greenpeace.org/turkey/news/bhopal-de-yirmi-y-ld-r-sueren-t> , 20.01.2009

olmuştur.⁹³ ABD’de Alaska Körfezi sularında; Exxon Valdez adlı tankerin taşıdığı 11-30 milyon galon petrol denize akmış (1989) 250 bin kuş, 2800 samur, 300 fok, 250 kartal ve milyonlarca som balığı yumurtası ölmüştür. 2005 yılında Çin’in Jilin kentinde faaliyet gösteren petro-kimya fabrikasında meydana gelen patlama yüzünden 9 milyon kişi susuz kalmıştır. 1952 yılında İngiltere’nin Londra kentinde hava kirliliğine bağlı zehirli sis oluşumu nedeni ile 4 bin insan hayatını kaybederken 4 bin kişi de hastalanmıştır. ABD’nin Colorado eyaletine bağlı Summitville maden ocağından Alamosa nehrine siyanür, ağır metaller ve asit karışması sonucunda 17 millik (28 km) alandaki tüm deniz yaşamı yok olmuştur. Dünyadaki canlı yaşamını tehdit eden daha birçok örnek sıralamak mümkündür, görülebileceği gibi konu çevre sorunları olunca oldukça geniş bir literatür söz konusudur.⁹⁴ Türkiye’de yaşanmış olan çevre sorunlarına da örnekler vermek gerekir ise: Bergama’da siyanür ile altın aranmasından dolayı halk sağlığının tehlike altında olduğu yerel halk ve sivil toplum örgütleri tarafından her fırsatta vurgulanmıştır ve uzun yıllar süren bir hukuk mücadelesi vermişlerdir. Bu mücadele günümüzde de halen devam etmektedir.⁹⁵ Son olarak Danıştay 29 Ocak 2009 tarihine kadar, Ovacıkta faaliyet gösteren Newmont-Normandy Madencilik A.Ş.’nin faaliyetleri için yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.⁹⁶ Yöreden siyanürle altın çıkarılması çalışmaları bölgenin başına gelen ilk çevre sorunu olmamıştır. Daha önce Soma’da bulunan termik santralin yeni ünitelerinin devreye girmesi ile santral bacasından çıkan dumanların asit yağmuruna neden olduğu bilim insanlarının yaptığı çalışmalarla ortaya konmuştur.⁹⁷ Türkiye de

93 KHODABANDEH, Helen, Çevre Yönetimi ve Sorunları, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 1995.

94 AKIN, Galip, Küresel Çevre Sorunları, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2007 Cilt : 31 No:1 43-54

95 KILIÇ, Selim, Çevreci Sosyal Hareketlerin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sona Ermesi Üzerine Bir İnceleme, Niğde Üniversitesi 2001.Bölüm I, Niğde, 2001, sf:2.

96 Çevre Mühendisleri Odası resmi internet sitesinden alınan haber.

(Erişim) http://www.cmo.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=455:dantay-bergama-ovack-altin-madeni-cin-bir-kez-daha-dur-dedi&catid=189:oda-haberleri&Itemid=613 , 03.03.2009

97 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI,Can, Ankara, 2006, sf 73.

kamuoyunda ve medyada tartışılan ve sivil toplum kuruluşları tarafından incelenen bir konu da Aliğa Körfezi'dir. Prof. Dr. Ertuğrul Barka Aliğa Körfezinin tükenme noktasında olduğunu ve bunun nedeni olarak da Aliğa'da bulunan petrokimya tesisleri, gemi söküm atölyeleri, Dünyanın birçok ülkesinden getirilen hurdaları eriten demir çelik fabrikaları nedeni ile canlı yaşamını tehdit edecek boyutlarda hava, deniz ve toprak kirliliğine dikkat çekmiştir.⁹⁸

3.2.1. Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına Gelişmiş Ülke Örneği: Tennessee Vadisindeki Atık Kül Felaketi

Tennessee Vadisi'nde faaliyet gösteren fosil yakıt ile çalışan Windows Creek ve Kingston Termik Santrali'nin çevreye vermiş olduğu tahribat, çevre konusundaki politikalara güzel bir örnek niteliğindedir.⁹⁹ Amerika Birleşik Devletleri'nin (A.B.D.) gündemini de meşgul eden bu konu devletin ve basının da ilgisini kısa sürede çekmiştir. Tennessee Vadisi Yönetimi'nden Demokrat Jim Cooper, tam da devlet destekli olarak 'clean coal (temiz kömür)' adlı bir kampanya yürütülen bu süreçte yaşananlar için şu sözleri söylemiştir; "Greenpeace, sizin (Windows Creek ve Kingston Termik Santralleri'nin) kazara yaptığınızdan daha büyük bir kömür karşıtı kampanya yürütemezdi".¹⁰⁰

98 BARKA, Ertuğrul, Aliğa "S.O.S." Veriyor, 3 Mayıs 2006, Vatan Gazetesi. (Erişim) <http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=8799> , 04.03.2009.

99 Termik santraller katı, sıvı ve gaz halindeki yakıtlarda var olan kimyasal enerjii ısı enerjisine, ısı enerjisini hareket (Kinetik) enerjisine, hareket enerjisini de elektrik enerjisine dönüştüren tesislerdir. Kısaca termik santraller kimyasal enerjinin elektrik enerjisine dönüştüğü tesislerdir. Termik santrallerin içinde en karmaşık yapıya sahip olanları Katı Yakıtlı Buhar Santralleri dir. Daha basit yapılardaki Gaz Türbinleri diğer bir Termik Santral örneğidir. Bu iki termik santralin bir araya getirilmiş haline de Kombina Çevrim Santralleri adı verilmektedir. Termik santral, kapalı devre halinde dolaşan suyu buharlaştıran bir kazan ve bir türbo alternatör (bir türbinle harekete geçirilen alternatör) grubu içine girer. Bu tür klasik santrallerde buhar, kömür, fuel-oil ve nadiren doğalgaz veya yüksek fırın gazı yakılarak üretilir.

(Erişim) <http://www.catestermik.com/index/teknikbilgi/tersantnedir.html> , 26.01.2009 / 34.88417, - / 34.88417, -

100 Greenpeace resmi internet sitesinden alınan haber.

Tennessee Valley Authority (T.V.A.), A.B.D'nin en büyük enerji sağlayıcısı kuruluş durumundadır. Bu kuruluş A.B.D'nin güneyindeki 7 eyalete elektrik sağlanmasından sorumlu konumdadır. Her gün 9 milyon insana ve 60 federal endüstri kuruluşuna elektrik enerjisi sağlayan bu kuruluş söz konusu santrallerin işletiminden de sorumlu konumdadır. Tennessee vadisinde faaliyet gösteren Kingston ve Windows Creek elektrik santralleri ile ilgili olarak T.V.A. birinci dereceden sorumlu konumdadır. Kingston santrali 1950'li yıllarda A.B.D Kongresinin de izni ile savunma sanayiinde ve atomik çalışmalarda ihtiyaç duyulan elektriği sağlaması amacı ile kurulmuştur. T.V.A. 11 adet linyit ile çalışan termik santrale sahiptir ve bu termik santrallerden 6 tanesi kömür yakıldıktan sonra ortaya çıkan külü ıslak depolama sistemi kullanarak depolamaktadır. Diğer 5 adet santral ise kuru kül depolama sistemi kullanmaktadır. Kingston Termik Santrali de ıslak kül depolama sistemi kullanmaktadır. Islak kül depolama sistemi fosil yakıt kullanıldıktan sonra ortaya çıkan uçucu külü ve cürufları su depoları içerisinde bekleten ve daha sonra tahliye eden bir sistemdir. Kingston ve Windows Creek Santralinde de ortaya çıkan sorun bu depolardaki ıslak külün taşarak çevreye verdiği büyük tahribattır.¹⁰¹

3.2.1.1. Tennessee Vadisindeki Atık Kül Felaketinin Çevresel Etkileri

Dino Capiello'nun New York Times gazetesindeki makalesine göre; Tennessee de yaşanmış olan bu çevre felaketinin görünen boyutundaki çevre sorunları arasında, toprağa, suya karışan ağır metaller (Tennessee Nehrine karışan atık kül sonucu suda bulunan 8 adet ağır metal çeşidi insan sağlığına uygunluk boyutlarını

(Erişim) <http://www.greenpeace.org/international/news/coal-ash-spills-expose-more-of> , 20.01.2009

101 KILGORE, Tom, Testimony of Tom Kilgore, President and Chief Executive Officer Tennessee Valley Authority Before the Environment and Public Works Committee.29.01.2009. (Erişim) <http://www.tva.gov/kingston/pdf/testimony.pdf> , 22.02.2009

geçmiştir) ve bu metallerin canlıların sağlığı üzerinde negatif etkisi vardır.¹⁰² Islak kül havuzundaki suların taşması sonucu bölgede yaşayan sivillerin evlerini ve arabalarını kaybetmeleri gibi maddi hasara yol açan zararlar söz konusudur. Konu ile ilgili diğer bir tartışma konusu Dino Capiello tarafından yapılan araştırma sonucunda, Associated Press aracılığı ile aktarılan bilgilere göre Çevre Koruma Ajansı'nın (Environmental Protection Agency) termik santrallerden arta kalan küllerin federal yasalarca tehlikeli atık olarak tanımlanmasını ve ortaya çıkan küllerin depolanması konusunun yasa ile belirlenmesini 1988-1993 yıllarında önermiş olmasına rağmen, bu iki konuda herhangi bir kanuni düzenleme yapılmaması da tartışma yaratan diğer bir konudur.¹⁰³ Yine Dino Capiello tarafından aynı makalede aktarılan bir diğer kaygı verici durum ise 32 eyalette bu tür termik santrallerin faaliyet göstermekte ve aynı atık kül depolama sistemini kullanmalarıdır.¹⁰⁴ Diğer taraftan Shaila Dewan'ın makalesinde aktardığına göre, çevreci avukat John Wathen; 1 ay içerisinde aynı bölgede faaliyet gösteren 2 ayrı termik santralde, 2 büyük sızıntı olmasını büyük bir sorumsuzluk olarak nitelendirmektedir ve halk'ın dikkatini konunun bir diğer boyutuna çekmektedir.¹⁰⁵

3.2.1.2. Tennessee Vadisindeki Atık Kül Felaketinden Sonra T.V.A. Tarafından Alınan Önlemler

T.V.A.'nın Kingston ve Windows Creek'de meydana gelen büyük ölçekli sızıntılardan sonra aldığı önlemleri aktarmak gerekir ise; Çevre Haberleri Servisi'nin

---

102 DEWAN, Shaila, Metal Levels Found High in Tributary After Spill, New York, 01.01.2009. (Erişim) <http://www.nytimes.com/2009/01/02/us/02sludge.html> , 05.02.2009

103 CAPIELLO, Dino, Toxic coal ash piling up in ponds in 32 states, Associated Press, Washington, 01.09.2009. (Erişim) http://www.usatoday.com/news/nation/environment/2009-01-09-coal-ash_N.htm ., 22.01.2009

104 CAPIELLO, Dino, Toxic coal ash piling up in ponds in 32 states, Associated Press, Washington, 01.09.2009. (Erişim) http://www.usatoday.com/news/nation/environment/2009-01-09-coal-ash_N.htm , 22.01.2009

105 DEWAN, Shaila, Metal Levels Found High in Tributary After Spill, New York, 01.01.2009. (Erişim) <http://www.nytimes.com/2009/01/02/us/02sludge.html> , 05.02.2009

(Enviromental News Service) aktardığına göre felaket zedelere yiyecek, kalacak yer yardımı ilk anda yapılmaya başlanmıştır. Gördükleri bütün zararların karşılanacağı teminatı verilmiş olup, ağır iş makineleri atık külleri temizlemek üzere bölgeye gönderilmiştir.¹⁰⁶ T.V.A.'nın resmi internet sitesinde yayınlanan bir basın duyurusunda atık kül felaketinden zarar gören vatandaşların şikâyetlerini, maddi, manevi, iş kaybı gibi zararlarını bildirmeleri ve bu zararların derhal karşılanması hususunda 24 saat süre ile hizmet veren acil yardım merkezini hizmete sokmuştur.¹⁰⁷ Diğer taraftan tren yolu ve karayolunun derhal ulaşımına açılması konusunda çalışmalar başlatılmıştır, kül erozyonu tehlikesine karşı gerekli önlemler alınmaktadır, nehir yatağında kirlenmiş olan bölgeler derhal kapatılmış ve temizleme çalışmaları bu bölgelerde yoğunlaştırılmıştır. Hava, su, radyasyon ve toprak kirliliği gibi tehditlere karşı 4 yerel firma ile anlaşmış bu firmalar tarafından sürekli olarak örnekler alınmış ve kirlilik düzeyinin insan sağlığını ne ölçüde tehdit ettiği sürekli olarak araştırılmıştır.¹⁰⁸

3.2.1.3. Tennessee Vadisindeki Atık Kül Felaketine Sivil Toplum Kuruluşlarından Gelen Tepkiler

Tennessee Vadisindeki atık kül felaketine ilk tepki veren sivil toplum örgütlerinden birisi Earthfirst (Öncelik Dünya) adlı doğa koruma derneğidir. Earthfirst tarafından organize edilen eylemlere çevre felaketinden zarar gören bölgeler olan Chattanooga, Knoxville, Nashville ve Johnson City den göstericiler

¹⁰⁶ Çevre ile ilgili haberleri yayınlamakta olan uluslar arası bir internet sitesinden alıntı. (Erişim) <http://www.ens-newswire.com/ens/dec2008/2008-12-23-091.asp> , 26.01.2009

¹⁰⁷ TVA tarafından Kingston Termik Santralindeki kül salınımı ile ilgili olarak 15.01.2009 tarihinde yayınlanan belge. Testimony of Tom Killgore T.V.A. Chairman (Erişim) http://www.tva.gov/emergency/pdf/ash_release.pdf , 25.01.2009.

¹⁰⁸ TVA tarafından Kingston Termik Santralindeki kül salınımı ile ilgili olarak 15.01.2009 tarihinde yayınlanan belge. Testimony of Tom Killgore T.V.A. Chairman (Erişim) http://www.tva.gov/emergency/pdf/ash_release.pdf , 25.01.2009.

katılmıştır. T.V.A'nın Chattanooga'da bulunan merkez binası önünde basına verilen demeçlerde Earthfirst örgütü üyesi James Cane tarafından T.V.A. "sorumsuz davranmak" ile suçlanmıştır. Diğer bir konuşmacı ve sivil toplum örgütü üyesi olan Amanda Cagle ise ıslak kül depolama sisteminin tamamen kaldırılarak yerine kuru kül depolama sistemleri kurulması ve bunların da geri dönüşüme tabii olması gerektiğini belirtmiştir. 19.01.2009 tarihinde düzenlenen bu gösteriye katılım oranı 10 kişi ile sınırlı kalmıştır, bu göstericilerden 8 tanesi pankart taşır durumda olduğu ve 6 kişinin daha konu ile ilgili olarak konuşma yaptığı, yoldan geçen kişilerin ise sadece dinlemek için durdukları yazar Pam Shon tarafından aktarılan bilgiler arasındadır.¹⁰⁹

Tennessee Vadisinde meydana gelen atık kül felaketine tepki gösteren bir diğer sivil toplum örgütü ise Greenpeace'dir. Greenpeace hukuki işler yöneticisi Rick Hind düzenlenen basın toplantısında T.V.A.'nın atık kül felaketinde suçlu olduğunu savunmuştur. Atık kül felaketi ile ilgili olarak hukuki işlem uygulanmasını talep etmiş ve gerekli hukuksal başvuruları yapmıştır.¹¹⁰ Greenpeace Dünya genelinde hizmet veren bütün web sitelerinde Tennessee Vadisi'nde meydana gelen çevre felaketi ile ilgili olarak bilgilendirici haberler yayınlamakta ve fosil yakıt ile temiz enerji elde edilemeyeceğini savunmaktadır. Hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliğine neden olan fosil yakıt salınımının büyük zararlara yol açtığını çevreye verdiği zararın enerji sektöründe sağladığı yarardan daha fazla olduğunu savunmaktadır.¹¹¹

109 SOHN, Pam, Tennessee: Groups protest TVA ash spills, Chattanooga, 20.01.2009. (Erişim) <http://www.timesfreepress.com/news/2009/jan/20/tennessee-groups-protest-tva-ash-spills/> , 22.01.2009

110 HUROWITZ, Glenn, Greenpeace called for a criminal investigation, Washington 23.12.2008. (Erişim) <http://www.greenpeace.org/usa/press-center/releases2/greenpeace-calls-for-criminal> , 25.01.2009

111 Greenpeace resmi internet sitesinde yayınlanan haber.

(Erişim) <http://www.greenpeace.org/international/news/coal-ash-spills-expose-more-of> , 26.01.2009

3.2.2. Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına Az Gelişmiş Ülke Örneği: Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki (D.K.C.) Yağmur Ormanlarının Kereste Ticareti İçin Kesilmesi

Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki (D.K.C.) yağmur ormanlarının kesimi ve bu ormanlar üzerinde geliştirilmeye çalışılan kerestecilik endüstrisi çalışmanın bu kısmında kısaca anlatılmaya çalışılacaktır. Konun önemini daha iyi kavrayabilmek için kısaca yağmur ormanlarına ve önemine değinmek gerekmektedir. Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer'in de kitaplarında belirttiği gibi öncelikli olarak yağmur ormanları biyolojik çeşitlilik bakımından Dünyanın en zengin bölgesidir.¹¹² Yağmur ormanları Dünya üzerindeki canlı türlerinin %50–90'ının evi konumundadır ve Dünyanın en yağışlı bölgeleri olup, her yıl ortalama 2500–4000 mm yağmur alan yerlerdir (bu bölgelerde; kamış, kakao, pirinç, bir çok tropik meyve, milyonlarca çeşit bitki ve hayvan türü vs.vardır.).¹¹³ 381,5 mm yıllık yağış ortalaması olan Ankara ile 2500-3000 mm yağış ortalamasına sahip yağmur ormanlarını, kıyaslarsak yağmur ormanlarına ne kadar fazla yağış düştüğünü anlayabiliriz.¹¹⁴

Aydoğdu ve Kudret Gezer'in de kitaplarında belirttiği gibi yağmur ormanlarının diğer bir adının da 'Dünyanın akciğerleri' olmasının nedeni, bu bölgede sıcaklığın sürekli olarak 24–32 derece olmasından dolayı bitkilerin 24 saat fotosentez yapmalarıdır. Karasal fotosentezin büyük bir bölümünü yapan yağmur ormanları gaz emisyonu da sağlamaktadır.¹¹⁵ Yazar Relth Butler'ın 2004 yılında yayınlamış olduğu yazısında da belirtildiği gibi yağmur ormanları sayesinde Dünyadaki ilaçların

112 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara 2007. Sf,72-73

113 BUTLER, A. Relth, Diversities of Image - Rainforest Biodiversity, 17.11.2004. (Erişim) <http://rainforests.mongabay.com/0305.htm> , 15.12.2009.

114 Ankara Devlet Meteoroloji İşleri Müdürlüğü'nün resmi internet sitesinden alınan bilgi. (Erişim) <http://ankara.dmi.gov.tr/ankaraiklimi.htm> , 27.01.2009

115 AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık. Ankara 2007. Sf,73

%30'luk bir kısmına ham madde sağlanmaktadır.¹¹⁶ Yağmur ormanlarının Dünyada yaşayan canlılar için ne kadar önemli olduğu, konu ile ilgili araştırmacıların da belirttiği gibi hayati boyut taşımaktadır. Tropikal yağmur ormanları en zengin ve en geniş türlerin bir arada bulunduğu zengin bir biotoptur (biyotop: yaşam için bir örnek koşullar sağlayan en küçük coğrafi alan). Tropikal yağmur ormanlarındaki biyolojik çeşitlilik henüz tam manasıyla araştırmacılar tarafından incelenememiştir. Bilhassa nehirlerden uzakta kalan kesif ormanlar sahası çok yerde hâlâ esrarını muhafaza etmektedir.¹¹⁷ Şu ana kadar bildiğimiz kesin olan şey; bütün yağmur ormanlarında hayatın devamı için devri daimin esas olduğu, bunda da tabii afetlerin büyük payı bulunduğuudur. İnsanlar bu nizamı göz önüne almaksızın ormanları kestiklerinde istifade bir yana uzun vadede bütün insanlık bundan zarar görmektedir. Bu yağmur ormanlarının erozyonu önleme, yağışları oluşturma, yeraltı sularının karbon devrini tamamlaması da göz önünde bulundurulduğunda insanların yaptığı katliamın acı boyutları daha açık bir şekilde görülmektedir.¹¹⁸

Demokratik Kongo Cumhuriyeti (D.K.C.) ılıman kuşakta bulunan bir ülke konumundadır, bu neden ile yağmur ormanlarına sahiplik yapmaktadır. Son yıllarda çeşitli uluslar arası basın kuruluşlarının (BBC, CNN, ENS vs.) ve sivil toplum örgütlerinin (Greenpeace, Fransız Aktivistler vs.) de gündemine yerleşmesinin sebebi D.K.C.'nin ev sahipliği yaptığı yağmur ormanlarındaki kerestecilik faaliyetlerinin giderek artmasıdır. Environment News Service'in 28 Şubat 2007 tarihinde yayınlamış olduğu habere göre 100,000 kilometre kareden fazla yağmur ormanında kerestecilik faaliyeti artarak devam etmektedir. Yine aynı kaynak tarafından yayınlanan bilgiler arasında kereste tüccarlarının birkaç değerli ağaca ulaşabilmek için ormanın balta girmemiş bölümlerinde de kesim işlemi yapmakta olduğu yer

116 BUTLER, A. Relth, Diversities of Image - Rainforest Biodiversity, 17.11.2004. (Erişim) <http://rainforests.mongabay.com/0305.htm> , 15.12.2009,

117 KUMLUTAŞ, Yusuf, DURMUŞ, Hakan, Tropikal Yağmur Ormanlarında Ekolojik Denge, Ekoloji Çevre Dergisi, İzmir, 1995, sayı:16.

118 CENGİZ, Ömer, Yağmur Ormanlarında Süreklilik, Ekoloji Çevre Dergisi, sayı:6,İzmir, 1993 sf:50.

almaktadır.¹¹⁹ Afrol News editörü Rainer Chr. Hennig'in 5 Mart 2009 tarihinde yayınlanan makalesine göre 1980'lerde 47 milyon hektar orman alanı yok edilirken 1995 yılında yapılan araştırma neticesinde bu orana 19 milyon hektar alanın daha eklendiği belirtilmiştir. Food and Agriculture Organization (F.A.O.) verilerine göre bu alan Senegal Büyüklüğündedir. Kesilen her 28 ağaçtan sadece bir tanesi geri dikilmektedir.¹²⁰

Kate Eshelby'in 16 Ağustos 2004 tarihinde BBC Focus On Africa Magazine adlı dergide yayınlanan yazısına göre D.K.C.'de yasal olmayan yollardan kerestecilik yapılması ve hükümetin buna göz yummasının sebebi bu sektörden halk'ın %10 luk bir kısmının geçim sağlıyor olmasıdır. Diğer bir sebebi ise bu bölgeden ham madde ithal eden ülkelerin, ithal ettikleri ham maddenin yanı sıra ülkeye okul, hastane gibi kamu yararına çalışan kurumlar kurmasıdır. Ülkede yasal olarak faaliyet gösteren kereste şirketlerinin yanında, yasal olmayan şekilde faaliyet gösteren ve yerel halk'ın içinde bulunduğu gruplar da söz konusudur. D.K.C.'de yağmur ormanlarını korumakla görevli bir polis memuru ise yapılan tahribatla ilgili olarak; eskiden ormandan bütün ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini fakat şu anda bu durumun değiştiğini, normal şartlarda ormana girdiklerinde de hissettikleri tek şeyin 'açlık' olduğunu belirtiyor. Kate Eshelby durumu "kısa vadeli, küçük karlar için uzun vadeli, pahalı sorunlar" olarak nitelendirmektedir.¹²¹ Yağmur ormanlarını tehdit etmekte olan bir diğer konu ise artan III. Dünya ülkeleri nüfusunun otlak, yakacak ve tarım alanı ihtiyacından kaynaklanan eğilimin sonucu her yıl 210,000 kilometre kare civarında ormanın yok olmasıdır. Nüfus artışına paralel olarak artan protein ihtiyacı için ucuz protein kaynağı olarak görülen ve yerel halk tarafından yapılan yasadışı avlanma ile soyu tükenen hayvan türleri de diğer bir tehlikedir. Eğer gerekli tedbirler

---

119 Çevre ile ilgili haberleri yayınlamakta olan uluslar arası bir internet sitesinden alıntı. (Erişim) <http://www.ens-newswire.com/ens/feb2007/2007-02-28-02.asp> , 03.02.2009

120 HENNIG, Rainer, Forests and Deforestation in Africa, Afrol News, 5 March 2009. (Erişim) <http://www.afrol.com/features/10278> ,05.03.2009.

121 ESHELBY, Kate, Concern over Congo logging, BBC Focus On Africa Magazine, U.K. , 2004. (Erişim) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3937829.stm> , 02.03.2009

alınmazsa, tropikal ormanların yok olmasıyla, gezegenimizin biyolojik zenginliklerini ve genetik çeşitlerini kaybedeceği bir gerçektir.¹²²

Dünyaca ünlü basın kuruluşu CNN'e bağlı olarak yayın yapan Science & Space'de yayınlanan makaleye göre 2002 yılında Dünya Bankası sponsorluğunda başlatılan borçların ertelenmesi anlaşmasından 2007 yılına kadar D.K.C.'de bulunan yağmur ormanlarının 15 milyon hektarı uluslararası kerestecilik şirketlerine verilmiştir. Bölgede yaşayan 40 milyon insanın hayatının bu ormanlara bağlı durumdadır. Bu bölgede yaşayan insanlara uluslararası şirketler tarafından kerestecilik faaliyetlerini desteklemeleri ve kesim haklarını vermeleri için bazı hediyeler verilmektedir. Bu hediyeler arasında çanta, tuz, bira, maket, sabun, tutulmak üzere verilmiş sözler, okul ve hastane yapımı gibi vaatler ve hediyeler vardır. Ayrıca uluslar arası kerestecilik şirketlerince hak sahibi Kongolulardan araziler £10.000 karşılığında satın alınırken bu arazide kesilmiş olan tek bir ağaçtan çıkan kerestenin Avrupa'daki bedeli £4,000'dir. Bu tür yolsuzlukları ortaya çıkaran Greenpeace D.K.C.'deki mali yaptırımlardan da rahatsızdır ve D.K.C.'nin kereste firmalarına uygulamakta olduğu vergi düzenlemesini de tamamen başarısız bulmaktadır.¹²³

3.2.2.1. Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki. Yağmur Ormanlarının Kereste Ticareti İçin Kesilmesine Karşı Alınan Önlemler

D.K.C., yağmur ormanlarına verilen tahribatı azaltmak amacı ile Brezilya'da işe yaramış olan "Eco Guard" yöntemini benimsemiştir. Brezilya'da da yağmur ormanlarını korumak amacı ile alınan önlemler arasında olan "eco guard" isimli yağmur ormanı polis gücünü oluşturmaktadır. D.K.C ülkede faaliyet gösteren kereste

122 KUMLUTAŞ, Yusuf, DURMUŞ, Hakan, Tropikal Yağmur Ormanlarında Ekolojik Denge, Ekoloji Çevre Dergisi, İzmir, 1995, sayı:16.

123 CNN, Science & Space, Logging decimates African rainforest, 16.04.2007. (Erişim) <http://edition.cnn.com/2007/TECH/science/04/16/rainforests.drc/index.html> , 27.01.2009

şirketlerini de eco guard ile birlikte çalışmaları konusunda teşvik etmektedir. Ayrıca 2002 yılında kurulan Congo Basin Forest Partnership (CBFP) yeni bir çalışma başlatarak ülkedeki yağmur ormanlarının %40'ını koruma altına almayı planlamaktadır.¹²⁴ 2002 tarihinde D.K.C borçların ertelenmesi ile ilişkili olarak kanun değişikliği yapmıştır ve yasal olmayan kerestecilik ile ilgili ağır yaptırım kararları almıştır. Bu kararlar Avrupa Birliği ve Dünya Bankası tarafından da desteklenmiştir.¹²⁵ D.K.C.'deki yağmur ormanlarının korunması ve ekonomik kalkınmaya destek amaçlı olarak A.B.D., 2003 yılında \$15 milyon yardımda bulunmuştur ve bu yardımını 2005 yılında \$56 milyon dolara çıkarmayı taahhüt etmiştir. D.K.C.'ne ve Afrika'daki çevre sorunlarına karşı yürütülen, yardım amacı taşıyan bir başka uluslar arası program olan Central African Regional Program for the Environment (CARPE) bütçesi de bu konu ile daha yakından ilgilenmesi için 36 milyon dolar daha arttırılmıştır.¹²⁶

3.2.2.2. Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki. Yağmur ormanlarının Kereste Ticareti İçin Kesilmesine Sivil Toplumdan Gelen Tepkiler

Sivil toplum kuruluşları D.K.C. yağmur ormanlarında oluşan tahribata çeşitli müdahalelerde bulunulmuştur. Bu müdahaleler uluslar arası basından takip edilebildiği kadarı ile uluslar arası örgütler tarafından yapılmış olarak görünmektedir. D.K.C.'deki yağmur ormanlarının hükümet tarafından uluslararası kerestecilik firmalarına verilmesine tepki gösteren en önemli sivil toplum kuruluşu olarak

124 ESHELBY, Kate, Concern over Congo logging, BBC Focus On Africa Magazine, U.K. , 2004. (Erişim) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3937829.stm> , 03.02.2009

125 Environmental Finance, World Bank failing to stop Congo rainforest destruction, London ,19.04.2008. (Erişim) <http://www.environmental-finance.com/onlinews/0419wor.htm> , 15.03.2009

126 United States Department of State, Congo Basin Forest Partnership: United States Contribution, 14.08.2003. (Erişim) <http://sdp.gov/initiative/congo/28296.htm> , 10.03.2009

Greenpeace gösterilmektedir.¹²⁷ D.K.C. yağmur ormanlarına yapılan tahribata karşı tepki gösteren bir diğer sivil toplum örgütü de Climate Ark'dır. Örgüt Dünya Bankasının Kongo'daki yağmur ormanlarını korumaya yönelik 2002 yılında ortaya koymuş olduğu planı yetersiz ve başarısız olarak nitelendirmektedir. Eylemlerini ise internet üzerinden resmi internet siteleri aracılığı ile kamuoyuna duyurmaktadırlar. Earth Action Network Protest adındaki eylemleri ile protesto ettikleri konuya ilişkin şikâyet elektronik postaları hazırlamakta ve bu elektronik postaları ilgili kurum ve kuruluşlara göndermektedirler. Örneğin D.K.C.'de yağmur ormanlarına yapılan tahribat nedeni ile Dünya Bankası yöneticisine 55 farklı ülkeden 1,189 kişi 77,630 protesto içerikli elektronik posta yollamıştır.¹²⁸

D.K.C.'deki orman tahribatını ve bu bölgede iş yapan uluslararası şirketleri protesto eden bir diğer grup da Greenpeace üyesi Fransız aktivistlerdir. Fransız aktivistler protestoları sırasında Kongo'dan Fransa'ya kereste getiren bir gemiyi bloke ederek yasadışı keresteciliği ve bu kerestelerin çoğunu satın alan Avrupa'yı protesto etmişlerdir.¹²⁹ D.K.C. orman tahribatına tepki gösteren bir diğer örgüt ise Forest Protection Portal'dır. İnternet üzerinden faaliyet gösteren sivil topluluk ormanlara yapılan tahribatı yakından takip ederek, konu ile ilgili faaliyetleri yayınlamaktadır. D.K.C.'ndeki yağmur ormanlarının tahribatına karşı faaliyet gösteren diğer sivil toplum kuruluşları arasında; American Forest & Paper Association, Association Technique Internationale des Bois Tropicaux-ATIBT, Center for International Forestry Research, Conservation International, Forest Trends, Jane Goodall Institute, Society of American Foresters, Wildlife Conservation Society, World Resources Institute, ve World Wildlife Fund, vardır. Bu sivil toplum

127 HOWDEN, Daniel, The Independent, Congo rainforest given hope as deals cancelled, 21.01.2009. (Erişim) <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/congo-rainforest-given-hope-as-deals-cancelled-1482768.html> , 28.02.2009

128 Çevre sorunları ile ilgili olarak uluslararası yayın yapan bir internet sitesi. (Erişim) http://www.climateark.org/shared/alerts/send.aspx?id=world_bank_forest_policy, 01.02.2009

129 Greenpeace resmi internet sitesinde yayınlanan bir haber.

(Erişim) http://www.greenpeace.org/turkey/photosvideos/photos?page=2&related_item_id=90713 , 25.01.2009

kuruluşları görüldüğü üzere D.K.C. dışında kurulmuş fakat uluslar arası düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum örgütleridir.

3.3.1. Riskli Çevre ve İnsan Sağlığı Politikalarına Türkiye Örneği: Fırtına Vadisi

Elbette ki Türkiye’de de birçok çevre sorunu mevcuttur ve gelecekte de olmaya devam edecektir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’den bir örnek olay incelenecektir. Araştırma alanının genişliğinden ve konu dışına sapsak istemediğimizden dolayı bu bölümde tek bir örnek olay kısaca incelenecektir. Daha önceki bölümlerde Dünyadan örnekler verilmişti, bu bölümde de Türkiye’de gerçekleşmiş riskli çevre ve insan sağlığı politikalarına örnek olan bir konu elimizdeki imkânlar ile sınırlı olarak incelenecektir.

Endüstrileşmenin doğal yaşam üzerinde kimi zararlara yol açtığına anlaşılması, toplumsal alanda bir tepki hareketini de beraberinde getirmiştir. 1960’ların sonundan itibaren öğrencilerin başlatmış olduğu hareketin tabanı üzerinde gelişen ve asıl amaçları çevrenin kirlenmesini önlemek olan sosyal hareketler, günümüz Batı Toplumunda çevre değerlerinin yerleşmesine önemli katkı sağlamıştır. Çevrenin korunması düşüncesi, çevreci sosyal hareketlerin toplumu uyarıcı etkinlikleri sayesinde özellikle Batı’da geniş bir taban bulmuştur. Batı’daki sosyal hareketlere benzer gelişmeler kalkınmakta olan ülkelerde de görülmektedir. Bu ülkelerde çevre değerlerinin korunması amacıyla yurttaşlar zaman zaman yerel yönetimlerle, merkezi yönetimle, çeşitli özel işletmelerle ya da kamu kuruluşları ile karşı karşıya gelmektedirler. Türkiye’de de başta Bergama, Aliağa, Gökova ve Fırtına Deresinde ortaya çıkan çevreci sosyal hareketler, doğal dengenin bozulacağı kaygısı içinde olan yurttaşların, toplumun dikkatini çekmek amacı ile düzenlemiş oldukları etkinlikler olarak ortaya çıkmıştır.¹³⁰ Bu örnekler arasından incelenecek

---

130 KILIÇ, Selim, Çevreci Sosyal Hareketlerin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sona Ermesi Üzerine Bir İnceleme, Niğde Üniversitesi 2001.Bölüm I, Niğde, 2001, sf:2.

olan konu Fırtına Deresi üzerine inşa edilmek istenen Hidroelektrik Santralleridir. Bu konuyu seçmemizin nedeni ise su ile ilgili olarak verilmiş bir mücadele olmasıdır.

Fırtına Vadisi, Fırtına Deresi'nin, Karadeniz kıyı çizgisinden başlayıp iç kısımlara doğru birden çok kola ayrılarak Kaçkar Dağları'nın kuzey yamaçlarına kadar uzanmasıyla oluşur. Vadide yıllık ortalama yağış miktarı 2000 mm'nin üzerindedir. Alüviyal akarsu ormanları (kızılağaç), geniş yapraklı ılıman ormanlar (doğu kayını), iğne yapraklı doğu ladini ormanları, yapraklı ve karışık ormanlar, geniş alpin çayırliklar ve kayalık habitatlar, nadir şimşir ormanları gibi Doğu Karadeniz'e özgü bütün habitatları burada bulmak mümkündür. Bu değerlerinden ötürü, Fırtına Vadisi ormanları, WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) tarafından Avrupa'da acil korunması gereken 100 ormandan biri olarak ilan edilmiştir.¹³¹

Bölge, bitki çeşitliliğinin yanı sıra barındırdığı hayvan türleriyle de doğa koruma açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de en yoğun bozayı popülasyonunun bulunduğu bölgelerden biri olan alanda, yaban domuzu, çengel boynuzlu dağ keçisi, yaban keçisi, kurt, tilki, çakal, yaban kedisi, vaşak, karaca ve porsuk en önemli türlerdendir. Daha önceleri yoğun olarak bulunduğu bilinen ulu geyik özellikle aşırı avcılık nedeniyle artık çok nadir görülmektedir. Alan, içerdiği sakallı akbaba, kızıl akbaba, kara akbaba, kaya kartalı, huş tavuğu ve ur keklik popülasyonları nedeniyle, kuş toplulukları bakımından Doğu Karadeniz Dağları, Önemli Kuş Alanları (Ö.K.A.) içinde yer almaktadır. Ayrıca yörede 'deniz alası'denen balık türü de yaşamaktadır ki santralin yapımı bu endemik türün de yok

---

131 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI,Can, Ankara, 2006, sf 168. Koçak'ın tez çalışmasında aktarmış olduğuna göre: "Bir alanın doğa koruma açısından önemini ortaya koyan başlıca kriterler şöyle sıralanmaktadır: Genetik çeşitlilik, tür sayısı, habitat özellikleri, ekosistem ve doğal süreç çeşitliliği, barındırdığı endemik türler, nadir ve nesli tehlike altındaki türler, yaşam alanlarının doğallığı ve bakirliği, ormanların yaşlılık ve olgunluk düzeyi, bunların dış etkilere karşı duyarlılığı. Ayrıca bütün bunları etkileyen çarpık gelişim, sürdürülebilir olmayan kaynak kullanımı ve kirlilik gibi tehditler alanın koruma önceliğini belirleyen diğer etmenler olarak gösterilmektedir. Fırtına Vadisi, Türkiye'de bu özelliklerdeki 9 orman sıcak noktasından biri sayılmaktadır."

olmasına neden olacaktır. Çamlıhemşin’de zengin canlı topluluğu yanında buzul gölleri ve şifalı kaplıcalar da bulunmaktadır. Zaten yöre, bu eşsiz ekosistem zenginliği nedeniyle 1994 yılında milli park ilan edilmiştir.¹³²

World Water Foundation (WWF), bölgeyi yeryüzünde korunması gereken 200 ekolojik bölgeden biri olarak ilan etmiştir. Bölge, aynı zamanda kuşların korunması açısından 217 hassas bölgeden biri olarak gösterilmektedir. Yakın zamanlara kadar, yöredeki dereler içinde el değmeden kalabilen tek akarsu olan Fırtına Deresi, başta hidroelektrik santraller olmak üzere, yol inşaatları, turizm ve çarpık gelişimin tehdidi altındadır. Özellikle sayıları ve boyutları giderek artan taş ve kum ocakları, alüviyal akarsu ormanlarının hem akışı düzenleme, hem de alabalıklar ve diğer canlılar için yaşam alanı oluşturma işlevine büyük darbe vurmaktadır. Kıyıya yakın kesimdeki sahil ve bataklıklara, nehir ağzındaki bitki topluluklarına ve nadir habitatlara büyük ölçüde zarar verilmiştir.¹³³

3.3.2. Fırtına Vadisi Hidroelektrik Santrali (HES)

Fırtına Vadisi ile ilgili olarak ilk yapılaşma girişimi 1965 yılına kadar dayanmaktadır. Bölgeye 6 adet regülatör, 5 adet baraj ve 10 adet HES olmak üzere çeşitli büyüklüklerde toplam 21 adet enerji üretim amaçlı yapının inşasını öngören ‘Fırtına Havzası Hidroelektrik Potansiyeli Master Planı’ hazırlanmıştır. Bu tarihten itibaren 2006’ya kadar bölgeye çeşitli santral yapma girişimleri olmuş ve sürekli yargı engeline takılmıştır.¹³⁴ Çevre Bakanlığı, 26 Haziran 1998 tarihinde, BM

132 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI,Can, Ankara, 2006, sf 174

133 GÜNER, A.,VURALI, M., ve SORKUN, K. 1987. Rize Florası, Vegetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi. TÜBİTAK Matematik, Fiziki ve Biyolojik Bilimler Araştırma Grubu. Proje No: TBAG-650. Ankara.

134 SİVRİ, Nükhet,KALKAN, Emre ve OKTAY,G.,Rahmi, Dünya’da ve Türkiye’de Çed Uygulamaları ve Biyoçeşitliliğin Korunması. İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fak., Çevre Müh. Böl., 34320, Avcılar, İstanbul. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 1 (2): 07-14, İstanbul, 2008

Holdingle'e bağlı BM Enerji Yatırımları ve Ticaret A.Ş.'nin Rize'nin Fırtına Vadisi'ne yapmayı düşündüğü Dilek- Güroluk Hidroelektrik Santrali'nin temel atma töreniyle aynı gün Çevresel Etki Değerlendirmesi (Ç.E.D.) olumlu belgesi vermiştir. Ç.E.D. raporu bakanlık tarafından daha önce üç kez reddedilmiştir. Ç.E.D. onayından önce de, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Fırtına Vadisi'ni 1., 2. ve 3. derece doğal sit alanı ilan etmiştir. Kurul ayrıca, Fırtına Deresi'nin yukarısındaki Zilkale ve çevrelerini de arkeolojik sit alanı olarak belirlemiştir.¹³⁵

İlçe arazisinin suları, Doğu Karadeniz bölgesinin en fazla su taşıyan akarsularından biri olan Fırtına Deresi tarafından toplanmaktadır. Çamlıhemşin kasabasında Hala ve Hemşin derelerinin birleşmesiyle tek kol halinde dönüşen Fırtına Deresi, Doğu Karadeniz'e dökülen diğer akarsular gibi boyu kısa ve su toplama havzası dar olmakla birlikte taşıdığı su miktarı fazladır. Bu nedenle sahadan kaynağını alan Fırtına Deresi çok önemli bir doğal potansiyele sahiptir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (D.S.İ.) tarafından Fırtına Deresi ve kollarında nehir tipi elektrik üretim santralleri kurmak amacıyla başlatılan Dilek-Güroluk Hidroelektrik Santrali Projesi, 2003 yılında faaliyete geçirilmek üzere planlanmış olmakla birlikte, yörenin ekolojik bakımdan çok hassas bir ekosisteme sahip olması nedeniyle, konu kamuoyuna taşınmış, projeye ilgili Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu, ve genel olarak proje üzerinde birçok spekülasyon geliştirilmiş ve sonuçta bu projenin uygulamaya konulması mahkeme kararı ile durdurulmuştur.¹³⁶

---

135 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI,Can, Ankara, 2006, sf 172

136 Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynak Tespitine Bağlı Olarak Geliştirilen Arazi Kullanım Kararları, Coğrafi Bilimler Dergisi,2006,4 (1), sf:11-12

3.3.3. Fırtına Vadisi HES Projelerinin İçerdiği Tehlikeler

Türkiye genelinde yapılması planlanan 2000 adet HES vardır ve bunların 419 tanesi Doğu Karadeniz Bölgesindedir. İnşaat Mühendisleri Odası (İ.M.O.), Su Grubunun hazırlamış olduğu rapora göre bölgedeki doğal hayatın can suyu olarak nitelendirilen derelerin üzerine kurulması planlanan barajlar doğal hayatın can suyunu tehlike altına sokacaktır bu neden ile çok risklidir. Bölgedeki su kaynaklarının değerlendirilmesinde havza yönetimi esas alınmalıdır. Havza derivasyonu (bir nehir üzerindeki suyun başka bir nehre aktarılması) uygulamalarında oldukça dikkatli olunması gerekmektedir. Hidroelektrik santral projeleri genel havza planlamasına ters düşmeyecek biçimde uygulanmalıdır. Bölge açısından oldukça önemli Çevresel Etki Değerlendirme (Ç.E.D.) raporları proje yerinde inceleme yapılmadan masa başında oluşturulabilmektedir. Ç.E.D. raporları sadece dosyada olması gereken bir doküman olarak değerlendirilmemeli tüm hidroelektrik santraller için gerçek anlamıyla uygulanmalıdır. Ç.E.D raporları, HES kurulu gücüne bakılmaksızın tüm hidroelektrik santraller için istenmelidir. 17 Temmuz 2008 tarih ve 26939 sayılı resmi gazetede yayınlanan çevresel etki değerlendirme yönetmeliğinde hidroelektrik santrallerin çevre etkisi incelenmesi nispeten sıkı kurallara bağlanmıştır. Kurulu gücü 0,5 ile 25 arası olan hidroelektrik santraller için Ön Ç.E.D. raporu; kurulu gücü 25 megavatın üzerinde olan hidroelektrik santraller için de Ç.E.D. raporu istenmektedir. Ancak 17 Temmuz 2008 tarihine kadar neredeyse Türkiye'deki tüm nehirler için HES lisansı alındığından yeni getirilen uygulama işlevsiz bir konuma düşmektedir. Bu nedenle İ.M.O.'ya göre lisans almış dahi olsalar tüm hidroelektrik santraller için Ç.E.D. raporları istenmelidir. HES projelerinin denetimleri her aşamada yapılmalıdır.¹³⁷

Fırtına Vadisi'nde yapılması planlanan HES projelerinin içermekte olduğu tehlikeleri Elektrik Mühendisleri Odası (E.M.O.) şu şekilde belirtmektedir: Fırtına Deresi yanlış bir tercihtir çünkü su rejimi sadece Mayıs ve Haziran aylarında kurulma amacına uygun elektrik üretimi sağlayacaktır. Fırtına Deresi ekonomik

¹³⁷ İMO, Hidroelektrik Santrallerinin yapılması ile ilgili yayınladığı bildiri, Ankara, 2008

değildir; çünkü santral 3*60 MW değil, gerçekte ortalama 80 MW olarak çalışacağından bu santralin standart maliyeti 96 milyon dolar olması gerekirken proje bu değerden çok daha pahalıya mal olacaktır. Şu anda ülkemizin kurulu gücü yaklaşık 23 bin MW' tır. Bu santral tamamlandığı sırada ülkemizin kurulu gücü tahminen 27 bin MW olacaktır. Yani kurulması düşünülen santralin toplam kurulu gücümüz içerisindeki payı yaklaşık binde yedi, toplam üretimdeki payı da yaklaşık binde dört olacaktır. Fırtına Deresi'nde yapılması düşünülen santral maliyeti 400 milyon dolardır, yani kilowatt (KW) başına kuruluş maliyeti 2222 dolardır. Oysa uluslararası standartlarda KW başına hidroelektrik santrallerinin maliyeti 750–1200 dolardır, dolayısıyla bu yatırım kuruluş açısından son derece pahalıdır. Fırtına Deresi'ne yapılması planlanan hidroelektrik santrali tesisin kurulması, yerleşimi, çalışması göz önüne alındığında alana ve derenin su rejimine zarar verecektir. Bölgenin değerli ekosistemi zarar görecektir, pek çok bitki ve hayvan türü yok olacaktır.¹³⁸

Milliyet Gazetesi yazarı Edip Öymen, santralin yapımı sırasında ortaya çıkacak sorunları şöyle sıralıyor: İnşaat sırasında yer altı tünelleri için 535 ton dinamit patlatılacak. Günde 3 atımdan 5 yılda 5,750 atım yapılacağı düşünülmektedir. Bunun, toprakta yapacağı sarsıntının hesabı yapılmıştır. Yöre kayalık ve dik yamaçlıdır. Kayalara tutunan ağaçların kayma tehlikesi bulunmaktadır. Bölgede 150 yıllık tarihi konaklar mevcuttur toprak kayması durumunda yöre mirası da büyük zarar görecektir, nitekim yol açma çalışmaları sırasında toprak kaymaları olmuştur. Santralin yapılabilmesi için en az 20 km yol yapılması gerekmektedir bu neden ile 50.000 ağacın kesilmesi söz konusudur. Fırtına Deresinin kuruması söz konusudur, inşaat pisliklerinin atılacağı yer belirsizdir, yöre halkı ve birçok sivil toplum örgütü projeye karşıdır.¹³⁹

¹³⁸ Fırtına Deresi Üzerinde Yapılması Düşünülen 3x60 megawatt (mw) gücünde Akarsu Santralına

İlişkin EMO(Elektrik Mühendisleri Odası) Görüşü, 16 Kasım 1998,

¹³⁹ 01 Ağustos 1999 tarihli Milliyet Gazetesi, Edip Öymen'in "Halka 'rağmen' teknoloji" başlıklı yazısı, 21. yüzyıl, edip.oymen@milliyet.com.tr

3.3.4. Fırtına Vadisi HES projesine Sivil Toplum Örgütlerini Müdahaleleri

Fırtına Deresi üzerine yapılması planlanan HES kamuoyundan ve sivil toplum örgütlerinden büyük tepkiler almıştır. Basının gündemini uzunca bir süre meşgul eden bu konu dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın Çamlıhemşin'deki açılış töreninde yoğun bir şekilde protesto edilmesine ve bu konun bütün basında geniş yer bulmasına neden olmuştur. Bir çok yerel ve ulusal düzeyde hizmet veren sivil toplum örgütü bu bölgede yapılmak istenen HES projelerine karşı hukuki süreç başlatmıştır. Bunun yanı sıra T.M.M.O.B. ve alt kuruluşu durumundaki Elektrik Mühendisleri Odası (E.M.O.), Çevre Mühendisleri Odası (Ç.M.O.), İnşaat Mühendisleri Odası (İ.M.O.) gibi birçok meslek odası tarafından bilimsel raporlar yayımlanmış bu doğrultuda kamuoyu bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma (T.E.M.A.) da bu sürece dahil olan sivil toplum kuruluşları arasındadır özellikle bölgedeki ağaçların kesilmesi konusunda basın açıklamaları ve eylemlerde bulunmuşlardır.¹⁴⁰ Fırtına Deresi HES sürecine karşı olan ve düzenlenen mitinglere katılan diğer sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar şunlardır: Karadeniz Sivil Toplum Örgütleri Birliği (K.A.S.T.O.B.), Doğa Derneği, Fırtına Deresi Derneği, Çamlı Hemşinli Kadınlar, Karadenizli sanatçılar Fatih Mühürdar ile Hüseyin Erbaş'ın yanı sıra 'Anadolu Kaplanları' isimli motosikletli bir grup da destek vermiştir.¹⁴¹

Fırtına Vadisi'ne kurulması planlanan hidroelektrik santrale karşı çıkan ve bu konu ile ilgili olarak basın açıklamalarında bulunan, Fırtına Deresi üzerine HES yapılmasına karşı çıkan T.E.M.A. Vakfı'nda ve Greenpeace örgütünde yönetici pozisyonunda olan Dr. Uygur Özemesi, konu ile ilgili olarak kamuoyunu bilgilendirme amaçlı birçok basın açıklamasında bulunmuştur. Bilimsel veriler ile

140 KOÇAK, Sabri., Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın. Ankara Üniversitesi. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu, 2006, Haziran, Doktora Tezi, Danışman:HAMAMCI,Can, Ankara, 2006, sf 173-179

141 Fırtına Deresine ile ilgili basına yansıyan bir haber. (Erişim) <http://www.guncel.net/gundem/turkiye/2008/06/22/ikizdere-santrale-protesto.htm> , 05.02.2009

konunun ne kadar önemli bir çevre sorununa yol açabileceğini vurgulanmıştır. Bu faaliyetlerinin yanı sıra T.E.M.A. Vakfı Fırtına Deresi üzerine HES kurulması ile ilgili olarak 1998 tarihinde hukuki süreç başlatmıştır.¹⁴²

Fırtına Deresi'ndeki çevre sorununa olan bir diğer grubun etkinliği ise Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü öğretim üyelerinin hazırlamış oldukları rapordur. Bu raporda, bölgenin sahip olduğu doğal zenginliğe dikkat çekmektedirler. Tamamen bilimsel içerikli olarak yapılan bu araştırma ile bölgede kurulması planlanan bir hidroelektrik santralin hata olacağı belirtilmiştir.¹⁴³

3.4. Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak ele alınan konu insan sağlığını tehdit eden riskli çevre politikalarına verdiğimiz örneklerden oluşmaktadır. Bu bölümde, yürütülen politikaların insan sağlığı üzerindeki etkilerinden kısaca bahsedildikten sonra devletin mevcut risklere karşı aldığı önlemler ve halkın sivil toplum kuruluşları aracılığı ile bu politikalara verdiği tepkiler incelenmeye çalışılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi örnek niteliğinde verilen olaylar özellikle biri az gelişmiş diğeri ise gelişmiş toplumlardan verilmiştir. Bunun nedeni sivil toplumun ve devletin yaklaşımının çevre politikası konusunda ne derece farklılık gösterdiğini anlamaktır. Gelişmiş ülkelerden olan A.B.D.'deki Tennessee elektrik santrali örnek olayı kısaca incelenmiştir, basında yapılan araştırmalar sonucunda bu konu ile ilgili olarak halktan yüksek katılımlı protestolara rastlanmamasına rağmen, sivil toplum

142 Fırtına Deresine ilişkin olarak çeşitli kaynaklarca yayımlanmış haberler. (Erişim) http://www.yapi.com.tr/Haberler/tema-firtinaya-santral-yapamazsiniz_48345.html , <http://www.yapi.com.tr/Yazdir/Haber.aspx?HaberID=48345> , <http://www.bianet.org/2006/09/14/85245.htm> , <http://www.tema.org.tr/SayfaBilesenleri/TemaHaberArsivi.aspx?id=82> 02.02.2009

143 ÖZÇAĞLAR, Ali, ÖZGÜR, Murat, SOMUNCU, Mehmet, BAYAR, Rüya, YILMAZ, Mutlu, YÜCEŞAHİN, Murat, YAVAN, Nuri, AKPINAR, Nevin, KARADENİZ, Nilgün, Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynak Tespitinde Bağlı Olarak Geliştirilen Arazi Kullanım Kararları, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Coğrafi Bilimler Dergisi, Ankara, 2006,4 (1), 1-27

örgütlerinin devlete, basın ve hukuk yolu ile baskı yapabildiği görülmüştür. Diğer taraftan az gelişmiş ülkeler arasında olan D.K.C.'nde, belki de hayat ve eğitim standartlarının düşüklüğünden hem devlet hem de yerel halk çevreyi tahrip etmektedir. Bunun arkasındaki baskın neden ise ekonomik olarak görünmektedir. D.K.C.'nde kesilen ağaçların yağmur ormanı olması ve küresel anlamda sorun teşkil etmesinden dolayı yerel halk tarafından değil de uluslararası sivil toplum kuruluşları tarafından, uluslar arası platformda protesto edilmesi söz konusudur. D.K.C.'nde meydana gelen yasadışı kesim ile ilgili olarak, yerel bir sivil toplum örgütünün adı ön planda görünmemektedir. Verilmiş olan bu iki örnek Dünya genelinde mevcut ve oluşmakta olan çevre problemlerinin, sadece iki tanesidir. Bu iki çevre sorunundan her biri tek başına tez konusu niteliğindedir.

Türkiye'deki Fırtına Vadisi Projesi ise sivil toplum hareketinin, çevre ve insan sağlığını tehdit eden politikaların önlenmesindeki rolünü ortaya koyan örnek bir süreç niteliğindedir. Bu, Kızılırmak Suyu Projesi süreci ile benzer niteliklere sahip konumdadır. Kızılırmak Suyu Projesi ve Fırtına Vadisi HES projesi suyun özelleştirilmesi, suya ulaşım ve su hakkı noktalarında benzerlik taşımaktadır, bu konu bir sonraki bölümde daha ayrıntılı bir biçimde incelenecektir.

IV. BÖLÜM

KIZILIRMAK SUYU PROJESİ (K.S.P.) SÜRECİNE MUHALİF OLAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

4.1. Giriş

Çalışmanın bu bölümünde Kızılırmak Suyu Projesinin (K.S.P.) bazı sivil toplum kuruluşları tarafından neden riskli görüldüğü tartışılacaktır. Sivil Toplum Kuruluşlarının (S.T.K.) Kızılırmak Suyu Projesi sürecine müdahil olma nedenlerinden bahsedileceği bu bölümde, söz konusu risklere ve tehlikelere karşı ne gibi önlemler alınması gerektiğine dair görüşlere de yer verilecektir. Bilimsel gerçekliklere dayandığı öne sürülerek Kızılırmak Suyu'nun, insan sağlığı açısından uzun vadede tehdit oluşturduğu savları ve sivil toplum örgütleri tarafından yapılan girişimler incelenecektir. K.S.P. sürecine müdahil olmuş sivil toplum örgütleri arasında bulunan; TÜDEF (Tüketici Dernekleri Federasyonu), Ç.M.O (Çevre Mühendisleri Odası), İ.M.O. (İnşaat Mühendisleri Odası), Pir Sultan Abdal Derneği, DİSK-OLEYİS, Halkevleri, ABC Üniversitesi'nin Mezunlar Derneği¹⁴⁴, ile yapılan mülakatlara da yer verilecektir. Türk Tabipler Birliği (T.T.B.) ile mülakat yapmak için birçok girişimde bulunulmuş olunmasına rağmen bu örgütlerin yoğun programları nedeni ile bu mülakatlar gerçekleştirilememiştir. Ankara Tabip Odası (A.T.O.) ile uzun uğraşlar neticesinde randevu alınmış olunmasına rağmen, yoğun programları nedeni ile ayrıntılı ve ses kaydı içeren bir mülakat yapılamamıştır. Adı geçen sivil toplum örgütleri ve meslek odaları, Kızılırmak sürecine her fırsatta müdahil olabilmiş örgütlerdir. Zaman çizelgemize uyum ve imkânsızlıklar nedeni ile yapılan mülakatlar, adı geçen S.T.K.'lar ve meslek odaları ile yapılmıştır.

Kızılırmak Suyu ile ilgili olarak risk iddialarını dört kümede toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi Kızılırmak Havzasının geçtiği illerimizin, sanayi ve evsel atıklarının Kızılırmak Havzasına boşaltılmasının söz konusu olmasıyla ilgilidir.

---

144 Mülakat yapılan üniversite mezunlar derneği ve üye, isimlerinin saklı tutulmasını istemiştir, bu neden ile kod adlar kullanılmaktadır.

Kızılırmak Suyuna karışan sanayi ve evsel atıklar nedeni ile Kızılırmak Suyundaki sodyum, sülfat, klorür, arsenik ve bakteri oranları sağlık açısından tehdit oluşturacak boyuttadır. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın su havzalarının korunması ve kullanımına ilişkin yönetmeliğine de uygun olmayan bu durum da dikkat çeken ayrıntılardan birisidir.

İkinci sorun, Kızılırmak'tan alınan suyun Ankaralıları'a verilmeden önce arıtılması konusundaki yetersizliktir. 2009 Ocak ayı itibariyle Ankara'nın suyunun arıtıldığı 'İvedik Arıtma Tesisi'¹⁴⁵ Kızılırmak Suyu'nun içerisindeki insan sağlığına zararlı maddeleri arıtabilecek nitelikte değildir. Bu neden ile daha ileri bir teknoloji olan 'ters ozmoz'¹⁴⁶ sistemi ile suyun arıtılması gereklidir.

---

145 İvedik Su Arıtma Tesisleri, Ankara'nın içme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Ankara'nın su problemini 2020 yılına kadar uzanan bir perspektif içinde çözmek üzere inşa edilmiştir. 1969 yılında DSİ Genel Müdürlüğünce tesisin master plan ve fizibilite çalışmaları yapılmış ve buna göre uygulamaya geçilmiştir. Tesisin kuruluş amacı tamamen yüzeysel kaynaklardan karşılanan suyu modern teknolojinin verdiği imkanlarla arıtmak ve memba suyu kalitesinde halkın kullanımına sunmaktır. Avrupa'daki en büyük 10 arıtma tesisi arasında yer alan tesiste arıtılan su kalitesi TS 266 ve Dünya Sağlık Teşkilatı standartlarının üzerindedir. Türkiye'nin en büyük içme suyu arıtma tesisi olan "İvedik Su Arıtma Tesisleri" 4 ünite olarak projelendirilmiş olup her bir ünitenin kapasitesi 564.000 m³/gün dür. İvedik Arıtma Tesisine gelen su bazı işlemler yapıldıktan sonra şebeke suyu olarak Ankaralıları verililmektedir, bu işlemler sırası ile: Kurtboğazi Baraj'ından gelen suyun havalandırılması. Çamlidere Barajından gelen suyun, havalandırılmış su ile aynı odada toplanıp, harman edilmesi. Su karışımının oksitlenmeye yardımcı olması ve dezenfeksiyon amacıyla klorlanması. Sülfürik asit ile pH ayarlanması. Pıhtılaştırıcı Alüminyum Sülfat (Al₂(SO₄)₃) ve pıhtılaştırıcı yardımcı polielektrolit dozlaması. Kimyasal işleme tabi tutulmuş olan suyun yatay tabanlı durultucu tanklarında durulması (Eğer gerekiyorsa durultma işleminden sonra klorlama, Potasyum Permanganat (KMnO₄) ve Aktif Karbon dozlaması da yapılabilir). Hızlı (D tipi) filtrelerde filtreleme yapılması. Filtrelenmiş suyun dezenfeksiyon için klorlanması ve kontak tankına girmeden kireç ile pH ayarlanması. Suyun 20 dakikadan az olmayan bir süre içinde kontak tankında tutulması. Kontak tankı içinde tankın orta noktasından ilave klor uygulanabilir. (Erişim) <http://www.aski.gov.tr/m.asp?tid=11&pn=1&tpn=1> , 17.03.09.

146 Ters Ozmoz: Teknik olarak bakıldığında; filtre edilmemiş suyun basınç uygulanarak, yarı geçirgen zardan geçirilerek filtre edilmesidir. Bu uygulama suyun yapısındaki çözünmüş tuzları, metal iyonlarını ve mikro organizmaları filtrelemede çok etkindir. Bir başka deyişle su tüm mikroorganizmalardan, yani, bakteriler, protozoalar (biyolojik arıtma), ozonlama (kimyasal arıtma) sonucu oluşan yan ürünlerden, belli mineraller, iyonlar ve kirlilik oluşturabilecek tüm maddelerden arındırılır. Ters ozmoz organik ve biyolojik kalıntıları, klor, flor, bakteriler, aktif maddeler, fosfatlar, sülfatlar, ağır metaller, sodyum, kalsiyum, magnezyum gibi su sertliğini etkileyen mineralleri ayrıştırılması yöntemidir. (Erişim) <http://www.tersozmoz.com/> , 10.03.2009.

Üçüncü sorun, arıtma maliyetidir. İvedik arıtma tesisine ileri düzeyde arıtma sağlanabilmesi için gerekli olan ters ozmoz sistemi oldukça pahalı bir arıtma sistemidir. Bu neden ile kurulacak olan yeni arıtma tesisinin Ankara halkının su faturalarına yansımalarının kaçınılmaz olduğu belirtilmektedir.

Dördüncü ve son sorun da suyun arıtılmasının süreklilik gerektiren bir süreç olmasından dolayı zaman içerisinde belediye tarafından arıtma maliyetinin karşılanamaması ve bu neden ile gelecekte özel sektöre devredilerek suyun özelleştirilmesi sürecinin yaşanması riskidir.¹⁴⁷ Uluslararası İnsan Hakları sözleşmesinde de bir hak olarak nitelendirilen ‘Su Hakkının Özelleştirilmesi’¹⁴⁸ konusu da sivil toplum örgütlerinin tepkisini çeken bir diğer meseledir. 2000 yılında İkinci Dünya Su Forumu’nda, 21. Yüzyıl İçin Dünya Su Komisyonu’nun yayınladığı politika bildirisinde su yönetiminin insanlığın karşılaştığı en ciddi sorun olduğu ve

---

147 EVCİMEN, Taylan, Ulaş, Sürdürülebilir Kalkınmadan Dünya Su Forumuna, İ.M.O. Ankara Bülteni Dergisi, sayı:2009/2, sf:22. Dünya Bankası potansiyel su pazarını 1 trilyon \$ olarak açıklamaktadır. Su sektöründeki kar oranı petrol sektöründeki kar oranının %40’ına eşittir, ilaç sektörünü ise geçmiş durumdadır. Şu an Dünya üzerindeki suların %5’i özleştirilmiş durumdadır buna rağmen kar potansiyelinin ne kadar yüksek olduğu görülmektedir. 1997–2010 arasında su pazarında özel sektörün büyüme oranları incelendiğinde: Batı Avrupa %20–35, Merkez ve Doğu Avrupa %20, Kuzey Amerika %5–15, Latin Amerika %60, Afrika %3–33, Asya da ise %1–20 arasındadır. Arjantin’de su kaynaklarında özleştirmeye gidilmesi ile su sektöründe çalışan 4000 kişi işsiz kalmıştır ve ilk senede su fiyatları %13,5 artmıştır. Fas’ da özelleştirme ile su fiyatları 3 misli artmıştır. Dünyada buna benzer örnekler yaşanmasına rağmen en çarpıcı örnek Bolivya’da yaşanmıştır, yapılan anlaşmada halk’ın kendi çabaları ile elde ettiği suyu özelleştirme hükümlerince fiyatlandırılabileceği maddesi vardır. Suyu %200 zam yapılmasının ardından halk kendi su sağlama kaynaklarını sağlama yoluna gitmiştir, bu durum anlaşmaya aykırı olması nedeni ile yasaklanmıştır. Çıkan gösterilerde 100 kişi yaralanmış genç ölmüştür.

148 MARİM, Gökhan, Ankara Su Sorunundan Dünya Su Forumu’na, İ.M.O. Ankara Bülteni Dergisi, sayı:2009/1. Su hakkı, İnsan Hakları Evrensel bildirgesinde özellikle belirtilmemiş olmasına rağmen, yaşam hakkının (3. madde) suya erişimi kapsadığı iddia edilebilir. B.M. ve Uluslararası birçok toplantıda bu hak su, hakkı olarak kabul edilmiştir. BM genel kurulunu da 1977’de kabul ettiği Mar del Plata planına göre: Su hakkı, ekonomik gelişmeden bağımsız olarak her insanın temel ihtiyaçlarını giderecek miktarda ve kalitede içme suyuna ulaşma hakkı vardır.

çözümünün suyun diğer mallar gibi işlem görmesi yani su yönetiminin serbest piyasa rekabetine açılması olduğu belirtilmektedir.¹⁴⁹

Yapılan mülakatlarda da görüleceği üzere, konu ile ilgilenen birçok sivil toplum örgütünün çıkış noktası D.S.İ.'nin 2003 yılında yayımlanmış olduğu; Kesikköprü Baraj Gölü Limnolojik Araştırma Raporudur. Bu rapor İ.M.O., Ç.M.O. ve TÜDEF tarafından kaynak olarak gösterilmiş ve diğer örgütler de bu kaynaktan doğrudan veya dolaylı olarak yararlanmıştır. Bu raporda; bazı kısımlarda Kızılırmak Suyunun nitelik olarak kullanıma uygun olmadığı, bununla birlikte ileri arıtma teknolojileri kullanılması halinde halkın kullanımı için verilebilmesinin söz konusu olabileceği belirtilmektedir. Bu rapor kendisi de bir çevre mühendisi olan dönemin D.S.İ. Genel Müdürü Prof. Dr. Veysel Eroğlu tarafından hazırlanmış olmakla beraber kendisinin 2009 tarihi itibarıyla Çevre ve Orman Bakanı olması sivil toplum örgütleri tarafından sıkça dile getirilerek raporun niteliği övülmekte ve konuya Bakanın müdahalesinin gerektiği düşünülmektedir. 2009 Ocak ayı itibarıyla sivil toplum örgütlerinin talepleri arasında bulunan ters ozmoz arıtma tesisinin kurulması, mevcut Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek tarafından 29 Mart 2009 tarihinde yapılmış olan 2009 yerel seçimi için hazırlanan seçim beyannamesinde taahhüt edilmiştir.

4.2. Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) Nedir?

K.S.P., Ankara'nın su sıkıntısı yaşamaya başlaması nedeni ile 2028 yılına kadar tamamlanması ön görülen bir projedir. K.S.P. yapımına Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin kendi öz kaynaklarını kullanması ile Mayıs 2007 tarihinde başlanmıştır ve 1 yıl içerisinde tamamlanmıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin açıklamalarına göre; bu projenin 1 sene içinde bitirilmesinin Dünyada bir rekor olduğu iddia edilmektedir. K.S.P.'nin kesin hesabı 2009 Mart ayı itibarı ile

---

¹⁴⁹ KARTAL, Filiz, Suyun Metalaşması, Suya Erişim Hakkı ve Sosyal Adalet, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 2008.

yapılmamış olmasına rağmen muhalefet partilerine göre projenin bedeli en az 1 milyar dolar'dır, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne göre ise; K.S.P. 600–650 milyon dolar gibi bir paraya tamamlanmıştır. K.S.P.'nin yapılma nedeni; Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin iddiasına göre Ankara'da 2006 yılının aşırı kurak geçmesi¹⁵⁰, hatta son 41 yılın en kurak yılı olmasıdır.¹⁵¹ K.S.P. ile her biri 128 km'lik toplamda 384 km'lik üç boru hattı döşenerek 7 milyar metreküp su rezervine sahip olan Kesikköprü-Hirfanlı sisteminden Ankara'ya su taşınması ve bu sayede Ankara'nın su sıkıntısının giderilmesi öngörülmüştür. K.S.P. kapsamında Ankara'da 10 adet su deposu, 5 adet pompa istasyonu ve 230 km elektrik hattı yapılmıştır. Ankara'nın su ihtiyacını karşılaması için düşünülen diğer bir sistem de Işıklı-Gerede sistemidir. Işıklı-Gerede sistemi S.T.K.'lar tarafından su sıkıntısına alternatif proje olarak gösterilmektedir.

Fakat Büyükşehir Belediyesi üç nedenden dolayı K.S.P. sistemini öncelikli olarak görmüş ve neden Işıklı-Gerede sistemi yerine Kızılırmak sistemini tercih ettiğini açıklamıştır. İlk olarak üç bölümden oluşması planlanan ve ilk bölümünün 2010 tarihinden önce tamamlanması mümkün olamayacak Işıklı-Gerede sisteminin tamamının bitmesi D.S.İ. raporlarında en az 5 yıl, Kızılırmak sistemi için ise 2 yıl olarak belirtilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı Melih Gökçek, Işıklı-Gerede sisteminin tercih edilmemesinin bir diğer nedeni olarak da, Işıklı-Gerede

150 Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerine göre Ankara'ya 1994 yılında düşen yağış miktarı 289,8 mm dür. 2006 yılında Ankara'ya düşen yağış miktarı ise 371,8 mm dür. 1977 yılı ise 242 mm ile yağış miktarının en az olduğu tarihtir. (Erişim) <http://www.meteoroloji.gov.tr/veridegerlendirme/yillik-toplam-yagis-verileri.aspx?m=ankara&i=kizilcahamam>, 02.04.2009.

151 Ankaram Platformu tarafından dağıtılan broşürlere göre; Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından Ankara'da son 41 yılın en kurak yılının 2006 olarak belirtilmesi söylemi STK'lar tarafından yalanlanmaktadır ve son 41 yılın en kurak yılı olarak 1994 yılı gösterilmektedir. Ankara'daki su sıkıntısının kuraklıktan değil de, sorunun artan nüfusun su talebinin karşılanması konusunda Büyükşehir Belediyesinin yetersizliğinden kaynaklandığı vurgulanmaktadır. Devlet İstatistik verilerine göre 1990–1997 yılları arasında Ankara nüfusu 3,2–3,6 milyondur. 2000–2007 yılları arasında 4–4,5 milyondur. (Erişim) <http://www.inankara.org/sabitsayfa/index.php?sayfaid=Mg==>, 02.04.2009.

Sistemi'nin kısmi finansmanının, Japan Bank For International Cooperation'dan (JIBIC) sağlanması için ASKİ Genel Müdürlüğü'nün borçlandırılmasının öngörüldüğünü, kendilerinin de bunu kabul etmediğini bildirmiştir. Diğer bir gerekçe ise; Işıklı-Gerede sisteminin, Ankara'nın su ihtiyacını karşılamakta olan Çamlıdere sisteminin 32 km Kuzeyinde yer alması ve yağış rejimlerinin aynı olması, bu sebepten dolayı Çamlıdere sisteminde yaşanan su sıkıntısının Işıklı-Gerede sisteminde de yaşanacağı iddiasına dayanmaktadır. ASKİ, DSİ (Devlet Su İşleri), Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Çevre Bakanlığı, TÜBİTAK, İstanbul Üniversitesi ve Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Laboratuvarları bilimsel tahlilleriyle, Ankara'nın musluklarından akan suyun yani Çamlıdere ve Kurtboğazi barajlarından gelen su ile harmanlandıktan sonra verilen Kızılırmak Suyunun, içmeye ve kullanmaya uygun olduğu raporlanmıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesi K.S.P.'ni yapmasının öncelikli nedeni olarak küresel ısınmanın Başkent üzerindeki etkilerini çok önceden göyerek Başkenti susuz bırakmamak olarak açıklamıştır.¹⁵²

4.3. Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) Sürecine Muhalif Olan Sivil Toplum Kuruluşları (S.T.K.) ve Görüşme Yapılan Sivil Toplum Kuruluşlarının Künyeleri

Çalışmada K.S.P. ile ilgili risk iddialarını bilimsel verilere dayandırarak K.S.P.'ye karşı girişimlerde bulunan S.T.K.'lar arasından; TÜDEF, Ç.M.O., İ.M.O., Pir Sultan Abdal Derneği, DİSK-OLEYİS, ABC Üniversitesinin Mezunlar Derneği¹⁵³ ve Halkevlerinin faaliyetleri incelenecektir. K.S.P.'ye karşı yayınlanan

¹⁵² Kızılırmak projesine ilişkin olarak basında çıkan bazı haberler ve devlet kurumlarının açıklamaları: (Erişim)
<http://www.melihgokcek.com.tr/yaptiklarimdetay.asp?safha=12>
<http://www.aski.gov.tr/m.asp?TID=10&KW=k%FDz%FDI%FDrmak+projesi>
<http://www.haberform.com/haber/kizilirmak-suyu-ankara-gokcek-ankara-su-kizilirmak-projesi--8704.htm>
<http://www.cnnturk.com/2009/turkiye/02/18/gokcek.bugun.kizilirmak.suyunu.kesiyor/514031.0/index.html>
<http://www.tumgazeteler.com/?a=4085301> , 05.03.2009

¹⁵³ Mülakat yapılan mezun derneği ve üye, isimlerinin saklı tutulmasını istemiştir, bu neden ile kod adlar kullanılmaktadır.

bildirilerde imzası bulunan S.T.K. ve meslek odaları arasında şunlar vardır: 68'liler Dayanışma Derneği, Altı Nokta Körler Derneği, Ankara Halkevleri, Ankara Tabip Odası, Barınma Hakkı Büroları, Birleşik Taşımacılık Çalışanları Ankara Şubesi, Çayyolu Platformu, Çiğdemim Derneği, DİSK Ankara Temsilciliği, DİSK Emekli-Sen, DİSK-DEV Maden Sen, DİSK-Oleyis, Gündem Çocuk Derneği, İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi, KA-DER Ankara Şubesi, Kavaklıderem Derneği, KESK Ankara Şubeler Platformu, Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği, Mülkiyeliler Birliği, ODTÜ Mezunlar Derneği, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Merkezi, Su ve Kanal Çalışanları Derneği, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, TMMOB Kimya Mühendisleri Odası, TMMOB Maden Mühendisleri Odası, TMMOB Makine Mühendisleri Odası, TMMOB Metalürji Mühendisleri Odası, TMMOB Meteoroloji Mühendisleri Odası, TMMOB Mimarlar Odası, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, TMMOB Şehir Plancıları Odası, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Tüketici Dernekleri Federasyonu, Tüketici Hakları Derneği. Bu STK'lar ve meslek odaları '*Ankaram Platformu (Kuruluş 25.10.2003)*' adı altında toplanmış ve ortak bildiriler yayınlamışlardır, bu bildirilerden konumuz olan K.S.P. ile ilgili olanların bazıları ekte mevcuttur. Çalışmanın bu bölümünde Ç.M.O., İ.M.O., T.Ü.D.E.F., Pir Sultan Abdal Derneği, DİSK-OLEYİS, ABC Üniversitesi Mezunlar Derneği ve Halkevleri ile yapılan mülakatlar doğrultusunda değerlendirmeler yapılacaktır. Mülakat yapılan örgütleri kısaca tanıtmak gerekir ise:

Halkevleri, 19 Şubat 1932'de Mustafa Kemal Atatürk tarafından halkı bilinçli yurttaşlar haline getirmek amacı ile kurulmuştur. Çalışmalarına dil tarih, edebiyattan, güzel sanatlara, spordan, müze koluna kadar dokuz dalda başlayan Halkevleri, 1951 yılında kapatılana kadar 478 şubeye sahipti. Halkevleri özellikle kütüphanecilik, halkoyunları ve tiyatro alanında başarılı olmuştur. Halkevleri 1951 yılında Demokrat Parti (D.P.) iktidarı sırasında kapatılmasının ardından 21 Nisan 1963 tarihinde devlet desteğinden yoksun olarak tekrar açılmıştır. Bugün Halkevleri halen kültürel ve

politik alanda faaliyet göstermektedir.¹⁵⁴ Halkevlerinin faaliyetlerinde sol bir siyasetin hakim olduğu izlenimi alınmaktadır.

Tüketici Dernekleri Federasyonu (TÜDEF), Türkiye tüketici hareketinin önde gelen bağımsız tüketici derneklerinin bir araya gelmesi ile 25 Eylül 2003 tarihinde Ankara'da kurulmuştur. TÜDEF Genel Merkezi Ankara'da bulunmaktadır. TÜDEF'in İstanbul, Ankara, Bursa, Eskişehir, Adana'da faaliyet gösteren kurucu dernekleri olmakla beraber bu derneklere bağlı yüze yakın il ve ilçede şubesi, 40 binin üzerinde üyesi bulunmaktadır. TÜDEF, ülkemizin ilk tüketici üst örgütüdür. TÜDEF'in amacı tüketicilerin evrensel ve yasal haklarının korunması, ekonomik ve demokratik taleplerinin savunulmasının yanı sıra tüketiciyi örgütlü ve bilinçli konuma getirmektir.¹⁵⁵

İnşaat Mühendisleri Odası (İ.M.O.) 6235 (7303) sayılı yasalarla 19 Aralık 1954 günü kurulmuştur. İMO yarı Kamu Kurumu niteliğinde bir meslek örgütüdür.¹⁵⁶ İ.M.O.'ya, mezun olan her inşaat mühendisinin üye olması zorunludur. Aynı zamanda İ.M.O.'nun kuruluş tarihi olan 19 Aralık "İnşaat Mühendisleri Günü" olarak kutlanmaktadır. Sadece Ankara İ.M.O.'nun 17.000 üyesi bulunmaktadır. İnşaat Mühendisleri Odası'nın amaçları, kamunun ve ülkenin yararları, mesleğin gelişmesi, meslek mensuplarının şeref ve onur, yetki ve çıkarlarını korumak bakımından gerekli görülen tüm çalışmalarda bulunmaktır.¹⁵⁷

154 Halkevleri resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi. (Erişim) <http://www.halkevleri.org.tr/depo/brosurhe.pdf> , 10.03.2009

155 Tüketici Dernekleri Federasyonu resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi. (Erişim) <http://www.tudef.org.tr/index.php?tarihce> , 10.03.2009

156 Meslek odalarına ilişkin olarak maliye tarafından yapılan tanımlama. Meslek odaları; meslek mensuplarının ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin gelişimini sağlamak ve meslek disiplini korumak amacıyla kurulan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır. (Erişim) http://www.alomaliye.com/levent_gencyurek_meslek_odalari.htm , 16.03.2009.

157 İnşaat Mühendisleri Odası resmi internet sitesinden alınan kurumsal bilgi. (Erişim) <http://e-imo.imo.org.tr/Portal/Web/IMO.aspx?WebSayfaKey=25> , 10.03.2009

Çevre Mühendisleri Odası (Ç.M.O.) ilk olarak 1980'li yılların başında İ.M.O. bünyesinde biraraya gelmiştir. Daha sonra İ.M.O. ile çalışmalarına devam ederken 1986 yılında Çevre Mühendisleri Derneği (Ç.M.D.) kurulmuştur. 4 yılı aşkın bir süre dernek olarak faaliyet gösterilmiş daha sonra Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği (T.M.M.O.B.) çatısı altında Ç.M.O.'nun kurulması yönünde adımlar atılmış ve 1991 yılı sonunda yapılan T.M.M.O.B. Genel Kurulunda alınan karar gereğince İ.M.O. Genel Kurulunda Ç.M.O.'nun kurulması istemi gündeme gelmiştir. İ.M.O. Genel Kurulu'nca olumlu bulunan bu istek T.M.M.O.B. 32. Olağan Genel Kurulu'nda görüşülmüş ve 23.05.1992 günü Ç.M.O.'nun kurulması oy birliği ile kabul edilmiştir. Ç.M.O. bugün çevre sorunları ile ilgili araştırmalar yapmaktadır ve diğer yandan da bir meslek örgütü olarak çalışmalarını sürdürmektedir.¹⁵⁸

Pir Sultan Abdal Derneği, İçişleri Bakanlığının 03.04.1998 tarihli 080464 sayılı onayı ile kurulmuştur. Derneğin amacı; Pir Sultan Abdal'ın yaşamı ve felsefesi doğrultusunda sosyal, kültürel çalışmalar yapmak, başta Anadolu Alevi kültürü olmak üzere, tüm kültürleri yaşatmak, geliştirmek ve yaymanın yanı sıra demokrasi, laiklik ve insan hakları gibi değerlere sahip çıkmak olarak belirtilmektedir. Pir Sultan Abdal Derneği'nin, Türkiye genelinde 60 şubesi vardır ve çalışmalarına devam etmektedirler.¹⁵⁹ Pir Sultan Abdal Derneği'nin faaliyetlerinde sol bir siyasetin hakim olduğu izlenimi alınmaktadır.

ABC Üniversitenin Mezunlar Derneği ise Ankara'da kurulmuştur (tarih belirtilmemesinin sebebi, isimlerinin saklı tutulması isteğinden kaynaklanmaktadır). Geçmiş faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda oldukça faal olduğu görülmektedir, ayrıca toplumsal konulara duyarlı oldukları anlaşılmaktadır.

---

158 Çevre Mühendisleri Odası resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi. (Erişim) <http://www.cmo.org.tr/index.php/odamz/amac>, <http://www.cmo.org.tr/index.php/odamz/kurulu> , 10.03.2009

159 Pir sultan Abdal Derneği resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi (Erişim) <http://www.pirsultan.net/kategori.asp?KID=4&ID=26#> , 19.03.2009

DİSK-OLEYİS K.S.P. sürecine müdahil olan bir diğer örgüttür. İlk olarak 1947 yılında sınıf örgütlerinin kurulmasına izin verilmesi ve sendikal örgütlenme de yasal zemine kavuştuğu zaman ilk örgütlenen kesimlerden birisinde otel ve lokanta işçileri olmuştur. Sektör işçileri ilk örgütlenmeyi 17 Nisan 1947'de Ankara'da Garsonlar Cemiyeti'ni kurarak yapmıştır ve 23 Mart 1950'de OLEYİS kurulmuştur. OLEYİS her türlü konaklama ve eğlence işyerlerinden; otel, tatil köyü, pansiyon, lokanta, büfe, pastane, kahvehane benzeri konaklama, dinlenme ve yemek yerleri ile sinema, müzikli ve müziksiz her türlü eğlence yerleri, plaj, açık ve kapalı spor yerleri, hipodromlar, hamamlar, kaplıcalar, içmeler, turistik tesislerde yapılan işler ve ileride bu işkolu içinde sayılacak işlerde ve bütün bu konaklama ve eğlence işyerlerini tamamlayan bağlantı ve eklerde çalışan bütün işçilerin sendikasıdır. OLEYİS, 1952'den 1967 tarihine kadar Türk-İş sendikasına üye konumdadır. 1967 Eylül ayında Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunun (DİSK) kurulması ile bu konfederasyona bağlanmıştır.¹⁶⁰ DİSK-OLEYİS faaliyetlerinde sol bir siyasetin hakim olduğu gözlemlenmektedir.

Özetle, mülakat yapılan örgütlerin künyeleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 1: Mülakat Yapılan Örgütler

Örgütün İsmi	Üyelik	Örgüt Kimliği
Ç.M.O.	Zorunlu	Meslek Odası
İ.M.O.	Zorunlu	Meslek Odası
TÜDEF	Gönüllü	Tüketici Örgütü
Halkevleri	Gönüllü	Demokratik Kitle Örgütü
Pir Sultan Abdal Derneği	Gönüllü	Demokratik Kitle Örgütü
DİSK-OLEYİS	Gönüllü	İşçi Sendikası
ABC Üniversitesi Mezunları Derneği	Gönüllü	Mezun Örgütü

160 OLEY-İS resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi. (Erişim) <http://www.oleyis.org.tr/tarihce.asp> , 20.03.2009

4.4. Alan Araştırması; Kapsam, Sınırlılıklar, Yöntem

Amaç: Araştırmanın amacı Ankara Kızılırmak Suyu Projesi ile ilgili risk iddialarında bulunan sivil toplum kuruluşlarının bu sürece müdahil olma gerekçelerini, olurken karşılaştıkları zorlukları ve müdahale araçlarını açığa çıkarmaktır. Bu bölümde analiz edilmek istenilen konu Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) sürecine S.T.K.'ların nasıl müdahil olduğudur.

Materyal ve Yöntem: Araştırmada, nitel bir analiz yapılmıştır ve yarı-yapılandırılmış soru formlarıyla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Bu çalışma keşifsel niteliktedir. Dolayısı ile hipotez kabulü veya reddi söz konusu değildir. Sadece ekte sunulan, su analiz raporları nicel niteliktedir. Bilindiği gibi nitel araştırmalar belli bir standart süreç ile sınırlandırılmamıştır. Bunun amacı araştırma sonucunda zengin veriler elde edilebilmek ve derinlemesine mülakat yapılanların, eylemlerine atfettikleri anlamı açığa çıkartmaktır. Derinlemesine mülakatların sonuçlarını analiz ederken '*sistemik analiz*'e başvurulmuştur. Böylece; toplanan veriler betimsel bir yaklaşım ile aktarılarak, aralarındaki benzerlikler ve ayrılıkları yönler ortaya konmaktadır. Toplanan verilerin yorumlanması Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek'in de belirtmiş olduğu gibi öznel bir süreçtir ve herkes tarafından aynı şekilde yorumlanması beklenmemektedir.¹⁶¹ Dolayısı ile bu çalışmada da yer alan analizlerin herkes tarafından aynı şekilde yorumlanması beklenilemez. Veri toplama aşamasında '*Yargıya (Muhakemeye) Dayalı Örneklemeye*' başvurulmuştur.¹⁶²

---

161 YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006, sf.221-223

162 Yargıya (Muhakemeye) Dayalı Örnekleme: Bu örneklem, muhakeme yoluyla seçim yapılması üzerine kurulmuştur ve herhangi bir tesadüfi süreç içermez. Bu metodun kullanımı popülasyon hakkında fikir sahibi olmayı gerektirir. Seçilen her olayın önceden kararlaştırıldığı ve şansa dayanmadığı bir metottur. (Erişim) <http://www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/icerikdetaydh339.pdf>, 13.04.2009.

Araştırmada odaklanılacak konu, Kızılırmak Suyu Projesine (K.S.P.) müdahil olan sivil toplum kuruluşlarının (S.T.K.) faaliyetleridir. K.S.P. sürecine müdahil olan S.T.K.'ların sayısının bir hayli fazla olmasına rağmen, içlerinden bazılarının gerek basında, gerekse kendi yayınları ile daha fazla ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Mülakat yapılan örgütler basında ve internette adı sık geçen örgütlerdir. Bu bölümde ulaşılan S.T.K.'lar ile yapılan mülakatlar değerlendirilecektir. Mülakat yapılan örgütleri de iki grupta incelemek mümkündür. İlk grup K.S.P. sürecinde etkin rol alan örgütlerdir, bu örgütler; Ç.M.O., İ.M.O., TÜDEF ve Halkevleridir. İkinci grup ise K.S.P. sürecine müdahil olan fakat nispeten daha az etkin olan örgütlerdir, bu örgütler de; ABC Üniversitesi Mezunlar Derneği, Pir Sultan Abdal Derneği ve DİSK-OLEYİS'dir. Etkin olanların yanında bu örgütlerin mülakatlara dahil edilmesinin nedeni ise K.S.P. sürecinde farklı duruşlara sahip örgütlerin de katkısını, katılma gerekçelerini, yaşadıkları sorunları açığa çıkarmaktır.

Araştırma kapsamında, Tüketici Dernekleri Federasyonu (TÜDEF) Başkanı Ali Çetin, İnşaat Mühendisleri Odası (İ.M.O) Proje Sorumlusu Gökhan Marım, Çevre Mühendisleri Odası (Ç.M.O.) Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Sekreter Üyesi Heval Sarıtaş, Pir Sulatan Abdal Derneği Hukuk Sekreteri Hasan Yağız, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu - Otel Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası (DİSK-OLEYİS) Eğitim Uzmanı Mahsun Turan, ABC Mezunları Derneği üyesi Mahmut Pala (mülakat yapılan mezun derneği ve üye, isimlerinin saklı tutulmasını istemektedir, bu neden ile kod adlar kullanılmaktadır) ve Halkevleri Merkez Yürütme Kurulu üyesi Dilşat Aktaş ile yapılan mülakatlara yer verilecektir. Türk Tabipler Birliği ve Ankara Tabip Odası ile mülakat yapabilmek için birçok girişimde bulunulmuştur, fakat bu örgütlerdeki K.S.P. sürecini yakından takip eden kişilerin yoğun programları nedeni ile ses kaydı içeren mülakat yapma fırsatı olmamıştır.

4.5. Araştırma Bulguları

K.S.P. sürecinde muhalif olan S.T.K.'lar ile yapılan mülakatlar şu başlıklar altında incelenmiştir:

- Kendilerini nasıl konumlandıkları
- Risk iddiaları
- Müdahale araçları
- Karşılaştıkları zorluklar
- Önerileri

Bulgular, mülakat yapılan kişilerin kendi dilinden aktarılmaya çalışılmıştır. Bununla beraber nitel araştırmanın bir gereği olarak yorumlanma sürecine de tabi kalmıştır. Her bölümde sunulan tablolar, bulguların özeti niteliğindedir.

4.5.1. Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Olan Sivil Toplum Kuruluşlarının Kendilerini Nasıl Konumlandıkları

Araştırmanın bu bölümünde Ç.M.O. ve İ.M.O.'yu birlikte ele almak gerekmektedir. Bunun nedeni; gerek İ.M.O. gerekse de Ç.M.O.'nun, K.S.P. ile ilgili olarak kendilerini “*bilimsel anlamda ve teknik konularda uzman, kitleleri bilimsel bilgi ile aydınlatmakta olan örgüt*” olarak tanımlamaktadırlar. Her iki meslek odası ile yapılan mülakatlarda H.S. (Ç.M.O.) ve G.M. (İ.M.O.) ellerindeki bilgilerin bilimsel gerçeklik ile nasıl bağdaştığına dikkat çekmiş ve örgütlerinin bu tür bilimsel ve teknik bilginin kaynağı olduğunu ifade etmiştir.

Yapılan mülakat sonrası analizde anlaşılmıştır ki; A.Ç.(TÜDEF) ise; K.S.P. sürecini tüketicinin bir problemi olarak görmekte ve TÜDEF'in sürece müdahil olma sebebini “*tüketici haklarını savunmak*” olarak tanımlandırmaktadır. Tüketicinin sağlığının ve maddi durumunun risk altında olmasından dolayı bu konuya TÜDEF'in müdahil olması gerektiğini belirtmektedir.

Halkevleri ve Pir Sultan Abdal Derneği de kendilerini, mülakat yapılan diğer örgütlerden farklı bir şekilde konumlandırmaktadır. Halkevlerinde D.A. ile yapılmış olan mülakatta D.A. Halkevlerini; *“sokağın sesi ve yoksul halk'ın temsilcisi olan, Anadolu kültürünü temel alan demokratik kitle örgütü”* olarak tanımlamışlardır. Pir sultan Abdal Derneğinde H.Y. ile yapılan mülakatta ise H.Y. kendilerini *“İnsan hak ve özgürleri için mücadele veren demokratik kitle örgütü”* olarak tanımlamaktadır. Ankara'daki su sorununa müdahil olma nedenlerini ise insanlığın bir problemi olarak görmelerinden kaynaklandığını şu sözler ile vurgulamaktadır; *“Pir Sultan Örgütüyüz, biz gerçekten 72 millete bir nazarda bakan bir örgüt olarak bütün insanlığa böyle bir suyun verilmesine tepkisiz kalamazdık”*.

ABC Mezunlar Derneğinden Mahmut Pala (M.P.) da K.S.P. sürecine ilişkin olarak bu sorunu *“bütün Ankara'nın, Ankaralıların sorunu”* olarak tanımlamakta ve bu sürece müdahil olmaları gerekliliğinin buradan kaynaklandığını belirtmektedir. Diğer taraftan, DİSK-OLEYİS'de Mahsun Turan (M.T.) ile yapılan mülakat sırasında; M.T. (DİSK-OLEYİS) K.S.P. sürecinde fazlaca ön planda olmadıklarını, sadece bazı basın bildirimlerine, panellere katılımcı olarak katıldıklarını ve bu süreçte örgütleyici, ya da diğer meslek odaları kadar aktif bir rol almadıklarını belirtmektedir.

Pir Sultan Abdal Derneği, DİSK-OLEYİS ve Halkevleri, K.S.P sürecine müdahil olmalarının amacını halka ulaşmak, A.T.O., K.M.O, Ç.M.O. ve İ.M.O. gibi bilimsel içerikli verilere sahip örgütlerin elindeki bilgileri halk ile paylaşmalarına yardımcı olmak, bu bilgileri halk ile buluşturmak, K.S.P. sürecine halk katılımını yükseltmek olduğunu vurgulamaktadır.

Özetle, mülakat yapılan örgütlerin K.S.P. sürecinde kendilerini nasıl konumlandıkları aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: S.T.K.'ların Kendilerini Süreçte Konumlandırma Biçimi

Örgütün İsmi	Kendilerini Nasıl Konumlandıkları	Süreçteki Etkinlik Derecesi
Ç.M.O.	Bilimsel / Teknik Bilgi Sahibi Olarak	Yüksek
İ.M.O.	Bilimsel / Teknik Bilgi Sahibi Olarak	Yüksek
TÜDEF	Tüketici Haklarının Savunucusu Olarak	Yüksek
Halkevleri	Sokağın ve Yoksul Halkın Temsilcisi Olarak	Yüksek
Pir Sultan	İnsanlığın Temsilcisi Olarak	Orta
OLEYİS	İşçilerin Temsilcisi Olarak	Düşük
ABC	Ankaralı Olarak	Düşük

4.5.2. Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) İle İlgili Risk İddiaları

K.S.P. ile ilgili olarak risk iddiasında bulunan birçok STK olmuştur. Bu S.T.K.'lar içerisinde mülakat yapılmış olan, G.M. (İ.M.O.), A.Ç. (TÜDEF), H.S. (Ç.M.O.), H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği), M.T. (DİSK-OLEYİS), M.P. (ABC Mezunlar Derneği) ve D.A. (Halkevleri)'nin K.S.P. ile ilgili olarak tanımladıkları rislere yer vermekte fayda vardır. Pek çok S.T.K. tarafından da bu iddialar desteklenmekte ve ek iddialarda bulunmaktadır.¹⁶³

163 TARHAN, Niyazi, Kızılırmak Suyu İçmek İçin Sağlıklı Değildir, Haber Bülteni (Makale), 21.08.2007, sf.120-124. KSP ile ilgili olarak bir başka risk iddiasında bulunan diğer bir STK ise Jeoloji Mühendisleri Odasıdır (J.M.O.). J.M.O.'da herhangi birisi ile mülakat yapılamamıştır. Fakat konuyla ilgili oldukça çarpıcı bir makale söz konusudur. Bu makalede J.M.O. üyesi Dr. Niyazi Tarhan K.S.P. ile ilgili görüşülen diğer S.T.K.'ların dikkat çektiği risklerin yanında kirlilik iddialarının başka bir boyutuna dikkatleri çekmiştir. Bu konu radyo aktif kirlilikle ilgili olmakla beraber iddiasını şu şekilde açıklamıştır: "Jeolojik açıdan Orta Anadolu'da(Kızılırmak bu bölgeden geçmektedir) ofiyolit, granitoid, metamorfik kayalar (Kırşehir ve Akdağ masifleri), tuz-jips-anhidrit içerikli Tersiyer yaşlı birimler ile Neojen yaşlı volkanik tüflerin yaygın yüzeylenimleri vardır. Granit ve metamorfik kayalar; ağır metal, polimetallik-sülfür ve radyoaktif mineralleri içermektedir. Söz konusu kayalar içerisinde tarihi çağlarda kurşun-çinko aramaları yapılmış galeriler vardır. MTA Genel Müdürlüğü 1987 yılında

Tez çalışması sırasında yapılan mülakatlarda Sivil Toplum Kuruluşu (S.T.K.) temsilcilerinin Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) ile ilgili risk ve tehlikeler ile ilgili konularda aynı noktada birleştikleri görülmüştür. Kızılırmak Suyu Projesi ile ilgili olarak görüşülen bütün sivil toplum örgütleri bir veya birden çok risk iddiasında bulunmaktadır. Bu iddiaları sırası ile dile getirmek gerekirse TÜDEF Başkanı Ali Çetin iki tane risk iddiasında bulunmuştur. ‘Bunlardan birincisi; sağlık açısından yani tüketicilerin sağlığı ve güvenliği açısından’. Kızılırmak Suyunun içerdiği zararlı kimyasallar nedeni ile insan sağlığı açısından uzun vadede tehdit içerdiğini iddia etmektedir. A.Ç. (TÜDEF) bu iddiasının çıkış noktası olarak da, 2009 yılı itibari ile Çevre ve Orman Bakanı olan bundan önce ise D.S.İ. Genel Müdürü olan Prof. Dr. Veysel Eroğlu’nun hazırlatmış olduğu; Kesikköprü, Hirfanlı ve Kızılırmak Suyu üzerine olan Limnolojik raporu göstermektedir. A.Ç. (TÜDEF), D.S.İ.’nin hazırlamış olduğu rapordan yola çıkarak Kızılırmak Suyunun sodyum, sülfat, klorür ve arsenik içerdiğinin bu maddeleri içeren suyun ise ikinci kalite su olarak tanımladığını belirtmektedir. Bu rapor G.M. (İ.M.O.) ve H.S. (Ç.M.O.) tarafından da kaynak olarak gösterilmektedir. İkinci risk olarak tüketici ekonomisi açısından, yani işletme maliyeti ve yatırım açısından riskleri dile getirilmiştir. Bu, Kızılırmak Suyunun

---

Hacıbektaş-Gülşehir dolaylarında radyoaktif mineral aramaları yapmıştır. Hacıbektaş ilçesine bağlı Aktaş köyünde radyoaktif minerallerce zengin bir alana uranyum sondajı yapılmıştır. Bu sondaj yeri Kızılırmak nehrine yaklaşık 10 km uzaktadır. Bu gün bile aynı bölgede radyoaktif mineral aramaları yapılmaktadır. Kanser vakalarının yaygın olduğu Karaburna köyü ve Tuzköyü Kızılırmak nehrinin yakın kıyılarında yer alırlar. Özellikle Aktaş, Karaburna ve Gümüşkent yerleşim birimleri radyoaktif ve sülfür minerallerce zengin granit ve metamorfik formasyonların üzerinde yer alırlar. Tuzköyü/Gülşehir ve Sivas havzasında yaygınca yüzeyleyen tuzjips-anhidrit içerikli Oligo.-Miyosen yaşlı birimlerin sülfat içeriği zengindir. Ayrıca, stronsiyum minerali (SrSO₄) içerirler. Orta Anadolu’da yüzeyleyen Tersiyer yaşlı birimler kırıntılarını tabanlarında ve çevresinde yüzeyleyen polimetalik, sülfür ve radyoaktif mineral içerikli Kırşehir-Akdağmadeni metamorfik ve granitlerinden almıştır. Erciyes volkanı (Kayseri) ve Acıgöl kalderasından (Nevşehir) püskürmeyle çıkmış Neojen yaşlı tüflerin Orta Anadolu’da yaygın yüzeylenimleri vardır. Bu tüflerin bölgede akciğer kanserine neden olan ince lifimsi-çubuksu mineraller içerdikleri bilinmektedir. Ayrıca, bölgede içme sularından dolayı mide ve bağırsak kanserlerinin ve gen bozunması sonucu oluşan cücelik ve kas erimesi gibi hastalıklarının yaygın olduğu da bilinmektedir.” (Bu iddia ile ilgili olan, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Raporu Ektedir)

arıtma ve inşaat maliyeti ile ilgilidir. A.Ç. (TÜDEF) Kızılırmak Suyunun D.S.İ. raporunda da belirtildiği üzere 2026 yılından önce kullanımının planlanmadığına dikkat çekmektedir, bunun ise yüksek arıtma maliyetinden kaynaklandığı aktarılmaktadır. Yüksek maliyetin ortaya çıkması halinde bunun faturalara yansımalarının kaçınılmaz olmasından bahsetmekte, diğer bir deyiş ile maliyetinin halka yıkılmasının söz konusu olmasını, risk olarak nitelendirmektedir. K.S.P.'nin maliyetinin yüksek olduğuna dair iddiada bulunan bir diğer kişi de Mahmut Pala (ABC Mezunlar Derneği) dir.

Ayrıca A.Ç. (TÜDEF), Kızılırmak Suyunun kalitesi ile ilgili olarak, Devlet kurumları arasında olan bir yazışmadan örnek vermektedir bu yazışmaya göre: “Sivas’ta köylüler tarla sulamak için DSI’ ye başvuruyorlar DSI’den Kızılırmak Suyundan almak ve tarla sulamak için talepte bulunuyorlar. Kızılırmak 7. Bölge Müdürlüğü’nün, kaymakamlık aracılığı ile oluyor bu yazışmalar ve bu yazışmaların örnekleri de var. Verilen cevap şu; Kızılırmak Suyu ile, mevcut bu su ile tarla bile sulanmaz yani tarla sulamaya elverişli değil”. Bu noktadan hareket ederek sulama için elverişsiz olan bir suyun şebeke suyu olarak kullanılmasının sakıncalı olduğunu belirtilmiştir. Aynı örnek Pir Sultan Abdal Derneği basın sekreteri tarafından da, mülakat öncesinde aktarılmıştır.

Çevre Mühendisleri Odası (Ç.M.O.), K.S.P. sürecine müdahil olmuş S.T.K.’lardan bir diğeridir. Ç.M.O. Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Sekreter Üyesi Heval Sarıtaş (H.S.)’ın aktardığına göre; K.S.P.’nin riskli olmasının en önemli sebebi Kızılırmak suyunun geçtiği illerdeki 60’dan fazla fabrikanın atıkları tarafından kirletilmesidir. H.S. (Ç.M.O.) Çevre ve Orman Bakanlığı’nın kullanma suyu olarak nitelendirilen su havzalarının korunması gerektiği hakkındaki ‘Su Kirliliği Yönetmeliğine’ atıfta bulunarak, bu yönetmeliğin ihlal edildiğini savunmaktadır. H.S. (Ç.M.O.) tarafından aktarılan ve söz konusu olan bir diğer risk de; koruma altında olmayan Kızılırmak Suyu Havzasının mevcut kirliliğini artabilecek teknolojinin Ankara’daki arıtma tesisinde mevcut olmayışıdır.

Halkevleri Merkez Yürütme Kurulu üyesi Dilşat Aktaş (D.A.), DİSK-OLEYİS Eğitim Uzmanı Mahsun Turan (M.T.), ABC Mezunlar Derneği üyesi

Mahmut Pala (M.P.) ve Pir Sultan Abdal Derneği Hukuk Sekreteri Hasan Yağız (H.Y.) ile yapılan mülakat sırasında K.S.P. ile ilgili olan risk iddialarını, konu ile ilgili olarak bilimsel araştırma yapan meslek odalarına ait bilimsel verilere dayandırdıkları ve kendilerinin de vurguladığı üzere K.S.P. ile ilgili teknik bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Halkevleri, DİSK-OLEYİS ve Pir Sultan Abdal Derneği risk iddiaları ile ilgili olarak; Kızılırmak Suyunun içerdiği sodyum, sülfat, klorür ve arseniğin Ankara Tabip Odası, Ç.M.O, K.M.O. ve İ.M.O. tarafından da aktarıldığı üzere insan sağlığı açısından, özellikle uzun vadede zararlı olması ve su ile ilgili mevcut alt yapıya maddi anlamda zarar vermesi durumlarını risk olarak görmektedir. Bununla beraber suyu bir hak olarak tanımlamakta ve vatandaşların bu haklarına sahip çıkması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

İnşaat Mühendisleri Odası (İ.M.O.) Proje Sorumlusu Gökhan Marım' ın aktarmış olduğu risk iddiaları da A.Ç. (T.Ü.D.E.F.), H.S. (Ç.M.O.), D.A. (Halkevleri), H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği), M.T.(DİSK-OLEYİS), M.P. (ABC Mezunlar Derneği) tarafından aktarılan risk iddiaları ile aynı doğrultudadır. G.M.(İ.M.O.), H.S.(Ç.M.O.) gibi A.T.O.'nun ve D.S.İ.'nin hazırlamış olduğu raporu kaynak olarak göstermekte ve Kızılırmak Suyu içerisindeki sağlığa zararlı maddelerin arıtılmadan verilmesinin insan sağlığı açısından uzun vadede zararlı olacağını, Kızılırmak Suyunun arıtılması gerektiğini, Dünya üzerinde kanalizasyon ve deniz suyu dahil olmak üzere arıtılamayacak su olmadığını belirtmektedir. Diğer taraftan Kızılırmak Suyunun arıtıldığı takdirde ise pahalı maliyetinin olacağını, bu maliyet karşılanamadığı takdirde ise 'suyun özelleştirilmesi' ihtimaline dikkat çekmektedir. Özelleştirmeye değinen S.T.K.'lar arasında İ.M.O., Pir Sulatan Abdal, Halkevleri ve OLEY-İS vardır.¹⁶⁴

164 Türkiye Suyun ekonomik bir mal olarak ele alınmasını açıkça öneren ilk uluslararası girişim, 1992'de Dublin'de toplanan Su ve Çevre Konulu Uluslararası Konferans olmuştur. Aynı yıl Rio'da gerçekleşen Çevre ve Kalkınma Konulu BM Konferansı'nda da suyun 'eko-sistemin bir parçası, doğal bir kaynak ve sosyal ve ekonomik bir mal' olarak algılanması gerektiği belirtilmiştir. Suyun aynı anda hem ekonomik hem de sosyal bir mal olarak tanımlanması politika belirlenirken nasıl bir denge oluşturulacağı sorunu gündeme getirmektedir. KARTAL, Filiz, Suyun Metalaşması, Suya Erişim Hakkı ve Sosyal Adalet, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Ankara, 2008.

Özetle, mülakat yapılan örgütlerin K.S.P. ile ilgili risk iddiaları aşağıdaki gibidir:

Tablo 3: Riskler

Örgütün İsmi	Riskler
Ç.M.O.	Sağlık Riski, Yüksek Maliyet
İ.M.O.	Sağlık Riski, Özelleştirme
TÜDEF	Sağlık Riski, Yüksek Maliyet
Halkevleri	Sağlık Riski, Özelleştirme
Pir Sultan	Sağlık Riski, Özelleştirme
OLEYİS	Sağlık Riski, Özelleştirme
ABC	Sağlık Riski, Yüksek Maliyet, Özelleştirme (M.P. Kendi Fikri Olduğunu Vurgulamıştır)

4.5.3. Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Olan Sivil Toplum Kuruluşlarının Müdahale Araçları

K.S.P. süreci ile ilgili bilimsel veriler, mülakat yapılan S.T.K.'lar tarafından kullanılmıştır.¹⁶⁵ Bu verileri ise iki şekilde elde ettikleri anlaşılmaktadır. Birincisi devlet tarafından yapılmış resmi araştırmalar ve yazışmalar yolu ile elde edilen bilgilerdir. Örneğin D.S.İ.'nin K.S.P. ile ilgili olarak hazırlamış olduğu rapor devlet

165 Çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi D.S.İ.'nin hazırlamış olduğu raporda ve S.T.K.'ların yapmış olduğu bilimsel testler sonucunda Kızılırmak Suyunun sodyum, sülfat, klorür, arsenik içerdiği ve bu maddelerin uzun vadede insan sağlığı için riskli olduğu, arıtma maliyetlerinin yüksek olduğu ve su kirliliği yönetmeliğine uygun olmayan bir şekilde Kızılırmak Havzasının korunma altında olmadığına ilişkin veriler söz konusudur. Bu çerçevede değerlendirilebilecek diğer bir kaynak da devlet kurumları arasında yapılmış olan ve Kızılırmak Suyunun zararları ile ilgili yazışmaları, bilgi ve belgelerdir.

kurumları yolu ile elde edilen bilgiler arasındadır. KSP ile ilgili olarak S.T.K.' ların bilgi edinme yöntemlerinden bir diğeri de S.T.K.' ların kendi öz kaynaklarını ve gönüllülerini kullanarak yaptıkları araştırmalar ve bilimsel testlerdir. Bireysel olarak destek veren kişi ve kurumlar da ellerindeki verileri gönüllü olarak S.T.K.' lar ile paylaşmışlardır. Bu kişi ve kurumlar arasında Üniversiteler, öğretim elemanları ve S.T.K.' lara destek veren devlet görevlileri vardır. Yapılan mülakatlarda bu iki yöntem dışında bilgi edindiğini belirten bir S.T.K. olmamıştır.

K.S.P. süreci ile ilgili olarak politikalarına destek sağlanmak konusunda S.T.K.' ların kullandıkları çeşitli araçlar vardır: Paneller düzenlenmesi, bilgilendirici panellere katılım sağlanması, radyo ve televizyonda programlara katılım sağlanması, basın açıklamalarında bulunması, halkı bilgilendirme amaçlı olarak sokak toplantılarına gidilmesi, e-mail grupları kurulması, S.T.K.' ların kendi yayınlarında K.S.P. sürecine yer vermesi, bilgilendirici el broşürlerinin vatandaşlara dağıtılması İ.M.O., Ç.M.O., Halkevleri, Pir Sulatan Abdal Derneği tarafından kullanılan yöntemlerdir. Bunun yanı sıra ABC Mezunları Derneği sadece konu ile ilgili kendi üyelerine paneller düzenlemiş, bildirimleri desteklemiştir. DİSK-OLEYİS ise sadece bazı basın bildirimlerine katılım sağlamıştır. Bunlara ek olarak Halkevleri Ankara Büyükşehir Belediyesi önünde protestolar düzenlemiştir. Halkevlerinin düzenlediği bu protestolar sırasında beklenenin üzerinde bir katılım olduğunu, eylemlerinin Büyükşehir Belediyesi tarafından ise hoş karşılanmadığı belirtilmiştir. Halk desteği sağlanması noktasında bilhassa halkevlerinin çalışmalarının önemli olduğu kanısına varılmıştır. Bir diğerk dikkat çeken nokta ise görüşülen S.T.K.' lar içerisinde bir tek Pir Sultan Abdal Derneği iletişim aracı olarak radyoyu etkin bir biçimde kullanmaktadır.

Görüşme yapılan İ.M.O., Ç.M.O., T.Ü.D.E.F., Pir Sultan Abdal Derneği, DİSK-OLEYİS, ABC Mezunlar Derneği ve Halkevlerine diğerk kurum ve kuruluşlar ile olan irtibatları sorulduğunda, Ankaram Platformuna üye olan S.T.K.' lar dışında irtibat halinde oldukları diğerk örgütlerden de destek açıklamaları aldıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra bireysel olarak, gerek üniversite hocaları, gerek vatandaşlardan; 'Nasıl yardım edebiliriz?' veya 'Sizi destekliyoruz, doğru bir iş

yapıyorsunuz' şeklinde destek telefonları aldıkları aktarılmaktadır. Siyasi platformda faaliyet gösteren gerek muhalefet gerek iktidar partilerinden direk olarak bir destek görmedikleri, görüşme yapılan çoğu S.K.T. tarafından belirtilmektedir. Fakat bağımsız olarak benzeri açıklamalarda bulunan siyasi partiler olduğu da Halkevlerinde D.A ve DİSK-OLEYİS' de M.T. ile yapılan mülakatta aktarılmıştır. H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği) ile yapılan mülakatta ise yerel örgütlerin ve muhalefet partilerinin de kendilerini desteklediği belirtilmiştir. Görüşülen bütün meslek odaları K.S.P. sürecine ideolojik değil de bilimsel olarak baktıklarını belirtmektedir. H.S. (Ç.M.O) bunu destekleyici bir örnek olay olarak, 'Papazın Bağı' isimli yeşil alan üzerine tahribatta bulunması muhtemel bir proje için muhalefet partisine bağlı (CHP'ye) olan Çankaya Belediyesini de mahkemeye vermiş olmalarını göstermektedir. Diğer bir örnek olarak da Kızılırmak Suyunu kullanan ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı ile aynı partiye mensup (AKP'li) olan Kırıkkale Belediyesine bu tür eleştirilerde bulunmadıklarına dikkat çekmekte, hatta örnek olarak bu belediyeyi gösterdiklerini belirtmektedir. Bunun sebebinin ise Kırıkkale'de Kızılırmak Suyunu arıtacak nitelikte (ters ozmoz) bir arıtma sisteminin kurulu olmasından kaynaklandığını vurgulamaktadır.

TÜDEF başkanı A.Ç. ise siyasi platformdan K.S.P. sürecinde yaşanan risk iddiaları ile ilgili olarak; gelen tepkilerin muhalefet'in doğası gereği olduğunu belirtmektedir. "Bu süreçte siz son derece haklısınız" gibi açıklamalar yapılmasının, muhalefet partilerinin kendi amaçlarına uygun olduğunu, bu neden ile "siz bu noktada son derece haklısınız" denildiğini belirtmektedir. Bu ve benzeri süreçlerde siyasi partinin niteliğinden ziyade burada temel ayırımın; 'iktidarda olup olmamak veya muhalefette olup olmamak' olarak reflekslerini geliştirmekten kaynaklandığını, muhalefet partilerinin bu tür faaliyetleri daha fazla destekledikleri, iktidar partilerinin ise bu noktada 'savunma konumunda' olduklarını aktarmaktadır.

Uluslar arası faaliyet gösteren herhangi bir örgütten K.S.P. süreci ile ilgili olarak destek görmedikleri, A.Ç. (TÜDEF), D.A.(Halkevleri), H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği), G.M. (İ.M.O.), H.S. (Ç.M.O.). M.P. (ABC Mezunları Derneği) ve M.T. (DİSK-OLEYİS) ile yapılan görüşmelerde aktarılmaktadır. Diğer taraftan bu konuyu

uluslar arası platforma ilk fırsatta taşımak istedikleri G.M. (İ.M.O.). ve A.Ç.(TÜDEF) tarafından aktarılmaktadır. H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği) ise K.S.P. süreci ile ilgili olarak uluslar arası anlamda, sadece bir panel organizasyonuna katıldıklarını, bu paneli kendilerinin düzenlemediğini fakat Dünya Sağlık Örgütü'nden kişilerin de bu panelde bulduklarını belirtmekte ve kendilerinin bu kişiler ile direk olarak bir münasebet gelişmediğini vurgulamaktadır. G.M. (İ.M.O.), K.S.P. sürecini tartışacakları uluslar arası platformun 12–22 Mart 2009 tarihleri arasında İstanbul'da yapılacak olan '5. Dünya Su Forumu'¹⁶⁶ olduğunu belirtmektedir. A.Ç.(TÜDEF) ise bu konuyu ilk olarak, Consumer International (Uluslar arası Tüketici Örgütü) toplantısında gündeme getireceklerini belirtmiştir.

KSP sürecine müdahale aracı olarak kullanılan bir diğer yöntem de hukuksal yollara başvurmaktır. Ankaram Platformu üyesi S.T.K.'lar ilk olarak 31.05.2008 tarihinde T.Ü.D.E.F. başkanı A.Ç. önderliğinde Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı Melih Gökçek ve A.S.K.İ. Genel Müdürlüğü yetkilileri hakkında suç

---

166 5. Dünya Su Forumu hakkında kısa bilgi için bakınız: Dünya Su Forumu (World Water Forum) 1961'den günümüze hizmet vermekte olan, doğal kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması amacıyla farklı alanlarda çalışmalar yapan ve disiplinler arası çalışan, projeler üreten, kurumsallaşmış ve 90'nın üzerinde ülkede örgütlenmiş bir sivil toplum kuruluşudur. W.W.F.'nin 5 kıtada 5 milyondan fazla üyesi mevcuttur. W.W.F. Dünyadaki su kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasını, doğal hayatın (ormanların, kıyıların, vahşi yaşamın vs...) korunmasını başlıca amaçları olarak tanımlamaktadır. İlk Dünya Su Forumu 1997'de Fas'ın Marakeş (Marrakech) kentinde 10 bin katılımcıyla yapılmıştı. İkinci toplantı 2000'de Hollanda'da Lahey'de (The Hague) düzenlenmiştir. Daha önce BM şemsiyesi altında yapılmış, sadece hükümet temsilcileri ve uzmanlarla sınırlı tutulmuş Mar del Plata ve Dublin konferanslarından farklı olarak, bu kez gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden su yönetimi ile ilgili geniş bir grup toplantıya katılmıştır. Lahey toplantısında suyun sadece ekonomik değeri üzerinde durulması eleştirilmiş ve suyun sosyal, çevresel ve kültürel değerleri üzerinde durulmuştur. 2003'te Japonya'da Kyoto'da düzenlenen üçüncü toplantıya 130'u bakan düzeyinde olmak üzere 24 bin kişi katılmıştır. Dördüncü toplantı 2006'da Meksika'da Mexico'da yapılmıştır. Söz konusu toplantıda kalkınma için su, herkes için sağlıklı su temini, gıda ve çevre için su, risk yönetimi konuları ön plana çıkmıştır. Beşinci Dünya Su Forumu'nun ana teması 'Farklılıkların Suda Yakınlaşması' (Bridging Divides for Water). Bu ana tema, coğrafi engellerin aşılması tüm Dünya ülkeleri arasında su kaynaklarının akılcı yönetimi için işbirliğinin önemine gönderme yapmaktadır ve 33,058 kişi katılmıştır.

KANBOLAT, Hasan, İstanbul 5. Dünya Su Forumu, Bursa Hakimiyet Gazetesi, 17.03.2009:(Erişim),http://www.panda.org/who_we_are/history/,<http://www.bursahakimiyet.com.tr/makaleDetail.aspx?mid=1690>,17.03.2009.

duyurusunda bulunmuş ve ardından hukuksal süreç başlatılmıştır. Hukuksal süreç 2009 Mart ayı itibari ile halen devam etmektedir. Ayrıca H.S.(Ç.M.O.) ve G.M.(İ.M.O.) da hukuksal mücadelenin kullandıkları bir müdahale aracı olduğunu belirtmiştir.

Özetle, mülakat yapılan örgütlerin K.S.P. sürecindeki etkinlikleri ve müdahale araçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 4: Müdahale Araçları

Örgütün İsmi	Bilimsel Bilgi Üretiyor	Bilimsel Bilgi Kullanıyor	Panel, Konferans, Medya	Hukuksal Araçlar
Ç.M.O.	X	X	X	X
İ.M.O.	X	X	X	X
TÜDEF	X	X	X	X
Halkevleri		X	X	
Pir Sultan		X	X	
OLEYİS		X	X	
ABC	X	X	X	

Tablo 5: Etkinliklere Katılım

Örgütün İsmi	Hedef Kitle	Müdahale Ölçeği	Aldığı Destek
Ç.M.O.	Halk	Yerel, Ulusal	Medya, Diğer Sivil Toplum Kuruluşları
İ.M.O.	Halk	Yerel, Ulusal, Uluslararası	Medya, Diğer Sivil Toplum Kuruluşları
TÜDEF	Tüketiciler	Yerel, Ulusal, Uluslararası	Medya, Öğretim Elemanları, Diğer Sivil Toplum Kuruluşları
Halkevleri	Yoksul Halk	Yerel, Ulusal	Medya, Diğer Sivil Toplum Kuruluşları
Pir Sultan	İnsanlık	Yerel	Sol Medya, Diğer Sivil Toplum Kuruluşları
OLEYİS	Emekçiler	Sembolik	Diğer Sivil Toplum Kuruluşları
ABC	Kendi Üyeleri	Yerel, Ulusal	Diğer Sivil Toplum Kuruluşları

4.5.4. Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Müdahale Sırasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Karşılaştıkları Zorluklar

Yapılan mülakatlar doğrultusunda K.S.P.'ye müdahale sürecinde S.T.K.'ların yaşadıkları problemleri dört sınıfta incelemek mümkündür. İlk olarak bütün S.T.K.'lar tarafından karşılaşılmış bir zorluk olarak devlet kurumları ile olan ilişkiler incelenebilir. Yapılan mülakatlar sırasında bütün örgütler devlet kurumlarının ve hükümetin K.S.P. süreci ile ilgili olarak duyarsız davranmasından yakınmaktadır. Bunun dışında; A.Ç. (TÜDEF) devlet kurumlarını bilgi alıp vermek konusunda "oldukça kısıtlanmış" olarak nitelendirmektedir. Daha şeffaf olunması gerektiğini savunmaktadır. A.S.K.İ., D.S.İ. gibi devlet kurumlarına yaptıkları başvurularda da "gizli bilgidir, maalesef konu ile ilgili bilgi verilememektedir" gibi cevaplar ile çokça karşılaştığını, bunun da kanunları uygulamadaki yetersizlikten kaynaklandığını

belirtmektedir. A.Ç.'ye (TÜDEF) göre hukuksal olarak Türkiye Cumhuriyeti gerçekten oldukça ileri düzeydedir, özellikle tüketici hakları konusunda. Fakat kanunların uygulanması noktasında büyük sıkıntılar yaşandığını, bu noktada bir başarısızlık olduğunu kendi deyimi ile "bu noktada şark toplumuna dönüş" yaşandığını aktarmaktadır.

K.S.P.'nin Ç.E.D. raporu düzenlenmeksizin acil bir şekilde ilgili bakanların onayı alınarak başlatılmış olması da A.Ç.(T.Ü.D.E.F.) tarafından aktarılan ve rahatsız olunan konular arasındadır. H.S.(Ç.M.O) ve G.M.(İ.M.O.) devletin, elindeki bilgi ve belgeleri halk ile paylaşması noktasında sıkıntı olduğunu, kendi ellerinde bulunan bilimsel verilerin aynılarının hatta daha geniş kapsamlarının devlet kurumlarında da mevcut olduğunu fakat bunları açıklamadığını, vatandaş ile paylaşmadığını ve sessiz kaldığını, bunun ise sorun olduğunu belirtmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin ise konuya objektif yaklaşmaması noktasında rahatsızlık duyduklarını belirtmektedirler. H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği) Sağlık Bakanlığına, Kızılırmak Suyunun sağlık açısından zararlı olduğu görüşlerini ilettiklerini, fakat Sağlık Bakanlığının Büyükşehir Belediyesini koruyucu bir tavır aldığını, bunun nedeninin ise umursamazlık olduğunu vurgulamaktadır. M.T. (DİSK-OLEYİS) Kızılırmak Suyu süreci içerisinde Kızılırmak Suyu ile ilgili olarak devlet kurumları ile doğrudan bir münasebetlerinin olmadığını belirtmektedir. Diğer taraftan M.T. (DİSK-OLEYİS) K.S.P. süreci dışındaki konularda devlet ile sorunlar yaşadıklarını, bu sorunların ise bazen kendilerine şiddet uygulanması, bazen de isteklerinin dinlenmesi fakat hiçbir işlem yapılmaması olduğunu ileri sürmektedir. D.A. (Halkevleri) ise özellikle Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin bazı durumlarda kolluk kuvveti gibi karşılık verdiğini ve şiddete başvurduğunu çarpıcı bir örnek ile aktarmaktadır:

Ankara açısından özel bir sorun var belediye çok farklı şekilde çalışıyor. Bir kolluk kuvveti gibi çalışıyor bazen ve halk ile kurduğu ilişki bu anlamda sert bir ilişki. Biz bunun en belirgin örneğini doğal gaza yapılan zamda EGO'nun önünde, Başkent A.Ş'nin önünde yaptığımız basın açıklaması sırasında karşılaştık. Orada oldukça yaşlı, yani 40'ın üzerindeki yaşlı teyzelerin, kadınların katıldığı bir basın açıklamasıydı, çocukları ile birlikte

gelmişlerdi, ısınamıyoruz doğal gaz zammı geri çekilsin, bu sebepler ile gelmişlerdi oraya ve çalışanların çok yoğun şiddeti ile karşı karşıya kaldık. Camlar kırıldı, binanın camları kırıldı, pek çok insan hasar gördü, biz suç duyurusunda bulunduk.

Halkın ilgisi konusunda M.T. (DİSK-OLEYİS) ve M.P. (ABC Mezunlar Derneği) dışında görüşme yapılan bütün S.T.K.'lar oldukça memnun olduklarını belirtmektedir. M.T. (DİSK-OLEYİS) K.S.P sürecine ve diğer benzeri toplumsal baskı yaratma amacındaki eylemlere yeterli katılım olmadığını belirtmektedir. Diğer taraftan TÜDEF dışındaki örgütler de, satır aralarında şikâyetçi oldukları bazı noktalar da bulunduğunu aktarmaktadırlar. Örneğin; G.M.(İ.M.O.) vatandaşlarımızın görselliğe hitap eden bilgiyi daha çok tercih ettiğini bu neden ile broşür, haber ve makale gibi bilgilendirici yazılı unsurlara fazla önem verilmemesi noktasında sıkıntı yaşadıklarını, fakat bunu aşmak için görsel ağırlıklı çalışmalar başlattıklarını belirtmektedir. D.A. (Halkevleri) ve H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği) su sıkıntısı yaşanan bölgelerin insanların K.S.P. ile ilgili olarak daha duyarlı olduklarını, su sıkıntısı yaşanmayan bölgelerde ise daha az katılım ve ilgi olduğunu iletmiştir. H.S.(Ç.M.O.) ise eğitim seviyesi düşük kitlelere sorunu bilimsel olarak anlatmakta zaman zaman sıkıntılar yaşandığını, diğer yandan da halkın anlatılan her şeye çok çabuk inandığını ve bir anda fikir değiştirebildiğini ifade etmektedir.

Görüşme için gidilen çoğu S.T.K. tarafından özellikle vurgulanan ve daha fazla kaynak olması halinde, sürecin daha başarılı olmasını sağlayabileceklerini düşündükleri bir konu ise mali meseleler ile ilgilidir. H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği) gönüllük esasına dayalı ve cüzi aidat paraları ile derneklerinin ayakta durduğunu fakat bunun kendileri için problem olmadığını belirtmektedir. M.T. (DİSK-OLEYİS) sendika olarak kaynaklarının yeterli olduğunu fakat yöneticilerinin bu kaynakları gereksiz harcamalar için kullandığını bu neden ile mali sıkıntılar yaşandığını belirtmektedir. A.Ç. (TÜDEF), başkanı olduğu örgütün gönüllülük esasına dayalı ve yapılan bağışlar ile ayakta duran bir kuruluş olduğunu vurgulamaktadır. Halk sağlığını tehdit edebilecek K.S.P. gibi birçok konuda araştırma yapmak istediklerini

fakat kısıtlı bütçe nedeni ile bu araştırmaları gerçekleştiremediklerini çarpıcı bir örnek ile mülakat sırasında aktarmıştır:

Biz su ile ilgili şöyle bir çalışma yapmak istiyoruz; Ankara, İstanbul, Adana ve İzmir'de damacana su kullanımını son derece arttı ve bu suların ne kadar sağlıklı olduğunu bilimsel veriler ile tartışmak istiyoruz. Bu neden ile buralarda damacana suların tahlili için bir proje hazırladık. Bu projenin yaklaşık olarak 10.000 TL civarında bir maliyeti vardı maalesef yapamadık.

Benzer bir şekilde G.M. de bilimsel içerikli testler için parasal kaynak gerektiğini ve İ.M.O. bütçesinin bu konuda yetersiz kaldığını daha fazla bilimsel araştırma yapmak isterlerken, kısıtlı bütçe nedeni ile sınırlı sayıda bilimsel araştırma yapabildiklerini vurgulamaktadır: *“Bazı semtlerden su örnekleri aldık ve bunların bazılarında bakteri belirledik. Daha fazla örnek alıp bunları da onaylatmak istedik fakat bütçemiz kısıtlı olduğu için gerçekleştiremedik.”*

Medya ile olan ilişkiler konusunda ise; G.M.(İ.M.O.), H.S. (Ç.M.O.), A.Ç. (TÜDEF) ve D.A. (Halkevleri) medyanın K.S.P. sürecinde yoğun ilgi gösterdiğini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan H.S. (Ç.M.O.) medyanın bilimsel içerikli bilgileri aktarmaktan ziyade polemik arayışında olduğunu ve verilen bir demecin basında faklı bir şekilde yayınlanabildiğini de çarpıcı bir örnekle aktarmaktadır:

Aslında basında benim rahatsız olduğum noktalar var. Biliyorsunuz sonuçta biz bilim adına konuşuyoruz. Bize Kızılırmak suyunun neden içilemeyeceği, neden kalitesiz olduğu ile ilgili sorular soruluyor biz de bunun izahını yapıyoruz. Çok kanalda bu sorunu yaşamadım ama bir ya da iki kanalda bu sorunu yaşadım o sıkıntı da şuydu; insanlar size soruyor neden “Kızılırmak Suyunu içmezsiniz?” Bunların nedenlerini teknik detayına da girerek anlattım, arıtma sistemlerinin ne olması gerektiğine dair de görüş bildirdik ancak basında şunu gördüm haberde, “Heval hanım siz bu suyu içer misiniz?”, “içmem” dediğim kısım sadece yayınlanmış arada 20 dakika kadar aktarmış olduğum bilgilendirici bölüm yok, bu çok üzücüydü benim adıma. Basında bunun sadece şov kısmı yer bulmuş. Sadece bu suyu içmem deyip bir polemik yaratılmak isteniyor. Bu beni çok üzdü, ben röportajda insanların merak ettiği konuları, daha teknik konuları anlatmıştım: Oysa ki sadece 4 saniye “içmem” dediğim kısım yayınlanmış. Yine gazetelerin birisinde bana ait olmayan

demeçlerin yayınlandığını gördüm ve ben hemen gazeteyi aradım çünkü bunlar çok riskli, yanlış şeyler, kamuoyunu yanlış bilgilendirmiş oluyorlar. Çok genel konuşuyorum ama çok özele indiriyorlar. Örneğin “şu şekilde suçladı” çok net kelimelerle konuşuyorlar, hâlbuki ben buna çok dikkat ediyorum çok ciddi bir kanıt yoksa iddia etmem. Bu şekilde haberler yaparak bizi zor durumda bırakan gazeteciler de oluyor.

G.M.(İ.M.O.) de H.S. (Ç.M.O.) ile benzer nitelikte bir açıklama yapmakla beraber medyanın popülist yaklaşımından ve halkı bilgilendirme noktasında yetersiz kaldığını düşüncülerinden dolayı paneller ve halkı bilgilendirme toplantıları düzenlediklerini aktarmaktadır. A.Ç. (TÜDEF) ise K.S.P. sürecinde basınla ilgili olarak herhangi bir sorun yaşanmadığını belirtmektedir. D.A. (Halkevleri) da A.Ç. (TÜDEF) ile aynı doğrultuda bir açıklama yapmaktadır ek olarak aslında olayları çarpıtanın medya değil de Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı Melih Gökçek olduğunu aktarmaktadır. H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği) ise medyayı iki gurup olarak görmektedir; sol ve sağ. Sol medyadan yoğun ilgi gördüklerini, sağ medyanın ise iktidarın yörüngesinde olduğunu, gerçekleri saklama amacıyla olduğunu belirtmektedir. H.Y'nin.(Pir Sultan Abdal Derneği) iddiasına göre:

Sağlık emekçileri sendikaları aracılığı ile biliyoruz ki hastanelerde bu konu gizlenmeye çalışıldı, sudan kaynaklı meydana gelen sürekli ateş, ishal gibi vakaların basında yer alması engellendi, hastalıkların sebebinin Kızılırmak Suyundan kaynaklandığı doktorların araştırması sonucunda kesinlik kazandı. Sudan kaynaklı rahatsızlıklar olduğu, ayrıca sudan kaynaklı verileri açıklamada ve basına açıklama yapmada sıkıntı yaşanmıştır.

M.T. (DİSK-OLEYİS) de medyayı H.Y.(Pir Sultan Abdal Derneği) gibi iki guruba ayırmaktadır. Sermayenin yanında olan ve ona hizmet eden sağ medya, diğeri de emekçiye ve halka hizmet eden onların yanında olan, gerçek habercilik yapan sol medya. Medya konusunda M.T.'nin (DİSK-OLEYİS) aktardığı şikâyetler şu şekildedir:

Sermaye destekçisi medyada, demeçlerimiz bile çıkmıyor. Ancak kavga dövüş, yolsuzluk olunca, bir skandal rezalet olacak ki ancak öyle gündeme geliyor. Türkiye sorunlarına ilişkin bir rapor yayınladığımız zaman onun sözü bile edilmiyor.

M.P. (ABC Mezunlar Derneği) İSE K.S.P. süreci ile ilgili olarak herhangi bir problem yaşamadıklarını belirtmektedir. M.P.'ye göre bunun nedeni ise sürece çok fazla müdahil olmamalarından ve aktif rol almamalarından kaynaklanmaktadır. Medyanın düzenlemiş oldukları panellere ilgisizliğini ise dernek bünyesinde düzenlenen bir panele dikkat çekerek vurgulanmıştır.

Şu anda içeride herhalde 300'den fazla insan var. Türkiye'nin bu kadar enerji coğrafyasının ortasında olmasına rağmen çok ciddi Nabucco Projesi konuşuluyor, medyadan kimse yok, ama bizim de beklentimiz yok. Bu panel medyaya haber verilmiş bir faaliyet değildi. Bu panel sadece ABC Mezunlar Derneği'nin üyelerine haber verilmiş bir faaliyettir. Dolayısı ile de içeride kimse yok, ama basın mensubu gelse de niye geldin diye kimse sormaz.

Mülakat yapılan S.T.K.'lar karşılaştıkları zorlukları bu şekilde aktarmaktadırlar. K.S.P. sürecinde Ankara Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere, konu ile ilgili diğer devlet kurumları ve S.T.K.'lar arasında oldukça tartışmalı geçen bir süreç yaşanmıştır. Medyada çıkan haberler doğrultusunda bir inceleme yapılması halinde bile bu sürecin ne denli tartışmalı geçtiğini anlamak mümkündür.

Özetle, mülakat yapılan örgütlerin K.S.P. sürecinde karşılaştıkları zorluklar aşağıdaki gibidir:

Tablo 6: Zorluklar

Örgütün İsmi	Devletin Şeffaf Olmaması	İktidarın Siyasi Kaygıları	Medyanın Çarpıtması	Mali Sıkıntılar	Halkın Düşük İlgi veya Bilgisi
Ç.M.O.	X		X		X
İ.M.O.	X		X	X	X
TÜDEF	X			X	
Halkevleri		X			
Pir Sultan	X	X	X	X	
OLEYİS		X	X		X
ABC					

4.5.5. Kızılırmak Suyu Projesi (K.S.P.) Sürecine Olan Sivil Toplum Kuruluşlarının (S.T.K.) Önerileri

KSP süreci ile ilgili olarak görüşülen G.M.(İ.M.O.), H.S. (Ç.M.O.), A.Ç. (TÜDEF), D.A. (Halkevleri), H.S. (Pir Sultan Abdal Derneği) ve M.P. (ABC Mezunlar Derneği) güçleri ölçüsünde bakıldığında yaptıkları çalışmaları oldukça başarılı bulduğu anlaşılmaktadır. Sadece M.T. (DİSK-OLEYİS) K.S.P. sürecine müdahaleyi başarısız görmektedir: Belediyenin, Kızılırmak Suyunu arıtmadan halka içirmiş olmasını, bunu en başta halktan gizleyerek yapmış olmasını ve bu 'pervasız' davranışa karşı S.T.K.'lar olarak sağlıklı bir tepki gösterememiş olmalarını başarısızlık olarak addetmektedir. K.S.P. süreci ile ilgili DİSK-OLEYİS ve ABC Mezunlar Derneği dışındaki S.T.K.'lar yoğun çalışmalarda bulduklarını, bu çalışmaları ise planlı ve bilimsel temellere dayalı bir şekilde yürüttüklerini belirtmektedirler.

G.M. (İ.M.O.), Ankara Büyükşehir Belediyesince, Kızılırmak Suyu için arıtma sistemi yapılacağı belirtilmesinin ve şu anda Ankara'ya verilen suyun sınır değerleri aşmamasının sebebinin sürece olan S.T.K.'ların itirazlarından ve muhalefetlerinden kaynaklandığını belirtmekte ve bunu bir başarı olarak görmektedir. G.M.(İ.M.O.), K.S.P. sürecinde ellerindeki imkânlarla oran ile büyük işler yaptıklarına inanmaktadır. Aynı doğrultuda bir yaklaşım H.S. (Ç.M.O.), A.Ç. (TÜDEF), H.S. (Pir Sultan Abdal Derneği) ve D.A. (Halkevleri) da söz konusudur. K.S.P. süreci ile ilgili olarak bütün S.T.K.'lar kendilerini başarılı görüyorsa da, daha başarılı olmaları için bazı imkânların daha fazla olması gerektiğine inanmaktadırlar. Örneğin İ.M.O. (G.M.) ve TÜDEF (A.Ç.) bütçelerinin daha yüksek olması durumunda daha çok bilimsel kanıt ile daha büyük kitlelere ulaşmak amacındadır.

Halkevleri müdahil oldukları süreçlerde provokatör olarak nitelendirilmekten rahatsız durumda olduklarını aktarmaktadırlar. İ.M.O. (G.M.), ÇMO (H.S.), TÜDEF

(A.Ç.), DİSK-OLEYİS (M.T.), Pir Sultan Abdal Derneği (H.S.) ve Halkevleri (D.A.) gelecekte benzer bir süreç yaşanması halinde bu sürece de *'kesinlikle'* müdahil olacaklarını belirtmektedirler. Kanıt olarak da İ.M.O., Ç.M.O., Halkevleri, TÜDEF, Pir Sultan Abdal Derneği; 'Ankara'da Hava Kirliliği' konusunun Ankaram Platformunda gündeme getirildiğini ve bu konuda da K.S.P. sürecine benzer bir çalışma yürütüleceğini aktarmaktadır. ABC Mezunları Derneği ise, K.S.P. süreci gibi benzer bir süreç yaşanması halinde yönetim kurullarının aldığı karar doğrultusunda bu sürece de olabileceklerini belirtmektedir. M.P. (ABC Mezunlar Derneği) Türkiye'deki 'plansızlıktan' kaynaklanan, K.S.P. gibi sorunlara dikkat çekmektedir ve bu sorunların aşılması gerektiğini belirtmektedir. M.P. (ABC Mezunlar Derneği) sivil toplum örgütlerine ve faaliyetlerine olan katılımların az olduğunu ve ileride bu oranı daha yüksek seviyelerde görmek istediklerini belirtmektedirler. M.T. (DİSK-OLEYİS), K.S.P. sürecine şu ana kadar ciddi bir katılımında bulunamadıklarını belirtmekte fakat konunun ciddiyetini kavradıklarını ve bundan sonra yaşanacak süreçte daha aktif rol oynamayı planladıklarını belirtmektedir. K.S.P. sürecinde yaşananlar ile ilgili olarak görüşülen hiçbir S.T.K. yanlış bir girişimde bulunmadığını belirtmektedir. DİSK-OLEYİS haricinde görüşülen bütün S.T.K.'lar süreci gayet verimli bir şekilde geçirdiklerine inandıklarını aktarmaktadır. Benzeri süreçlere kesinlikle müdahil olacakları ise bütün S.T.K.'lar tarafından vurgulanmaktadır.

Özetle, mülakat yapılan örgütlerin, 2007–2009 Mart ayı itibariyle K.S.P. surecine müdahaleyi başarılı olarak değerlendirip değerlendirmediklerinin özeti aşağıdaki gibidir:

Tablo 7: Müdahalenin Algılanan Başarısı / Başarısızlığı

Örgütün İsmi	K.S.P. Süreci Müdahale Başarılıdır	K.S.P. Süreci Müdahale Başarısızdır
Ç.M.O.	X	
İ.M.O.	X	
TÜDEF	X	
Halkevleri	X	
Pir Sultan Abdal	X	
OLEYİS		X
ABC	X	

4.6. Sonuç

K.S.P. süreci Ankara’da kuraklık alarmı verilmesi ile 2007 tarihinde başlatılmış ve 11 ay içerisinde bitirilmiş bir projedir. ‘Acil’ kodu ile Ç.E.D. raporu hazırlanmaksızın yapımına başlanmıştır. Belediyenin K.S.P. sürecinde vermiş olduğu kararlar çok kritiktir, bunun sebebi Ankara gibi 5 milyon nüfusa sahip bir şehirde barajların kuruması ve susuzluk sıkıntısının baş göstermesi durumunda yaşanılacak sorunların boyutunun oldukça büyük olmasıdır. Diğer yandan acil olarak Ankara’ya su getirilmesi konusunda, zaman çizelgesini aşmayacak şekilde inşaatı bitirilebilecek tek projenin Kızılırmak Suyu olduğu devlet raporlarında iddia edilmiştir. Şayet bu raporların içeriğinin tartışmasız doğru olduğu varsayılacak olursa, bazı zararlı kimyasal maddelere sahip ve uzun vadede insan sağlığına zararlı kimyasalların bulunduğu suyun, hiç su olmamasından daha iyi bir tercih olduğu düşünülebilir. Diğer taraftan geçmişten günümüze önlem olarak çoktan düşünülmüş, bitirilmiş olması gereken ve zaman çizelgesine uyulmadığı söylenen Gerede Projesi’nin neden

bitirilmediği de tartışılması gereken bir konudur. Ayrıca Kızılırmak Suyu Projesinin ne denli acil olduğu da tartışmalı bir konudur.

K.S.P. süreci özellikle 2008 yılı itibari ile Ankara ve Türkiye gündemine alınan konular arasındadır. Kızılırmak Suyu'nun Ankara'ya verilmiş olmasını eleştiren S.T.K.'lar bu suyun şebeke suyu olabilecek nitelikte olmadığını savunmaktadırlar. Bunun başlıca nedeni daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi suyun içerisindeki insan sağlığına zararlı kimyasallardır. Bu kimyasallar uzun süre kamuoyunun gündeminde olmuştur. Ankara Büyükşehir Belediyesi de, S.T.K.'lar da hemen her gün bilimsel test sonuçları yayınlamıştır. İki tarafında sürekli olarak yayınlamış olduğu bu raporlar bir noktada akılları da karıştırmış ve bir veri kirliliği yaşanmasına neden olmuştur. Yalnız geçmişteki resmi raporlara ve günümüzde Kızılırmak Suyunun havzasından alınmış olan verilere göre, Kızılırmak Suyunda insan sağlığına özellikle uzun vadede zarar vermesi söz konusu olacak kimyasallar bulunmaktadır. Bu kimyasalların arıtılmasının ise mevcut sistem ile mümkün olamayacağı ve Kızılırmak Suyunun tek başına şebekeye verilmesi halinde standart alınan temiz su değerlerini aşacağı S.T.K.'ların dikkat çektiği konulardandır. Yoğun eleştirilerden dolayı mı yoksa zaten gündemde olan bir konu olduğundan dolayı mı bilinmemekle beraber Kızılırmak Suyu Çamlıdere'den getirilen şebeke suyu ile karıştırılarak verilmektedir. Bu sayede musluktan akan su sınır değerleri aşmamaktadır. Ayrıca 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan yerel seçimler için Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in seçim vaatleri arasında bulunan ve K.S.P. ile ilgili olan bir diğer konu da ters ozmoz arıtma sisteminin İvedik arıtma tesisine kurulacağıdır.

K.S.P.'yle ilgili tartışmalar basında ve halk arasında 2009 yılının ilk ayları itibari ile 2008 yılı itibari ile olduğu kadar yoğun yaşanmamaktadır. Bunun nedenleri arasında Kızılırmak Suyunun Çamlıdere'den gelen su ile karıştırılarak verilmesinin ve arıtma tesisi sözü verilmiş olmasının etkisi olduğu izlenimi alınmaktadır. Düşen yağışın barajları 2009 Mart ayı itibari ile %70 oranında doldurmuş olması da K.S.P. tartışmalarının azalmasının bir diğer nedenidir. S.T.K.'lar ile yapılan mülakatlar sırasında K.S.P. sürecini noktalamayı düşünmedikleri açıkça anlaşılmaktadır. K.S.P.

ile ilgili olarak 2009 ve sonrasında üzerine gidilecek ve tartışılacak olan konu ise su hakkı ve suyun özelleştirilmesi konusu gibi görünmektedir. K.S.P. sürecinin devreye girmesinden sonra damacana su kullanımının arttığına apartmanların özel arıtma sistemleri kurdurulduğuna dikkat çekilmektedir. Görüşme yapılan S.T.K.'lar Dünyada K.S.P. sürecine benzer süreçlerin her zaman suyun özelleştirilmesi ile sonuçlandığı konusunda ve belediyenin gelecekte bu tür bir yola başvuracağı konusunda oldukça emin gözükmektedir. Melih Gökçek'in tekrar Ankara Büyükşehir Belediye başkanı seçildiği göz önünde bulundurulursa bu konunun yeniden gündeme taşınması beklenebilir. Bunun nedeni ters ozmoz sisteminin pahalı bir arıtma sistemi olması ve bu arıtmanın maliyetinin su faturalarına yansımalarının kaçınılmaz olması, dolayısıyla da belediyenin maliyeti karşılayamadığı noktada özelleştirmeye gitmesi ihtimalidir. Bu konu S.T.K.'lar tarafından gerçekleştirileceğine kesin gözü ile bakılan bir konu olarak aktarılmıştır.

K.S.P.'nin başlatıldığı tarih olan 2007'den 2009 tarihine kadar S.T.K.'lar bu konuya yoğun ilgi göstermişlerdir. İ.M.O. "yaşama hakkı" ve Halkevleri "vatandaşlık hakları" söz konusu olduğunu düşündükleri herhangi bir sürece de kesinlikle müdahil olacaklarını belirtmişlerdir. A.Ç.'de (TÜDEF) "tüketici haklarını" tehdit eden benzer bir sürece de kesinlikle müdahil olacaklarını belirtmektedir. Ç.M.O. ise "halk sağlığını" tehdit edecek benzer bir durumda sürece müdahil olacaklarını belirtmektedir. Kızılırmak Suyu üzerine yapılan tartışmalar ile ilgili olarak belediye tarafından yapılan açıklamalarda suyun gündelik kullanıma tamamen uygun olduğu ve S.T.K.'ların K.S.P. sürecine ideolojik baktığı vurgulanmaktadır. S.T.K.'lar tarafından yapılan açıklamalarda ise Kızılırmak Suyunun insan sağlığı açısından tehlikeli olduğu ve belediyenin siyasi kaygılar nedeni ile ellerindeki bilimsel verileri yok saymakta olduğu vurgulanmaktadır. Aradan kalan vatandaş için ise süreç bir hayli tartışmalı ve kafa karıştırıcı olmaktadır.

DİSK-OLEYİS dışındaki K.S.P. sürecine olan sivil toplum örgütleri K.S.P. sürecini başarılı olarak nitelendirmekte ve faaliyetlerine katılımdan, basının, halkın ilgisinden oldukça memnun olduklarını vurgulamaktadırlar. Ayrıca K.S.P. sürecinde

iş birliği yapılan diğer S.T.K.'lar ile tam bir takım olarak çalıştıklarını ve bunun memnuniyet verici olduğunu belirtmektedirler. Görüşülen S.T.K.'lar arasında TÜDEF, Ç.M.O., İ.M.O. uluslararası örgütlerden gelebilecek yardımlara ve ya siyasi platformdan gelebilecek yardımlara sıcak bakmamaktadırlar ve bunun nedenin de varoluş amaçlarına uygun olmamasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Diğer taraftan Pir Sultan Abdal Derneği ve DİSK-OLEYİS Dünya çapındaki demokratik örgütlenme modellerini yakından izlediklerini ve kendilerine bu modelleri örnek aldıklarını belirtmektedirler.

K.S.P. ile ilgili olarak mülakat yapılan sivil toplum örgütlerini K.S.P. sürecine bilimsel anlamda katkı sağlayanlar (meslek örgütleri) ve kamuoyu oluşturmak konusunda katkı sağlayanlar (demokratik kitle örgütleri) olarak sınıflandırmak mümkündür. Yalnız, TÜDEF her iki alanda da çalışmalar yürütmektedir. Görüşme listesinde olan örgütler içerisinde, bilimsel verileri sağlayan örgütler Ç.M.O., İ.M.O. ve A.T.O'dur. Kamuoyu oluşturmak konusunda ise Halkevleri, Pir Sultan Abdal Derneği ve DİSK-OLEYİS'i örnek olarak göstermek mümkündür. ABC Mezunlar Derneğinin ise hedef kitle, faaliyetleri, K.S.P. sürecinde aktif rol alan örgütlere nazaran oldukça kısıtlıdır ve kendilerini dernek üyeleri ile sınırlandırmışlardır.

K.S.P. sürecine müdahil olan S.T.K.'ları incelerken Türkiye'deki S.T.K.'ların yaşamakta olduğu bazı sıkıntılar da dile getirilmiştir. Özetlemek gerekir ise TÜDEF, Ç.M.O., İ.M.O. tarafından devlet kurumları halen şeffaflıktan uzak veya kanunları uygulamak konusunda yetersiz olarak görünmektedir. Halkevleri tarafından da bazı durumlarda şiddete varabilen eylemlerde bulunan kurumlar olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca, devlet kurumlarının ideolojik yaklaşımlarda bulunduğu görüşü Pir Sultan Abdal Derneği tarafından dile getirilmektedir. Diğer sorun yaşadıkları bir konu ise maddi anlamda oldukça kısıtlı bir durumda olmaları bu neden ile istedikleri kadar özgürce, halkı aydınlatıcı araştırmalar yapamamalarıdır. Bireyin veya toplulukların devlete karşı konumlarının güçlendirilmesi durumunda ve özgürlüklerinin artırılması durumunda S.T.K.'ların sıkıntılarının azalması da beklenebilir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada Dünya üzerinden riskli çevre politikalarına, çevre felaketlerine örnekler verilmiş hayati öneme sahip doğal kaynakların bir yandan kirletilip, diğer yandan sömürüldüğüne dair örnek olaylar aktarılmıştır. Tabii ki bütün insanlığın bir anda çevreci olması beklenemez, konun önemini ve nasıl çözüleceği konusunda farklı görüşler vardır. Dünyada çevreci hareketlere ve yeni açılımlara örnek olması gereken toplumlar Batı ülkeleri olarak gösterilmektedir. Batılı ülkeler çevre sorunları konusundaki uluslararası faaliyetlerini özellikle son 30 yıldır giderek artırarak ve çeşitlendirerek yürütmektedirler. Artan nüfus, kişi başına düşen kaynaklardan yararlanma oranını aşağılara çekmektedir ve paylaşımında bir eşitsizlik olduğu bilimsel veriler ile ortaya konulmaktadır. Eşitsizliği azaltmak uluslararası ortak bir irade yaratılmadan mümkün görünmemektedir. Dünyada bu yönde yapılan çalışmalar mevcuttur.

İstanbul'da düzenlenen 5. Dünya Su Forumunda da belirtildiği üzere bu tür uluslararası toplantılarda alınan koruyucu önlemler, yakın gelecekte ağır cezai yaptırımlara sahip olacaktır. Türkiye, uluslararası geçerliliğe ve cezai yaptırıma sahip birçok çevre anlaşmasını imzalamaktadır. Bu anlaşmalardan biri de; karbondioksit ve sera etkisine neden olan gazların salınımının azaltılmasını ön gören ve 05.02.2009 tarihinde imzalanan Kyoto Protokolüdür. Bu anlaşma hükmünce 2012 yılından sonra, yapılan ihlallerde cezai yaptırıma gidilecektir. Bu ve benzeri anlaşmalar Dünya genelinde giderek artmaktadır. Diğer taraftan bu anlaşmaları imzalamak yüksek maliyetli önlemleri de beraberinde getirmektedir, bu neden ile maliyetinin çok dikkatli hesaplanması gerekmektedir. Özellikle filtreleme ve arıtma gibi sistemlerin teknolojilerinin maliyeti, rekabet koşullarında üretimi zarara sokabilecek boyutlarda olabilmektedir. Bu konu da uluslararası platformlarda ayrıntılı bir şekilde tartışılmalı ve bu tür teknolojilerin ucuzlatılması yönünde tedbirler alınmalıdır.

Esas konumuz olan, K.S.P. sürecine S.T.K.'ların müdahaleleri ise 2009 Mart ayı itibari ile gelinen noktada bazı açılardan başarı sağlanmıştır. 2 yıl gibi kısa denilebilecek bir sürede S.T.K.'ların önerileri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Önceki bölümlerde sözü geçen Aliğa Çevre Felaketi veya Bergama süreci ya da Fırtına Vadisi süreçleri kadar uzun süre mücadele verilmeden kimi kazanımlar elde edilmiş gibi görünmektedir. Diğer taraftan Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu açıklamalara göre ise K.S.P.'yi riskli olarak nitelendirmek yanlıştır; K.S.P. özellikle gelecek nesiller düşünülerek, susuzluk tehlikesini bertaraf etmek amacı ile faaliyete geçmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki K.S.P. bir anda ortaya çıkmış bir proje değildir. Projenin yapılması D.S.İ. Master Planında yer almaktadır, fakat yapımı en erken 10 yılda tamamlanması planlanan bir projedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi bu var olan planı susuzluk tehlikesine karşın öne almıştır. K.S.P.'nin yapımının uzun vadede planlanmasının sebebi ise D.S.İ. raporunda da belirtildiği üzere Kızılırmak Suyunun arıtma maliyetinin 2009 şartlarında oldukça pahalı olmasıdır. Bu görüş S.T.K.'lar tarafından da sıkça vurgulanmıştır.

2007–2009 yılı itibari ile bakıldığında yüksek bir arıtma maliyeti söz konusu değildir. Bunun nedeni ise Ankara'nın mevcut şebeke suyunu arıtan İvedik arıtma tesisine Kızılırmak Suyunun, su kalitesi daha yüksek olan Çamlıdere ve Kurtboğazi barajından gelen su ile harmanlanarak verilmesidir. Kızılırmak Suyu, Ankara su şebekesine doğrudan verilmemektedir, en azından belediyenin açıklamaları bu doğrultudadır. Diğer taraftan her gün ne oranlar ile Çamlıdere Barajından gelen su ile karıştırıldığı bilinmemektedir. Ankara su şebekesinden verilen suyun bir gün %50'si Çamlıdere Barajından diğer %50'si de Kızılırmak'tan gelebileceği gibi, Çamlıdere barajında su sıkıntısının yoğun olduğu zamanlarda bu oran değişebilmektedir. Öyle anlaşılıyor ki Kızılırmak Suyunun %80 hatta %100 oranlarında bile verilmiş olması mümkündür. Kızılırmak Suyunun şebekeye verilme oranını anlamının tek yolu ise her gün, her bölgede düzenli olarak numuneler almak ve bilimsel testler yapmaktır. Nitekim İ.M.O. tarafından Ankara'nın muhtelif bölgelerinde yapılan ölçümlerde bazı günlerde aldıkları örneklerdeki sodyum, sülfat ve klorür gibi insan sağlığına zararlı kimyasalların değerlerin üzerinde olmasının ve suda bakteri bulunmasının sebebi de

yapılan testlerdir. Fakat bu testler süreklilik gerektirmektedir ve bu da yüksek maliyet anlamına gelmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesine göre İvedik arıtma tesisine ek önlem olarak ters ozmos arıtma sistemi kurulacaktır ve o süreye kadar da Kızılırmak Suyu Çamlıdere'den gelen su ile harmanlanarak verilecektir. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı 17.02.2009 tarihinde yapmış olduğu açıklamada Kızılırmak Suyunun şebekeye verilmediğini, yağış miktarının yeterli olmasından dolayı Kızılırmak Suyunu şebekeye verilmesinin durdurulduğunu açıklamıştır. Kızılırmak Suyunun direk olarak Ankara su şebekesine verilmemesi ve arıtma tesisi kurulmasına karar verilmesi, S.T.K.'lara göre, yapmış oldukları yoğun baskıların bir neticesidir.

K.S.P. sürecine dışarıdan bakıldığında, süreç S.T.K.'ların istediği doğrultuda tamamlanmak üzeredir. Fakat S.T.K.'ların talepleri arıtma tesisi ve kaliteli su ile sınırlı değildir. S.T.K.'lar içilebilir temizlikte şebeke suyunun yanı sıra ucuz su talebindedirler. Ucuz ve kaliteli su talebinin Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından nasıl karşılanacağı bilinmezken, ters ozmos arıtma sisteminin kurulması halinde maliyetin artması kaçınılmaz olarak nitelendirilmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesinin artan maliyeti halka yüklemesi veya özelleştirme yolu ile su sağlaması ise sadece Ankara'nın problemi olarak değerlendirilmemektedir. Türkiye'deki su kaynaklarının özelleştirilmesine örnek teşkil edebilmesi tehlikesinden dolayı böyle bir durumun bütün Türkiye'deki S.T.K.'ların büyük tepkisini çekmesi beklenmektedir. Ankara'daki K.S.P. sürecine müdahil olan S.T.K.'lar şimdiden bu tür bir senaryo karşısında yapılacak faaliyetlerini belirlemektedirler ve konunun yereli ilgilendirdiği gibi geneli de yakından ilgilendireceğinin bilincindedirler.

K.S.P. başından beri tartışmalı bir süreçtir. Konu, başta sadece Kızılırmak Suyundaki kimyasallar üzerine kurulu gibi görünse de, S.T.K.'lar ile yapılan görüşmeler neticesinde anlaşılmaktadır ki; özelleştirme politikaları, devlet-sivil toplum ilişkisinde yaşanan problemler, yüksek bilimsel araştırma maliyetleri karşısında ezilen sivil toplum kuruluşları, devlet kurumlarının bazı durumlarda eleştirilere tahammül edememesi ve şeffaflıktan uzak olması gibi bir dizi problemi de

gün ışığına çıkarmaktadır. Bütün bunlar düşünüldüğünde Türkiye’de S.T.K. olarak faaliyet göstermek ve özellikle devlet politikalarına karşı muhalefet etmek oldukça meşakkatlidir. Diğer taraftan Dünya genelinde benzer süreçlere baktığımızda az gelişmiş ülkelerde S.T.K.’ların insan sağlığını tehdit eden politikalar karşısında kimi zaman sessiz kaldığını, taleplerini örgütlü bir şekilde devlete iletemediklerini, bu görevi uluslar arası faaliyet gösteren S.T.K.’ların ve basın kuruluşlarının üstlendiğini görmekteyiz. Gelişmiş ülkelerde ise, basın kuruluşları başta olmak üzere hatalı politikaların üzerine gidildiğini, devletin de, hatalı olduğu noktalarda özellikle insan yaşamı ile ilgili konularda yoğun tedbirler aldığını görmekteyiz.

Yapılan araştırma neticesinde K.S.P. sürecine muhalefet Ankara’da faaliyet gösteren ve sürece olmuş S.T.K.’lar tarafından takım çalışması ile başarılı bir şekilde yürütülen fakat henüz noktalamamış bir süreç olarak değerlendirilmektedir. 2009 Mart ayı itibari ile K.S.P. ile ilgili olarak S.T.K.’ların 2007’deki talepleri gerçekleştirilmeye başlanılmıştır. 17 Şubat 2009 tarihi itibari ile Kızılırmak Suyunun Ankara’ya verilmesi durdurulmuştur. Bunun nedeni Çamlıdere sistemindeki doluluk oranının yeterli seviyede olması olarak beyan edilmiştir, fakat gelecekte ne olacağı halen belirsizdir. Ankara Büyükşehir Belediyesi’ne göre K.S.P. Ankara’daki vatandaşların su ihtiyacının karşılanması için yapılmış ve uzun vadede gerekli tedbirlerin alınması halinde oldukça faydalı olacak olan bir proje niteliğindedir. Bu noktada sorgulanması gereken Ankara gibi 4,5 milyon nüfusa sahip bir şehrin susuzluk gibi son derece önemli bir sorun ile karşı karşıya kalması ihtimalinin çok önceden düşünülerek neden gerekli önlemlerin zamanında alınmadığıdır. Yapılması planlanan projeler için yakın tarihli ve ayrıntılı bir Ç.E.D. raporu hazırlanmış olması, bu raporun proje başlatılmasa dahi sürekli olarak güncellenmesi ve gerekli tedbirlerin çoktan alınmış olması gerekmektedir. Gerekli tedbirlerin zamanında alınmadığını bir kenara koyduğumuzda, 2006 yılı itibari ile ortaya çıkan kuraklık tehlikesine karşı, Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin elindeki kaynakları oldukça rasyonel olarak kullanmış ve kısa sürede bir çözüm üretmiş olduğu söylenebilir.

Görüşme yapılan S.T.K.'lar ile ilgili olarak ise oldukça cesur, haklarını sonuna kadar arayabilecek, maddi ve manevi imkânsızlıklara rağmen sorunların üzerine gidebilecek kapasitede olduklarına dair bir izlenim edinilmiştir. Özellikle örgütlü ve planlı bir şekilde problemlerin üzerine gidilmesi noktasında oldukça başarılı olarak nitelendirilebilirler. Diğer taraftan Ankaram Platformuna üye olan ve mülakat yapılan bu örgütlerin sürece müdahalelerini incelediğimizde tamamının bu süreçte aynı düzeyde etkin olmadığı anlaşılmaktadır. K.S.P. sürecine bilimsel yönüyle yaklaşan S.T.K.'lar arasında Ç.M.O., İ.M.O., TÜDEF ve A.T.O. yer alırken, sosyal alanda örgütlenme sağlaması beklenen bir işçi sendikası olan DİSK-OLEYİS'in konuya daha az ilgili olduğu gözlemlenmektedir. Bu süreçte Halkevleri, sosyal alanda halkı örgütleme misyonu üstlenmekte, bunu sağlamak için çaba sarf etmekte ve aktif rol almaktadır. Pir Sultan Abdal Derneği ise nispeten az aktif rol almaktadır, organizatör olmaktan ziyade katılımcı konumundadır. Öte yandan DİSK-OLEYİS ise kendilerinin de belirttiği üzere sadece bildirilere imza atmış, sayıları çok az olmak üzere K.S.P. ile ilgili aktivitelere katılım sağlamıştır. ABC Mezunları Derneği, kendi üyelerini hedef kitle olarak belirlemiş, bilgilendirici paneller düzenlemiş ve konunun üyelerce iyi anlaşılması, tartışılması ve aktarılması ile ilgili faaliyette göstermiştir. Meslek odaları olan Ç.M.O. ve İ.M.O. gibi bilimsel konular üzerine çalışan örgütler daha aktif konumdadırlar. Hem bilimsel içerikli bilgi sağlanması, hem de halka bu bilginin iletilmesi konusunda çaba sarf etmektedirler, TÜDEF'de bu iki alanda faaliyet göstermektedir.

Ankaram Platformundaki örgütlenme Türkiye genelinde örnek alınması gereken bir çalışma gibi görünmektedir. Ankaram Platformu'na katılan S.T.K.'ların farklı biçimlerde ve farklı derecelerde katkı sağladığı anlaşılmaktadır. K.S.P. ile ilgili olarak ise ters ozmoz arıtma sisteminin kurulması ve bunun maliyetinin iyi hesaplanması gerektiğinin altı çizilmelidir. Devlet kurumlarının, kanunları uygulamada ve gerekli şeffaflığı göstermede duyarlı olması da gereklidir. Araştırma sırasında yaşanan sıkıntılardan birisi de devlet kurumlarından bilgi alma konusunda olmuştur. K.S.P. ile ilgili devlet dairelerinde olamayan bir Ç.E.D. raporu için birbirine yönlendirme durumuna maruz kalınmıştır. Türkiye'de Avrupa'daki ülkeler

kadar örgütlü bir toplum olmayabilir fakat Dünyada ve ülkemizde sivil toplum kuruluşları ve devlet kurumları örgütlü toplum olma konusunda yoğun bir çaba gösterilmektedir. S.T.K. ve devlet kurumları arasında yaşanan gerilimlerden, hataların telafisi ile ilgili olarak birçok ders çıkarılabileceği ve iyileştirmeler gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

Çevre sorunlarını ve önemini daha iyi anladığımız takdirde, Dünya daha az riskli ve daha fazla yaşanabilir bir yer olacaktır. İnsan sağlığını ve yaşamını tehdit eden politikalar karşısında iyi örgütlü ve iyi eğitilmiş bir sivil irade ile şeffaf, vatandaşların devlet faaliyetlerini demokratik düzeyde takip edebileceği ve insanlık yararına çalışan siyasi kurumlar olmaması halinde, Dünya genelinde çok ağır sonuçları olan felaketler yaşanacaktır. Bu tür felaketleri önlemek insanların elindedir.

Kaynakça

5. Dünya Su Forumunun tarihsel gelişimine ilişkin haber.

(Erişim),http://www.panda.org/who_we_are/history/.,<http://www.bursahakimiyet.com.tr/makaleDetay.aspx?mid=1690> ,17.03.2009.

ABC Mezunlar Derneği Üyesi Mahmut Pala İle Ankara ABC Mezunlar Derneğinde 28.03.2009 tarihinde saat: 15.45 'de Yapılan Mülakat.

ABC Üniversitesi resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi.

(Erişim) <http://www.ABC.org.tr/dernek/> , 29.03.2009.

AKIN, Galip, Küresel Çevre Sorunları, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2007.

Akşam Gazetesinde yayınlanan haber. (Erişim)

<http://www.aksam.com.tr/haber.asp?a=17228,203&tarih=03.12.2005> , 17.10.2008

ALAGÖZ, Mehmet. Sürdürülebilir Kalkınmada Çevre Faktörü, Konya, Ekim 2004, sf.7. (Erişim)<http://www.akademikbakis.org/sayi11/makale/mehmetalagoz.doc> , 28.10.2008.

ALTAGUN, Berna. Çevre Üzerine Makaleler; İnsan Ekolojisi. Ankara Üniv. Dil ve Tarih - Coğ. Fak.Paleoantropoloji Bilim Dalı. (Erişim) <http://www.cev-tek.com/arzum/makale2.htm> , 18.09.2008.

ALTUNBAŞ, Derya, Uluslar arası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye'deki Kurumsal Değişime Bir Bakış.

Ankara Devlet Meteoroloji İşleri Müdürlüğünün resmi internet sitesinden alınan bilgi. (Erişim) <http://ankara.dmi.gov.tr/ankaraiklimi.htm>, 27.01.2009.

Ankara nüfusu hakkında yıllara göre bilgi veren bir internet sitesinden alıntı.
(Erişim) <http://www.inankara.org/sabitsayfa/index.php?sayfaid=Mg==>, 02.04.2009.

ASKİ resmi internet sitesinden alınan teknik bilgi. (Erişim)
<http://www.aski.gov.tr/m.asp?tid=11&pn=1&tpn=1>, 17.03.2009.

AVCI, Nilgün, Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi, Ege Üniversitesi,
Çeşme Turizm ve Otelcilik Fakültesi, İzmir, 2007, sf 485-501 (Erişim)
eab.ege.edu.tr/pdf/7_2/C7-S2-M6.pdf, 02.05.2009

AYDOĞDU, Mustafa. ,GEZER Kudret. , *Çevre Bilimi*. Anı Yayıncılık.
Ankara, 2007.

BARKA, Ertuğrul, Aliğa “S.O.S.” Veriyor, 3 Mayıs 2006, Vatan Gazetesi.
(Erişim) <http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=8799>,
04.03.2009.

BUTLER, A. Relth, Diversities of Image - Rainforest Biodiversity,
17.11.2004. (Erişim) <http://rainforests.mongabay.com/0305.htm>, 15.12.2009.

CAPIELLO, Dino, Toxic coal ash piling up in ponds in 32 states, Associated
Press, Washington, 01.09.2009. (Erişim)
http://www.usatoday.com/news/nation/environment/2009-01-09-coal-ash_N.htm.
22.01.2009.

CENGİZ, Ömer, Yağmur Ormanlarında Süreklilik, Ekoloji Çevre Dergisi,
1993 sayı:6.

CNN, Science & Space, Logging decimates African rainforest, 16.04.2007.
(Erişim) <http://edition.cnn.com/2007/TECH/science/04/16/rainforests.drc/index.html>,
27.01.2009.

Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynak Tespitine Bağlı Olarak Geliştirilen Arazi Kullanım Kararları, Coğrafi Bilimler Dergisi,2006.

Çevre ile ilgili haberleri yayınlamakta olan uluslar arası bir internet sitesinden alıntı. (Erişim) <http://www.ens-newswire.com/ens/dec2008/2008-12-23-091.asp>, 26.01.2009.

Çevre Mühendisleri Odası (ÇMO) Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Sekreter Üyesi Heval Sarıtaş ile 29.01.2009 tarihinde saat:10:50 de Ankara Ç.M.O. da yapıla mülakat.

Çevre Mühendisleri Odası resmi internet sitesinden alınan bilgi. (Erişim) http://www.cmo.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=455:dantay-bergama-,ovack-altin-madeni-cin-bir-kez-daha-dur-dedi&catid=189:oda-haberleri&Itemid=613 , 03.03.2009.

Çevre Mühendisleri Odası resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi. (Erişim) <http://www.cmo.org.tr/index.php/odamz/amac>, <http://www.cmo.org.tr/index.php/odamz/kurulu> , 10.03.2009.

Çevre ve Orman Bakanlığı resmi internet sitesinden alınan tanım. (Erişim) http://www.cevreorman.gov.tr/co_00.htm, 15.10.2008.

Çevre ve Orman Bakanlığı, 25672 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlaması Genel Müdürlüğü Yönetmeliği. 16.12.2003. (Erişim) <http://www.cedgm.gov.tr/cedbim/tutanaklar/Edirne.doc>, 03.18.2008.

DAVID, Ricardo, The Iron Law of Wages, London, 1817, sf:31,50,58.
(Erişim) <http://www.fordham.edu/halsall/mod/ricardo-wages.html>, Erişim Tarihi
24.10.2008.

DEMİR, C. ve ÇEVİGEN, A. (2006). Turizm ve Çevre Yönetimi-
Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı. Nobel Yayın-Dağıtım, 188 s., Ankara, 2006.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK-OLEYİS) Eğitim Uzmanı
Mahsun Turan ile Ankara DİSK-OLEYİS şubesinde 24.03.2009 tarihinde saat:
11.00'da yapılan mülakat.

DEWAN, Shaila, Metal Levels Found High in Tributary After Spill, New
York, 01.01.2009. (Erişim) <http://www.nytimes.com/2009/01/02/us/02sludge.html>,
05.02.2009.

Dünyadaki çevre sorunları ile ilgili olarak uluslararası yayın yapan bir
internet sitesi. (Erişim)
http://www.climateark.org/shared/alerts/send.aspx?id=world_bank_forest_policy,
01.02.2009.

Environmental Finance, World Bank failing to stop Congo rainforest
destruction, London ,19.04.2008. (Erişim) [http://www.environmental-
finance.com/onlinews/0419wor.htm](http://www.environmental-finance.com/onlinews/0419wor.htm) , 15.03.2009.

ESHELBY, Kate, Concern over Congo logging, BBC Focus On Africa
Magazine, U.K. , 2004. (Erişim) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3937829.stm>,
02.03.2009.

EVCİMEN, Taylan, Ulaş, Sürdürülebilir Kalkınmadan Dünya Su Forumuna,
İ.M.O. Ankara Bülteni Dergisi, sayı:2009/2.

Fırtına Deresi Üzerinde Yapılması Düşünülen 3x60 megawatt (mw) gücünde Akarsu Santralına İlişkin EMO(Elektrik Mühendisleri Odası) Görüşü, 16 Kasım 1998.

Fırtına Deresine ile ilgili basına yansıyan bir haber. (Erişim)

<http://www.guncel.net/gundem/turkiye/2008/06/22/ikizdere-santraline-protesto.htm>,
05.02.2009.

Fırtına Deresine ilişkin olarak çeşitli kaynaklarca yayınlanmış haberler.

(Erişim) http://www.yapi.com.tr/Haberler/tema-firtinaya-santral-yapamazsiniz_48345.html,

<http://www.yapi.com.tr/Yazdir/Haber.aspx?HaberID=48345>,

<http://www.bianet.org/2006/09/14/85245.htm> ,

<http://www.tema.org.tr/SayfaBilesenleri/TemaHaberArsivi.aspx?id=82> 02.02.2009.

GÖRMEZ, Kemal. Çevre Sorunları, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2007.

Greenpeace resmi internet sitesinde yayınlanan bir haber. (Erişim)

http://www.greenpeace.org/turkey/photosvideos/photos?page=2&related_item_id=90713, 25.01.2009.

Greenpeace resmi internet sitesinden alınan haber. (Erişim)

<http://www.greenpeace.org/turkey/news/bhopal-de-yirmi-y-ld-r-sueren-t>, 20.01.2009.

GÜLÜN, Zekeriya.'Gecekondu Mantar Gibi'.Yeni Şafak Gazetesi (Ağustos 2005 İstanbul). (Erişim)

<http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/AGUSTOS/11/g13.html>, 18.10.2008.

GÜMÜŞ, Ergin, Türkiye'nin Nüfusu, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir,1995.

GÜNER, A., VURALI, M., ve SORKUN, K. 1987. Rize Florası, Vejetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi. TÜBİTAK Matematik, Fiziki ve Biyolojik Bilimler Araştırma Grubu. Proje No: TBAG-650. Ankara.

Halkevleri Merkez Yürütme Kurulu üyesi Dilşat Aktaş ile 24.02.2009 tarihinde saat:14.00'te Ankara Halkevlerinde yapılan mülakat.

Halkevleri resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi. (Erişim) <http://www.halkevleri.org.tr/depo/brosurhe.pdf>, 10.03.2009.

HENNIG, Rainer, Forests and Deforestation in Africa, Afrol News, 5 March 2009. (Erişim) <http://www.afrol.com/features/10278>, 05.03.2009.

HOWDEN, Daniel, The Independent, Congo rainforest given hope as deals cancelled, 21.01.2009. (Erişim) <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/congo-rainforest-given-hope-as-deals-cancelled-1482768.html>, 28.02.2009.

HUROWITZ, Glenn, Greenpeace called for a criminal investigation, Washington 23.12.2008. (Erişim) <http://www.greenpeace.org/usa/press-center/releases2/greenpeace-calls-for-criminal>, 25.01.2009.

İMO, Hidroelektrik Santrallerinin yapılması ile ilgili yayınladığı bildiri, Ankara 2008.

İnşaat Mühendisleri Odası (İ.M.O) Proje Sorumlusu Gökhan Marım ile 05.02.2009 tarihinde saat 14.15'te Ankara İnşaat Mühendisleri Odasında yapılan mülakat.

İnşaat Mühendisleri Odası resmi internet sitesinden alınan kurumsal bilgi. (Erişim) <http://e-imo.imo.org.tr/Portal/Web/IMO.aspx?WebSayfaKey=25>, 10.03.2009.

İPEK, Necati; Elektromanyetik Kirlilik, EMO, sf 46–49. (Erişim)
http://www.emo.org.tr/resimler/ekler/9de722f5fee30a9_ek.pdf?dergi=429 ,
 03.11.2008.

Kanal A tarafından 28.03.2008 tarihinde yayınlanmış haber. (Erişim)
<http://www.tumgazeteler.com/?a=2659077>, 13.10.2008.

KARTAL, Filiz, Suyun Metalaşması, Suya Erişim Hakkı ve Sosyal Adalet, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 2008.

KELEŞ, Ruşen, Kentleşme Politikaları, İmge Kitabevi, Ankara, 1997.

KELEŞ, Ruşen. Kentleşme ve Konut Politikası, A.Ü. S.B.F. Yayınları, Yayın no:540,Ankara,1984.

KELEŞ, Ruşen., HAMAMCI, Can. Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005.

KHODABANDEH, Helen, Çevre Yönetimi ve Sorunları, Ankara, 1995, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

KILGORE, Tom, Testimony of Tom Kilgore, President and Chief Executive Officer Tennessee Valley Authority Before the Environment and Public Works Committee.29.01.2009. (Erişim) <http://www.tva.gov/kingston/pdf/testimony.pdf>, 22.02.2009.

KILIÇ, Selim, Çevreci Sosyal Hareketlerin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sona Ermesi Üzerine Bir İnceleme, Niğde Üniversitesi, Niğde, 2001.

Kızılırmak projesine ilişkin olarak basında çıkan bazı haberler ve devlet kurumlarının açıklamaları: (Erişim)

<http://www.melihgokcek.com.tr/yaptiklarimdetay.asp?safha=12> , ,

<http://www.aski.gov.tr/m.asp?TID=10&KW=k%FDz%FDI%FDrmak+projesi> ,

<http://www.haberform.com/haber/kizilirmak-suyu-ankara-gokcek-ankara-su-kizilirmak-projesi--8704.htm> ,

<http://www.cnnturk.com/2009/turkiye/02/18/gokcek.bugun.kizilirmak.suyunu.kesiyor/514031.0/index.html> , <http://www.tumgazeteler.com/?a=4085301> , 05.03.2009.

KOÇAK, Sabri., *Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın*. Ankara Üniversitesi. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu, Doktora Tezi, Danışman: HAMAMCI, Can, Ankara, 2006.

KUMLUTAŞ, Yusuf, DURMUŞ, Hakan, Tropikal Yağmur Ormanlarında Ekolojik Denge, *Ekoloji Çevre Dergisi*, İzmir.

MARIM, Gökhan, Ankara Su Sorunundan Dünya Su Forumu'na, İ.M.O. Ankara Bülteni Dergisi, sayı:2009/1.

Meslek odalarına ilişkin olarak maliye tarafından yapılan tanım. (Erişim)
http://www.alomaliye.com/levent_gencyurek_meslek_odalari.htm, 16.03.2009.

Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü resmi internet adresinden alıntı. (Erişim)
<http://www.meteoroloji.gov.tr/veridegerlendirme/yillik-toplam-yagis-verileri.aspx?m=ankara&i=kizilcahamam>, 02.04.2009.

MUTLU, Selcen; Türkiye'de Yaşanan Gecekondulaşma Örneği ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Ayşegül Mengi. Ankara 2007.

OLEY-İS resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi. (Erişim)
<http://www.oleyis.org.tr/tarihce.asp> , 20.03.2009.

ÖYMEN, Edip, "Halka 'rağmen' teknoloji" başlıklı yazısı, 01 Ağustos 1999 tarihli Milliyet Gazetesi.

ÖZCAN, Ü., *Çevresel Etki Dğerlendirme Teknikleri ve Çevre Politikaları*. Ankara Üniversitesi. Yüksek Öğretim Kurumu, Ankara, Haziran 1990.

ÖZÇAĞLAR, Ali, ÖZGÜR, Murat, SOMUNCU, Mehmet, BAYAR, Rüya, YILMAZ, Mutlu, YÜCEŞAHİN, Murat, YAVAN, Nuri, AKPINAR, Nevin, KARADENİZ, Nilgün, Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynak Tespitinde Bağlı Olarak Geliştirilen Arazi Kullanım Kararları, *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Coğrafi Bilimler Dergisi*, Ankara, 2006.

ÖZER, Ayşe Öznur, Çevresel etki değerlendirmesine giriş nedir, nasıl uygulanmalı, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, 1996.

ÖZEY, Ramazan, *Çevre Sorunları*, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2005 sf 40
ÖZMEN, Remzi, *Çevre Kanunu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.

ÖZMEN, Remzi, *Çevre Kanunu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.

PIDWIMIY, Michael, "Urbanization, Humans and the Environment", London. <http://www.geog.ouc.bc.ca/conted/onlinecourses/geog210/contents/210~10~10~2htm>, 13.10.2008.

Pir Sultan Abdal Derneği Hukuk Sekreteri Hasan Yağız ile 23.09.2009 tarihinde saat 13.00'da Ankara Pir Sultan Abdal Derneğinde yapılan mülakat.

Pir sultan Abdal Derneği resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi (Erişim) <http://www.pirsultan.net/kategori.asp?KID=4&ID=26#>, 19.03.2009.

SİVRİ, Nükhet, KALKAN, Emre ve OKTAY, G., Rahmi, Dünya'da ve Türkiye'de Çed Uygulamaları ve Biyoçeşitliliğin Korunması. İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fak., Çevre Müh. Böl., 34320, Avcılar, İstanbul. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*.

SOHN, Pam, Tennessee: Groups protest TVA ash spills, Cattanooga, 20.01.2009. (Erişim) <http://www.timesfreepress.com/news/2009/jan/20/tennessee-groups-protest-tva-ash-spills/> , 22.01.2009.

TARHAN, Niyazi, *Kızılırmak Suyu İçmek İçin Sağlıklı Değildir*, Haber Bülteni (Makale), 21.08.2007.

Termik santraller hakkında teknik bilgi veren bir internet sitesinden alıntı. (Erişim) <http://www.catestermik.com/index/teknikbilgi/tersantnedir.html>, 26.01.2009 ? / ?34.88417, -? / ?34.88417, - , 26.01.2009.

Ters Ozmoz su artırma sistemi hakkında teknik bilgi veren bir internet sitesinden alıntı. (Erişim) <http://www.tersoymoz.com/> , 10.03.2009.

THOMAS, Malthus, *An Essay on the Principle of Population*, London, Printed for J. Johnson, in St. Paul's Church-Yard, 1798. (Erişim) <http://www.esp.org/books/malthus/population/malthus.pdf> , 05.10.2008.

TOKÇUOĞLU, Bülent, *Çevre Sorunları ve Kentleşme*, *Çevre Dergisi*, İzmir, 1993.

TUNÇEKİÇ, Alp.Çevre Kirliliğinin Tanımlanması,Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi, Kastamonu, 2003. (Erişim) <http://w3.gazi.edu.tr/web/alperal/cevre8.htm> , 21.10.08.

Tüketici Dernekleri Federasyonu (TÜDEF) Başkanı Ali Çetin ile 07.02.2009 tarihinde saat 15.45'te Ankara da yapılan mülakat.

Tüketici Dernekleri Federasyonu resmi internet sitesinden alınan kurumsal içerikli bilgi. (Erişim) <http://www.tudef.org.tr/index.php?tarihce>, 10.03.2009.

TVA tarafından Kingston termik santralindeki kül salınımı ile ilgili olarak 15.01.2009 tarihinde yayınlanan belge. (Erişim)
http://www.tva.gov/emergency/pdf/ash_release.pdf , 25.01.2009.

ULUSOY, Ahmet, Vural, Tarık, 'Kentleşmenin Sosyo-ekonomik Etkileri', KTÜ İİBF, Elektronik Makale. (Erişim):
<http://www.cevre.metu.edu.tr/sites/default/files/KENTLEŞMENİN%20SOSYO%20EKONOMİK%20ETKİLERİ.doc>. 22.11.2008.

United States Department of State, Congo Basin Forest Partnership: United States Contribution, 14.08.2003. (Erişim) <http://sdp.gov/initiative/congo/28296.htm> , 10.03.2009.

Yargıya (muhakemeye) dayalı örnekleme konusu ile ilgili teknik bilgi içeren bir makale. (Erişim)
<http://www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/icerikdetaydh339.pdf>, 13.04.2009.

YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi.

YUMUŞAK, İbrahim, KAR, Abdurrahman, Nüfus Artış Hızının Düşürülmesi İktisadi Kalkınmayı Arttırır mı?, Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F, 15.11.2005. (Erişim)
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=171, 04.11.2008.

EK-I
YAPILAN MÜLAKATLAR

Kızılırmak Suyu Projesi Mülakat Soruları:

1. Kızılırmak suyu projesi ile ilgili olarak sizce ne gibi risk ve tehlikeler söz konusu?
2. Kızılırmak suyu projesi ile ilgili madem bu şekilde tehlikeler, riskler söz konusu bunlarla ilgili olarak ne gibi faaliyetlerde bulundunuz?
3. Faaliyetlerinize halk'ın katılımı beklediğiniz düzeyde oldu mu?
  - Bu konuda karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
  - Sizce ne yapılırsa daha iyi bir sonuç alınır?
4. Faaliyetleriniz sırasında diğer kuruluşlar ile iş birliğiniz oldu mu? (Siyasi partiler, STK vs...)
  - Bu konuda karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
  - Sizce ne yapılırsa daha iyi bir sonuç alınır?
5. Elinizdeki verileri ve duyarlılığınız gazete, dergi, TV, radyo gibi medya kuruluşları ile paylaştınız mı?
  - Bu konuda karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
  - Sizce ne yapılırsa daha iyi bir sonuç alınır?
6. Devlet kurumları ile (Belediyeler, bakanlıklar vs...) faaliyetleriniz sırasında herhangi bir irtibatınız oldu mu?
  - Bu konuda karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
  - Sizce ne yapılırsa daha iyi bir sonuç alınır?

7. Herhangi bir uluslar arası kuruluş ile irtibata geçtiniz mi? (WHO, AB Komisyonları vs...)
  - Bu konuda karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
  - Sizce ne yapılırsa daha iyi bir sonuç alınırdı?
8. Türkiye’de veya Dünyada kendinize örnek aldığınız kuruluşlar var mı? (Örgütlenme, mücadele ve kamuoyu oluşturmak konusunda)
  - Bu konuda karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
  - Sizce ne yapılırsa daha iyi bir sonuç alınırdı?
9. Kızılırmak suyu projesi dışında herhangi bir çevre sorununa müdahale ettiniz mi?
  - Bu konuda karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
  - Sizce ne yapılırsa daha iyi bir sonuç alınırdı?
10. Kızılırmak suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?
  - Düşünüyorsanız geçmişte yapmayıp şimdi yapsaydım dediğiniz bir şeyler var mı?

Önemli Not: Afiş, bildiri, gazete haberi varsa alınmalı.

Çevre Mühendisleri Odası (Ç.M.O.) Ankara Şubesi Yönetim Kurulu
Sekreter Üyesi Heval Sarıtaş ile 29.01.2009 Tarihinde Saat: 10.50'de
Yapılan Mülakat

Metin Karahan (M.K.): - Kızılırmak suyu projesi ile ilgili olarak sizce ne gibi risk ve tehlikeler söz konusu?

Heval Sarıtaş (H.S.): - Kızılırmak projesi ile ilgili risk olarak gördüğümüz konu su kalitesinin iyi olmayışıdır. Bunun nedeni içme suyu havzaları çevre bakanlığının su kirliliği kontrol yönetmeliğince koruma altındadır; oysaki Kızılırmak suyu havzasında böyle bir koruma söz konusu değildir. Bunun nedeni Kızılırmak suyu havzasının içme suyu olarak değerlendirilmemesidir. Kızılırmak suyunun geçtiği birçok kentten atık su bırakılmaktadır. Sivas'tan başlayarak, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir. Kızılırmak suyu sadece evsel atık suyu değil aynı zamanda sanayi atık suyunu da taşımaktadır. Bu bölgede 60'dan fazla fabrikanın yer aldığı söyleniyor. Kızılırmak suyunun geçtiği bu iller içerisinde Kayseri dışında hiçbir ilde atık suyu arıtma tesisi mevcut değil. Zaten buradaki tesisi de maalesef sadece atık ev suyunu arıtacak düzeyde.

M.K. : - Kızılırmak suyu projesi ile ilgili madem bu şekilde tehlikeler, riskler söz konusu; bunlarla ilgili olarak ne gibi faaliyetleriniz oldu ve oluyor?

H.S. : - Bizler meslek odaları olarak tabii ki bir arıtma tesisi kurma şansımız yok, böyle bir yetkimiz de yok. Bu nedenden dolayı bizlerde su üzerine çalışmış mühendisler olarak tabii ki uyarıları basın yolu ile halkımızla, kamuoyu ve yetkililer ile paylaşmaya çalışıyoruz. Bu konu ile ilgili de girişimlerimiz ve basın açıklamalarımız tabii ki oldu; kamuoyunu ve yetkilileri uyarmak, bizleri dikkate almalarını sağlamak açısından. Bunun dışında gerekli yerlerde hukuksal mücadelelerimizde söz konusudur.

M.K. : - Faaliyetlerinize halkın ilgisi, katılımı beklediğiniz düzeyde oldu mu?

H.S. : - Belediye bizlere yani meslek odalarına özellikle bu konu ile ilgili olarak ideolojik bakmıştır. Bu nedenle yani belediyenin bize karşı almış olduğu tavır nedeniyle belediye başkanı ve yandaşları bizlere ön yargı ile bakmaktalar ve haksız

eleştirilerde bulunmaktalar. Diğer taraftan bize bu konu ile ilgili olarak çok fazla kişi bize başvurmakta, yardım ve görüş isteyen çok fazla kişi var. Hem sivil toplum kuruluşları hem de inansalar, bize danışıyorlar. Hem bilgi alıyorlar hem hukuksal anlamda hem bilgi ediniyorlar. Bu konuyla ilgili insanlar bizleri toplantılarına da, panellerine davet ediyorlar. Biz bu faaliyetlerimizi halkı bilgilendirmek için yapıyoruz, hiçbir şekilde siyasal, ideolojik davrandığımızı düşünmüyorum; öyle olsa aynı parti mensubu olan ve aynı suyu kullanan Kırıkkale Belediyesini örnek olarak göstermezdik, ters-ozmos yani ileri bir arıtma sistemi kurduğu için.

M.K. : - Peki bu konuda karşılaştığımız zorluklar neler, halkı ilgisiz buluyor musunuz?

H.S. : - Halkı ilgisiz şöyle buluyoruz, bulduğumuz zamanlar oluyor tabii ki insanların çok daha dikkatli olması gerektiğini düşünüyoruz. Biliyorsunuz analizler yapıldı, analizler yayınlandı insanlar bize göre çok dikkatsizler, ya da çok çabuk bazı şeylere kanıyorlar. Belediye başkanının televizyonlar karşısına çıkıp sodalı suları içmesi, “Bakın Avrupa halkı bunları içiyor sülfat oranları çok yüksek bizimki bundan daha düşük” demesi çok komik, inanması çok komik; neden? Sodalı içecek farklı bir şeydir, musluktan akan su farklı bir şeydir. İnsanların musluğundan sodalı içecek akmaz. Yine karşılaştığımız bir olay analizlerde standartları geçmesine rağmen, standartların altındadır ibaresi kullanılması ve insanların buna dikkat etmemesi. İnsanları da çok fazla suçlamakta istemiyorum teknik konularda uzman olamayabilir, anlamayabilir fakat çok ufak ayrıntılara dikkat edilebilir. İnsanlarımızın biraz daha dikkatli ve araştırmacı olması lazım. Halkımızın karşı taraftan söylenen her söze inanmaması lazım.

M.K. : - Katılımın daha yüksek olması için, bilinçlenme düzeyinin yükselmesi için ne yapılması gerekirdi?

H.S. : - Biz bu konuyla ilgili çok çalışmalar yaptık, panel ve söyleşiler yaptık, bunun yanı “Anakaram platformu” olarak bu broşürleri bastırdık.

M.K. : - O broşürlerden bende alacağım zaten.

H.S. : - Tabii ki veririm size. İnsanları en doğru şekilde bilinçlendirmeye ve özellikle eğitim seviyesinin düşük olduğu bölgelerde bu broşürleri dağıtmaya çalıştık. Çünkü eğitim seviyesinin yüksek olduğu yerlerde insanlar daha

araştırmacılar, daha bilinçliler, daha konuya hâkimler. Ama tekrar belirtmek isterim ki öncelikle eğitim seviyesi düşük bölgeleri hedef aldık. Yaptığımız etkinlikler ile kamuoyuna ulaşmaya çalıştık. Kendi web sitemizde ve mail gruplarımızda, basın yoluyla, söyleşiler, paneller ve bastırduğumuz broşürler yoluyla insanlara ulaşmaya çalıştık. Yalnız sivil toplum kuruluşları olarak baktığımızda bizimde yapabileceğimiz şeyler sınırlı.

M.K. : - Faaliyetleriniz sırasında diğer kuruluşlar ile iş birliğiniz oldu mu? (Siyasi partiler, STK vs...)

H.S. : - Siyasi partilerle bir ilişkimiz olmadı ama sivil toplum kuruluşları ile tabii ki bir ilişkimiz oldu. Çünkü çevre sorunu multi-disiplinleri içeren bir ders ve bu konuda öyle, kendimizde bu alanla ilgili çalışan diğer meslek odaları ile birlikte çalıştık. Kim bunlar; İMO, KİMO, TÜDEF, ATO ...

M.K. : - Ama herhangi bir siyasi parti ile münasebetiniz olmadı...

H.S. : - Hayır olmadı.

M.K. : - Ne iktidardan nede muhalefetteki partilerden her hangi bir destek olmadı?

H.S. : - Ne iktidardan nede muhalefetteki partilerden her hangi bir destek olmadı ve olmazda zaten. Bu işin siyasileştirilmesi bize göre de yanlış, biz bunları siyaset adına yapmıyoruz zaten. Biz bunları bilimsel olarak doğruların yayınlanması adına yapıyoruz. Herhangi bir siyasi parti ile münasebetimiz olmadı sadece bir partinin düzenlemiş olduğu panele konuşmacı olarak katıldık ama onlar zaten bizden panelist istedikleri için katıldık.

M.K. : - Diğer sivil toplum kuruluşları ile olan münasebetiniz sırasında herhangi bir sorun yaşadınız mı, hedefleriniz doğrultusunda?

H.S. : - Çok ciddi sorunlar yaşamadık. Ama tabii ki biliyorsunuz meslek alanlarımızda farklı alanlara yönelmiş durumdayız, multi-disiplinlerden yararlanmak zorundasınız. Benzer mesleklerde sorunlar, aslında sorun da denilemez. Bir çatışma değil veya sorun olarak da görmüyoruz biz aslında. Bazı konuları bizde

çalışabiliyoruz, kimyada çalışabiliyor, inşaata ortak konularımız oluyor, konu dağılımında, görev paylaşımında problem yaşıyoruz sadece.

M.K. : - Elinizdeki verileri ve duyarlılığınız gazete, dergi, TV, radyo gibi medya kuruluşları ile paylaştınız mı?

H.S. : - Tabii ki paylaştık, hatta bizim odamızın televizyonda ve basında en fazla yer aldığı konu; “Su” ve “Kızılırmak suyu projesi” oldu. Bunu yıl içinde basından da takip edebilirsiniz. Çok fazla basın kuruluşunda, gazete ve televizyonlarda, stüdyo konuğu olarak hem canlı yayın hem canlı yayın bağlantısına katılarak çok fazla görüş verdik.

M.K. : - Bu basın ile olan münasebetinizde size her hangi bir zorluk çıktı mı? Verdiğiniz bilgilerin yayınlanması hususunda, size zorluk çıkaran kanallar, basın kuruluşları oldu mu?

H.S. : - Şöyle aslında basında benim rahatsız olduğum noktalar var. Biliyorsunuz sonuçta biz bilim adına konuşuyoruz, bize Kızılırmak suyunun neden içilemeyeceği, neden kalitesiz olduğu ile ilgili sorular soruluyor bizde bunun izahını yapıyoruz. Çok kanalda bu sorunu yaşamadım ama bir ya da iki kanalda bu sorunu yaşadım. O sıkıntı da şuydu; insanlar size soruyor neden “Kızılırmak suyunu içmezsiniz?” Bunların nedenlerini teknik detayına da girerek anlattım. Arıtma sistemlerinin ne olması gerektiğine dair de görüş bildirdik ancak basında ki haberde şunu gördüm, “-Heval hanım siz bu suyu içer misiniz?”, “-içmem” dediğim kısım sadece yayınlanmış. Arada 20 dakika kadar aktarmış olduğum bilgilendirici bölüm yok, bu çok üzücüydü benim adıma. Basında bunun sadece şov kısmı yer bulmuş, sadece “bu suyu içmem” kısmı verilip bir polemik yaratılmak isteniyor. Bu beni çok üzdü ben röportajda insanların merak ettiği konuları, daha teknik konuları anlatmıştım oysaki sadece 4 saniye “içmem” dediğim kısım yayınlanmış. Yine gazetelerin birisinde bana ait olamayan demeçlerin yayınlandığını gördüm ve ben hemen gazeteyi aradım çünkü bunlar çok riskli, yanlış şeyler, kamuoyunu yanlış bilgilendirmiş oluyorlar. Çok genel konuşuyorum ama çok özele indiriyorlar. Örneğin, “şu şekilde suçladı” gibi çok net kelimeler kullanıyorlar, hâlbuki ben buna

çok dikkat ediyorum çok ciddi bir kanıt yoksa iddia etmem. Bu şekilde haberler yaparak bizi zor durumda bırakan gazetecilerde oluyor.

H.S.: 2005 yılında DSİ genel müdürü şimdiki çevre bakanımız Veysel Eloğlu'nun hazırlamış olduğu İrfanlı ve kesik köprü barajları ile ilgili yapmış olduğu raporu var. Bu rapor gerçekten çok güzel bir rapor bütün gerekli analizler yapılmış. Kızılırmak suyunun Ankara için 2030 yılından önce düşünülemediğini, suyun karakteristiğini belirtiyor ve bunun nedenlerini de yazıyor.

M.K. : - Devlet kurumları ile (Belediyeler, bakanlıklar vs...) faaliyetleriniz sırasında herhangi bir irtibatınız oldu mu?

H.S. : - Kızılırmak suyu ile ilgili olarak zaten şu anda sizde biliyorsunuz belediye ile aynı görüşleri paylaşmıyoruz. Aynı şekilde bu konu ile ilgili olarak çalışan diğer devlet kurumları ile de aynı görüşü paylaşmıyoruz. Örneğin DSİ aslına bakarsanız; DSİ'nin 2005 yılında yayınlamış olduğu Kızılırmak suyu ile ilgili raporda; DSİ'nin bizi onaylaması gerekiyor neden çünkü kendi raporlarında bizim söylediğimiz şeyi söylüyorlar zaten biz de raporlara dayanarak konuşuyoruz. Dolayısıyla bizimle aynı görüşte konuşması gerekirken siyasal örgütlenme yüzünden görüşlerin değiştiğini görüyorsunuz. Bu tabii ki bizim adımıza kaygı verici bir durum. Çevre ve Orman bakanının çevre mühendisliği hocası olması, bizim bu konu ile ilgili onun kitaplarından destek ile konuşmamız ve eğitim görmemiz, onun çalışmalarındaki Kızılırmak Suyunun karakteristiğini izah eden bir hocanın “ Şu an Kızılırmak Suyu çok iyi bir su” demesi bizim açımızdan kaygı verici. Bize göre; Kızılırmak Suyunun kalitesi ile ilgili görüşlerinde; kendi partisinden bir başkanı korumak amaçlı ve objektif olmayan bir yaklaşım sergilediğini düşünüyoruz.

M.K. : - Devlet kurumlarına elinizdeki bilgi ve belgeler ile gittiğinizde kapılar kapanıyor diyebilir miyiz? Elinizdeki bilimsel verileri devletin ilgili kurum ve kuruluşlarına müracaat amaçlı götürdüğünüzde dikkate alınıyor musunuz?

H.S. : - Bizim bu raporları devlete götürmemize gerek yok bu raporlar kendilerinde de var. Kızılırmak Suyu konusu ile ilgili olarak çıkış noktamız DSİ'nin kendi hazırlatmış olduğu rapor. Buna rağmen görüşleri farklı yönde olması bizim için kaygı verici, yoksa değerleri, verileri ve sonuçları biliyorlar, ellerinde hepsi mevcut.

M.K. : - Sizce bu konu ile ilgili olarak ne yapılırsa daha iyi olurdu?

H.S. : - Öncelikle, ellerindeki raporları dikkate almaları, kamudaki bu konu ilgili çalışan kurumların, belediyelerin, iller bankasının ve diğer kurumların objektif olması ve halkı doğru bilgilendirmesi lazım. Eğer ortada yanlış bir uygulama varsa düzeltilmesi gerekir. DSİ raporlarına baktığınız zaman Kızılırmak projesini değil, Gerede projesini devreye alın deniliyor ama bir bakıyorsunuz Kızılırmak projesi devrede. Mesela atıyorum DSİ'nin belediyeye baskı uygulaması ve öbür sistemi seçmelisin demesi gerekiyor. Kamunun üzerine düşen çok fazla sorumluluk olduğunu düşünüyoruz biz bu noktada.

M.K. : - Herhangi bir uluslar arası kuruluş ile irtibata geçtiniz mi? (WHO, AB Komisyonları vs...)

H.S. : - Hayır, Uluslar arası olarak hiçbir şey olmadı. Tabii Mecliste çevre komisyonuna bir bilgi verildi. Belediye meclisinde bir takım şeyler için görüşler istendi bizden. Ama dediğim gibi uluslar arası düzeyde WHO, BM ya da diğer kuruluşlar ile bir ortak çalışmamız olmadı.

M.K. : - Türkiye'de veya Dünyada kendinize örnek aldığınız kuruluşlar var mı? (Örgütlenme, mücadele ve kamuoyu oluşturmak konusunda)

H.S. : - Türkiye'de birçok konuda örgütlenme söz konusu; sendikalar, odalar hepsinin de bir mücadele amacı var. Bunların içinden kendini kamuoyuna kabul ettirebilmiş olanlar var ettirememiş olanlar var. Bu tabii örgütsel anlamdaki gücünüze de bağlı olarak değişiyor. Şöyle söyleyeyim; biz TMMOB olarak baktığımızda sayı olarak oldukça fazlayız, birçok sivil toplum örgütünden daha güçlüyüz.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi dışında herhangi bir çevre sorununa müdahale ettiniz mi?

H.S. : - Tabii ki oldu çünkü bizim çalışmalarımız sadece su değil, örneğin hava kirliliği de çalışma alanlarımızdan birisi. Çevre mühendisi olduğumuz için hava kirliliğinden, katı atık problemine kadar, yüzeysel suların kirliliğinden, görüntü kirliliğine ve gürültü kirliliğine kadar hâkimiz yani çalışma alanımız içerisinde. Örneğin; şu an hava kirliliği üzerine çalışıyoruz. Ankara'da biliyorsunuz özellikle kış aylarında yoğun bir hava kirliliği yaşanıyor. Bu konu ile ilgili çalışmalarım var. Bunun yanı sıra biz Çankaya belediyesine de Papazın Bağı ile ilgili olarak da dava açtık, ekolojik dengeyi tahrip ettiklerinden dolayı. Atatürk Kültür Merkezi'nin alanlarının korunması ile ilgili açılmış bir davamız var. Bunun yanı sıra, Çevre bakanlığına açmış olduğumuz bir dava var Çevresel Etki Değerlendirmesi raporları ile ilgili olarak, birçok konuda çevre ile ilgili faaliyet gösteriyoruz.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

H.S. : - Tabii ki düşünüyoruz, şöyle ki Kızılırmak Suyunun getirilmesi ile iş bitmedi. Asıl sorun bundan sonra başlayacak. Çünkü biliyorsunuz, şu anda kapasitesi tam oranda verilmiyordu, karıştırılarak veriliyordu. Tam kapasite verildikten sonra, su standartlarını sağlamamaya başlayacak, bazı değerler standartların üstünde verilecek. Bazı dönemlerde bu zaten değişiyor kapasiteye bağlı olarak. Dolayısıyla arıtma kurulması için çalışmalarımız olacak kamuoyuna bu anlamda baskı yapılması ile de ilgili olarak, ileri bir arıtma sisteminin kurulması hususunda. Kızılırmak havzasının acilen koruma altına alınması ile ilgili olarak çalışmalarımız olacak, daha öncede bahsettiğim gibi içme suyu havzaları koruma alanıdır ve her türlü atık atılması yasaktır. Bu havzaya atık su bırakan tesislerinin de gerekli arıtma tedbirlerini alması hususunda çalışmalarımız olacak. Mevcut şebekemizin çok ciddi anlamda yenilenmesi gerekiyor, %40 a varan oranlarda bir su kaybı söz konusu. Bunun iyileştirilmesi gerekiyor çünkü büyük bir israf ve boşa harcama söz konusu. Bu şu demek, siz Ankara'ya günde 1.000.000 m3 su veriyorsanız bunun 400.000 m3 ulaşmadan kaybediyorsunuz. Arıtmayı ve diğer maliyetleri düşünün, inanılmaz

paralar harcayarak su arıyorsunuz ama bunun %40'ını kaybediyorsunuz. Şebekenin, altyapının yenilenmesi gerektiğini düşünüyoruz, bu anlamda Kızılırmak Suyunun getirilmesi ile sorunun bittiğini düşünmüyoruz.

M.K. : - Bu konu ile ilgili olarak geçmişte yapmayıp şimdi yapsaydım dediğiniz bir şeyler var mı? (Kitlese hareket olarak)

H.S. : - Kitlese hareket olarak eksik olduğunu düşündüğümüz hiç bir şey yok biz proje başlamadan önce kamuoyunu bilgilendirmeye başladık, üzerimize düşen her şeyi zamanında yaptığımızı düşünüyoruz. Dediğim gibi biz proje yapılması konuşulduğu andan itibaren insanlara bilgi vermeye başladık halende devam ediyoruz ve edeceğiz.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi gibi halk sağlığını tehdit ettiğini düşündüğünüz bir konu olduğu takdirde, konuya müdahale etmeyi düşünüyor musunuz?

H.S. : - Tabii ki, tabii ki bizim tek amacımız en başından beri bunu basına da söyledik; halkın sağlıklı, kaliteli ve ucuz şekilde insanların temin etmesi, bu eğer bir haksızlığa insanların bunu en uygun şekilde temin etmesi gerekiyor. Biz meslek odası olarak en başından beri Ç.M.O. olarak halk sağlığını düşündüğümüz için Kızılırmak Suyunu eleştirdik ve birde devletin uğradığı maddi zarar var tabii.

**İnşaat Mühendisleri Odası (İ.M.O) Proje Gökhan Marım ile 05.02.2009
Tarihinde Saat:13.15'te Yapılan Mülakat**

Metin Karahan (M.K.): - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili olarak sizce ne gibi risk ve tehlikeler söz konusu?

Gökhan Marım (G.M.): Kızılırmak projesinden sonra Ankara'ya su verilmesinden sonra oluşan durum şu ki; şu anda hiç kimse musluk suyunu kullanamıyor. Bunun sebebi de Kızılırmak suyunun kalite açısından musluk suyuna uygun olmamasıdır. Ankara'ya sadece İvedik arıtma tesisinden su veriliyordu, bu tesis Ankara'daki tek arıtma tesisi ve Kızılırmak Suyunu arıtacak özellikte değil. Kızılırmak Suyuna da biz bir test yaptırmıştık 2007'nin Kasım ayında, o

yaptırdığımız testte gördük ki Kızılırmak Suyunda sodyum, sülfat ve klorür miktarı ham olarak dünya ve Türkiye standartlarının üstünde. Yalnız tabii bu arıtılabilir veya arıtılamaz anlamına gelmiyor, Dünyada bütün sular arıtılabilir. Deniz suyunu da arıtabilirsiniz hatta kanalizasyon suyu dahil arıtabilirsiniz, bunlar imkansız şeyler değil. Ama İvedik arıtma tesisi Kızılırmak suyunu arıtmaya uygun değildir, bunu da zaten sadece biz söylemiyoruz işin uzmanları da bunu söylüyor. Çünkü İvedik arıtma tesisi özellikleri bunu sağlayacak nitelikte değil. İvedik arıtma tesisi soydun, sülfat ve klorür bakımından bir arıtma sağlamıyor, Kızılırmak'tan ne geliyorsa musluktan aynı şekilde çıkıyor. Şu anda ki suların içilemez olmasının kalitesinin düşük olmasının ana nedeni, Kızılırmak Suyudur. Kızılırmak Suyundaki sodyum, sülfat ve klorür miktarının yüksek olmasıdır. Yer yer sülfatın sınır değerlerini aştığı söyleniyor, biz test yaptıracağız zaten, diğer taraftan bu aslında bir suçtur çünkü.

M.K.: Zehirli mi?

G.M.: Hayır hayır, zehirli denemez, biz bunu her zaman söyledik zehirlide değil. Zaten sodyum, sülfat ve klorür'ün sağlık etkilerini Ankara Tabip Odası yaptığı çalışmalarında var. Raporumuza da koymuştuk, genel anlamda etkilerini yıllar sonra gösterecek, kansızlıktan ve benzeri gibi hastalıklardan raporumuzda var da, o benim uzmanlık alanım olmadığı için ben o konu hakkında bir şey söyleyemem. Ama Ankara tabip odasının yaptığı çalışmalarda etkilerini yıllar sonra gösterdiği belirtiliyor. Direk zehirlenip ölmezsiniz yani ama etkisini yıllar sonra gösterir. Biraz Çernobil gibi, hatırlıyorsanız Çernobil'de çaylarda bir etki söz konusu olmuştu ve zaman içinde Karadeniz'de kanser vakaları arttı.

M.K.: Sağlık bakanı çıktı çay içti; sonra kendisinde kansere kurban gitti.

G.M.: Evet evet, aynen o şekilde. Melih Gökçekte kameralar karşısında böyle pozlar verdi ama etkisini yıllar sonra görüyorsunuz. Mesela sülfat suyun olmadığı yerde, suyun ciddi sıkıntı çekildiği yerde 500 mili litreye kadar sömüre edilebilen bir madde ama sonuçta kalitesiz bir şey. Kızılırmak Suyu gelmeden önce Ankara'nın musluğundan akan su birinci sınıfsken şu an ikinci kalitedir ve hatta sınır değerleri zorlamaktadır. Aslında bu sınır değerleri zorlaması ya da o arada tutulmasının nedeni bizim yaptığımız muhalefetten kaynaklanmaktadır. Daha sonrada açıklayabilirim ya da şimdi de açıklayabilirim; Kızılırmak'ta bu projeye

baktığımız zaman yaklaşık 750.000 metre küp su alınması düşünülüyor. Siz Ankara'ya 750.000 metreküp su alır İvedik arıtma tesisinden verirseniz bu şu anlama geliyor; verdiğiniz su kesin olarak sülfat, sodyum ve klorür sınır değerlerini kesinlikle aşacaktır.

M.K.: Yani bu kapasite ile alakalı bir şey.

G.M.: Yani kapasite ile alakalı bir şey, bir de Ankara'nın günlük su ihtiyacı 800.000 metreküp. Su aşağı yukarı Kızılırmak'tan getirilen ile aynı seviyede, bizim itirazlarımız ve basın falan da bu konu üzerine eğilmesinden sonra karıştırarak vereceğim dedi ama bu değerler sürekli değişiyor.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili madem bu şekilde tehlikeler, riskler söz konusu bunlarla ilgili olarak ne gibi faaliyetleriniz oldu, oluyor?

G.M.: Ya biz halkı bilgilendirmek , önerilerde bulunmak için broşür yaptık, stikır yaptık, bunun için yetkililere çağrı yaptık. Kızılırmak Suyunun kesinlikle farklı bir arıtma tesisinde yapılması gerektiğini en başından beri söyledik, ilk krizin çıktığından beri. Yok, gerek yok karıştırarak vereceğiz falan denildi ama belediyenin şu an ki yatırımlarına bakıyoruz kalitesiz, biraz kalitesiz o yüzden arıtacağız gibi şeyler söyleniyor. Biz bunları en başından beri söyledik raporların tarihleri var internet sitemizden de bakabilirsiniz. Orda da ifade ettiğimiz gibi Kızılırmak Suyu artırılmalıdır, İvedik arıtma tesisi haricinde ters ozmos denilen bir sistem var bunu da kimya mühendisleri iyi bilir. Bu sistem ile artırılmalıdır. Kırıkkale yapıyor mesela, Kırıkkale'de kullanıyordu, içiyordu ama şu anda o tesisi getirdiler.

M.K. : - Faaliyetlerinize halkın ilgisi, katılımı beklediğiniz düzeyde oldu mu?

G.M.: Yani aslında gücümüz ölçüsünde yaptığımızda karşılığını aldık. Birçok panele gittik, bilgilendirme toplantısına gittik, mahallelere gittik, Kızılay da broşür dağıttık, kendi üyelerimize bilgilendirme ve yazılar ile ulaştık. Mesela Ankara İMO'nun 17000 üyesi var.

M.K. : Biriside biziz. (Gülüşmeler)

G.M.: Evet onlara da mümkün olduğu kadar ulaşmaya çalıştık. Görsel ve yazılı medyayı kullanmaya çalıştık, tabi çok etkili olduk mu diyorsun, ama hani şunu

söylemem gerekiyor; şu anda Ankara’da verilen su ile ilgili olarak; Kızılırmak Suyu için arıtma yapılacak deniyorsa, şu anda verilen su sınır değerleri aşmıyorsa bunun nedeni sivil toplum kuruluşlarının itirazları ve muhalefetinden dolayıdır.

M.K. : - Faaliyetleriniz sırasında diğer kuruluşlar ile iş birliğiniz oldu mu?, bir destek gördünüz mü? (Siyasi partiler, STK vs...)

G.M.: Kesinlikle şu ana kadar yaptığımız bütün çalışmalarımızda hatta, biz öncelikle meslek odaları TMMOB bir üyesiyiz, öncelikle kendi meslek birimlerimiz bize destek verdi. kimya mühendisleri, çevre mühendisleri, ATO, sonra bu işi halk ile buluşturabileceğimiz Halk Evleri, TÜDEF dir, SUKADER dir, diğer sivil toplum kuruluşları ile bir araya geldik ve bir platform oluşturduk aslında. “Ankaram” platformu bu işi yapmaya başladı ama daha sonra “Ankaram” platformu altında 60 tane sivil toplum örgütü oldu. Bununla birlikte duyurmaya çalıştık, insanlara duyurmak için bir mekanizma gibi ama bu işin mutfağında hani özellikle teknik incelemesinde çünkü özellikle teknik bilgi gerektiren bir konu bilimsel katkılar oldu ki kesinlikle bilimsel bilgi kullandık biz o dönemde bile. Mesela, başka diğer sivil toplum kuruluşları dahil bizim platforma üye olmayan destek verdiklerini açıkladılar. Kanserdir falan gibi söylemler oldu ama biz o zamanda söyledik bu uzun vadede etkilerini gösterecek bir konudur hemen etkilerini göstermez. Kızılırmak Suyunu arıtmak için şu teknoloji gerekir gibi konularda hep kendi birimlerimizden teknik geri besleme aldık.

M.K. : Ama siyasi platformdan gerek muhalefetten gerek iktidardan herhangi bir destek söz konusu olmadı?

G.M.: Yok ama biz hani herkese anlatmaya çalışıyoruz, bizim için sorun değil biz bunu anlatırken de önümüzde hiç kimse buna engel olmaz anlatmamız konusunda.

M.K. : - Elinizdeki verileri ve duyarlılığınız gazete, dergi, TV, radyo gibi medya kuruluşları ile paylaştınız mı?

G.M.: Evet, şuanda da ulaşılabilir internet adresimizde hepsi var, bütün raporlar, basın toplantıları ve basın açıklamaları yaptık, mesela daha dün basın

açıklaması yaptık (04.02.2009) Mamak ve Altındağ bölgesindeki su kesintileri ile ilgili bu konuda Kızılırmak Suyundan kaynaklandığını düşünüyoruz ve her türlü bilgiyi paylaştık.

M.K. : Peki bu konuda herhangi bir zorluk yaşadınız mı, medyanın istediğiniz mesajları vermesi konusunda?

G.M.: Evet, istediğimiz mesajları aktaramadık aslında medya ile, çünkü medya için popülist kısmı ile ilgileniyor yani popülist şeylerin peşine çok takılıyor. Biz o anlamda yaptığımız çalışmanın popülist kısmı ilgilendirecek bir çalışma olduğunu da düşünmüyoruz. Biz hukuksal çalışmamızla, hukuksal gelişmemiz ile dava açıyoruz, soruşturma izni istiyoruz, açılan davalar ile ilgileniyoruz bununla birlikte basın açıklamaları yolu ile bilgilendirmeye çalışıyoruz. Bu konunun daha iyi aktarılması konusunda basının yetersiz olduğunu düşündüğümüzden dolayı bilgilendirme toplantıları, paneller falan düzenliyoruz. Bunun yani panellerin ve bilgilendirme toplantılarının yapılmasının ana nedeni bu işin yani halkı bilgilendirmenin iyi yapılamaması. Çünkü biz bu olayı şöyle görüyoruz bu sorun belediyede yaşanan basit bir su sorunu değil bu bütünlüklü bir olay aslında. Dünyada da suyun özelleştirilmesine baktığımızda Ankara'dakine benzer bir süreç yaşanıyor. Önce siz bu işi belediyelere bırakıyorsunuz belediyeler bu işi alıyor, belediyeler bu işi işletemiyor çünkü bir belediye başkanının ömrü 5 yıl sonrasını görmek istiyor ama bir su projesinin planını 35 yıl önceden yapmanız gerekiyor. 35 yıl önceden yapmanız gereken bir planı 5 yıl önceden değerlendiremezsiniz, onunda oy getirisi olmadığından dolayı bu işlere yatırım yapmıyor. Mesela Ankara'da katlı kavşaklara, üst geçit ve alt geçitlere yatırım yapılıyor, suya yatırım yapmıyorlar bunun asıl nedeni plansızlıktan kaynaklanıyor.

M.K. : Medya ya verdiğiniz bir mesajı iki farklı medya kuruluşundan iki farklı şekilde dinlediğiniz oluyor mu?

G.M.: Tabi oldu kesinlikle oluyor.

M.K. : - Devlet kurumları ile (Belediyeler, bakanlıklar vs...) faaliyetleriniz sırasında herhangi bir irtibatınız oldu mu?

G.M.: İrtibatımız şöyle oldu, bizim taleplerimiz oldu ama karşılık bulamadık. Tam tersi kamuoyu ile paylaşımları gereken bilgiyi mesela İl Özel İdaresi, Sağlık Müdürlüğü, bir bilgilendirme yazısı gönderiyor ASKİ' ye, biz sonradan farklı kaynaklardan öğreniyoruz, o kaynaklarda yazılan şey ve bizim söylediğimiz şey çok örtüşür. Ama bunu kamuoyu ile paylaşmıyorlar ve biz sonradan duyuyoruz. Yine buna benzer DSİ den ASKİ' ye gidiyor ASKİ' den DSİ' ye gidiyor, İl Sağlık Müdürlüğünden, Valilikten yazı gidiyor bütün bu yazıların içeriğinin kamuoyu ile paylaşılması lazım ama kamuoyu ile paylaşılmadığını görüyoruz. Biz sonuçta burada bilimsel bir bilgi üretiyoruz, bizim her şeyden önce derdimiz halkımız yararına olan bilimsel bilgiyi onlar ile paylaşmak, insanlarımıza ulaştırmak. Ama bu süreçte hiçbir şekilde devlet kurumlarından destek almadık hatta örneğin bir test yaptırдық DSİ'ye. Şöyle ki, hiç beklenmeyen bir durum ile karşılaşıldı daha doğrusu musluk suyunda olmaması gereken bir durum ile karşılaşıldı "bakteri" bulundu, hiç olmaması gerekiyor standartlara göre. Bu şebekenin sıkıntılı olmasından kaynaklanan bir durum. Bizim bunu yapmaktaki derdimiz de ABC'in yapmış olduğu bir rapor vardı 21 farklı semttten alınan örneklerde bazı musluk sularında bakteri bulunmuştu bunu onaylatmak istedik bizde. Bütçemizde kısıtlı.

M.K. : Sadece bir kaç tanesinde bulundu sanırım?

G.M.: Evet, evet sadece 3-4 tanesine yaptırabildik, yaptırdıklarımız içerisinde bazılarında bakteriye rastlandı ve bunu da kamuoyu ile paylaştıktan sonra DSİ'den hemen cevap geldi. Biz bu suyun nerden alındığını, hangi koşullar altında alındığını bu musluk suyundan alınmadığı anlamına gelmektedir gibi şeyler söyledi ama biz her zaman bilimsel bilgimizi herkesle olduğu gibi onlarla da paylaşmaya hazırız.

M.K. : - Herhangi bir uluslar arası kuruluş ile irtibata geçtiniz mi? (WHO, AB Komisyonları vs...)

G.M.: Dünya sağlık örgütü yada AB komisyonları gibi değil de örneğin, uluslar arası sendikalar iletişim halindeyiz. İletişim halinde olmamızın nedeni ise bildiğiniz gibi 2009'un Mart ayı içerisinde bir İstanbul Dünya Su Forumu gerçekleştirilecektir ve buna karşı alternatif Dünya Su Forumu yapılacak birçok sivil toplum kuruluşunun katılacağı.

M.K. : - Yani Ankara'daki bu su sorununu uluslararası platforma, bu platforma taşımayı düşünüyorsunuz?

G.M.: Tabii, tabii hatta Ankara'daki bu su sorununu bu platforma taşıdık, bir panelimiz olacak. Yine uluslar arası bir kongre olacak ismini tam hatırlamıyorum ama burada da Ankara su sorununu anlatan bir panelimiz olacak. Her yerde anlatmaya çalışıyoruz çünkü bu sorun Türkiye'de suyun özelleştirilmesi sürecinin bir örneği. Bu işin sonunda özelleştirmeler olacaktır. Hatta basında da yer aldı belki hatırlarsınız enerji bakanımız şöyle bir açıklama yaptı: "İçme sularımızı kullanamıyoruz, 49 yıllığına özelleştirelim." Buradan da anlaşılacağı gibi asıl yapılmak istenen suyun özelleştirilmesi. Hatta dolaylı yoldan özelleştirildi diyebiliriz, şu an herkes evinde damacana kullanıyor suyu özel alıyor yani aylık ortalama bir ailenin su geliri su faturaları dahil 100 TL yi buluyor. Musluk suyunu çay yapımında ve yemek yaparken dahil kullanmak istemiyoruz. Su özelleştirilmek isteniyor, uluslararası anlamda da bunun karşılığını bulabiliyorsunuz. Ankara'da yaşanan bu su sorunu yerel bir sorun değildir.

M.K. : - Türkiye'de veya Dünyada kendinize örnek aldığımız kuruluşlar var mı? (Örgütlenme, mücadele ve kamuoyu oluşturmak konusunda)

G.M.: Biz zaten köklü bir kuruluşuz, benim şahsi fikrim olabilir; örnek aldığımız platformlar var mesela, Kocaeli'de var örneğin haklarını talep ettiler, karşılığında zamları geri aldılar su zammını. Örnek aldığımız bu tip platformlar olabilir. Bunun dışında yapılanma olarak kendimizi tam anlamı ile sivil toplum olarak göremiyoruz ama çok köklü bir kuruluşuz. 1954 de kurulduk zaten ilklerden biriyiz Türkiye'deki. Sivil toplum tanımına da çok fazla uymuyoruz, meslek odasıız ashında çünkü yarı resmi bir tarafımızda var. Bizim yaptığımız benzer çalışmaları yapan çok fazla kurum yok.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi dışında herhangi bir çevre sorununa müdahale ettiniz mi?

G.M.: Elbette buna benzer hidroelektrik santraller oldu mesela,

M.K. : Fırtına Vadisi ile ilgili oldu mesela.

G.M.: Evet tabii onunla ilgili İMO görüşü rapor olarak yayınlandı. Toplumsal duyarlılık gerektiren hemen her konuda mümkün olduğu kadar bilimsel bilgilerimizi kullanmaya çalışıyoruz. Ankara'daki hava kirliliği.

M.K. : Galiba Ankara Platformunda da gündeme yeni alınan sorun hava kirliliği.

G.M.: Hava kirliliği evet onunla ilgili basın açıklaması ve çalışmalarda yaptık.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

G.M.: Tabii bu işin her zaman takipçisi olacağız, arıtma tesisinin yapılıp yapılmaması değil sadece, bu su hakkı bu bir insanın en temel haklarından birisidir. Yaşam hakkıdır. Mesela şöyle bir Dünya düşünün petrol çok fazla o zaman petrol fiyatları böyle olmaz, şimdi ne yapmaya çalışıyorlar, suyumuz az, su kaynaklarımız az biz bu suyu özelleştirelim. Aslında özelleştirmeye çalıştıkları şey en temel insani hakkımız olan şey su. Hani önceden bir şair derdi ki Orhan Velinin dizelerinde "hava bedava, su bedava" su bedava değil artık su ticarileşiyor, bir meta haline geldi. Aslında kötü bir biçime dönüştürülüyor, Afrika'da örneklerini görüyoruz suyu özelleştiriyorlar fakat sonra insanlar suya ulaşamayabiliyor. İnsanın yaşamın sürdürmesi için gerekli olan, uluslararası hukukta da bu şekilde tanımlanan suya erişemediler, diğer bir deyiş ile yaşam hakları alındı ellerinden aslında.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi gibi halk sağlığını tehdit ettiğini düşündüğünüz bir konu olduğu takdirde konuya müdahale etmeyi düşünüyor musunuz? Bu süreç içerisinde yaşadığımız olayları düşününce.

G.M.: Tabii, kesinlikle. Bizim 23 tane ilde şubemiz var ve her şubenin gündemindeki su sorunu aslında Türkiye'nin su sorunudur. Buna benzer çalışmalar

başka şubelerimizde de yapıldı yapılmaya da devam edecek. Aynı şekilde Ankara'da da olsun mücadele etmeye devam edeceğiz.

M.K.: - Peki geçmişte yapmayıp şimdi yapsaydım dediğiniz bir şey var mı bu süreç ile ilgili, düşündüğünüz her şeyi uygulayabildiniz mi bu süreçte?

G.M.: Tabi uygulayamadık, bunun birazda mali yönü var. Yapmaya çalışıp da yapamadığımız şeylerin yani. Bir kere biz isterdik ki elimizdeki broşürleri tüm Ankara'ya ulaştıralım biz sadece 100.000 kişiye ulaştırabildik ve isterdik ki basında bize her şeyi anlatabileceğimiz bir olanak sağlansın. Bunun dışında broşürleri falan halkımız pek sevmiyor; alıyor ve atıyor. Bu işi daha çok görsel malzeme haline getirmek isterdik, gerçi bununla ilgili çalışmalarımız devam ediyor. Bunların yani Ankara'da yaşanan su sorunun bütün Türkiye'ye mal olmasını isterdik. İzmir'de, Çeşme'de, Çorlu'da benzer süreçler yaşanmıştır. Aynı süreç aslında, İstanbul'da yaşanabilir, İstanbul'da risk altında. Diğer bölgelerde de yaşanmayacak anlamında değil, o yüzden Türkiye ye mal olmasını isterdik.

Tüketici Dernekleri Federasyonu (TÜDEF) Başkanı Ali Çetin ile 07.02.2009

Tarihinde Saat 15.45'te Yapılan Mülakat

Metin Karahan (M.K.): - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili olarak sizce ne gibi risk ve tehlikeler söz konusu?

Ali Çetin (A.Ç.): Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili olarak 2 tane risk ve tehlike söz konusu. Bir tanesi sağlık açısından yani tüketicilerin sağlığı ve güvenliği açısından. İkincisi de tüketicilerin ekonomik açısından yani işletme maliyeti ve yatırım açısından. Şimdi yatırım açısından, işletme açısından var olan gerek boru hattının yapılması sırasında, gerek daha sonra işletilmesi açısından işletme masrafları

çok yüksek. İşletme masrafları yüksek olduğu gibi yatırım sırasında da hem DSI'nin yapmış olduğu rehabilitie ve fizibilite çalışmalarına göre en pahalı hat Kızılırmak'ın bu mevcut hattıdır. Hâlbuki DSI projelerinde Kızılırmak Suyu projesinin 2026 yılından sonra yapılması ön görülmüş temel şeylerden bir tanesi de ağır metallerin, kirliliğin mevcut teknoloji kullanılarak arıtılmasının son derece pahalı olduğudur. İşletme maliyetin yüksek oluşu nedeni ile de Kapalı Kuyu ağ diye bir alternatif gösterilmiş, Kapalı Kuyu ağı alternatififi Kesik köprü alternatifine göre daha ekonomik anlamda düşük olduğu için orası önerilmiş. Şimdi ihale yapılırken, acil işlerden dolayı ihale yapıldı Kızılırmak da son aşamaya gelmişken ihale yapıldı, halbuki bu normal ihale kanununa göre yapılırdı özel bir yetki yasası çıkarılmasaydı, ÇED raporu yapılırdı daha uygun olurdu. İkincisi; kirlilik açısından iki şeyi referans alıyoruz bir tanesi DSI'nin yapmış olduğu çalışma sonucundaki raporu.

M.K.: Veysel Eroğlu tarafından yapılan çalışma?

A.Ç.: Evet Veysel Eroğlu döneminde yapılan o noktada Gerede – Kızılırmak karşılaştırılması yapılırken o dönemde de ihtiyaç görülmüş ve Kesik Köprü ve Hirfanlı barajları ve çevrelerinde kirlilik araştırması yapılmış. Şimdi o raporun detayları çok tartışılır ama rapor özetle diyor ki Kızılırmak Suyu, sülfat, sodyum, klorür, ağır metaller yönünden ikinci kalite su olup, içme suyu olarak kullanılamaz. Yani onu raporun bir yerinde değil birçok defa geçiyor. Orda söylenen şey Kızılırmak Suyu 2. kalite sudur içme suyu olarak kullanılamaz, ne zaman kullanılabilir Kızılırmak Suyu eğer Kızılırmak çıkışına siz ters ozmos sistemi diye bir modelde arıtma teknolojisini kurarsanız.

M.K.: Kırıkkale'deki gibi mi?

A.Ç.: Evet Kırıkkale'deki gibi bir arıtma sistemi kurarsanız ve orda suyu arıtırsanız o zaman olur. Mevcut sistem diğer adı ile Gerede sistemine baktığınızda kimi değerleri 16 katına gelmektedir. İkinci Referans nokta şu özellikle Sivas'ta köylüler tarla sulamak için DSI' ye başvuruyorlar. DSI' den Kızılırmak Suyundan almak ve tarla sulamak için talepte bulunuyorlar. Kızılırmak 7. Bölge Müdürlüğü'nün, kaymakamlık aracılığı ile oluyor bu yazışmalar ve bu yazışmaların örnekleri de var. Verilen cevap şu "Kızılırmak Suyu ile mevcut bu su ile tarla bile

sulanmaz” yani tarla sulamaya elverişli değil. Kaldı ki DSİ raporunda 2026 yılına ertelenmesinin sebebi işte çevredeki fabrika kirliliklerinin, evsel kirliliklerin, o kirliliklerin bu Kızılırmak havzasına akışını önlemek, o konuda çevresel tedbirleri almak, tarım ilaçları, peptisitleri, bilmem neleri bunları önlemek. İkincisi, o geçecek süre içerisinde de Ters ozmos sistemi gibi ileri arıtma sistemlerinin teknolojinin gelişmesine bağlı olarak daha da ucuzlayacağı ve bu noktada da yatırım maliyetlerinin daha da düşük olacağı noktasında 2026 yılı ve 2050 yılları arasında yapılması öngörülmüştür. O neden ile tüketiciler için iki riski var; bir işletme maliyeti ve bu anlamda tüketicilere maliyeti, metreküpteki kullanım maliyeti, ikincisi sağlık konusunda içerdiği risklerdir.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili madem bu şekilde tehlikeler, riskler söz konusu bunlarla ilgili olarak ne gibi faaliyetleriniz oldu, oluyor?

A.Ç.: Şimdi öncelikle Kızılırmak Suyu ile ilgili olarak, konunun kamuoyunda tartışılmasını sağladık.

M.K. : Şahsen ben duydum.

A.Ç.: Geriye dönük bir medya taraması yaparsanız bu anlamıyla da gündeme ilk biz getirdik. Ya işte birilerine muhalefet olsun falan diye, ya da onun faaliyetleri bizim hoşumuza gidiyor diye değil de gerçekten o noktada DSİ’ nin raporu elimize geçti ve biz özel çalışma yaptırarak inşaat mühendisi üyelerimizden birine. O rapor üzerine kamuoyunda buna dikkat çektik. Bu açıdan da, yani Kızılırmak Suyunun proje safhasında, kirlilik safhasında, 21 gün insanlara verildi ve habersiz içildi. Bu noktada, bütün bu soruları gündeme getirdik. Bunu kimi zaman kamuoyuna basın açıklamaları, kimi zaman bilgilendirme, suç duyuruları, kimi zaman direk dava açma biçiminde yaptık.

M.K. : - Faaliyetlerinize halkın ilgisi, katılımı beklediğiniz düzeyde oldu mu?

A.Ç.: Aslında beklediğimiz düzeyin daha da üzerinde oldu, yani yine bizim bu konudaki konuşmalarımızın akabinde, ilgi daha fazla oldu çünkü insanlar bilgilendiler ve daha detaylı bilgiler almak istediler. Detaylı bilgiler açısından hem

halktan ilgi oldu, hem diğer örgütler ve üniversiteler karıştı. Bu anlamda bizim beklediğimizin üzerinde bir etki yarattık diyebilirim.

M.K. : - Faaliyetleriniz sırasında diğer kuruluşlar ile iş birliğiniz oldu mu? (Siyasi partiler, STK vs...)

A.Ç.: Şimdi çok destek gördük yani, öncelikle bu meslek odalarında bu desteği gördük, KMO, İMO, Ankara platformu olarak, oralarda destek gördük çünkü konuyla ilgili ATO gibi yerlerden destek gördük. Özellikle üniversitede hocalarından direk kurum olarak değil de “bu konu ile ilgili biz nasıl yardımcı olabiliriz?”, “şöyle şöyle veriler var.” ya da “ bu konuda da gelişmeler bu.”, “Dünya standartları var” örneğin kirlilik konusunda. En son tartışılan şeyler konusunda, arsenik konusunda, suyun niteliği konusunda veriler bu gelişmeler şu diye destek gördük. Bu anlamda zaman zaman beraber açıklamalar yaptık, her zaman destek aldık.

M.K. : Siyasi platformdan size hiç kimse, iktidardan ya da muhalefetten “evet doğru yoldasınız, şu söyledikleriniz doğru” şeklinde bir destek geldi mi, çünkü bilimsel bir bilgi var elinizde.

A.Ç.: Şimdi siyasi partilerin doğası gereği iktidarda olan bir partinin uygulamalarını eleştiriyorsunuz bu nedenden dolayı doğru yoldasınız diye bir tepki almıyorsunuz. Diyelim ki siz tartıştığınızda suyun kalitesini ya da yapımını, bunun yanında geçmişte mevcut bakanlardan bir tanesi “hayır aslında o olabilir ama öyle değil de böyle” daha çok düzeltme biçiminde tepkiler geliyor kendilerine göre. Ama muhalefet partileri kendi amaçlarına da uygun olduğu için “siz bu noktada son derece haklısınız diyor”. Partinin niteliğinden çok burada temel ayırım iktidarda olup olmamak ve ya muhalefette olup olmamak biçiminde reflekslerini geliştiriyorlar, muhalefet partileri bu tür faaliyetleri daha fazla destekliyor. İktidar partileri de bu noktada savunma konumunda oluyorlar.

M.K. : - Elinizdeki verileri ve duyarlılığınız gazete, dergi, TV, radyo gibi medya kuruluşları ile paylaştınız mı?

A.Ç.: Medya kuruluşları ile her aşamada paylaştık, çünkü bilginin çeşitli mecralar ile kamuya aktarılması lazım, halka aktarılması lazım o nedenle bilgi paylaştıkça bir anlam ifade ediyor, paylaşmadığın bilginin hiçbir anlamı yok. Bu noktada mecra kuruluşları yani basın tarafından da yoğun ilgi gördük.

M.K. : Peki basına vermiş olduğunuz bir demeci iki farklı medya kuruluşundan, iki farklı şekilde dinlediğiniz oldu mu?

A.Ç.: Yok şimdiye kadar bizim çalışmalarımızda olmadı.

M.K. : - Devlet kurumları ile (Belediyeler, bakanlıklar vs...) faaliyetleriniz sırasında herhangi bir irtibatınız oldu mu?

A.Ç.: Oldu tabii, yani en azından bilgi temelinde kanuni çerçevede ilişkimiz oldu. Her hangi bir faaliyette bulunurken mutlaka karşı tarafında tezlerini de dinlemek gerekir. Onlarında size vereceği şeyler vardır, ya sizin araştırmalarınızı derinleştirir, ya araştırmalarınızı teyit eder ya da başka şey olur. Mesela bizim ASKİ ile yaptığımız çalışmalarda ASKİ kendi kuruluş kanuna aykırı olarak topladığı su ile ilgili paraları, su ile ilgili yatırımlara harcamak yerine kendi görev alanı olmayan yol, üst geçit alt geçitlere harcadık diyorduk ve \$350 milyon bir para harcadığını söylüyorduk. Bizim ASKİ'ye müracaatımız sırasında ASKİ her ne kadar kendi genel kurulunda bu notların aktarılması kararı alındığını söylese de ancak \$350 milyon kadar olmasa da \$300 milyon bir paranın bizim iddia ettiğimiz gibi yol, üst geçit, alt geçit gibi yerlere aktarıldığını teyit etti. Biz yetkimiz vardı da aktardık dedi ama mutlaka olması gerekir. Kamu kurumları ile de bu çalışmalar konusunda kesinlikle irtibatımız söz konusu oluyor. Bu irtibat bir bilgilerin kamuya ilişkin kaynaklardan alınması, iki elimizdeki bilgilerin teyit edilmesi anlamında söz konusu oluyor.

M.K. : Peki herhangi bir zorluk yaşadınız mı devlet kurumları ile irtibat sırasında?

A.Ç.: Türkiye'nin temel bir sorunu var o sorunda şu, yasaları çıkarabiliyorsunuz yasalar hatta çok güzel çok ileri oluyor hatta kimi yasalar örneğin tüketici kanundan örnek verelim, Avrupa'dakinden bile daha ileri düzeyde. Ama yasaların uygulanması konusuna gelince orada şark toplumunda dönüyoruz. Mesela yazdığımız bir yazıya şöyle bir cevap geliyor; "Bu konuyla ilgili internet sitemizde kamuya paylaşılacak gerekli bilgiler vardır. Bu konuyla ilgili buradan bilgi

alabilirsiniz bunun dışında bilgi veremeyiz.”. Bir örnek daha vereyim, doğal gaz ile ilgili olarak EGO’ya yazdığımız bir yazıya gelen cevap: “Bu bir sırdır ve biz bunu veremeyiz.” Yani bilgi verme konusunda kamu kuruluşları son derece kısıtlayıcı ve son derece cimdi oluyor ve vermek istemiyor doğru bilgi vermek istemiyor.

M.K. : - Herhangi bir uluslar arası kuruluş ile irtibata geçtiniz mi? (WHO, AB Komisyonları vs...)

A.Ç.: Kızılırmak suyu ile ilgili konuda herhangi bir irtibatımız olmadı. Başka konular ile ilgili oldu ama Kızılırmak Suyu ile ilgili olmadı.

M.K. : - Türkiye’de veya Dünyada kendinize örnek aldığımız kuruluşlar var mı? (Örgütlenme, mücadele ve kamuoyu oluşturmak konusunda)

A.Ç.: Bizim zaten bağlı olduğumuz, üyesi olduğumuz uluslar arası tüketici örgütleri var yani Consumer International (Uluslar arası Tüketici Örgütü) bunlardan bir tanesi ya da çeşitli ülkelerdeki, bu Avrupa birliği ülkelerindeki tüketici örgütleri var. Örneğin bunların test laboratuvarları var sonuçlar yayınlıyorlar, yani her konuda testler yapıp tüketiciyi bilgilendiriyorlar. Bunları örnek alıyoruz ve o deneyimlerden yararlanmaya çalışıyoruz. Ancak o deneyimlerden bazen fiziklen yararlanmak mümkün olmuyor. Örneğin biz su ile ilgili şöyle bir çalışma yapmak istiyoruz; Ankara, İstanbul, Adana ve İzmir’de damacana su kullanımını son derece arttı ve bu suların ne kadar sağlıklı olduğunu bilimsel verilerle tartışmak istiyoruz. Bu nedenle buralarda damacana suların tahlili için bir proje hazırladık. Bu projenin yaklaşık olarak 10.000 TL civarında bir maliyeti vardı, maalesef yapamadık. Bu anlamda yani isteyip de hayata geçiremediğimiz benzer deneyimler olabiliyor.

M.K. : Yani maliyet konusunda bir sıkıntı yaşıyorsunuz, maddi anlamda yani?

A.Ç.: Maddi anlamda biraz değil tümü ile bir sıkıntı yaşıyoruz çünkü bizim çalışmalarımızın tamamı gönüllülük esasına dayalı. Siz derneklerden herhangi bir biçimi ile kendi şeyleriniz için dahi olsa yol masrafı, yemek masrafı, araştırma masrafını alamadığınız gibi cebinizden vermek zorundasınız. Çünkü derneklerin bağış gelirleri ve aidat gelirleri dışında bir gelirleri yok, daha çok tüketicilerin

müracaat ettiği sırada herhangi bir sorunu çözmeye sırasında 10 TL civarında verdikleri bağışlar ile bu faaliyetlerimiz yürütülüyor.

M.K. : Avrupa'daki uluslar arası çalışan örgütler ile temasımız oluyor dediniz, peki uluslar arası bir toplantınız falan olduğu takdirde Kızılırmak Suyu sorununu bu platforma da taşımayı düşünüyor musunuz, örnek olay olarak anlatmayı?

A.Ç.: Tabii ki yani sonuçta bütün tüketicilerin sağlığını ilgilendiren bir konu bu.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

A.Ç.: Tabii ki doğal olarak ettik çünkü temelde evrensel tüketici haklarında bir tanesi tüketicilerin sağlıklı ve güvenli tüketimi yanında, sağlıklı bir çevrede yaşam hakkıdır. Bu noktada özellikle Ankara'da başlayan ve İstanbul'u da içine alarak tartışılan hava kalitesi ile ilgili tartışmalar vardı.

M.K. : Hava kirliliği konusu da Ankara platformunda yeni gündem sanırım ve Kızılırmak problemi hal olsa da bu konu devam edecek sanırım.

A.Ç.: Devam edecek. Yine bu tartışmaları başlatan taraf olarak biz başlattık. Hava kirliliği konusunda bize gelen yoğun şikâyetler vardı havaların kirliliği konusunda, kömür soludukları konusunda. Biz verileri Çevre Bakanlığının internet sitesindeki ölçüm merkezlerinin verilerini alarak yorumladık ve arkasından kamuoyuna açıkladık. Oradan itibaren mesela biz bunu örnek verebiliriz. Çevre ile ilgili sorunlarda, yakında suyun yönetimi, su havzalarının yönetimi, çevre kirlilikleri, temiz enerji konusunda, yenilenebilir enerji kaynakları konusunda, bu konuda da çok çeşitli müdahalelerimiz ve girişimlerimiz oldu.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

A.Ç.: Kesinlikle çünkü şu anda tüketicilerden yoğun olarak var olan tesisatlarındaki aşınmanın, Kızılırmak Suyu geldikten sonra çok yüksek olduğu, tesisatın kimi yerlerde değiştirilmek zorunda kalınma noktasına geldiği şikâyetleri

geldi. Kızılırmak Suyu kabaca bir senedir veriliyor desek bile bu kısa sürede böyle şeyler var. Özellikle koku, renk, tat konusunda şikâyetler var. Kullanılan içme suyu olarak da müdahalelerimiz sürece.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi gibi halk sağlığını tehdit ettiğini düşündüğünüz bir konu olduğu takdirde konuya müdahale etmeyi düşünüyor musunuz? Bu süreç içerisinde yaşadığınız olayları düşününce.

A.Ç.: Kesinlikle, çünkü deminde söylediğim gibi bizim görevlerimizden bir tanesi.

M.K.: - Peki geçmişte yapmayıp şimdi yapsaydım dediğiniz bir şey var mı bu süreç ile ilgili, düşündüğünüz her şeyi uygulayabildiniz mi bu süreçte?

A.Ç.: Hayır böyle bir şey olmadı çünkü beraber belirliyorsunuz çalıştığımız insanlar ile, bu konuda güvendiğiniz kişiler ve üyeleriniz ile. Vermiş olduğunuz kararda o günkü koşulları baz alıyorsunuz. O günkü koşullarımız, o günkü olanaklarımız ve o günkü kamuoyunun hassasiyeti durumu bu çerçevede baktığımızda; ya keşke şunu da yapsaydık diye bir pişmanlık söz konusu değil ama, keşke daha fazla insan bu konuda çalışmaya katkı verseydi, bu durum her zaman bugünde gelecekte de söz konusu olacak. Ama özellikle bu konuda böyle bir şey yok.

Halkevleri Merkez Yürütme Kurulu üyesi Dilşat Aktaş ile 24.02.2009 Tarihinde Saat 14.00'te Yapılan Mülakat

Metin Karahan (M.K.): - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili olarak sizce ne gibi risk ve tehlikeler söz konusu?

Dilşat Aktaş (D.A.): Kızılırmak Suyu ile ilgili olarak, Ankara Tabip Odasından alınan veriler doğrultusunda sülfat oranının yüksek olması, doğacak çocukların sağlık sorunlarına sebep olması, beyine verebileceği zararlar, yetiştirilen ürünlere vereceği zararlar, aynı zamanda kullanılan teknik eşyalara vereceği zararlar.

M.K. Eşyalar derken, su tesisatları gibi mi?

D.A. Evet, su tesisatları gibi, musluklara kadar aslında, içme suyunu ulaştıran kanallara kadar her yerde bir kireçlenme sorunu söz konusu olacağı söyleniyor. Dolayısı ile her türlü yaşamsal alanda sorun yaratması söz konusu gerek sağlık konusunda, gerek maddi anlamda kayıp konusunda.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili madem bu şekilde tehlikeler, riskler söz konusu bunlarla ilgili olarak ne gibi faaliyetleriniz oldu, oluyor?

D.A. Biz şöyle bir çalışma içerisine girdik Ankara da hem tek başına Halkevleri olarak hem de Ankaram platformu içerisinde çeşitli diğer sivil toplum kuruluşları ile, kimdir bunlar; İMO, TÜDEF Ali Çetin vardı ve bunun gibi, şöyle söyleyeyim daha doğrusu katılan, mimar, mühendis, Ankaram platformu içerisindeki bütün bileşenler ile birlikte öncelikle sorunun bilimsel boyutunu masaya yatırıp, kimin eteğinde ne varsa katabileceği bir zemin oluşturduk. Bizde Halkevleri olarak yoksul halk ile daha çok iç içe olduğumuz, bu anlamda çalışma yaptığımız için bu sorunları tek başına belli başlı kişilerin masa etrafında tartıştığı bir şey olmaktan çıkartalım, mahallelere gidelim dedik. Su sorununu insanlar ile paylaşalım dedik ve oralarda toplantılar örgütledik.

M.K. Mesela...

D.A. Mesela General Zeki Doğan Mahallesi, Araplarda, Saime Kadında, Dikmende, barınma hakkı bürolarında oralarda şuanda kentsel dönüşüm projesine karşı bir barınma hakkı adı altında proje yürütülüyor, aynı zamanda su hakkı ile ilgili sunuşlarda yapıldı orada. Keçiören de yaptık 19 Mayıs mahallesinde.

M.K. Bunların hepsini kendiniz mi yaptınız, yoksa Ankaram platformu olarak mı?

D.A. Şöyle Halkevleri olarak biz çağırıcı kurum olduk. Biz bu ziyaretleri gerçekleştireceğiz buyurun sizde gelin dedik İ.M.O, Ç.M.O.,K.M.O ya o dönem sağ olsunlar gelip mahalleliyi bilgilendirme konusunda yardım ettiler.

M.K. : - Faaliyetlerinize halk'ın ilgisi, katılımı beklediğiniz düzeyde oldu mu?

D.A. Beklediğimiz düzey tabii ki, öncelikle şöyle bir şey sorun Ankara da kendini hissettirmeye başladığı andan itibaren nedir? Atıyorum Mamak'ta yine 13

günlük su kesintisi süreci, insanların bunu konuştuğu zamanda orada yaptığımız bir toplantı insanların sokağa indiği bir toplantı haline dönüşüyordu. İnsanlar durum ile doğrudan karşı karşıya kaldıkları için hemen bir çözüm arayışı içindeydiler. Bir tanesi en yakın kuyudan su alma, bir diğeri de 5–10 tane insanın yan yana gelip başka ne yapabiliriz diye konuşmaya başladığı süreçlerdi. Bizde onu daha geniş katılımlı bir hale getirmeye çalıştık. Bununla ilgili yapılacaklar nelerdir, mahallenin bütün duyarlılığını sokağa taşımış olduk. Su kesintisi sırasında yapılan toplantılar o yüzden amacına ulaştı hem katılımcı sayısı bakımından hem de insanların bilinçlendirilmesi açısından, yani bir hak mağduriyeti yaşayanların hak bilincine erişmesi konusunda toplantıların yararı oldu.

M.K. Yani ne düzenlediyseniz ve bunlara halkı davet ettiyseniz bunlara katılım oldu?

D.A. Evet oldukça kitlesel katılımlar oldu. Sadece şöyle şeyler söylenebilir; Dikmen ve Keçiören de su kesintisinden kaynaklı mağduriyet yaşamadıkları için, bizim ki de biraz odaların yaptıklarında farklı bir durumdu. Odalar geldikleri zaman onlar Kızılırmak Suyunun zararlarından bahsederken; biz su olmadığı halde ne olur, su hakkı denen şey nedir bundan bahsettik. Bu iki örgüt bir araya geldiğinde kişilerde bir bilinç yaratıyordu.

M.K. Yani siz biraz daha halk dili ile konuşuyordunuz?

D.A. Evet biraz daha halk dilinde ve Kızılırmak'ın zararları şudur diye veri koyma şansımızda yok. Kurumsal işleyişimiz açısından böyle bir şansımız yok, uzmanlık alanımız değil çünkü. Biz sadece musluğa bu şekilde gelirse ne tür maddeler içerir, ikincisi mücadele olanakları nedir ne tür mücadele verebilirsiniz, biz bu konuda ön ayak olmaya çalışıyorduk. Dolayısı ile tüm bu etkinlikler su kesintisi yaşanan yerlerde kitlesel anlamda daha çok katılım oldu ama Dikmen ve Keçiören de oralarda su kesintisi olsa bile tankerleri ve binaların içerisinde su depoları var.

M.K. Yaşam standartları daha yüksek olduğu için.

D.A. Evet birde daha çok orta kesime hitap ettiği için. Ama orada da Kızılırmak Suyu üzerine tartışmalar oldu.

M.K. Hukuki mücadele başlattınız herhalde, Ankaram platformu dışında bir hukuki müdahale olmadı mı?

D.A. Yok Ankaram platformu dışında bir şey olmadı.

M.K. : - Faaliyetleriniz sırasında diğer kuruluşlar ile iş birliğiniz oldu mu? (Siyasi partiler, STK vs...)

D.A. Yani bizim ile birlikte bu şekilde, yapılan protesto eylemlerinde örneğin böyle bir yan yana geliş olmadı. Ama Halkevleri çıkıp bir şey söylüyordu, çıkıp başka bir sivil toplum kuruluşu farklı bir zaman diliminde benzer bir şey söylüyordu. Partilerde aynı şekilde açıklamalar yapıyordu. Örneğin; CHP, TKP, ÖDP benzer bir şey yapıyordu ama bunların hepsini bir araya getiren örgütlü bir çalışmada olmadı.

M.K. Yani arayıp size gerçekten doğru yoldasınız destekçiniziz gibi bir şey olmadı yani.

D.A. Hayır olmadı.

M.K. : - Elinizdeki verileri ve duyarlılığınız gazete, dergi, TV, radyo gibi medya kuruluşları ile paylaştınız mı?

D.A. Evet, yaptığımız her toplantıda eyleme kadar her birinin görsel araç olarak kullanılmasına özen gösterdik, kitlelerin ilgisini çekebilmek için. Doğal olarak basın ile bu konuda daha özel bir ilişkimiz oldu, gazeteleri ve mail guruplarını bu amaç ile işlevlendirdik. Yapılan her türlü eylemi, etkinliği ve ya gerçekleşen herhangi bir yeni vakayı Kızılırmak Suyu ile ilgili her türlü veri gelişimini bu alanda (medya) herkes ile paylaşma şansımız oldu.

M.K. Medyaya bir basın toplantısı ile ilgili davetiye gönderdiğinizde onlardan beklediğiniz ilgiyi gördünüz mü, hemen geldiler mi?

D.A. Evet kısa bir süre içinde geldiler.

M.K. Söylediklerinizin medya tarafından çarpıtıldığı oldu mu?

D.A. Yani şöyle bir şey oluyor bizim her söylediğimizi Melih Gökçek çarpıtıyor.

M.K. Verilen bir haberi iki ayrı medya kuruluşundan farklı şekilde dinlediğiniz oldu mu?

D.A. Yok hayır.

M.K. : - Devlet kurumları ile (Belediyeler, bakanlıklar vs...) faaliyetleriniz sırasında herhangi bir irtibatınız oldu mu?

D.A. Düşünüyorum... Belediyeler ile kurumsal anlamda olmadı ama onun dışında şöyle şeyler oldu. Sonuçta su sorundan sorumlu olan belediye önünde sürekli bir protesto yaptık, hem var olan işleyişi, hem halk mağduriyetinden onları sorumlu tuttuğumuzu, görevlerini yerine getirmediklerini, bu yerine getirmeme karşısında sorumlu kişilerin sessiz kaldığını, bizimde bizim de bu konuda hem halkı, hem yetkilileri yeri geldiğinde meclisten bu anlamda göreve çağırdığımız eylemlerimiz, basın açıklamalarımız oldu.

M.K. Belediye dışında DSİ gibi konu ile ilgili diğer kurumların önünde de eylemde bulundunuz mu?

D.A. Hayır, DSİ de olmadı, EGO önünde oldu bir eylemimiz, basın açıklamamız. Orda da EGO çalışanları tarafından bir saldırıya maruz kaldık.

M.K. Protestolarınızda katılım ne düzeyde oldu, örneğin oradan geçen halkta sizinle birlikte olaya müdahil oldular mı?

D.A. Şöyle söyleyeyim belediye önünde gerçekleştirdiğimiz her türlü eylemde, geçenlerin katılımı oldukça yoğun oluyor, yani yürüyüşe katılanlar oluyor, o çevrede bulunanlardan gelip alkışlayıp sizi destekleyenler oluyor. Yani büyük bir ilgi alaka gördük.

M.K. Protestolar sırasında maruz kaldığınız şiddet olayı falan oluyor mu, size kötü davranılıyor mu?

D.A. Yani şöyle bir şey Ankara açısından özel bir sorun var belediye çok farklı şekilde bir kolluk kuvveti gibi çalışıyor bazen ve halk ile kurduğu ilişki bu anlamda sert bir ilişki. Biz bunun en belirgin örneğini doğal gaza yapılan zamanda EGO'nun önünde Başkent A.Ş'nin önünde yaptığımız basın açıklaması sırasında karşılaştık. Orda oldukça yaşlı yani 40'ın üzerindeki yaşlı teyzelerin, kadınların katıldığı bir basın açıklamasıydı, çocukları ile birlikte gelmişlerdi, ısınamıyoruz doğal gaz zammını geri çekilsin sebepleri ile gelmişlerdi oraya ve çalışanların çok yoğun şiddeti ile karşı karşıya kaldık. Binanın camları kırıldı, pek çok insan zarar gördü, bizde suç duyurusunda bulunduk.

M.K. Süreç devam mı ediyor?

D.A. Evet devam ediyor.

M.K. : - Herhangi bir uluslar arası kuruluş ile irtibata geçtiniz mi? (WHO, AB Komisyonları vs...)

D.A. Yok olmadı. Biz Halkevleri olarak özellikle, bu ve benzeri kurumlardan uzak duruyoruz, tercih etmiyoruz. Bir fon almıyoruz herhangi bir yerden bu ilkelerimiz arasında yok.

M.K. Bir irtibatınız olmadı ama böyle böyle bir aykırı durum var diyerek?

D.A. Yok da bu tür şeyleri İHADE üzerinden Türkiye İnsan Hakları Vakfı üzerinden gerçekleştiriyoruz. Açılan davalar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kadar ulaşan davalar oluyor. Ama verilerini kullandık. Örneğin; Birleşmiş Milletlerin (B.M.)'in su ile ilgili bir raporunda, su hakkı ile ilgili her insanın 25 litre günlük kullanım için su hakkı vardır diyor, ücretsiz verilmesi gerekiyor denilmekte. Madem bu unsurlar ile yan yanasınız oradan çıkan raporlar doğrultusunda kendi siyasetinizi belirliyorsunuz. Madem öyle B.M.'in yazdığı o söze neden uymuyorsunuz, neden belediyeler bu anlamda 25 lt su ücretsiz vermiyor, var olan hükümet neden bunu hayata geçirecek bir uygulama yapmıyor? O anlamda B.M. bir veri olarak kullandık.

M.K. : - Türkiye'de veya Dünyada kendinize örnek aldığınız kuruluşlar var mı? (Örgütlenme, mücadele ve kamuoyu oluşturmak konusunda)

D.A. Yani şöyle, Halkevleri halkın aydınlamacı yanı ile aslında bugün içinden geçtiğimiz süreçte önemli bir mum işlev görüyor o anlamda, örnek aldığımız daha doğrusu örnek almaya çalıştığımız Anadolu'da var olan o aydınlamacı zihniyet. Bunu elimizden geldiğince geliştirmeye çalışıyoruz, bunun yanında yoksul halkın direnmesini temel alıyoruz ve dayanışma yaratarak sistem karşısında önemli bir halk bilinci oluşturmaya çalışıyoruz. Var olan dayanışma biçiminden farklı bir dayanışma düşünüyoruz. Nedir bu var olan dayanışma cemaatleşme, sadaka kültürü, dilencileştirme kültürü ile yaratılan o cemaat ilişkilerini bir kenara bırakmak. Gerçek anlamda yoksulluk gibi sorunların üzerinden dayanışma ile üstesinden gelmeyi planlıyoruz ve bu anlamda eğitimler veriyoruz. İnsanları yan yana olmaya çağırıyoruz.

M.K. Örgütlenme bakımından Türkiye'de ve Dünyada bir örgüt yok mu?

D.A. Hayır yok, Anadolu kültürünü temel alıyoruz.

M.K. Siz kendinizi bir sivil toplum örgütü olarak mı tanımlıyorsunuz?

D.A. Hayır biz kendimizi demokratik kitle örgütü olarak tanımlıyoruz.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

D.A. Halkın hakları diye tarif edip 13-14 madde ile tanımladığımız alt başlıkları olan bunlarda aslında belediyelerin hizmet alanı içerisinde olan konular. Ulaşım, sağlık eğitim gibi.

M.K. Peki çevre ile ilgili olarak var mı örneğin Ankaram Platformunda bir hava kirliliği gündemde.

D.A. Hava kirliliği Ankaram platformunun ve bilim çevrelerinin gündem yaptığı bir konu ama bizim Halkevleri olarak her zaman halkın en temel hakları üzerinden bir mücadele hakkımız kurulmuştur. Bunun içerisinde halkın eğitim, sağlık, ulaşım, barınma, güvenlik yani insanca yaşayabileceği bütün hakların sağlanması konusunda bir mücadele zeminimiz var.

M.K. Örnek olay olarak EGO olayı gibi var mı aklınıza gelen örnek?

D.A. Biz eğitim sağlık dışında, Filistin'de olanlara da karşıyızdır.

M.K. Belki sorumu tekrarlıyorum ama çevre sorunu olarak aklınıza gelmiyor mu?

D.A. Yani şöyle bizim için çevre sorunları da olabilir başka bir konuda insanca yaşamak ile ilgili.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

D.A. Elbette, Kızılırmak Suyunu şu an bir şekilde kullanmaya başladık ama Kızılırmak Suyuna karşı mücadele tek başına Kızılırmak Suyu ile alakalı değil bizim açımızdan. Bunun Kızılırmak Suyunun gelmesi ile bütün evlerde damacana kullanılmaya başlandı. Kızılırmak Suyuna karşı mücadele örneğin şöyle bir mücadele hakkını da gerektirir.

M.K. Suyun özelleştirilmesi konusu?

D.A. Oraya gelen bir konu. Bu bir çeşit özelleştirme politikasıdır. Bir kısıtlı politikası üzerinden yapılacak özelleştirme. Belediyelerin de görevini yerine getiremediği söylenerek bu süreç başlatılmış olur. Bir diğer yandan musluk açıp su içmek artık bitti bir kültür yok oldu aslında. Şurası önemli aslında Kızılırmak Suyunun getirip getirmemek meselesi değil bu, şu an akıyorsa bu su, bunun karşısında ne tür önlemler alınması gerekli, bu telafi edilebilir bir sorun değil bu bir yıkım. Kızılırmak Suyu bir yıkımdır, insan sağlığının yıkımıdır, maddi yaşamın bir tükenimidir, iş olanaklarının engellenmesi sanayide su ile çalışan birçok sektör var. Ankara'da ameliyatların iptal edildiğini biliyoruz su kesintilerinin olduğu dönemde. Kızılırmak Suyunun insanlar az çok zehirli olduğunu ve Ankara'da musluktan su içilemez olduğu algısına insanlar ulaşmış durumda ama çok yoksul bölgelerde ne yazık ki halen çeşme suyu kullanılıyor. Uzun vadede zarar görmeleri söz konusu bir taraftan insanlar bu bilince ulaşmış, belediye bile damacana su kullanırken halkın damacana su kullanması kadar doğal bir şey olamaz. Yani Ankara'da bu su kullanılacaksa yoksul bölgelere de bu suyu dağıtmak zorundalar. Örneğin o 25lt yi sağlamak zorundalar.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi gibi halk sağlığını tehdit ettiğini düşündüğünüz bir konu olduğu takdirde konuya müdahale etmeyi düşünüyor musunuz? Bu süreç içerisinde yaşadığımız olayları düşününce.

D.A. Evet, her zaman. Ankara da ulaşım zam gelse halk evleri yine bunun en önünde olur.

M.K. Çevre ve insan sağlığı ile ilgili olduğu takdirde?

D.A. Tabii hiç fark etmez ona da müdahil oluruz.

M.K.: - Peki geçmişte yapmayıp şimdi yapsaydım dediğiniz bir şey var mı bu süreç ile ilgili, düşündüğünüz her şeyi uygulayabildiniz mi bu süreçte?

D.A. Olanaklarımız doğrultusunda yapıyoruz her şeyi, engeller olmasa daha yapabileceğimiz çok şeyde var. Anında en ufak gösteride bile provokatör olarak gösterilebiliyorsunuz. Ulaştığımız her yerde demokrasi bayrağıız biz sonuçta ulaştığımız her yerde keşke her mahallede Halkevleri olsa.

Pir Sulatan Abdal Derneği Hukuk Sekreteri Hasan Yağız ile 23.03.2009

Tarihinde Saat: 13.00'te Yapılan Mülakat

Metin Karahan (M.K.): - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili olarak sizce ne gibi risk ve tehlikeler söz konusu?

Hasan Yağız (H.Y.): Şimdi bizim Kızılırmak Suyunun insana sağlığına vermiş olduğu zararlar ilgili olarak kamuoyunda mühendislik araştırması bilimsel araştırmalar yapıldığından dolayı insan sağlığına çok zararlı olduğu vurgulandı. Bizde içerken veya kullanırken bunları somut olarak gördük. Çok ciddi tehlikeleri var, bu anlamda içmeyi bırakın duş almada dahil tehlikeli olduğu açık ve net görüldü.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili madem bu şekilde tehlikeler, riskler söz konusu bunlarla ilgili olarak ne gibi faaliyetleriniz oldu, oluyor?

H.Y. : Şimdi Biz meslek odaları ve demokratik kitle örgütleri olarak K.M.O. gibi bu alanda bilimsel araştırma yapan örgütler ile bir araya gelindi. Bu geliş sürecinde Kızılırmak Suyundaki verileri önünde bulundurulduğu zaman insan sağlığına kesinlikle el verişli olmadığını, hatta bu uzun vadede insanları çok ciddi hastalıkların beklediğini gördük, örgüt olarak da kamuoyunu bilgilendirme bilinçlendirme sürecine katkıda bulduk.

M.K. : Peki buradaki katkınız ne oldu, mesela halkevleri kendini yoksul halkın temsilcisi olarak kodluyoruz onlara bu şekilde yardım ediyoruz dedi, siz?

H.Y. : Biz önce tabii ki, Pir Sultan Örgütüyüz, biz gerçekten 72 millete bir nazarda bakan bir örgüt olarak bütün insanlığa böyle bir suyun verilmesine tepkisiz kalamazdık. Dolayısı ile Halkevleri ile birlikte bizde bunu mahallelerde bizzat, kendim, ben oturduğum yerde ciddi anlamda, mahalleimde ve başka yerleşim alanlarında bu suyla ilgili, mühendis arkadaşlarımızın o tezlerine katkı sunacak örgütlenme sürecinde olduk.

M.K. : - Faaliyetlerinize halk'ın ilgisi, katılımı beklediğiniz düzeyde oldu mu?

H.Y. : Kesinlikle oldu, zaten bu bir uzlaşma ile ortaya çıkıyordu. Bu önderliğini sevilen örgütler ile çalışma yaparken Pir Sultan Örgütünün gerçektende Türkiye kamuoyunda ve Dünyada anılan bir örgüt. Bu anlamda Pir Sultan Örgütünün her söylediği 'güvenilir' bir örgüt olarak görülmekte ve bundan kaynaklı kitlesel katılımlar yaşadık.

M.K. : Peki halkın ilgisi katılımı ile ilgili bir problem yaşandı mı?

H.Y. : Zorluk yaşanmadı, halk deniyor bu suyu, dışarıdan damacana suyu veya Ankara dışındaki çeşmelerden su getirerek ihtiyaçlarını gideriyorlardı.

M.K. : - Faaliyetleriniz sırasında diğer kuruluşlar ile iş birliğiniz oldu mu? (Siyasi partiler, STK vs...)

H.Y. : Kesinlikle bu anlamda bu su ile ilgili olarak büyükşehir belediyesine girişimlerde bulunuldu, ciddiye alınmadı ve görüldü ki 21 gün su içildikten sonra açıklama yapılıyor. Ama taraftan muhalefet partilerine, yöresel derneklerle, etkili olacakları bir şekilde paylaşarak bu suyu insanların tüketmemesi gerektiği şeklinde uyarıldı.

M.K. : Yani onlarda (muhalefet ve yöresel örgütler) sizin suyun tüketilmemesi görüşünüze katıldılar?

H.Y. : Kesinlikle evet, desteklediler.

M.K. : - Elinizdeki verileri ve duyarlılığınız gazete, dergi, TV, radyo gibi medya kuruluşları ile paylaştınız mı?

H.Y. : Tabii buna mesela destek veren yöresel radyolarımızı, örneğin imaj radyoları imaj gibi, hayat gibi, toplumsal kesimlere duyurmada bize yardımcı olan, örgütlerin kendi çıkarmış olduğu dergiler var, bu süreçte önemli bir şey vardır ideolojik bir ayırım yapmadan toplum kesimlerini, tüm insanlığın sağlığıyla oynandığı için bu ortak tavır geliştirdi.

M.K.: Medyadan beklediğiniz ilgiyi gördünüz mü?

H.Y. : Kesinlikle biz sol medyadan ilgi gördük, sağ medyadan, A.K.P.'nin gölgesinde olanlar bunu kamufle etmeye çalıştılar bu anlamda demokratik kitle örgütlerinin kamuoyunda basın açıklamaları, paneller organize ederek kampanyayı

yürüttüler. Oysaki insanın sağlığı ile oynandığı ileride büyük hastalıklara neden olabilecek bir konu söz konusu.

M.K.: Basına verdiğiniz demeçler noktasında sıkıntı yaşandı mı, söyledikleriniz çarpıtıldı mı?

H.Y. : Sağlık emekçileri sendikaları aracılığı ile biliyoruz ki hastanelerde bu konu gizlenmeye çalışıldı, sudan kaynaklı meydana gelen sürekli ateş, ishal gibi vakaların basında yer alması engellendi, bu doktoraların araştırması sonucunda kesinlik kazandı sudan kaynaklı rahatsızlıklar olduğu. Ayrıca sudan kaynaklı verileri açıklamada ve basına açıklama yapmada sıkıntı yaşadıklarını da belirttiler.

M.K. : - Devlet kurumları ile (Belediyeler, bakanlıklar vs...) faaliyetleriniz sırasında herhangi bir irtibatınız oldu mu?

H.Y. : Bu kampanya sırasında kampanyayı yürüttüğümüz destekçiler ile birlikte, Sağlık Bakanlığı ile yazışmalar oldu. Bakanlıklar kendi belediyeleri ile ilgili olarak hata yapamayacağını söylediler. Bu anlamda buna karşı tepkisel gelişme oldu. Bu da yani bizim sağlığımız söz konusu sağlıktır deniyor, ama bakanlığın umurunda değil, işte belediye başkanı çıkıp kendi medyasında çıkıp, bir su içiyor ama hangi suyu içtiğini somut olarak ortaya koymuyor.

M.K. : Protestonuz falan oldu mu?

H.Y. : Tabii, basın açıklamalarında kentsel yaşamda, Halkevlerinin önderliğini yaptığı bu anlamda suya olan tepkinin, diğer yönlerde kent gelişim projeleri ile ilgili olarak, ciddi anlamda su konusunu da önce çıkaran konular oldu ve bizde katkı sunduk bunlara.

M.K. : Mahalle toplantıları düzenlenmiş.

H.Y. : Çankaya da katıldık, Keçiören de katıldık, Mamak da katıldık, Genel Başkanımız dahil katıldı.

M.K. : Halkevlerinde şöyle bir yaklaşım var su sıkıntısı çeken bölgelerde ilgi daha yoğundu nispeten zengin bölgelerde ilgi daha azdı, sizde katılıyor musunuz buna.

H.Y. : Kesinlikle katılıyorum, Türkiye’de gelir dağılımı kentlerde de olduğu gibi kırsal alanda bir damacana suyun 5 TL olduğu süreçte alamayacağını; bütçesinin yetmeyeceğini, işsiz bu insanlar. El arabası ile dışarıdan su getiriyorlar. Zengin

kesimler zaten Ankara suyunu tüketmiyor, damacana su tüketiyor. Sağlık açısından uzun vadede sorunlar yaşanacağı bilindiği için herkesimden insanda buna destek verdi.

M.K. : - Herhangi bir uluslar arası kuruluş ile irtibata geçtiniz mi? (WHO, AB Komisyonları vs...)

H.Y. : Sadece bir panel organizasyonu söz konu oldu bu panele Dünya Sağlık örgütünde görevli kişilerinde katıldığı, orda tabii bu işi örgütleyenlerin yazışmaları oldu onun dışında bire bir herhangi bir şey yapılmadı.

M.K. : - Türkiye’de veya Dünyada kendinize örnek aldığımız kuruluşlar var mı? (Örgütlenme, mücadele ve kamuoyu oluşturmak konusunda)

H.Y. : Dünyada ben birazda şöyle bakıyorum, örgütlülük açısından İsveç’e bakıyorsun, nüfus oranı ile örgütlülük sayısını kıyasladığımız zaman örgütlülük düzeyinin çok yüksek, bilimsel verilerini çok iyi olduğunu, sanayisinin iyi olduğunu, gelir dağılımının çok iyi olduğunu, zaten gelir dağılımının adil olduğu ülkelerde hak ve özgürlüklerin insan haklarının yaşam bulup hayata geçirilmesi söz konusu oluyor bu anlamda bakıyoruz. Tabii su ile ilgili Dünyada ciddi bir sıkıntı yaşanıyor, Türkiye’nin su kaynaklarının özelleştirilmesi söz konusu olabilir, bu gün Ankara’ya gelen suyun Bolu tarafından getirilmesi durumunda bu harcamaların yarısı yapılabilirdi ama nedeni şu burada su satıcılarının kurduğu ideolojik bağlantılı şirketlere kaynak aktarmak söz konusu.

M.K. : Yani suyun özelleştirilmesi süreci söz konusu diyorsunuz ve buna katılıyorsunuz.

H.Y. : Kesinlikle buna %100 katılıyorum, suyu da tekelleştirip uluslar arası sermayenin eline geçirip toplum üzerinde hegemonya kurmak.

M.K. : Böyle bir durum olsa karşısında,

H.Y. : Kesinlikle, bu yaşamsal bir durumdur ve ideolojisi yoktur.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi dışında bir çevre sorununa müdahale ettiniz mi?

H.Y. : Tabii ki, çevre sorunlarına Keçiören'de, Mamak'ta çöplük ile ilgili, Altındağ'da yaşamasal alanlarda kirliliklerin olduğu yerlerde, yerel örgütlerin yaptığı organizasyonların hepsine katkıda bulunduk ve bulunmaya da devam edeceğiz.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

H.Y. : Kesinlikle; Kızılırmak Suyu arıtılsa dahil sağlığa zararlı olacağı ortada iken Ankara'ya verilmesi, Ankara halkı için sağlık problemi ile karşılaşacağına dair veriler söz konusu olduğu sürece mücadeleye devam edeceğiz.

M.K. : Arıtma sistemi kurulmuş olsa dahil suyun özelleştirilmesi sürecinin takipçisi olacaktınız yani.

H.Y. : Hem özelleştirme sürecini takip edeceğiz, hem de Kızılırmak Suyu arıtılsa dahil içilemeyeceği gibi bir kanısı var.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi gibi halk sağlığını tehdit ettiğini düşündüğünüz bir konu olduğu takdirde konuya müdahale etmeyi düşünüyor musunuz? Bu süreç içerisinde yaşadığınız olayları düşününce.

H.Y. : Tabii, tabii ki insanın yaşadığı yerde, yaşamsal alanlarını daraltan, sağlığını tehdit eden antidemokratik her şeye karşıyız. Biz hak ve özgürlükler mücadelesi verirken bu amaca karşı olan her şeyin karşısında olacağız.

M.K.: - Peki geçmişte yapmayıp şimdi yapsaydım dediğiniz bir şey var mı bu süreç ile ilgili, düşündüğünüz her şeyi uygulayabildiniz mi bu süreçte?

H.Y. : Düşündüğümüz gibi, süreç gücümüz ölçüsünde verimli geçti.

M.K.: Son olarak görüştüğümüz diğer örgütler, mali anlamda sıkıntı yaşadıklarını aktardılar, sizin durumunuz nedir?

H.Y. : Tabii ki biz örgüt olarak çok cüzi miktarda aidatlar alıyoruz, tabii halkın durumu ortada, zaten yüksek aidat alamayız ve gönüllülük esasına dayalı çalışıyoruz ve kendi çabalarımız ve yatırımlarımız ile devam ediyoruz diğer bir çok örgüt gibi..

**Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu - Otel Lokanta ve Eğlence
Yerleri İşçileri Sendikası (DİSK-OLEYİS) Eğitim Uzmanı Mahsun
Turan ile 24.03.2009 Tarihinde Saat:11.00'de Yapılan Mülakat**

Metin Karahan (M.K.): - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili olarak sizce ne gibi risk ve tehlikeler söz konusu?

Mahsun Turan (M.T.): Kızılırmak Suyu konusu özellikle Türkiye'de barajlardaki suyun azalmasından sonra gündeme gelmiştir, alternatif su kaynakları aranırken gündeme gelmiştir. Biz tabii sendikal faaliyet içerisinde olduğumuzdan konunun teknik ayrıntılarını sağlık açısından ne tür sakıncaları olduğunu bilmiyoruz. Bu konu ile ilgilenen çevreler Kızılırmak Suyunun arsenik içerdiğini, ağır metaller içerdiğini dolayısı ile şehir şebekesine verilmesinin halk sağlığını çok kötü etkileyeceği söylüyorlardı. Tabii ayrıntıları bizimde sürekli hükümetin uygulamalarına karşı birlikte muhalefet ettiğimiz kurumlar ile konuştuk. Kızılırmak Suyunun gerekli arıtmalardan geçmeden şebekeye verilmesinin Halk sağlığını çok olumsuz etkileyeceği belirtilmektedir. Bir ara Büyükşehir belediyesi Kızılırmak Suyunun halk sağlığını etkilemediğini belirten bazı raporlar yayınladı ama o raporları dayandırdığı kurumlar, mesela ABC bizden böyle bir rapor istemediler dedi. Biz bu konuları göz önünde bulundurarak Büyükşehir Belediye başkanın özellikle Kızılırmak Suyunun, yaklaşan seçimleri de göz önünde bulundurarak Ankara'yı susuz bırakmamak için Halk sağlığını da tehdit ederek Ankara'ya getirmeye çalışmıştır. Bizde buna karşı çıktık.

M.K: Diğer bir tehlike olarak, Arıtma sisteminin kurulacağı belirtildi, kurulduğunu varsayalım. Ondan sonra bunun maliyetlerinin yüksek olacağına dair şikayetler var diğer S.T.K.'lardan. Yani suyun özelleştirilmesi sürecinin söz konusu da risk olarak değerlendiriyorlar. Siz buna katılıyor musunuz?

M.T.: Bu konu Dünya su forumunda da tartışıldı, deniz yüzeyi bile özelleştiriliyor artık. Arıtma kurulursa değerler normal çıkarsa Kızılırmak Suyunun halka sunulmasında bir sakınca görmüyoruz ancak şimdi Büyükşehir Belediye Reisi Kızılırmak Suyu konusunda halkı aldatan bir politika izliyor. Kızılırmak Suyunu

şebekeye verdikten 21 gün sonra açıklama yapıyor ben bu suyu verdim kimse ölmedi, peki ya ölseydi ne olacaktı. Gökçek'i 50 defa öldürsek karşılığı yok ki bunun. Evet, belki maliyetler yükselir ve doğalgazdan, benzinden daha pahalı su kullanabiliriz, bu da toplumsal sistemin yansımasıdır. Verdiğini kar olarak almaya çalışan bir yönetim anlayışı hakim.

M.K.: Yani suyun özelleştirilmesi sürecinin söz konusu da risk olarak değerlendiriyorlar. Siz buna katılıyor musunuz?

M.T.: Evet katılıyoruz.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili madem bu şekilde tehlikeler, riskler söz konusu bunlarla ilgili olarak ne gibi faaliyetleriniz oldu, oluyor?

M.T.: İşin doğrusu biz bir işçi sendikası olarak bu Kızılırmak Suyu konusunda çok fazla hem teknik analiz yapma olanağımızı, hem de doğrudan işimizin bu olmadığını düşünüyorduk başta. Ancak bu konu ile ilgilenen Ankaram Platformu, mühendis odaları, sendikalar bu konuyu ele almaya başlayınca bize de çağrılar gelmeye başladı ve biz işin ciddiyetinin farkına vardık. Bizim bu konuda yürüttüğümüz çaba bu konuyu asıl işi olarak gören bazı sivil toplum örgütlerinin yaptığı çağrılara, toplantı çağrılarına katılmak, onların yürüttüğü eylemlerine destek vermek, halk katılımını daha yüksek seviyeye çekmektir. Bu yapılan eylemlere kimi zaman kurumumuzun imzasını vererek, kimi zaman basın açıklamalarına, panellere katılarak, destek vermek biçiminde bir faaliyetimiz var. Bu faaliyetlere katıldık fakat öncülük etmedik, bundan sonra yürütülecek çalışmalara organize edici konumlarla da katılmayı düşünüyoruz, çünkü çok önemli bir konu olduğunu kavramış durumdayız.

M.K. : Sendikanızın kendi dergisi var mı acaba?

M.T.: Evet var, ama bu konuyu işlemedik.

M.K. : - Faaliyetlerinize halkın ilgisi, katılımı beklediğiniz düzeyde oldu mu?

M.T.: Maalesef, yani Ankara'da yürütülen bu Kızılırmak Suyu ile ilgili çalışmalarda da, istenilen katılım sağlanamıyor. Aslında Türkiye'de toplumsal

muhalefet odaklarının, benzer eylemlerde ya da baskı oluşturmak amaçlı organize ettiği çalışmalarda yeterli katılım sağlanamıyor maalesef.

M.K. : Daha önce protesto gösteriniz veya benzer eyleminiz oldu mu?

M.T.: Elbette.

M.K. : Bu protestolar sırasında şiddete maruz kaldınız mı?

M.T.: Evet, biz sendikayız sık sık hükümetin uygulamalarına, iş verenlerin işçi üzerindeki baskısına karşı eylemler yapıyoruz, basın açıklamaları da yapıyoruz, bu arada kimi zaman polis ile bizim aramızda sıkıntılar yaşanıyor. Kötü yaklaşım olarak birinin gelip size tokat atması diyorsanız, buna bile maruz kalıyoruz. Ama asıl sorun var olan sorunu dile getirdiğiniz zaman sorunu yokmuş gibi görüyorlar.

M.K. : - Faaliyetleriniz sırasında diğer kuruluşlar ile iş birliğiniz oldu mu? (Siyasi partiler, STK vs...)Kızılırmak Suyu Projesi Kapsamında.

M.T.: Daha öncede belirttim, biz herhangi bir faaliyetin öncüsü olarak, bir şey örgütlemedik, bir şey yapmadık, diğer örgütlerin yaptığı çalışmalara destek verdik. Ama bir sendikanın böyle bir çalışmada bulunmasın olumlu bir şeydir diyen siyasi partiler oldu.

M.K. : - Elinizdeki verileri ve duyarlılığınız gazete, dergi, TV, radyo gibi medya kuruluşları ile paylaştınız mı?

M.T.: Evet, bazen çok uzun soluklu olmayan TV programlarında, bu Ankara ile ilgili konular tartışılırken Belediyenin uygulamaları tartışılırken su ile ilgili düşüncelerimizi aktardık. Ankara'nın su sorununun çözülmesi halkçı bir belediyeceilik anlayışı gerektirir, dolayısı ile şimdiki belediyeceilik anlayışı bu sorunu çözemez.

M.K. : Peki Mahsun Bey medya ile olan münasebetlerinizde sorun yaşadınız mı? Bir demecinizin farklı şekilde yayınladığı oldu mu?

M.T.: Evet, kesinlikle. Medyayı iki şekilde değerlendirmek lazım birisi belirli bir çevrenin propagandasını yapmak için kurulmuş medya kuruluşları, diğeri ise gerçekten gazetecilik yapan medya kuruluşları. Bizim açımızdan medya şu şekilde dile getiriliyor, bir emekçinin sorunlarını dile getiren, halkın sorunlarını dile getirmesi.

Birde halka belirli bir düşünceyi dayatmak, belirli şeyleri önce çıkarmak için yayın yapan medya kuruluşları.

M.K. : Medyayı sağ, sol olarak ayırıyor musunuz acaba?

M.T.: Evet, sağ ve sol ayrımını şöyle düşünüyoruz. Emekçinin çıkarlarını korumak için yayın yapanlar solcudur, diğerleri sağcıdır diye düşünüyoruz. Sermaye ye yakın olan medya, halka yakın olan medya diyebiliriz. Bu sermaye medyasının da çok büyük bir kısmı hükümete çalışmaktadır.

M.K. : Oralarda demeçlerinizin çarpıtıldığı oluyor yani?

M.T.: Elbette hatta oralarda, demeçlerimiz bile çıkmıyor. Ancak kavga dövüş, yolsuzluk olunca, bir skandal rezalet olacak ki ancak öyle gündeme geliyor. Türkiye sorunlarına ilişkin bir rapor yayınladığımız zaman onun sözü bile edilmiyor.

M.K. : - Devlet kurumları ile (Belediyeler, bakanlıklar vs...) faaliyetleriniz sırasında herhangi bir irtibatınız oldu mu?

M.T.: Hayır olmadı ama onun dışında oldu.

M.K. : Peki o noktada bir sıkıntı yaşadınız mı?

M.T.: Kaile almamak değil de, sorunu onlarda biliyorlar, neden söz edeceğimizi de biliyorlar ama sermayeye çalıştıkları için işvereni dinliyorlar, hı-hı deyip gönderiyorlar.

M.K. : - Herhangi bir uluslar arası kuruluş ile irtibata geçtiniz mi? (WHO, AB Komisyonları vs...)

M.T.: Hayır olmadı.

M.K. : - Türkiye’de veya Dünyada kendinize örnek aldığımız kuruluşlar var mı? (Örgütlenme, mücadele ve kamuoyu oluşturmak konusunda)

M.T.: Dünyada örnek aldığımız, özellikle küreselleşmeden sonra esnek çalışma anlayışına uygun sendikacılık anlayışlarını dikkat ile takip ediyoruz. Mesela Güney Afrika’da Kostau tecrübesi var, Venezüella da, Arjantin de, Brezilyada emekçi halkı sermayeye karşı koruyan bütün yaklaşımları takip ediyoruz. Bunun Türkiye’deki yansımaları pek somut sonuçlar vermedi şimdiye kadar ama bu konuda çalışma

yapmaya ve ilgili siyasi partileri takip ediyoruz. Sosyalist partilerin bu konuda olumlu örnekler sunduğunu söyleyebilirim.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

M.T.: Yakın bir zamanda öyle bir şey hatırlamıyorum.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

M.T.: Gelecekte daha, etkin bir şekilde katılmayı düşünüyoruz. Bu Kızılırmak Suyu ve Ankara'nın çevre sıkıntılarıyla ilgili çalışmalar yürüten kurumlar ile aslında irtibatımız biraz zayıf kaldı. Bu çevre sorunları konusunda duyarlı olan kuruluşların çalışmalarına bizim verdiğimiz destek zayıf kaldı. Yani ihtiyatsız davrandığımızı itiraf etmem lazım aslında, bundan sonra daha duyarlı olacağız.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi gibi halk sağlığını tehdit ettiğini düşündüğünüz bir konu olduğu takdirde konuya müdahale etmeyi düşünüyor musunuz? Bu süreç içerisinde yaşadığınız olayları düşününce.

M.T.: Biz bir sendika olarak bir konuyu tek başımıza gündeme getirmiyoruz, genellikle konfederasyonumuz bünyesinde tartışmalar yaratırız ondan sonra gündeme getiririz. Ama baş örgütlerin fark etmediği bir konu olursa onu da gündeme taşırız.

M.K.: - Peki geçmişte yapmayıp şimdi yapsaydım dediğiniz bir şey var mı bu süreç ile ilgili, düşündüğünüz her şeyi uygulayabildiniz mi bu süreçte?

M.T.: Evet var, mesela bu tür faaliyetler bazı ekonomik sıkıntılar yaşandığını biliyorum, özellikle sendikamızın bu tür faaliyetler gibi konularda bildiri bastırırken, dağıtırken sendikamızın destek olması için uğraşacağız, daha fazla katılım sağlanması için uğraşacağız, yapılacak eylemlerin türlerini zamanlarını etkilerken de etkin olmayı düşünüyoruz.

M.K.: Son olarak diğer örgütlerde bir mali sıkıntı söz konusu, faaliyetleri yürütme ve araştırma konusunda sizde de bu sıkıntı söz konusu mu?

M.T.: Evet bizde de böyle bir sıkıntı var, ancak bu mali sıkıntı herkesin söylediği gibi ülkede veya Dünyadaki krizden değil, bizim gibi örgütleri yönetenlerin örgütün mali kaynaklarını çarçur etmesinden kaynaklanıyor maalesef.

ABC Mezunlar Derneği Üyesi Mahmut Pala (Mülakat yapılan üye ve üniversite gerçek adlarının gizli tutulmasını istemiştir bu neden ile kod adlar kullanılmıştır)

ile 28.03.2009

Tarihinde Saat: 15.45 'de Yapılan Mülakat

Metin Karahan (M.K.): - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili olarak sizce ne gibi risk ve tehlikeler söz konusu?

Mahmut Pala (M.P.): Ben bir inşaat mühendisiyim tabii direk tehlike ile ilgili çok detaylı bir şey söyleyemem ama en azından sağlıksız olduğu konusunda birçok kuruluştan bilgi aldık, uyarı aldık. Tabipler Odası dahil, kimya mühendisleri Odası dahil, çevre mühendisleri Odası dahil.. Dolayısı ile işin uzmanı olmadığım için onlar sana daha iyi bilgi verecektir eminim. Sağlıksız olduğu konusunda bilgim var bir de inşaat maliyetleri ile ilgili, İnşaat Mühendisleri Odası benimde bağlı olduğum Odanın maliyetin yüksek olduğuna dair bir deklarasyonu olmuştur.

M.K. : Hocam İnşaat Mühendisleri Odasında suyun özelleştirilmesi sürecini de bir risk olarak görüyorlar, sizce de bu bir risk mi?

M.P.: Tabii, suyun özelleştirilmesi bir risktir, bende katılıyorum kişisel olarak. Bu biraz önce söylediklerimde, söyleyeceklerimde benim kişisel fikrim. Özelleştirme Türkiye'de ne yazık ki, birilerinin para kazanabileceği ve güç kazanabileceği sistemler olarak kullanılıyor. Vatandaşın, yurttaşların nasıl ifade ederseniz edin: onların çok kolaylık ile ulaşabileceği bir yaşam kaynağı olmaktan uzaklaşıyor.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili madem bu şekilde tehlikeler, riskler söz konusu bunlarla ilgili olarak ne gibi faaliyetleriniz oldu, oluyor?

M.P.: Yok, hayır. Dediğim gibi ben bir inşaat mühendisiyim, ABC mezunlar derneği olarak biz neler yaptık; paneller yaptık. Ankara'nın su ihtiyacı ve su

ihtiyacının olası çözümlerini inceleyen ve şu anda geçmiş birkaç senedir yapılan uygulamanın çözümlerin içerisinde doğru bir çözüm olmadığını ve insanların anlattıkları, yani en azından benim aklımda öyle kaldı. Birçok uzmanca panelde ve hem maddi olarak, ekonomik olarak, hem de su kalitesi olarak doğru uygulamanın yapılmadığını anlattılar panellerde benim aklımda kalanda odur.

M.K. : Yani siz şimdi ABC Mezunlar Derneği olarak bu süreçte sizin görevinizin bilimsel anlamda insanları aydınlatmak mı olduğunu savunuyorsunuz, yoksa halk katılımını daha fazla arttırmak mı?

M.P.: ABC Mezunlar Derneği'nin halkın daha fazla aydınlatılması ile ilgili bir işlevi olduğunu düşünmüyorum. ABC Mezunlar Derneği'nin üyeleri var. Kendi üyelerini konu hakkında bilgilendirip, onların bilgilerini halka, yani koordine ediyor, eğer bunları toparlayabilirse, görüş haline gelirse o zamanda basın açıklaması ile veya başka şekilde şey yapar ama. Bu konuda ben ABC Mezunlar Derneği'nin basın açıklamasını hatırlamıyorum. Paneller ile bilgilendirme ve bilgi paylaşımı yapıldı.

M.K. : Sokak toplantılarına falanda katılmadınız o zaman?

M.P.: Yok yok, ABC Mezunlar Derneği'nin su ile ilgili şeye katıldığını sanmıyorum.

M.K. : - Faaliyetlerinize, panellere halkın ilgisi, katılımı beklediğiniz düzeyde oldu mu?

M.K. : Biz halka açık paneller yapmıyoruz, mesela içeride başka bir Nabucco projesi ile ilgili panel var. O panelde olduğu gibi bir konu belirleniyor ki sizin konunuz madem su, su ile ilgili Ankara'nın daha önceki su politikaları, yatırımları, Ankara'nın önümüzdeki 10 seneki 20 seneki su ihtiyaçları, tamamen burası bir teknik üniversitenin mezunlar derneği olduğu için halka dair değil de kendi üyelerine dair bilgi paylaşımının yapıldığı bir yer. Kendi üyelerini bir araya getirir panelde bilgilendirir, biz bu panelin yapılacağını da kamuoyuna açmayız. Bu derneğin birkaç bin tane üyesi vardır. Kendi üyelerine gönderir, kendi üyelerine dağıtır. Bu bahsettiğim 4 küsur milyon Ankara'nın bir kısmını da ABC mezunları ve onların çevresi oluşturuyor. Onlara iletiliyor, onlar ile bilgi paylaşılıyor.

M.K. : - Faaliyetleriniz sırasında diğerkuruluşlar ile işbirliğiniz oldu mu? (Ankaram Platformu, Siyasi partiler, STK vs...)Kızılırmak Suyu Projesi Kapsamında.

M.P.: ABC Mezunlar Derneği Ankaram Platformu üyesi, dolayısı ile tabii Ankaram Platformu ile bu bahsettiğimiz panellerden oluşan bir görüş var ise paylaşılmıştır. Ankaram Platformunun üyesi olduğunu ve sizin görüşmüş olduğunu söylediğiniz İMO, ÇMO, KMO da, bu etkinliklerin toparlandığı birçok meslek odasında ABC mezunları var. Burada paylaşılan şeyler veya o odalardaki üye ABC'liler tabii Ankaram Platformunun görüşlerinin oluşmasında da Ankara'ya dair, bugününe, dününe, yarınına dair oluşmasında söz sahibi olurlar, en azından fikirlerini söylüyorlar, dolayısı ile bir bilgi paylaşımı olmuştur Ankaram platformu ile.

M.K. : - Ama siyasi platformdan bir destek gelmedi gerek iktidar, gerek muhalefetten.

M.P.: ABC Mezunlar Derneği'nin öyle bir şeyi yok zaten. Biraz önce söylediğimiz gibi tamamen, bilemiyorum. Ama bizim veya Ankaram Platformunun siyasi partiler ile herhangi bir şeyimiz yoktur.

M.K. : - Elinizdeki verileri ve duyarlılığınız gazete, dergi, TV, radyo gibi medya kuruluşları ile paylaştınız mı, basın ilgisini nasıl oldu?

M.P.: Hiç hatırlamıyorum, şu anda içeride herhalde 300 den fazla insan var. Türkiye'nin bu kadar enerji coğrafyasının ortasında olmasına rağmen çok ciddi Nabucco Projesi konuşuluyor, medyadan kimse yok, ama bizimde beklentimiz yok. Bu panel medyaya haber verilmiş bir faaliyet değildi. Bu panel sadece ABC Mezunlar Derneği'nin üyelerine haber verilmiş bir faaliyettir. Dolayısı ile de içeride kimse yok, ama basın mensubu gelse de niye geldin diye kimse sormaz.

M.K. : Kızılırmak Projesi içinde anı şey geçerli mi, Nabucco gibi?

M.P.: Tabii tabii geçerli. Yani hatırlamıyorum.

M.K. : Ama size de bireysel olarak gelim hani 'doğru yoldasınız'.

M.P.: Hayır hayır öyle bir şey yok.

M.K. : - Devlet kurumları ile (Belediyeler, bakanlıklar vs...) faaliyetleriniz sırasında herhangi bir irtibatınız oldu mu?

M.P.: Yok, hayır hayır olmadı.

M.K. : - Herhangi bir uluslar arası kuruluş ile irtibata geçtiniz mi? (WHO, AB Komisyonları vs...)

M.P.: Hayır.

M.K. : Dünyada ve Türkiye’de kendinize örnek aldığımız başka bir örgüt var mı (örgütlenme, kamuoyu oluşturmada)?

M.P.: Mezunlar derneği olarak, bu derneğin yönetim kurulu Türkiye’de cereyan eden herhangi bir olay ile ilişki beyan etmek istiyorsa ediyor. Bu da bir kamuoyu oluşturma çabası olarak da değerlendirilebilir tabii, görüş bildirmekte. Ama biz kendimize örnek alacağımız bir uluslar arası örgüt falan görmüyoruz. Örgütlerin kendi koşulları var, koşullarına göre örgütlenme yapıları var, bizde kendi çapımızda üyelerimiz ile iş yapmaya çalışıyoruz.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi dışında herhangi bir çevre sorununa müdahaleniz oldu mu dernek olarak, rahatsız olduğunuzu dile getirdiğiniz?

M.P.: Çevre değil ama Ankara ile ilgili düşünürsek, Ankara’daki ulaşım sorunu ile ilgili Ankara’daki kentsel dönüşüm ile ilgili, paneller yapıldı ondan eminim, ama çevre Ankara’nın havasının kirliliği...

M.K. : Evet, mesela şuanda Ankaram Platformunda Ankara’nın havasının kirliliği gündemde, bununda üzerine gidilecek.

M.P.: Eğer gidilirse ABC mezunları da o konuyu kayda değer görür ise bunla ilgili komitelerde paneller düzenlenir, insanlar bir araya gelip çalışma gurupları düzenleyebilir ve bunlar ile ilgili raporlar düzenleyebilir. Biraz önce söylediğim gibi Ankara’nın kayda değer üniversitelerinden birisi olduğu için ABC Mezunları Derneği bizim üyelerimiz aynı zamanda İMO’da, ÇMO’da Ankara’nın bu odalarında bahsettiğimiz bu odalardaki uzman kişilerin zaten yönetiminde veya çoğu üyede tarafından paylaşılıyor. Mezunlar derneği üyeleri ile o odalardaki üyelerin çoğu aynı kişiler oluyor. Dolayısı ile çok farklı görüşler oluşmuyor. Ama özellikle biz kendi üyelerimizi bilgilendirme ihtiyacı hissedersen o konuda bilgilendiriyoruz.

M.K. : Kızılırmak Suyu projesi ile ilgili çalışmalarınızı gelecekte de sürdürmeyi düşünüyor musunuz, arıtma tesisi kurulması, arıtmanın maliyeti ve özelleştirme söz konusu olabilir, yine müdahil olur musunuz?

M.P.: Tabii, yani sonuç olarak ABC Üniversitesi de, mezunları da herkes Ankara'da yaşıyor. Dolayısı ile Ankaralının sorunları herkesin sorunları. Çünkü bizlerden alınan vergiler ile bir şekilde. Bir de bu ülkenin kaynakları ile eğitim görmüş insanlar olduğumuzu da düşünürseniz eğer bizim bu güne kadar ki birikimlerimizin de bir katkısı olacak ise elimizden geleni yaparız. Nasıl yaparız, daha önce suyun kirliliği ile ilgili şeyler söylendiğinde bunun çözümünü mevcut arıtma sistemi ile olamayacağını herkes söylüyor bunun artık konuşulacak bir şeyi yok. Mühendisler de söylüyor, odalardakiler de söylüyor. Dolayısı ile yeni belediye bununla ilgili 'arkadaşlar bilgi birikimine ihtiyacım var derse', bizim odalardaki arkadaşlarımız gerekli desteği verecektir. Ama devletin bu konuda yeteri kadar bilgi birikimi var. Yeter ki yeni seçilmiş belediye başkanı, siyasi irade bu konuda irade gösterebilir. Çözüm bulunamaz diye bir şey yok kesinlikle çözüm bulunur.

M.K.: - Peki geçmişte yapmayıp şimdi yapsaydım dediğiniz bir şey var mı bu süreç ile ilgili, düşündüğünüz her şeyi uygulayabildiniz mi bu süreçte, katılımı yeterli buluyor musunuz?

M.P.: Evet, Türkiye ortalamasının üzerinde olduğunu düşünüyoruz, yeteri kadar Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının katılımının yüksek olmadığını söylemek için kaşif olmaya gerek yok. Bizde o ortalama içerisinde yerimizi alıyoruz. Yani daha iyisi tabii yapılabilirdi ama yaptıklarımızda, hiçbir şey yapmadık değil, yaptıklarımız bizi şu aşamada tatmin ediyor ama daha iyisi yapılabilirdi diye düşünüyorum.

M.K. : - Kızılırmak Suyu projesi gibi halk sağlığını tehdit ettiği düşünüldüğünüz bir konu olduğu takdirde konuya müdahale etmeyi düşünüyor musunuz? Bu süreç içerisinde yaşadığımız olayları düşününce.

M.P.: Bilemiyorum, dediğim gibi, o bu derneği yönetim kurulunun değerlendireceği, bu konunun üzerinde mesai harcayalım dediği bir şey. Ama ÇMO,

İMO, şehirciler yani konu ile ilgili halk sağlığı ile ilgilenen ATO bu konuda çalışma yapıyorsa ABC Mezunlar Derneği'nin bu kadar insanın enerji sarf ettiği bir şeyde bunu yapması gerekmiyor diye düşünüyorum. Çünkü bir enerji var, kısıtlı bir enerji var, aynı şeyi yapıyor, aynı konuda paneller düzenliyor.

M.K. : Birlikten kuvvet doğar ama hocam.

M.P.: Hayır hayır uzmanlık, onun için diyorum ki TMOBB şemsiyesi altında birçok oda var, yani şuanda Ankara'nın 10 tane odasında herkesin Ankara'nın sağlıklı olmayan suyunun nasıl sağlıklı olacağını konuşması mantıklı olur mu, olmaz. Ama tabii bu da yönetim kurulunun kararına bağlı.

M.K. : Diğer görüşülen örgütler mali sıkıntıdan söz etti, kimisi araştırma yaptırılm dedik bütçemiz yetmedi dedi veya buna benzer sıkıntılar, sizinde bu şekilde bir sıkıntınız oldu mu?

M.P.: Biz, çok ciddi maddi kaynaklara ihtiyacı olan bir şey yapmıyoruz. Dediğim gibi yaptığımız şey paneldir ve bu konuda ihtiyaç duyulursa görüşlerin duyurulmasıdır. Bir panelin maliyeti buranın işletme giderleri içerisinde yapılan bir şeydir. Dolayısı ile maddi kaynak ile ilgili bir sıkıntımız yok.

M.K. : ÇED raporu olmaması bu Kızılırmak Suyu Projesi ile ilgili sizce de bir hata mı?

M.P.: Tabii yani Türkiye Cumhuriyetinin kanunları her yatırım öncesinde ÇED raporu olması gerektiğini söylüyor. Eğer ASKİ bunla ilgili uygulamaları başlatırken ÇED raporu almadıysa yanlış yapmış. Türkiye'de hiçbir projenin ÇED raporu yapılmadan başlatılmaması lazım. Ben o projenin ÇED raporu olmadan yapıldığını bilmiyordum, öyle ise yanlış tabii. Bu kadar soru soruyorsunuz çevre çevre diye, bir ÇED raporu olmadan yapıyorsa, acil olarak yapılan işlerin Türkiye Cumhuriyeti ve bizlere maliyetini görüyorsunuz. Ayrıca bu konunun yani planlamadan yapılan işlerin maliyetinin sizler gibi birileri tarafından incelenmesi de lazım.

EK-II RAPORLAR

GAZİ ÜNİVERSİTESİ tarafından yapılan analiz

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ANALİZ SONUÇLARI		
NUMUNE-1 HAM KIZILIRMAK SUYU ANALİZ SONUÇLARI		
Parametre (mg/l)	Ölçüm Sonucu	Sınır Değerler
Kadmiyum	0,018	0,005
Siyanür	0	0,05
Nikel	0	0,02
Top. Krom	0,01	0,05
Bakır	0	2
Demir	0	0,2
Mangan	0,012	0,05
Çinko	0	0,001
Arsenik	0	0,01
Kurşun	0	0,025

NUMUNE-2 BİREBİR HARMANLAMA				
	G.Ü. Lab.	DSİ Lab.	ASKİ Lab.	Sınır Değerler
Parametre (mg/l)	Ölçüm Sonucu	Ölçüm Sonucu	Ölçüm Sonucu	
Sodyum	98,21	103,1	102,5	200
Kalsiyum	56	73,65	69,12	-
Magnezyum	26,7	18,56	23,95	-
Klorür	131	133,8	134,4	250
Sülfat	173	173,59	123,34	250

NUMUNE-3 BİRE İKİ HARMANLAMA				
	G.Ü. Lab.	DSİ Lab.	ASKİ Lab.	Sınır Değerler
Parametre (mg/l)	Ölçüm Sonucu	Ölçüm Sonucu	Ölçüm Sonucu	
Sodyum	65,4	74,58	72	200
Kalsiyum	50	60,87	57,68	-
Magnezyum	19,4	14,98	15,6	-
Klorür	90,7	96,49	97	250
Sülfat	124	124,74	90,29	250

NUMUNE-4 BİRE ÜÇ HARMANLAMA				
	G.Ü. Lab.	DSİ Lab.	ASKİ Lab.	Sınır Değerler
Parametre (mg/l)	Ölçüm Sonucu	Ölçüm Sonucu	Ölçüm Sonucu	
Sodyum	57,9	56,83	55	200
Kalsiyum	40	52,17	47,32	-
Magnezyum	18,2	12,89	11,54	-
Klorür	69,4	71,07	71	250
Sülfat	89	92,99	70,88	250

RAPOR SONUCU: Keçiözümlü Baraj Gölü suyunun Camlıdere ham suyu ile %50, %33 ve %25 seyreltilmesi durumunda sodyum, sülfat ve klorür açısından yığılabilecek değerler dikkate alınarak İnsanlı Tüketim Amaçlı Sular Yönetmeliği'ne, WHO (Dünya Sağlık Örgütü... www.who.int/en/) ve EPA'nın Çevre Koruma Ajansı... www.epa.gov/verdiği limit değerler dikkate alındığında Ankara'nın içme vs. kullanma suyu olarak kullanılabilirliği görüşüne varılmıştır.

Keçiözümlü Baraj Gölü suyunun ağır metaller yönünden sınır değerler görüşüne alındığında birlilik oluşturmada gözlemlenmiştir. Tespit edilen oranlarda Keçiözümlü Baraj Gölü suyunun harmanlanarak Yüksek Arıtma Tesisi'nde arıtıldıktan sonra sebeye verildiğinde içilebilir nitelik kazanabileceği ve herhangi bir laksetif etki yaratmayacağı görülmüştür.

Prof. Dr. Atilla MURATHAN
G.Ü. Müh. Mim. Fak.
Kimya Müh. Bölümü

Prof. Dr. Mahmut ÖZBAY
G.Ü. Müh. Mim. Fak.
Makine Müh. Bölümü

Kaynak: http://www.ankara-bel.gov.tr/Haberler/Resimler2007/dsi_tarafından_yapılan_analiz.jpg

ODTÜ tarafından yapılan analiz

Çizelge-2. Yapılan analizlerin sonuçları ve ortalamaları

Parametre	Birim	Ölçüm Sonucu				İnsani Tüketim Amaçlı Sular Yönetmeliği
		Dip	Orta	Yüzey	Ortalama	
Al	mg/l	<0,2	<0,2	<0,2	<0,2	0,20
Sb	µg/l	<2,0	<2,0	<2,0	<2,0	5,00
As	µg/l	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	10,00
Cu	mg/l	<0,005	<0,005	<0,005	<0,005	2,00
Bor	mg/l	0,40	0,20	0,20	0,27	1,00
Br	mg/l	0,06	0,07	0,08	0,07	
Bulanıklık	NTU	1,29	1,65	2,76	1,9	5,00
Hg	µg/l	<1,0	<1,0	<1,0	<1,0	1,00
Fe	mg/l	0,06	0,06	0,06	0,06	0,20
Florür	mg/l	0,38	0,35	0,33	0,35	1,50
İletkenlik	µMho	1650,00	1650,00	1650,00	1650	2500,00
Cd	mg/l	<0,002	<0,002	<0,002	<0,002	0,005
Klorür	mg/l	260,00	260,00	257,00	259,00	250,00
T,Cr	mg/l	<0,005	<0,005	<0,005	<0,005	0,05
Pb	mg/l	<0,02	<0,02	<0,02	<0,02	0,01
Mn	mg/l	<0,02	<0,02	<0,02	<0,02	0,05
NO ₃ -N	mg/l	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	
NO ₂ -N	mg/l	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	
NH ₃ -N	mg/l	0,45	0,22	0,22	0,30	0,5
Top. Azot	mg/l	0,45	0,22	0,22	0,29	
Ni	mg/l	<0,02	<0,02	<0,02	<0,02	0,02
pH	-	7,71	7,73	8,04	7,83	6,5-9,2
Renk	pt-co	18,00	19,00	20,00	19	20,00
Se	µg/l	<2,0	<2,0	<2,0	<2,0	10,00
Siyanür	mg/l	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	0,05
Na	mg/l	213,00	193,00	194,00	200,00	200,00
Sülfat	mg/l	352,00	357,00	345,00	350,00	250,00

* TS266 İçilebilir Suların Fiziksel ve Kimyasal Özellikleri

Yerinde yapılan iletkenlik, pH ve sıcaklık ölçümlerinin dip, orta ve yüzey seviyeler için ortalamaları Çizelge-3'de verilmiştir.

Çizelge-3. Yüzey, orta ve dip seviyelerde ortalama iletkenlik, sıcaklık ve pH değerleri

Seviye	İletkenlik (µS)	Sıcaklık (°C)	pH
Yüzey	1527	21,3	8,76
Orta	1492	20,02	8,32
Dip	1467	18,8	7,98

Analizler sonucunda elde edilen değerlerin ortalamaları Sağlık Bakanlığı'nın İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmeliği'nde verilen sınır değerlerle karşılaştırıldığında sodyum, sülfat ve klorür değerlerinin yüksek olduğu, alüminyum, nikel ve çıva sınır değerlerinin analiz cihazının dedeksiyon limiti ile aynı, kurşun sınır değerinin ise dedeksiyon limitinin altında olduğu görülmüştür.

Kaynak: http://www.ankara-bel.gov.tr/Haberler/Resimler2007/dsi_tarafindan_yapilan_analiz.jpg

T.C.
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu

Sayı : B.02.1.TAE.0.11.00.04-10400
Konu : Radyoaktivite Analizi

10338
006967

30 Nis 2007

ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
SU VE KANALİZASYON İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ARITMA TESİSLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞINA
Kazım Karabekir Cad,
Ulus-ANKARA

İlgi : a) 23.03.2007 tarih ve M.06.0.ABB.5.01.12/735 sayılı yazınız
b) Sarayköy Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi'nin 24.04.2007 tarihli ve B.02.1.TAE.5.04.04.01-2100-792-1452 sayılı yazısı.

İlgi (a)'da kayıtlı yazınız ile, radyoaktivite analizi istenen, Kesikköprü Barajına ait su numunesinin analizi, Kurumumuz Sarayköy Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi laboratuvarlarında yapılmış olup ilgi (b)'de kayıtlı yazı ile Başkanlığımıza iletilen analiz sonuçları aşağıda verilmektedir.

Numune adı	Radyoaktivite Konsantrasyonu (Bq/L)		
	Toplam alfa aktivitesi	Toplam beta aktivitesi	Tritiyum
Kesikköprü baraj suyu	0,034±0,002	0,009±0,002	6,08±0,16

20,1

21

2100

Bilgilerinizi rica ederim.

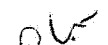
İsmail Hakkı ARIKAN
Başkan a.
Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği
Dairesi Başkanı

RADYOAKTİF KİRLİLİK YOK !

TAEK, Eskişehir Yolu 9.km. 06530 ANKARA
Tel: 0 (312) 295 87 00 Faks: 0 (312) 295 89 56
Elektronik Ağ: www.taek.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Feriüna OĞUZ
Tel: 0 (312) 295 88 08

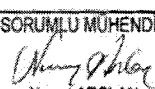
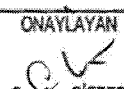
Kaynak: <http://www.taek.gov.tr/>

 <p>TÜRKAK TÜRK AKREDİTASYON KURUMU TURKISH ACCREDITATION AGENCY Tarafından Akredite Edilmiş</p> <p>DSİ, TAKK Dairesi Başkanlığı 06100, Yücetepe-Ankara</p> <p>Deney Raporu Testing Report</p>		 <p>TS EN ISO IEC 17025 AB-0010-T</p> <p>AB-0010-T</p> <p>10 - 08</p> <p>08 / 507</p>
Müşterinin adı/adresi <i>Customer name/address</i>	: TMMOB İNŞAAT MÜH.ODASI ANKARA ŞUBESİ	
İstek numarası <i>Order No.</i>	: 08 / 507	
Numunenin adı ve tarifi <i>Name and identity of test item</i>	: KİMYASAL, AĞIR METAL SU NUMUNESİ	
Numunenin kabul tarihi <i>Date of Receipt of Test Item</i>	: 18.09.2008	
Açıklamalar <i>Remarks</i>	: TMMOB İNŞAAT MÜH.ODASI ANKARA ŞUBESİ..den gelen 3 adet su numunesinin Kimyasal ve Ağır Metal analizleri	
Deneyin yapıldığı tarih <i>Date of Test</i>	: 18.09.2008 - 23.09.2008	
Raporun sayfa sayısı <i>Number of pages of the report</i>	: 6	
<p>Deney ve/veya ölçüm sonuçları, genişletilmiş ölçüm belirsizlikleri (olması halinde) ve deney metodları bu sertifikanın tamamlayıcı kısmı olan takip eden sayfalarda verilmiştir.</p> <p><i>The testing and/or measurement results, the uncertainties (if applicable) with confidence probability and test methods are given on the following pages which are part of this report.</i></p>		
Mühür <i>Seal</i>	Tarih <i>Date</i>	Deney Sorumlusu <i>Person in Charge of Test</i>
	07.10.2008	 Nermi ARSLAN Dr. Ozlem TUNÇ Kimya Yük.Müh Kimya Yük.Müh
		Laboratuvar Müdürü <i>Head of Testing Laboratory</i>
		 Candan ÇİFTER Kimya Lab.Şb.Md.

Sayfa 1/6

Bu rapor, laboratuvarın yazılı izni olmadan kısmen kopyalanıp çoğaltılamaz.
İmzasız ve mühürsüz raporlar geçersizdir.
*This report shall not be reproduced other than in full except with the permission of the laboratory.
Testing reports without signature and seal are not valid.*

Kaynak: İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi

DSİ TAKK Dairesi Başkanlığı Kimya Laboratuvarı Şube Müdürlüğü RAPOR Sayfa 2/6		AB-0010-T 10 - 08 08 / 507		
Numuneyi Gönderen Kuruluş :	TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI ANKARA ŞUBESİ	Numune Kabul Tarihi :	18.09.2008	
Ait Olduğu Proje :	-	Deneysel Başlama Tarihi :	19.09.2008	
Numune Tanı :	Su	Deneysel Bitiş Tarihi :	23.09.2008	
Rapor Tarihi :	07.10.2008	Laboratuvar No :	08 / 507 - 1	
KİMYASAL ANALİZ SU DENEY RAPORU				
Numunenin Alındığı Yer	100 Yıl			
Numunenin Alındığı Tarih	-			
	DENEY SONUÇLARI	ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ	DEĞER EN ÇOK TS 268 (2005)	
			SINIF 1 VE SİNIF 2 (TİP1)	SINIF 2 (TİP 2)
Sıcaklık ° C	-	-	-	-
pH (25 ° C) (*)	(1)	-	6,5 - 9,5	6,5 - 9,5
Serbest Karbondioksit, mg/L	(2)	-	-	-
Elektriksel İletkenlik, mS/m(25 ° C) (*)	(3)	-	65	250
Toplam Çözünmüş Katılar, mg/L	(4)	-	-	-
Aşındaki Katılar, mg/L	(5)	-	-	-
Bulanıklık, NTU	(6)	2,0	5	5
Renk, PT - Co Skalası	(7)	5,0	1	20
Karbonat , mg/L	(8)	-	-	-
Bikarbonat, mg/L	(9)	-	-	-
Toplam Alkalinite (CaCO ₃), mg/L	(8)	-	-	-
Klorür, mg/L	(18)	85,60	30	250
Amonyum, mg/L	(9)	-	0,05	0,50
Nitrit, mg/L	(18)	-	0,10	0,50
Nitrat, mg/L	(18)	-	25	50
Sülfat, mg/L	(18)	65,84	25	250
Çözünmüş Oksijen, mg/L	(10)	-	-	-
Biyokimyasal Oksijen İhtiyacı, mg/L	(11)	-	-	-
Kimyasal Oksijen İhtiyacı, mg/L	(12)	-	-	-
Permanganat Değeri, mg Oksijen/L	(13)	-	-	-
Toplam Azot, mg/L	(14)	-	-	-
Orta Fosfat, mg/L	(18)	-	-	-
Toplam Fosfor, µg/L	(19)	-	-	-
Sodyum, mg/L	(9)	20,48	100	200
Potasyum, mg/L	(9)	-	-	-
Kalsiyum, mg/L	(9)	-	-	-
Mağnezyum, mg/L	(9)	-	-	-
Toplam Sertlik, (CaCO ₃), mg/L	(9)	441,68	-	-
Bor, µg/L	(20)	-	1000	1000
Çözünmüş Silis(SiO ₂), mg/L	(16)	-	-	-
Çözünmüş Demir, mg/L	(17)	-	-	-
Florür, mg/L	(18)	-	1,0	1,5
KULLANILAN METODLAR: (1) TS - 3283 ISO 15913, (2) STM 1995 8.4-17, (3) TS - 8748 EN 27888, (4) TS - 8108, (5) STM 1995 5.2-56, (6) TS - 8011 EN ISO 10927, (7) TS - 8782 EN ISO 7887, (8) TS - 3760 EN ISO 6893-1, (9) TS EN ISO 14914/ANASAN 2060, (10) TS - 8677 EN 22914, (11) STM 1995 5-2, (12) DR.LANGE LCK 107 (13) TS - 8288 EN ISO 9447, (14) TS - 7834 EN 25493, (15) EPA 200.9, (16) STM 1995 5.4-118, (17) TS - 3051 ISO 8532, (18) TS EN ISO 10384-ANASAN 1997, (19) STM 2004 8.4-151, (20) DR.LANGE 107				
SINIF 1 SULAR BR TİP1R SINIF 2 SULAR TİP 1 - İZLEN GÖRME KAYNAĞI (MEYDAN SULARI) TİP 2 - İÇME VE KULLANMA SULARI OLARAK ÖZELLEŞTİRİLMİŞTİR.				
SORUMLU MÜHENDİS Nermi ARSLAN Kimya Yüksek Mühendisi		ONAYLAYAN Candan ÇİFTER Kimya Lab.Şb.Md.		
Not. 1) Deneyler, talep sahibi tarafından laboratuvarımıza teslim edilen deney numuneleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. 2) ☐ Laboratuvarımıza teslim edilen numune rapor tanzim tarihinden itibaren 3 ay sonra elden çıkartılacaktır. 3) Deney tekrarı istenmesi halinde laboratuvarımızda numune kalmamıştır. 4) TAKK Daire Başkanlığı'nın yazılı izni olmaksızın raporun bütününde veya bir kısmında herhangi bir değişiklik yapılamaz ve kısmen çoğaltılamaz. 5) Bu rapor B 18 1 DSİ C 16 06 00-425.03- (08-507) sayılı ön yazı ile bir bütündür.				
DSİ TAKK Dairesi Başkanlığı, 06100 Yucelapa/ANKARA, Tel : (312) 399 2796, Faks : (312) 399 2795, e-posta : takk@dsi.gov.tr Elektronik Adı : www.dsi.gov.tr				

DSİ TAKK Dairesi Başkanlığı Kimya Laboratuvarı Şube Müdürlüğü RAPOR Sayfa 3/5		AB-0010-T	
		10 - 08	
		08 / 507	
Numuneyi Gönderen Kuruluş	TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI ANKARA ŞUBESİ	Numune Kabul Tarihi	18.09.2008
Ait Olduğu Proje	-	Deneye Başlama Tarihi	19.09.2008
Numune Tanfii	Su	Deney Bitiş Tarihi	23.09.2008
Rapor Tarihi	07.10.2008	Laboratuvar No	06 / 507 - 2

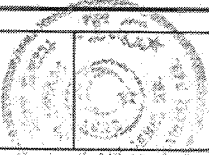

KİMYASAL ANALİZ SU DENEY RAPORU

Numunenin Alındığı Yer	Mamak		
Numunenin Alındığı Tarih			

	DENEY SONUÇLARI	ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ	DEĞER EN ÇOK TS 266 (2005)	
			SINIF 1 VE SINIF 2(TİP 1)	SINIF 2 (TİP 2)
Sıcaklık ° C	-	-	-	-
pH (25 ° C) (*)	(1)	-	6,5 - 9,5	6,5 - 9,5
Serbest Karbondioksit, mg/L	(2)	-	-	-
Elektriksel İletkenlik, mS/cm(25 ° C) (*)	(3)	-	65	250
Toplam Çözünmüş Katılar, mg/L	(4)	-	-	-
Askıdaki Katılar, mg/L	(5)	-	-	-
Bulanıklık, NTU	(6)	2,5	5	5
Renk, PT - Co Skalası	(7)	5,0	1	20
Karbonat, mg/L	(8)	-	-	-
Bikarbonat, mg/L	(8)	-	-	-
Toplam Alkalinite (CaCO ₃), mg/L	(8)	-	-	-
Klorür, mg/L	(18)	133,31	30	250
Amonyum, mg/L	(9)	-	0,05	0,50
Nitrit, mg/L	(18)	-	0,10	0,50
Nitrat, mg/L	(18)	-	25	50
Sülfat, mg/L	(18)	182,89	25	250
Çözünmüş Oksijen, mg/L	(10)	-	-	-
Biyokimyasal Oksijen İhtiyacı, mg/L	(11)	-	-	-
Kimyasal Oksijen İhtiyacı, mg/L	(12)	-	-	-
Permanganat Değeri, mg Oksijen/L	(13)	-	-	-
Toplam Azot, mg/L	(14)	-	-	-
Orta - çsfat, mg/L	(15)	-	-	-
Toplam Fosfor, µg/L	(16)	-	-	-
Sodyum, mg/L	(9)	95,17	100	200
Potasyum, mg/L	(9)	-	-	-
Kalsiyum, mg/L	(9)	-	-	-
Mağnezyum, mg/L	(9)	-	-	-
Toplam Sertlik, (CaCO ₃), mg/L	(9)	242,94	-	-
Bor, µg/L	(20)	-	1000	1000
Çözünmüş Silis(SiO ₂), mg/L	(16)	-	-	-
Çözünmüş Demir, mg/L	(17)	-	-	-
Florür, mg/L	(18)	-	1,0	1,5

KULLANILAN METODLAR: (1) TS - 2263 İSO 19923, (2) STMD 1995 S.4-17, (3) TS - 9748 EN 27885, (4) TS - 8168, (5) STMD 1995 S.2-56, (6) TS - 5091 EN İSO 7027, (7) TS - 6332 EN İSO 7487, (8) TS - 3700 EN İSO 19452-1, (9) TS EN İSO 14511 İNŞAAT 2000, (10) TS - 6677 EN 23814, (11) STMD 1995 S.2, (12) DR LANGE LCK KIT (13) TS - 6286 EN İSO 2447, (14) TS - 7824 EN 26463, (15) EPA 200_8, (16) STMD 1995 S.4-116, (17) TS - 3651 İSO 6332, (18) TS EN İSO 10545-1 İNŞAAT 1997, (19) STMD 2005 S.4-153, (20) DR LANGE KIT

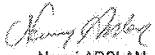
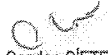
SINIF 1 - ÇIĞLAR BİR TİPİR
SINIF 2 - ÇIĞLAR
TİP 1 - İÇME GÖRÜŞ KAYNAK (MEMBA) ÇIĞLARI
TİP 2 - İÇME VE KULLANMA ÇIĞLARI - ÇIĞMAK ÜZERE İKİ TİPİR

SORUMLU MÜHENDİS Nermi ARSLAN Kimya Yüksek Mühendisi		ONAYLAYAN Candan ÇİFTER Kimya Lab.Şb.Md.
---	---	--

Not. 1) Deneyler, talep sahibi tarafından laboratuvarımıza teslim edilen deney numuneleri üzerinde gerçekleştirilmiştir.
2) Ç Laboratuvarımıza teslim edilen numune rapor tanzim tarihinden itibaren 3 ay sonra eiden çıkarılacaktır.
3) Deney tekrarı istenmesi halinde laboratuvarımızda numune kalmamıştır.
4) TAKK Daire Başkanlığı'nın yazılı izni dimaksızın raporun bütününde veya bir kısmında herhangi bir değışiklik yapılamaz ve kısmen çöğaltılamaz.
5) (*) işaretli olan deney/deneyler, akredite olunan deney/deneyleri göstermektedir (% 95 güven aralığında k=2)'dir
6) Bu rapor B 18 1 DSİ C 16 06 00-425 03- (08-507) sayılı ön yazı ile bir bütündür.

DSİ TAKK Dairesi Başkanlığı, 06100 Yücecepe/ANKARA, Tel: (312) 399 2736, Faks: (312) 399 2786, e-posta: takk@dsi.gov.tr, Elektronik Ağı: www.dsi.gov.tr

Kaynak: İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi

DSİ TAKK Dairesi Başkanlığı Kimya Laboratuvarı Şube Müdürlüğü RAPOR Sayfa 4/6		AB-0010-T		
		10 - 08		
		08 / 507		
Numuneyi Gönderen Kuruluş :	TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI ANKARA ŞUBESİ	Numune Kabul Tarihi :	18.09.2008	
Aİİ Olduğu Proje :	-	Deneye Başlama Tarihi :	19.09.2008	
Numune Tarihi :	Su	Deney Bitiş Tarihi :	23.09.2008	
Rapor Tarihi :	07.10.2008	Laboratuvar No :	08 / 507 - 3	
KİMYASAL ANALİZ SU DENEY RAPORU				
Numunenin Alındığı Yer	Oran			
Numunenin Alındığı Tarih	-			
	DENEY SONUÇLARI	ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ	DEĞER EN ÇOK TS 266 (2005)	
			SINIF 1 VE SİNIF 2(TİP1)	SINIF 2 (TİP 2)
Sıcaklık ° C	-	-	-	-
pH (25 ° C) (*)	(1) -	-	6,5 - 9,5	6,5 - 9,5
Serbest Karbondioksit, mg/L	(2) -	-	-	-
Elektriksel İletkenlik, mS/m(25 ° C) (*)	(3) -	-	65	250
Toplam Çözünmüş Katılar, mg/L	(4) -	-	-	-
Askıdaki Katılar, mg/L	(5) -	-	-	-
Bulanıklık, NTU	(6) 2,5	-	5	5
Renk, PT - Co Skalası	(7) 5,0	-	1	20
Karbonat, mg/L	(8) -	-	-	-
Bikarbonat, mg/L	(8) -	-	-	-
Toplam Alkalinite (CaCO ₃), mg/L	(8) -	-	-	-
Klorür, mg/L	(18) 142,80	-	30	250
Amonyum, mg/L	(9) -	-	0,05	0,50
Nitrit, mg/L	(18) -	-	0,10	0,50
Nitrat, mg/L	(18) -	-	25	50
Sülfat, mg/L	(18) 195,15	-	25	250
Çözünmüş Oksijen, mg/L	(10) -	-	-	-
Biyokimyasal Oksijen İhtiyacı, mg/L	(11) -	-	-	-
Kimyasal Oksijen İhtiyacı, mg/L	(12) -	-	-	-
Permanganat Değeri, mg Oksijen/L	(13) -	-	-	-
Toplam Azot, mg/L	(14) -	-	-	-
Orta Fosfat, mg/L	(18) -	-	-	-
Toplam Fosfor, µg/L	(19) -	-	-	-
Sodyum, mg/L	(9) 103,52	-	100	200
Potasyum, mg/L	(9) -	-	-	-
Kalsiyum, mg/L	(9) -	-	-	-
Mağnezyum, mg/L	(9) -	-	-	-
Toplam Sertlik, (CaCO ₃), mg/L	(9) 254,73	-	-	-
Bor, µg/L	(20) -	-	1000	1000
Çözünmüş Silis(SiO ₂), mg/L	(16) -	-	-	-
Çözünmüş Demir, mg/L	(17) -	-	-	-
Florür, mg/L	(18) -	-	1,0	1,5
<small>KULLANILAN METODLAR: (1) TS - 2561 ISO 10523, (2) STMD 1985 6.4-17, (3) TS - 8748 EN 27888, (4) TS - 8106, (5) STMD 1985 6.2-46, (6) TS - 6051 EN ISO 7027, (7) TS - 8392 EN ISO 7387, (8) TS - 3790 EN ISO 9953-1, (9) TS EN ISO 14911/NİSAN 2000, (10) TS - 6677 EN 25814, (11) STMD 1985 6-2, (12) DR.LANGE LCK KİT (13) TS - 6288 EN ISO 8497, (14) TS - 7324 EN 82663, (16) EPA 200_6, (17) STMD 1985 6.4-115, (17) TS - 3851 ISO 6332, (18) TS EN ISO 10304-1/NİSAN 1997, (19) STMD 2005 6.4-153, (20) DR.LANGE KİT</small>				
<small>SINIF 1 SULAR BİR TİPTİR. SINIF 2 SULAR TİP 1 - İŞLEM GÖRÜMÜŞ KAYNAK (MEMBA) SULARI TİP 2 - İÇME VE KULLANMA SULARI OLMAK ÜZERE İKİ TİPTİR.</small>				
SORUMLU MÜHENDİS		ONAYLAYAN		
 Nermi ARSLAN Kimya Yüksek Mühendisi		 Candan ÇİFTER Kimya Lab.Şb.Md.		
Not. 1) Deneyler, talep sahibi tarafından laboratuvarımıza teslim edilen deney numuneleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. 2) Laboratuvarımıza teslim edilen numune rapor tanzim tarihinden itibaren 3 ay sonra elden çıkartılacaktır. 3) Deney tekrarı istenmesi halinde laboratuvarımızda numune kalmamıştır. 4) TAKK Daire Başkanlığı'nın yazılı izni olmaksızın raporun bütününde veya bir kısmında herhangi bir değişiklik yapılamaz ve kısmen çoğaltılamaz. 5) İşaretili olan deney/deneyler, akredite olunan deney/deneyleri göstermektedir (% 95 güven aralığında k=2)'dir 6) Bu rapor B 18 1 DSİ 0 16 08 00-1425.03- (08-607) sayılı ön yazı ile bir bütündür.				
<small>DSİ TAKK Dairesi Başkanlığı, 06100 Yücelepe/ANKARA, Tel: (312) 399 2796, Faks: (312) 399 2795, e-posta: takk@dsi.gov.tr Elektronik Ağı: www.dsi.gov.tr</small>				

06.FR.66

REV.NO/TARİH :01/30.05.2008

Kaynak: İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi

DSİ		DSİ TAKK Dairesi Başkanlığı Kimya Laboratuvarı Şube Müdürlüğü RAPOR Sayfa 5/6				AB-0010-T					
						10 - 08					
						08 / 507					
Numuneyi Gönderen Kuruluş	TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI ANKARA ŞUBESİ				Numune Kabul Tarihi	18.09.2008					
Air Olduğu Proje					Deneye Başlama Tarihi	19.09.2008					
Numune Tanfii	Su				Deney Bitiş Tarihi	19.09.2008					
Rapor Tarihi	07.10.2008				Laboratuvar No:	08/507					
AĞIR METAL ANALİZ DENEY RAPORU											
ALINDIĞI YER :	NUM.NO : 1		NUM.NO : 2		NUM.NO : 3		NUM.NO :		DEĞER EN ÇOK TS 266 (2005)		
	ALINDIĞI YER :		ALINDIĞI YER :		ALINDIĞI YER :		ALINDIĞI YER :		SINIF 1 ve SINIF 2 (TIP 1)	SINIF 2 (TIP 2)	
	100. Yıl		Mamak		Oran						
ALINDIĞI TARİH	ALINDIĞI TARİH	ALINDIĞI TARİH	ALINDIĞI TARİH	ALINDIĞI TARİH	ALINDIĞI TARİH	ALINDIĞI TARİH	ALINDIĞI TARİH	ALINDIĞI TARİH			
DENEY SONUCU	ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ	DENEY SONUCU	ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ	DENEY SONUCU	ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ	DENEY SONUCU	ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ	DENEY SONUCU	ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ		
*TOPLAM KURŞUN ⁽¹⁾	0,00 ± 0,00	0,91 ± 0,04	0,52 ± 0,02							10 µg/L	10 µg/L
*TOPLAM ÇİNKO ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
*TOPLAM KROM ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50 µg/L	50 µg/L
*TOPLAM MANGAN ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20 µg/L	50 µg/L
*TOPLAM DEMİR ⁽¹⁾	105,36 ± 6,32	79,59 ± 4,78	81,70 ± 4,90							50 µg/L	200 µg/L
*TOPLAM BAKIR ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100 µg/L	2000 µg/L
*TOPLAM KADMIYUM ⁽¹⁾	0,00 ± 0,00	0,00 ± 0,00	0,00 ± 0,00							5,0 µg/L	5,0 µg/L
TOPLAM KOBALT ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM NİKEL ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20 µg/L	20 µg/L
TOPLAM ALUMİNYUM ⁽¹⁾	0,00	-	21,91	-	21,15	-	-	-	-	200 µg/L	200 µg/L
*TOPLAM CIVA ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,0 µg/L	1,0 µg/L
*TOPLAM ARSENİK ⁽¹⁾	1,01 ± 0,06	4,44 ± 0,27	5,16 ± 0,31							10 µg/L	10 µg/L
TOPLAM MOLİBDEN ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM ANTIMON ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,0 µg/L	5,0 µg/L
TOPLAM SELENYUM ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM BOR ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1000 µg/L	1000 µg/L
KULLANILAN METODLAR : (1) DENEYLER EPA 200_8 METODU KULLANILARAK ICP - MS CİHAZIYLA YAPILMIŞTIR.											
SINIF 1 SULAR BİR TİPTİR.											
SINIF 2 SULAR TIP 1 - İŞLEM GÖRMÜŞ KAYNAK (MEMBA) SULARI TIP 2 - İÇME VE KULLANMA SULARI OLMAK ÜZERE İKİ TİPTİR.											
NOT : ÖLÇÜM BELİRSİZLİĞİ (% 95 güven aralığında k=2)											
SORUMLU MÜHENDİS Dr. Ozlem TUNÇ Kimya Yüksek Mühendisi						ONAYLAYAN Candan ÇİFTER Kimya Lab.Şb.Md.					
Not. 1) Deneyler, talep sahibi tarafından laboratuvarımıza teslim edilen deney numuneleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. 2) Laboratuvarımıza teslim edilen numune rapor tanzim tarihinden itibaren 3 ay sonra elden çıkartılacaktır. 3) Deney tekrarı istenmesi halinde laboratuvarımızda numune kalmamıştır. 4) TAKK Daire Başkanlığı'nın yazılı izni olmaksızın raporun bütününde veya bir kısmında herhangi bir değişiklik yapılamaz ve kısmen çoğaltılamaz. 5) İşaretili olan deney/deneyler, akredite olunan deney/deneyleri göstermektedir (% 95 güven aralığında k=2)'dir 6) Bu rapor B 18 1 DSİ 0 16 06 00 - /425.03-(08-507) sayılı ön yazı ile bir bütündür.											
DSİ TAKK Dairesi Başkanlığı, 06100 Yücepe/ANKARA, Tel : (312) 399 2796, Faks : (312) 399 2795, e-posta : takk@dsi.gov.tr, Elektronik Adı : www.dsi.gov.tr											
08.FR.66 REV.NO/TARİH : 01/30.05.2008											

Kaynak: İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi

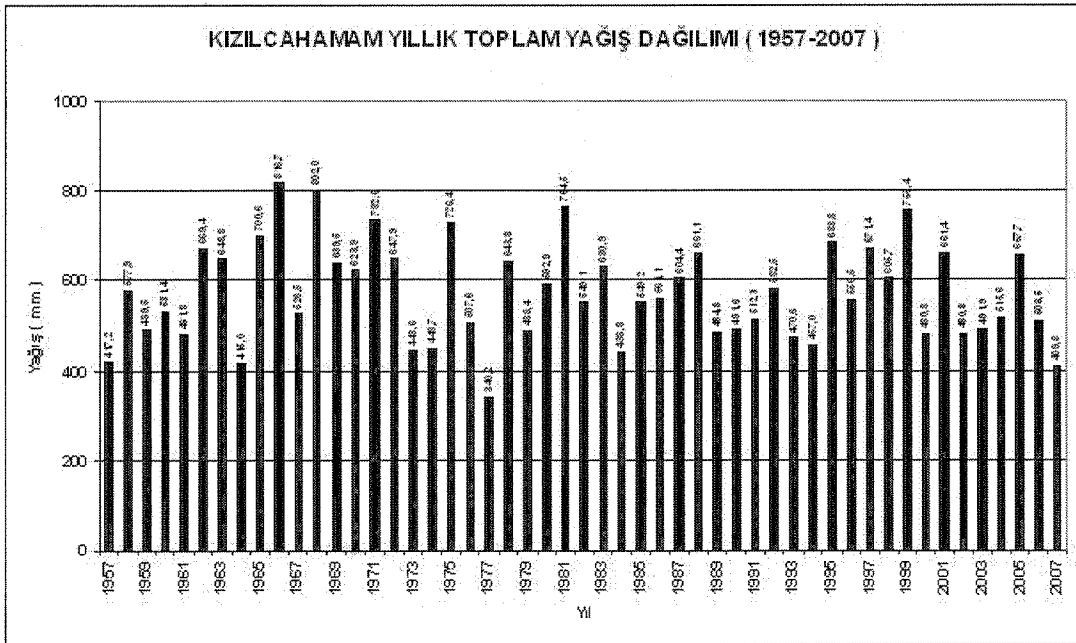
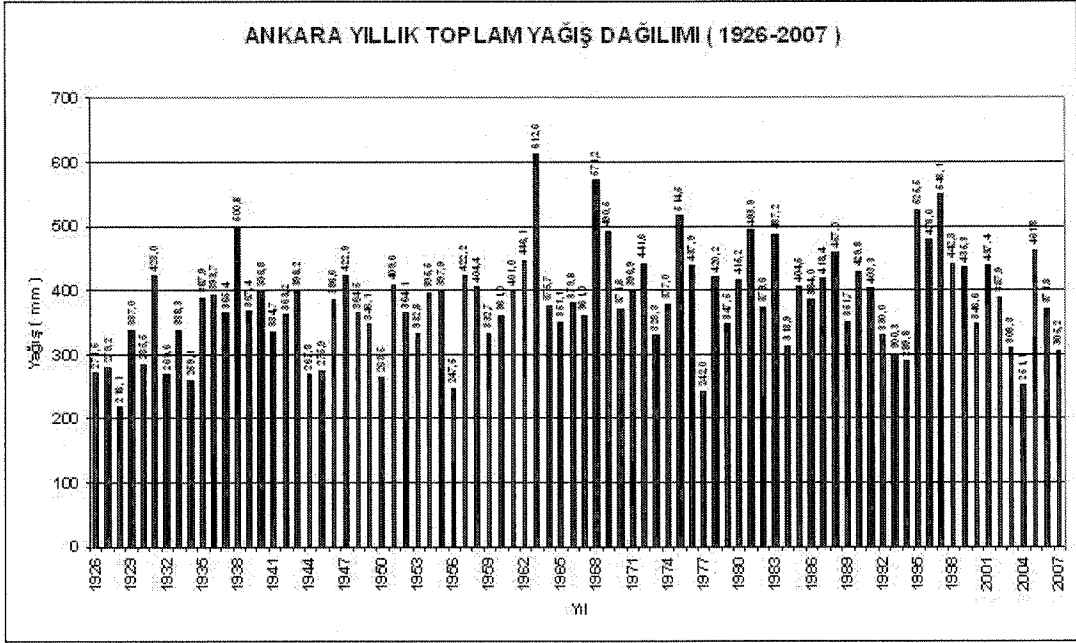

KIZILIRMAK HAM SU ANALİZ RAPORLARI							
Parametreler	ASKİ	DSİ	ODTÜ	Hıfzısıhha	Gazi	İvedik	Sağlık Bakanlığı
	20.03.2007	27.08.2007	2007	24.12.2007	Şub.08	Çukur Suyu 13.05.2008	Sınır Değerleri
Renk (Pt-Co Birimi)	<5	5				<5	---
Bulanıklık (NTU)	2,2	1	1,9			0,51	1
pH	8,08	7,21	7,83			7,27	= 6,5 ve 9,5 =
İletkenlik (20°C, µS/cm)	1648	165,7	1650			392	2500
TÇM (18°C, mg/l)	1120	1242,8				268	---
AKM (10°C, mg/l)	<5						---
Amonyum (mg/l)	<0,06					<0,06	0,5
Nitrit (mg/l)	<0,006		<0,01	0,016		<0,006	0,5
Nitrat (mg/l)	9,25		<0,01	<1		2,6	50
Toplam Fosfat Fosforu (mg/l)	0,06	0,028				<0,02	---
Orto-Fosfat Fosforu (mg/l)	<0,02	0,046				<0,02	---
Sodyum (mg/l)	148	206,33	200			31,2	200
Potasyum (mg/l)	6,5	7,5				3,4	---
Kalsiyum (mg/l)	107,6	128,42				33,84	---
Magnezyum (mg/l)	36,69	39,38				9,43	---
Toplam Sertlik (°F.S.)	42	48,29				12,34	---
Toplam Alkalinite (mg/l CaCO ₃)	121,4	141				71	---
Klorür (mg/l)	262	258,72	259			38,96	250
Sülfat (mg/l)	339	333,28	350			67,86	250
Florür (mg/l)	0,5		0,35	0,2		0,06	1,5
Karbonat (mg/l)	<10	0				<10	---
Bikarbonat (mg/l)	148,1	172,02				87	---
Silisyumdioksit (mg/l)	8,79						---
	<0,1					<0,1	---
KOl (mg/l)	7	0				0	---
BOİ (mg/l)	<5	6				0	---
Oksitlenebilirlik (mg/l O ₂)	5,2					3,1	5
	<3		<2	<0,1	0,018	<3	5
	2		<1	<2	0	<1	50
	<5					<5	---
	7		<0,02	<0,4	0	<5	20
	<10		<5		10	<10	50
	<0,02			0,003		<0,02	---
	<0,01		<0,005	<0,05	0	<0,01	2
	0,033					0,08	---
	0,45	0,44	0,27	0,41		0,01	1
	17		<200			52	200
	50		60		0	5	200
	22		<20		12	<5	50
	<1		<1	0,24	0	<1	1
	8		<0,1		0	<1	10
	<1		<2	<1		<1	10
	<1		<2	<0,5		<1	5
	<10					<10	25
	<1		<20	2,1	0	<1	25
Trihalometanlar (THM) (µg/l)	-					60	150

Kırmızı Renk: Ağır Metaller

Sarı Renk: Tuzluluk Yapan Maddeler

Kaynak: <http://www.aski.gov.tr/>.

Kaynak: <http://www.dmi.gov.tr>

EK III Dağıtılan Broşürler

Mamaklılar "Su Hakkı Meydanı"nda toplandı: Durduralım artık bu adamı!

27 Temmuz 2008 Günlerdir akmayan su Mamak halkını isyan ettirdi. 4 gün suları akmayan Mamaklılar Melih Gökçek'i protesto etmek için sokaklara döküldü. Saat 19.00'da Mamak Halkevleri'nin çağrısıyla "Su Hakkı Meydanı"nda toplanan yaklaşık 300 Mamaklı NATO Yolu'nu trafiğe kapattı. "Su hakkı Meydanı", ismini geçen yıl da 13 gün süren su kesintileri sırasında bu meydana Mamak halkının gerçekleştirdiği su hakkı eylemlerinden alıyor.

Meydanda gerçekleştirilen basın açıklamasında "Durduralım artık bu adamı!" diyen Mamaklılar temiz ve içilebilir su hakkı talep ettiler.

Yapılan açıklamada, yaşanan su sıkıntısına boruların patlamasının bahane edilemeyeceğini, sorunun Melih Gökçek'in başarısız su politikalarından kaynaklandığını

altını çizdi.

Üniversitelerin "zararlıdır" uyarılarına rağmen Kızılırmak suyunu haber vermeden halkın musluklarından akıtan, yazın ortasında "arıza var" diyerek günlerce halkı susuz bırakan, parklara yolladığı su tankerlerinden pis su al-

maya mahkûm eden Gökçek'in gerçek dışı raporlarla halkı kandırmaya çalışarak pişkinlik yaptığı dile getirildi.

Temiz ve içilebilir su hakkımızı elimizden almaya çalışan Gökçek istifaya etmelidir. Çünkü bizler

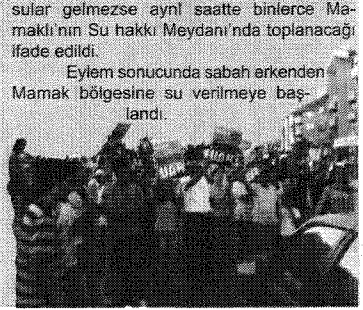
halkın sağlığıyla oynayan bir belediye başkanı istemiyoruz" diyen Mamaklılar, halkın sağlığıyla oynayan, yıkım tehditleri savuran, halkı zehirleyen, görmezden gelen, halkı cezalandıran Gökçek'i durdurmaya kararı olduk-

larını ifade ettiler.

NATO Yolu'nun tek taraflı trafiğe kapatılmasıyla başlayan eylemin sonunda yol iki taraflı olarak trafiğe kapatıldı. Eyleme kadınların yoğun katılımı gözlemlendi.

Eylemin sonunda, ertesi güne kadar sular gelmezse aynı saatte binlerce Mamaklı'nın Su hakkı Meydanı'nda toplanacağı ifade edildi.

Eylem sonucunda sabah erkenden Mamak bölgesine su verilmeye başlandı.

Kaynak: Halkevleri

DİKKAT!

Ankara'nın Suyunda Bakteri Var
Ankara'nın Suyu Artık İçilemiyor
Ankara'da Artık Her Eve Damacana Giriyor
Bizleri Damacanalara Mahkûm Eden
Melih Gökçek'ten

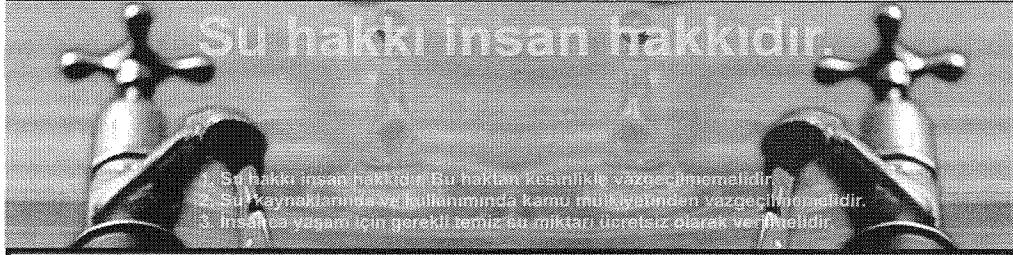
Ankara'yı Kurtaralım!

Not: ATO, ÇMO, İMO, KMO'nun ODTÜ'ye ve İMO Ankara Şubesi'ne DSİ'ye yaptırdığı analiz sonuçlarına göre, Ankara suyunda hiç olmaması gereken koliform bakterisi bulunmuş, Ankara'nın suyu sülfit, sodyum, klorür yönünden artık 2. kalite su olarak belirlenmiştir.

Kaynak: Halkevleri

10 BARINMA

1. Su hakkı insan hakkıdır. Bu hakta kesimlikle vazgeçilmemelidir.
2. Su kaynaklarının ve kullanımında kamu mülkiyetinden vazgeçilmemelidir.
3. İnsanca yaşam için gerekli temiz su miktarı ücretsiz olarak verilmelidir.

HALKIN HAKLARI FORUMU SU HAKKI BİLDİRGESİNDEN

1. Su hakkının insan hakkı olduğu ortak fikrinin dışında, suyun sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları ile birlikte, toplumsal paylaşım sisteminin de değerlendirilmesi gerektiği belirtildi.
2. Dünyada uygulanan neo-liberal politikalara bakıldığında kar amaçlı sistemler oluşturularak su yönetiminin küresel şirketlere devredildiği tespit edildi.
3. Özelleştirme politikaları sonucunda küresel şirketlerin yönettiği Antalya, Kocaeli örnekleri tartışıldı ve bu uygulamaların halkın yararına uygun olmadığı tespit edildi.
4. İzmit'te yaşanan sürekli su kesintileri sebebiyle, "su hakkını" öncelikle mağdurları olarak İzmitli kadınlar öncülüğünde İzmit halkı, şehrin çeşitli yerlerinde eylemler örgütleyerek kısa zamanda somut kazanımlar elde etmiştir. Bu eylem süreci somut pratikler açısından ele alındığında su hakkı mücadelesinde atılmış olan önemli bir adımdır.

SU PARA İLE SATILAMAZ SU HAKKI EN TEMEL İNSAN HAKKIDIR.

Sağlıklı su ne anlama gelmektedir?
İnsan sağlığına zararlı olabilecek mikroorganizmaları ve kimyasalları içermeyen ancak sağlık için gerekli mineralleri yeterli ve dengeli miktarda içeren renksiz, kokusuz ve berrak olan su SAĞLIKLI sudur.

Güvenli su ne anlama gelmektedir?

GÜVENLİ su ise sağlığa zarar verebilecek bütün kirlenmelerden arındırılmış sudur.

"İçilebilir" ve "kullanılabilir su" arasındaki fark nedir?

Böyle bir fark olmaması; içilebilir ve kullanılabilir suyun nitelik olarak birbirinin aynısı olması uygun olur. Toplumda "içme" ve "kullanma" sularının birbirlerinden farklı olabileceği gibi bir algı oluşmuştur, ancak kullanılabilir suyun da sağlık açısından risk taşımayacağı gerekir.

Şebeke suyunun sağlıklı olması ne anlama gelmektedir? Yemekte, ev temizliğinde, banyo yaparken, vb. kullanılan şebeke suyunun sağlık açısından riskleri olabilir mi?

Şebeke suyu genel olarak içme,

emek yapma, temizlik ve diğer evsel amaçlar ile, gıda maddelerinin ve diğer insani tüketim amaçlı ürünlerin hazırlanması, istenmesi, saklanması amacıyla kullanılmaktadır. Şebeke suyu sağlıklı olmalıdır "hastalık yapan mikroorganizmaları ve insan sağlığına zararlı olabilecek kimyasalları içermemelidir". Şebeke suyu yemek ve diğer gereksinimler için de tüketildiği için, sularda bulunan ve sağlık sorunlarına neden olan sorunlar risk oluşturabilir.

Su kirlenir mi?

EVET. Kaynağından çıkıp kullanılacağı ana kadar en kolay ve en çok kirlenen madde sudur. Çünkü, su erir, taşır, bırakır ve akar. Evsel atıklar, yeraltı depolama tanklarından sızıntı, tarımsal kirlenme, uygun olmayan endüstriyel uygulamalar (Özellikle petro-kimya endüstrisi), madencilik, atık kimyasalların yeraltına enjeksiyonu, asındırıcı maddeler basıca suyun kirlenmesine neden olan etmenlerdir. Sıcaklık kirlenmesi de su kitlesinin sıcaklığını artıran uygulamalara elektrik santrali, nükleer santrallerde suyun soğutma amaçlı kullanılmasına bağlı meydana gelebilir.

Su kirliliği nasıl saptanır?

Suyun temiz ya da kirlendiği yapılabilecek analizler sonucu ortaya çıkar. Su ile ilgili basıca bakteriyolojik, kimyasal ve diğer ölçümler değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmelerin akredite laboratuvarlar tarafından yapılması gerekir.

Toplumdaki herhangi bir birey su kirliliğini gözleyebilir (bilebilir) mi?

Hem içme, hem de kullanma suyu-

nun renksiz, kokusuz ve berrak olması gerekir. Kullanıcılar içme ve kullanma suyunun bu fiziksel özelliklerinin olması gerektiği bilgisinden yararlanarak gözleme dayalı bir değerlendirme yapabilirler.

Kuraklık su kıtlığının nedeni olabilir mi?

Kuraklık su kıtlığının sadece bir nedenidir. Su kıtlığının diğer nedenleri ise: talebi karşılayacak planlamanın olmaması, kent suyunda kirlilik, su savurganlığı, pompaların yetersiz donanımı, şebeke suyu kaybı, vb. olabilir.

Kuraklık su kıtlığının nedeni olabilir mi?

Kuraklık su kıtlığının sadece bir nedenidir. Su kıtlığının diğer nedenleri ise: talebi karşılayacak planlamanın olmaması, kent suyunda kirlilik, su savurganlığı, pompaların yetersiz donanımı, şebeke suyu kaybı, vb. olabilir.

Sağlıklı suya erişilebilir bir insan hakkı mıdır?

EVET. Temiz suya ulaşabilmek Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1978 yılında kurulardan bağımsız olarak bireylere mutlak ulaştırılması gereken bir sağlık hizmeti olarak tanımlanmıştır. Türkiye de bu yaklaşımın tarafı olmuştur.

Su sağlığı ile ilgili konularda bilgi almak bireysel bir hak mıdır?

EVET. Bireylerin ve toplumların sağlığını yakından ilgilendiren bir konuda yansız, seffaf, doğru ve güncel bilgilere ulaşma hakları bulunmaktadır.

ANKARA'DA YAŞANAN SU SORUNUNUN TEMELİNDE NELER BULUNMAKTADIR?

Ankara'da yaşanan su sorununun başlıca nedeni Büyükşehir Belediyesi'nin zamanında yapması gereken yatırımları yapmamasıdır. Sorunun başlıca nedeni "Büyükşehir Belediye Başkanı'nın ifade ettiği gibi "küresel ısınma" ve "2006 yılının son 41 yılın en kurak yılı olması" değil; bu talebin karşılanamamasıdır. Son 41 yılın en kurak yılı 1994 yılı olmuştur. 2006 yılında kuyu suları ve atıksu arıtma suyu kullanılması gerekirken bir baraj büyüklüğünde içme suyu; park ve bahçe sulamasında kullanılmıştır. Ayrıca şehir içme suyu sebepesinde yüzde 40'a yakın kayıp vardır. 2007 yazına gelindiğinde yeterli miktarda su bulunmaması sebebiyle su krizi oluşmuş, çözüm olarak Büyükşehir Belediyesi tarafından Kızılırmak suyu gündeme getirilmiştir. Bu gündemin de altında DSI tarafından yapılmaması önerilen Işıklı-Gerede Sisteminin yapımının en az 2 yıl sürmesi yatmaktadır. Bu nedenle 2007 yazından itibaren Ankara halkı susuzluğa ve kalitesiz suya mahkûm edilmiştir.

Suda özelleştirme politikaları Ankara'da yaşanan su sorununun neden olmuştur olabilir mi?

Evet. Bugün Ankara'da yaşanan su sorunu genel anlamıyla Türkiye'de uygulanan yanlış su politikalarının bir yansıması olabilir... Son dönemlerde uygulanan politikalar suda özelleştirme nin önünü açmıştır. Ötümüzdeki dönemlerde ise sudaki özelleştirmelerin çok daha gözle görünür hale gelmesi beklenmektedir.

Dünyada suyun özelleştirilmesi iki aşamada gerçekleşmektedir:

1. Su yönetiminin merkezi bir yapılmadan (örneğin DSI'den) alınarak yerelleştirilmesi (örneğin ASKİ'ye verilmesi).
2. Yerel yönetimlerin bu alana ilişkin uzun vadeli politikaları olmaması, yaşanan sorunları özel şirketler aracılığı ile çözmeye yoluna gidilecektir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı 2007 yaz aylarında su kesintilerinin olduğu dönemde bu niyeti "akarsu ve göletlerin kullanım hakkı 49 yılı geçmeyecek şekilde özel sektöre satılacak." şeklinde ifade etmiştir.

Ankara'ya içme suyunun sağlanması kimin sorumluluğundadır?

Bu konuda sorumlu kurumlar Büyükşehir Belediye ve Devlet Su İşleridir (DSİ). DSİ, Belediye sınırları dışında baraj yapımından, Büyükşehir ise bu baraj ve isale hatları için gerekli kaynağı DSİ'ye aktarmaktan sorumludur.

Ankara'nın su sorununu çözmek için neler yapılmalıdır?

Bilime ve planlamaya önem veren,

sorumluluk sahibi, kamu kaynaklarını bilinçli kullanan, halkın sağlığını ve geleceğini düşünen yönetimlere ihtiyaç vardır.

Su sorunu için öncelikle yapılması gerekenler;

* Su kaynaklarının yönetiminin yerellerden alınıp DSİ gibi merkezi bir kamu kurumunda toplanması;

* Yıllardır Işıklı -Gerede Sistemi gibi yapılmayan yatırımların yapılması.

* Kızılırmak Suyuna uygun ileri arıtma tesislerinin kurulması.

Kızılırmak suyunda insan sağlığını riske atacak maddeler var mıdır? Bu su İvedik Arıtma Tesisinde arıtılabilir mi?

Kızılırmak suyunda Dünya ve Türkiye standartları sınır değerlerini geçen sodyum, sülfat, klorür ve arsenik vardır. İçme suyunda sodyum değerinin yüksek olması hipertansiyon ve böbrek hastalıklarına; sülfat değerinin yüksekliği sindirim sistemi hastalıklarına, bebekler, yaşlılar ve hamilelerde vücut suyunda kayıplara neden olabilir. Ayrıca; sodyum yüksekliğinin borulardaki aşındırma etkisi sonucu ağır metal oranını artırır; buna bağlı olarak da gözlerde ve solunum yollarında tahrişlere; arsenik yüksekliğinin ise uzun dönemde deride renk değişikliğine, derinin kalınlaşmasına, özellikle mesane, böbrek, akciğer kanserlerine yol açma riski bulunmaktadır. Kızılırmak Suyu için ileri arıtma teknikleri gerekmektedir. Su an kullanılan İvedik Arıtma Tesis Kızılırmak Suyuna uygun değildir.

Evlere kullanılan su arıtma cihazları Kızılırmak suyunu içme suyu standartlarında arıtabilir mi?

Kızılırmak suyu bazı parametreler yönünden Sağlık Bakanlığı içme suyu standartlarını sağlamayan bir su yapısına sahiptir. Bu parametrelerden bazıları ileri arıtma yöntemleri ile (ters osmoz, nanofiltrasyon gibi) arıtılabilir. Evlerde bulunan ve ancak bu özelliklere sahip olan su arıtma cihazları Kızılırmak suyunu içme suyu standartlarında arıtabilir.

Kırıkkale halkı Kızılırmak suyunu içeriyor mu?

Kırıkkale halkı, Yeşil Vadi Su Birliği arıtma tesisleri ile 27 yıldır değil, 2001 yılından beri bu suyu kullanmaktadır. Fakat İvedik tesisleri ile benzer teknoloji kullanılmamasına rağmen tatmin edici kalite sağlanmadığından bu suyu içmesuyu olarak kullanılmamaktadır. Kırıkkale Belediyesi Kızılırmak suyu için ileri teknoloji arıtma tesisini (Ters Osmoz Deniz Suyu Arıtma Tesisini) kurmuştur.

Hem pahalı hem de sağlık için zararlı olduğu bilinen Kızılırmak suyu için neden ısrar ediliyor?

Ankara'nın su talebinin karşılanması konusunda gerekli önlemleri almayan Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007 yazında oluşan su krizi anında da yeni kaynak arayışına girmiştir. Işıklı-Gerede Sisteminin yapımı en erken 2 yılda biteceğinden, Büyükşehir Belediyesi, sağlık ve içmesuyu kalitesi açısından oldukça uygun olan ve maliyeti 324 milyon YTL olan Işıklı-Gerede Sistemi yerine, maliyeti 572 milyon YTL olan Kızılırmak projesini tercih etmiştir.

Avrupa'da medyaya da yansayan ve sülfat miktarları yüksek olduğu ifade edilen sular neden içiliyor?

Avrupa'da musluktan akan su, Dünya ve Türkiye standartlarına uygundur. Sülfat miktarı yüksek olduğu söylenen sular, ambalajlı sulardır. Türkiye'de kullanıcının tercihi ne sunulan maden suları da benzer parametreleri içermektedir. İçmesuyu, "genel olarak içme, yemek yapma, gıda maddelerinin hazırlanması vb. amaçlar ile temizlik amacıyla kullanılan çeşitli sulardır". Avrupa'daki ambalajlı sular, çeşitli suyu standartlarında olmayıp bireylerin kendi istekleriyle içmek içindir.

25 Soruda SU ve SAĞLIK

1 Sağlıklı su ne anlama gelmektedir?
İnsan sağlığına zararı olabilecek mikroorganizmalar ve kimyasallar içermeyen ancak sağlık için gerekli mineralleri yeterli ve dengeli miktarda içeren renksiz, kokusuz ve berrak olan su SAĞLIKLI sudur⁽¹⁾.

2 Güvenli su ne anlama gelmektedir?
GÜVENLİ su ise sağlığa zarar verebilecek bütün kirlenmelerden arındırılmış sudur⁽¹⁾.

3 "İçilebilir" ve "kullanılabilir su" arasındaki fark nedir?
Böyle bir fark olmaması; içilebilir ve kullanılabilir suyun nitelik olarak birbirinin aynısı olması uygun olur. Toplamda "içme" ve "kullanma" sularının birer birerinden farklı olabileceği gibi bir arada oluşmuştu; ancak kullanılabilir suyun da sağlık açısından risk teşkil etmemesi gerekir⁽²⁾.

4 İçilebilir ve kullanılabilir su ile ilgili uyulması gereken standartlar var mıdır?
EVET. Bu standartlar "İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik" kapsamında belirtilmiştir⁽³⁾.

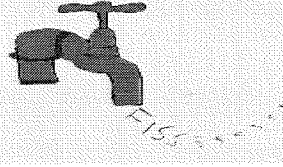
25 Soruda SU ve SAĞLIK

5 Suyun yeterli olması ne anlama gelir?
İçme ve kullanma suyu için "yeterlilik" kavramı farklıdır. Bir birey sağlık açısından gündüz normal şartlarda 1,5-2 litre temiz su içmelidir. Mevsimsel özellikler, hastalık varlığı gibi diğer faktörler bu miktardan değişebilir.

Kullanma açısından ise "yeterlilik" uluslararası standartlarda belirlenmiştir. Ancak; küresel iklim değişiklikleri, kuraklık gibi durumlar bu standartları değiştirebilir.

6 Şebeke suyunun sağlıklı olması ne anlama gelmektedir? Yemekteki ev temizliğinde, banyo yaparken, vb. kullanılan şebeke suyunun sağlık açısından riskleri olabilir mi?

Şebeke suyu genel olarak içme, yemek yapma, temizlik ve diğer evsel amaçlarla, gıda maddelerinin ve diğer insani tüketim amaçlı ürünlerin hazırlanması, işlenmesi, saklanması amacıyla kullanılmaktadır. Şebeke suyu sağlıklı olmaktır "hastalık yapıcı mikroorganizmalar ve insan sağlığına zararı olabilecek kimyasallar içermemelidir". Şebeke suyu yemek ve diğer gereksinimler için de tüketildiği için, sularda bulunan ve sağlık sorunlarına neden olan sorunlar risk oluşturabilir⁽⁴⁾.

25 Soruda SU ve SAĞLIK

7 Şebeke sisteminden kaynaklı oluşan su kirliliğinden dolayı sağlık sorunları yaşanır mı?

Şebeke hatlarında kullanılan boruların eskimesi, ömrünü tamamlaması dolayısıyla borularda meydana gelecek bozuluklar sonucu sulanan yapıların da tadında ve renginde değişiklikler oluşabilir. Ayrıca şebeke hatlarındaki bozuluklardan şebeke suyuna dış ortamdan sızıntılar oluşabilir. Bu da sulanan kirlenmesine neden olarak sağlık sorunlarına yol açabilir.

8 Suyla ilişkili hastalıklar hangi hastalıklardır?

Suyla ilişkili hastalıklar suyun sağlıklı ve güvenli olmadığı, suyun organik (berzelen, aklıcağıd, vb) ya da inorganik (arsenik, kurşun, nitrat, vb) maddeler, insan ya da hayvan dışkıyla kirlendiği durumlarda ortaya çıkar. Bu hastalıklar kısa, orta ve uzun vadede görülebilir. Bu tür hastalıklar dört temel başlıkta incelenmektedir^(1,4,5):

- Subyüksel hastalıklar: Suya dışkı ve idrar bulaşması sonucu dışkı-ağız yolu ile bulaşan hastalıklar. Suda bulunan zehirli maddelerin yol açtığı hastalıklardır. Risk taşıyan su ile yıkanan yiyeceklerde de bulaşır.
- Sudan gelen hastalıklar: İçinde asitlik bulunan suyun içilmesi sonucu oluşur.
- Suda yaşayan canlılarda bulaşan hastalıklar: Suda yaşayan böceklerle taşınan hastalıklardır. Bu risk su yakınında üreyen sivrisinek ya da böceklerin varlığında da mevcuttur.
- Sulak hastalıklar: Su yetersizliği nedeniyle oluşan hastalıklardır.

25 Soruda SU ve SAĞLIK

9 Suyla ilişkili hastalıklar ne zaman görülür?

Su, insanın yaşamını sürdürebilmesi için en temel gereksinimlerden birisidir. İçecek bir şey bulamadığında insan ölümünden kaçınılabilmek en kötü kalmadığı suyu bile içer. Ancak bir gecelik yarar sağlar çünkü kirliliği su çok sayıda hastalık ya da zehirlenmeye yol açabileceği kirlenmelerinde bulunur.

10 Su kirlenir mi?

EVET. Kaynağından çıkıp kullanılacağı ana kadar en kolay ve en çok kirlenen maddelerdir. Çünkü; su iletir, taşıyıcı ve akar. Evsel atıklar, yeraltı depolama tanklarından sızıntı, tarımsal kirlenme, uygun olmayan endüstriyel uygulamalar (özellikle petrol-kirli endüstriyel), madencilik, atık kimyasalların yeraltına enjeksiyonu, aşındırıcı maddelerin başlıca suyun kirlenmesine neden olan etmenlerdir. Sıcaklık kirlenmesi de su kirlenmesinin sıcaklığı artırarak uygulamalara elektrik santrali, nükleer santrallerde suyun soğutma amaçlı kullanımına bağlı meydana gelebilir (2).

11 Su kirliliği nasıl saptanır?

Suyun temiz ya da kirliliği olduğu yapılacak analizler sonucu ortaya çıkar. Su ile ilgili başlıca bakteriyolojik, kimyasal ve diğer açılarından değerlendirme yapılmalıdır. Bu değerlendirmelerin akredite laboratuvarlar tarafından yapılması gerekir.

25 Soruda SU ve SAĞLIK

12 Su kirliliğinin kriterleri nelerdir? (1,3,4)

Su kirliliğinin değerlendirilmesinde öncelikli olarak suyun iletkenliği, pH'si, sıcaklığı, içinde bulunan katı maddeler, oksijen gereksinimi, nitratlar, fosfatlar, bazı bakteriler incelenmelidir.

13 Toplumdaki herhangi bir birey su kirliliğini gözelebilir (bilebilir) mi?

Hem içme hem de kullanma suyunun renksiz, kokusuz ve berrak olması gerekir. Kullanıcılar içme ve kullanma suyunun bu fiziksel özelliklerinin olması gerektiği bilgisinden yararlanarak gözleme dayalı bir değerlendirme yapabilirler (2).

10 SORU 10 YANIT

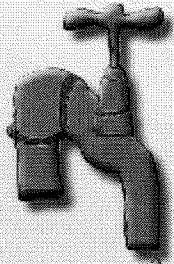
ANKARA'NIN

SU

SORUNU

VE

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ankaram
Platformu

10 SORU 10 YANIT ANKARA'NIN SU SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

10 SORU 10 YANIT - ANKARA'NIN SU SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Ankara'da yaşanan su sorununun temelinde neler bulunmaktadır?

Ankara'da yaşanan su sorununun başlıca nedeni Büyükşehir Belediyesi'nin zamanında yapması gereken yatırımları yapmamasıdır. Sorunun başlıca nedeni Büyükşehir Belediye Başkanı'nın ifade ettiği gibi "küresel ısınma" ve "2006 yılının son 41 yılın en kurak yılı olması" değil; bu talebin karşılanamamasıdır. Son 41 yılın en kurak yılı 1994 yılı olmuştur.

2006 yılında kuyu sulan ve atıksu arıtma suyu kullanılması gerekirken bir baraj büyüklüğünde içme suyu; park ve bahçe sulamasında kullanılmıştır. Ayrıca şehir içme suyu şebekesinde yüzde 40'a yakın kayıp vardır. 2007 yazına gelindiğinde yeterli miktarda su bulunmaması sebebiyle su krizi oluşmuş, çözüm olarak Büyükşehir Belediyesi tarafından Kızılırmak suyu gündeme getirilmiştir. Bu gündemin de altında DSİ tarafından yapılması önerilen İçsiki-Gerede Sisteminin yapımının en az 2 yıl sürmesi yatmaktadır. Bu nedenle 2007 yazından itibaren Ankara halkı su-suzluğa ve kalitesiz suya mahkûm edilmiştir.^(1,2)

2. Suda özelleştirme politikaları Ankara'da yaşanan su sorununa neden olmuş olabilir mi?

EYET. Bugün Ankara'da yaşanan su sorunu genel anlamıyla Türkiye'de uygulanan yanlış su politikalarının bir yansıması olabilir. Son dönemlerde uygulanan politikalar suda özelleştirmenin önünü açmıştır. Önümüzdeki dönemlerde ise sudaki özelleştirmelerin çok daha gözle görünür hale gelmesi beklenmektedir. Dünyada suyun özelleştirilmesi iki aşamada gerçekleşmektedir:

1. Su yönetiminin merkezi bir yapıdan (Örneğin DSİ'den) alınarak yerelleştirilmesi (örneğin ASKİ'ye verilmesi).

10 SORU 10 YANIT - ANKARA'NIN SU SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2. Yerel yönetimin bu alana ilişkin uzun vadeli politikaları olmaması, yaşanan sorunları özel şirketler aracılığıyla çözüme yoluna gidilecektir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı 2007 yaz aylarında su kesintilerinin olduğu dönemde bu niyeti "akarsu ve göletlerin kullanım hakkı 49 yılı geçmeyecek şekilde özel sektöre satılacak." şeklinde ifade etmiştir.⁽³⁾

3. Ankara'ya içmesuyunun sağlanması kimin sorumluluğundadır?

Bu konuda sorumlu kurumlar Büyükşehir Belediyesi ve Devlet Su İşletimi (DSİ). (4-6) DSİ, Belediye sınırları dışında baraj yapımından, Büyükşehir ise bu baraj ve iletilen hatları için gerekli kaynakları DSİ'ye aktarmaktan sorumludur.

4. Ankara'nın su sorununu çözmek için neler yapılmalıdır?

Bilime ve planlamaya önem veren, sorumluluk sahibi, kamu kaynaklarını bilinçli kullanan, halkın sağlığını ve geleceğini düşünen yönetimlere ihtiyaç vardır. Su sorunu için öncelikli yapılması gerekenler;

* Su kaynaklarının yönetiminin yerelilerden alınıp DSİ gibi merkezi bir kamu kurumunda toplanması

* Yıllardır İçsiki -Gerede Sistemi gibi yapılmayan yatırımların yapılması^(1,2)

* Kızılırmak Suyuna uygun ileri arıtma tesislerinin kurulması⁽⁷⁾

5. Kızılırmak suyunda insan sağlığına risk oluşturacak maddeler var mıdır? Bu su İvedik Arıtma Tesisinde arıtılabilir mi?

Kızılırmak suyunda Dünya ve Türkiye standartları sınır değerlerini geçen sodyum, sülfat, florür ve arsenik vardır.

10 SORU 10 YANIT - ANKARA'NIN SU SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İçme suyunda sodyum değerinin yüksek olması hipertansiyon ve böbrek hastalıklarına; sülfat değerinin yüksekliği sindirim sistemi hastalıklarına, bebekler, yaşlılar ve hamilelerde vücut suyunda kayıplara neden olabilir. Ayrıca; sodyum yüksekliğinin donulardaki aşındırma etkisi sonucu ağır metal oranını artırma; buna bağlı olarak da gözlerde ve solunum yollarında tahrişlere; arsenik yüksekliğinin ise uzun dönemde deride renk değişikliğine, derinin kalınlaşmasına, özellikle mesane, böbrek, akciğer kanserlerine yol açma riski bulunmaktadır. (8-10)

Kızılırmak Suyu için ileri arıtma teknikleri gerekmektedir. Şu an kullanılan İvedik Arıtma Tesisi Kızılırmak Suyuna uygun değildir. (7)

6. Evlerde kullanılan su arıtma cihazları Kızılırmak suyunu içme suyu standartlarında arıtabilir mi?

Kızılırmak suyu bazı parametreler yönünden Sağlık Bakanlığı içme suyu standartlarını sağlamayan bir su yapısına sahiptir. Bu parametrelere bazı ileri arıtma yöntemleri ile (ters osmoz, nanofiltrasyon gibi) arıtılabilirler. Evlerde bulunan ve ancak bu özelliklere sahip olan su arıtma cihazları Kızılırmak suyunu içme suyu standartlarında arıtabilir.

